

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

САГАДІНА Оксана Юріївна

УДК 378.018.46.016:[373.5.046-024.71:331.548](043.5)

**ДИСЕРТАЦІЯ
ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ
У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ
З УЧНЯМИ СТАРШОЇ ШКОЛИ**

(13.00.04 – теорія і методика професійної освіти)

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати
власних досліджень. Використання
чужих ідей, результатів і текстів
мають посилання на відповідне
джерело _____ О. Ю. Сагадіна

Науковий керівник
Бойчук Віталій Миколайович,
доктор педагогічних наук, професор

Вінниця – 2021

АНОТАЦІЯ

Сагадіна О. Ю. Підготовка вчителів у системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2021.

У дисертації схарактеризовано нинішні умови підготовки вчителів щодо профорієнтаційної роботи з учнями; визначено питання формування профорієнтаційної компетентності вчителів у системі післядипломної освіти; показано роль і місце інноваційних технологій в підготовці вчителів у системі післядипломної освіти.

Проаналізовано різноманітність поглядів на сутність профорієнтаційної роботи, що спричинили інтерпретаційну різноплановість її структури. Аналіз наукових джерел із досліджуваної проблеми засвідчив наявність декількох підходів і наукових принципів до визначення структурних компонентів профорієнтаційної роботи у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО).

Як засвідчує дисертаційне дослідження, «профорієнтаційна робота з учнями» – один із головних аспектів виховної роботи, спрямованої на підготовку учнів до свідомого вибору професії, визначення свого місця в суспільстві. В закладах освіти профорієнтаційну роботу з учнями покликані проводити всі педагоги, зокрема і керівники гуртків у позакласний час.

З'ясовано, що підготовку педагогів до управління системою профорієнтаційної роботи прийнято розглядати в трьох аспектах професійної орієнтації.

Соціально-економічний аспект допускає процес засвоєння певної системи знань, норм, навичок і вмінь, що дозволяють здійснювати соціально-професійну діяльність, що відображається на поліпшенні якісного складу

кваліфікованого працівника й підвищенні задоволеності молоді працею.

Психолого-педагогічний аспект передбачає виявлення й формування інтересів, схильностей і здатностей учнів, а також допомога у виборі професії, що найбільш відповідає індивідуально-психологічним особливостям особистості.

Медико-біологічний аспект допускає реалізацію вимог до здоров'я й окремих фізіологічних якостей людини, необхідних для виконання певної професійної діяльності. Під час цього успішність у проведенні профорієнтаційної роботи на будь-якому рівні залежить від того, наскільки комплексно й системно здійснений підхід до керування цими процесами.

У дисертації доведено, що професійна орієнтація у наукових працях зарубіжних науковців передбачає сукупність заходів: професійну інформацію, визначення нахилів і придатності молоді до тої чи іншої трудової діяльності чи професії (професійну діагностику та професійний відбір), надання допомоги у виборі професії (професійна консультація).

Визначено дефініцію «Професійна орієнтація» що це науково обґрунтована система соціально-економічних, психолого-педагогічних, медико-біологічних і виробничо-технічних заходів щодо надання молоді особистісно орієнтованої допомоги у виявленні й розвитку здібностей і схильностей, професійних і пізнавальних інтересів у виборі професії, а також формування потреби в праці й готовності працювати в умовах ринку, багатшаровості форм власності та діяльності. Вона реалізується під час освітнього процесу, позаурочної та позашкільної роботи з учнями.

Показано, що професійний відбір здійснюється з метою визначення ступеню придатності особи до окремих видів професійної діяльності згідно з нормативними вимогами. Професійний відбір громадян здійснюється відповідно до Переліку професій і спеціальностей, що вимагають професійного відбору. Вказаний Перелік затверджується у встановленому порядку Кабінетом міністрів України.

З'ясовано, що професійна адаптація – процес пристосування людини до професійної діяльності, її умов; досягнення бажаної продуктивності праці й відповідності між професійними намірами, інтересами, якостями особистості

та вимогами до діяльності.

У дисертаційному дослідженні доведено, що для проведення оптимальної реформи в освіті України маємо врахувати міжнародний і вітчизняний досвід з організації сучасних підходів до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи як один із механізмів підготовки вчителів у системі післядипломної освіти.

Розглянуто організацію професійної орієнтації в інших країнах Сполучених штатах Америки, Японії, Канаді, Данії, Фінляндії, Швеції, Великобританії, Франції, Німеччині, Білорусії, Польщі, Чехії й ін.

Встановлено, що в Європейській і світовій співдружності надається велике значення професійному консультуванню, яке має супроводжувати професійний розвиток людини впродовж усього життя. В зв'язку з цим відбувається розширення й урізноманітнення професійних консультаційних послуг, які надаються як молоді, дорослому населенню, так і людям похилого віку. Варто відзначити, що державою суттєво підтримується та розвивається процес професіоналізації відповідних кадрів.

З метою визначення і реалізації комплексу педагогічних умов успішної підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями в дисертації покладено модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти, яка є цілісною системою, що містить цільовий, методологічний, операційно-діяльнісний і оцінно-результативний блоки. Мета полягає у розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО як єдності аксіологічно-мотиваційного, теоретико-змістового, процесуально-діялісного і діагностично-рефлексивного компонентів, що в комплексі визначають готовність до розроблення, освоєння та впровадження інновацій у практику профорієнтаційного ЗЗСО.

Методологічний блок моделі представлений комплексом підходів, які визначають загальну стратегію, методичні шляхи і принципи розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у післядипломній освіті: системний, середовищний, особистісний, діяльнісний, компетентнісний.

В операційно-діяльнісному блоці моделі представлено визначені організаційно-педагогічні умови, напрями, форми і методи, а також етапи розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО.

На основі аналізу наукової літератури основними напрямами розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО визначено курсову підготовку, міжкурсовий педагогічний супровід слухачів курсів та створення інноваційного освітнього профорієнтаційного середовища. Курсова підготовка розглядається як базовий напрям розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у вивченні дисциплін циклу профорієнтаційної підготовки та спецкурсу «Основи профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО». Міжкурсовий супровід дозволяє надавати адресну оперативну методичну допомогу вчителям ЗЗСО на основі тьюторської технології супроводу освітнього процесу. Методичну основу міжкурсового супроводу становлять мережна взаємодія і функціонування районних методичних кабінетів.

Доведено, що формування інноваційного освітнього середовища спрямоване на вирішення завдання залучення вчителів ЗЗСО до інноваційної індивідуальної та колективної діяльності. На технологічному рівні цей напрям розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО забезпечується: методичною підтримкою інноваційних процесів; залученням до експериментально-пошукової діяльності; організацією науково-практичних конференцій з обміну досвідом впровадження педагогічних інновацій, публікацією статей, авторських інноваційних програм діяльності ЗЗСО, сприянням участі вчителів у конкурсах професійної майстерності, грантах та ін.

У дисертаційному дослідженні на підставі аналізу педагогічної та психологічної літератури і досвіду роботи ЗВО схарактеризовано й теоретично вмотивовано функції та роль профорієнтаційної роботи з старшокласниками в ЗЗСО.

Розглядаючи організаційно-педагогічну умову: *«Наступність підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти і закладах післядипломної освіти»* було здійснено аналіз роботи провідних ЗВО в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що показує накопичення певного

досвіду з профорієнтаційної роботи з старшокласниками в ЗЗСО.

Доведено, що інформатизація розвитку професійної профорієнтаційної компетентності вчителя зумовлена вимогами сучасної практики, насамперед, потребами суспільства щодо підвищення якості загальноосвітньої й професійної підготовки особистості в суспільстві. Вивчення окремих аспектів профорієнтаційної роботи з учнями старших класів в сучасних умовах і специфіки управління нею в контексті цих вимог завжди спирається на певну педагогічну позицію, в якій розглядається сучасний тип учителя та здійснюється аналіз профорієнтаційної компетентності як складової його професійної компетентності інформаційного суспільства.

Як показують результати теоретичного дослідження, основними напрямками інформативної підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи є: розвиток ціннісної й емоційної мотивації до формування установки на оволодіння комплексом інформаційних умінь і навичок; розвиток творчого педагогічного потенціалу; формування системи професійно-значущих якостей таких як високий професіоналізм, готовність до самоосвіти, інформативні та профорієнтаційні компетентності, соціальна відповідальність, здатність до рефлексії, креативність, здатність до інформаційної творчості в освітньому процесі.

Розглядаючи виконання організаційно-педагогічної умови – *«Застосування в закладах післядипломної освіти педагогічної інноватики в підготовці вчителів до профорієнтаційної роботи»* було проведено дослідно-експериментальну роботу, що дала право виокремити основні та найбільш важливі педагогічні засоби: створення інноваційних методик підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у ЗЗСО; формування позитивної профорієнтаційної мотивації вчителів; налагодження системи зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу; підвищення профорієнтаційної компетентності вчителів.

Створення інформаційного профорієнтаційного простору ЗЗСО відповідає за успіх впровадження ІКТ в освіту на всіх її рівнях та дозволяє на рівні школи профорієнтаційну діяльність із застосуванням комп'ютерних програм для

стандартизації всієї інформації з професійної орієнтації учнів.

Системний підхід до впровадження профільного навчання дозволяє розглядати профорієнтаційну компетентність учителів ЗЗСО як самостійний дистанційний етап їхньої підготовки до професійного управління соціальним об'єктом. Післядипломна педагогічна освіта створює умови для організації інноваційної профорієнтаційної діяльності ЗЗСО та підготовки до профорієнтаційної компетентності їх учителів як визначального компонента перманентного менеджменту.

Розглядаючи організаційно-педагогічну умову: *«Інформаційно-комунікаційні технології як засіб організації профорієнтаційної роботи з учителями в системі післядипломної освіти»* в дисертаційному дослідженні було встановлено, що методики застосування ІКТ дозволяють раціонально поєднувати професійний інтерес учителів до профорієнтаційної роботи в ЗЗСО із новими методами навчання та розвитком профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у сучасних умовах.

Встановлено, що якщо вибудувати використання базових комунікативних технологій у певній послідовності відповідно до завдань профільної школи, то вийде такий алгоритм. PR-комунікативні технології формують довіру учнів та їх батьків і громадськості до визначеного ЗЗСО, тобто створюють плацдарм для подальшої профорієнтаційної компетентності вчителів. В успішних ЗЗСО використовують найбільш вдалі методи і ресурси комунікативних технологій, і сучасні автори все більше схиляються до ідеї деякого інтегрального комплексу соціокомунікативних технологій як портфоліо.

Доведено, що становлення профорієнтаційної компетентності педагога неможливе поза формуванням її як фахівця-професіонала. Конкурентоспроможність педагога в умовах освітніх інноваційних змін залежить від його здатності опанувати нові сучасні технології, адаптуватися до умов, які змінюються, тому важливим є використання технології «портфоліо педагога», особливо для вчителів, які здійснюють профорієнтаційну роботу з учнями старших класів.

У дисертації окреслено лише кілька проблем, з якими доведеться зіткнутися у своєму професійному житті вчителям та їхнім учням. Тому

важливим під час підготовки вчителя ЗЗСО до інформатизації профорієнтаційної компетентності проводити заняття на компетентних засадах, на яких навчити розв'язувати різні творчі, ситуативні, профорієнтаційні завдання, головоломки та кросворди, що розвивають здібності, завдяки, яким учитель, у тому числі й учитель профільної школи, краще розв'яже будь-яку проблему: виробить успішну стратегію освітнього профорієнтаційного простору в проведенні професійної орієнтації учнів старших класів.

У дисертаційному дослідженні розкрито методику організації та проведення дослідно-експериментальної роботи; зроблено узагальнення результатів педагогічного експерименту.

В експериментальній роботі взяли участь 622 респонденти: 314 – експериментальна група, 308 – контрольна група, що забезпечує за рівня значущості ($\alpha = 0,05$) довірчу ймовірність $P = 0,95$.

У підвищенні кваліфікації вчителів ЗЗСО використовувалися різноманітні технології активного навчання: ділові ігри, інтерактивні лекції; групові дискусії; індивідуальна робота з електронними підручниками; групова робота з проблемними завданнями; робота з інформацією щодо вибору професії з конкурентоспроможним місцем навчання та роботи (підготовка доповідей, статей, рецензій, звітів, тез); кейс-метод; написання есе; виконання навчальних проектів; групові презентації.

Аналіз і узагальнення одержаних результатів свідчить, що обґрунтовані організаційно-педагогічні умови та розроблена методика суттєво стимулюють розвиток компонентів профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти, що знаходить комплексний вияв у позитивній динаміці загальних рівнів сформованості їх профорієнтаційної компетентності.

Проведені діагностичні зрізи на початку і наприкінці експерименту показали, що кількість вчителів ЗЗСО, які досягли високого рівня профорієнтаційної компетентності, в експериментальній групі (25,16 %)

виявилася в 1,4 рази більшою, ніж у контрольній (17,86 %).

Одержані результати повністю підтвердили висунуту гіпотезу дослідження і засвідчили доцільність впровадження визначених організаційно-педагогічних умов у систему післядипломної освіти вчителів ЗЗСО з метою підвищення рівня розвитку їхньої профорієнтаційної компетентності, що означає належний рівень підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної роботи в ЗЗСО.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що:

вперше:

- *створено, систематизовано, теоретично обґрунтовано* педагогічні умови: (реалізація наступності підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти і закладах післядипломної освіти; застосування в закладах післядипломної освіти педагогічної інноватики в підготовці вчителів до профорієнтаційної роботи; упровадження в системі післядипломної освіти інформаційно-комунікаційних технологій як засобу організації профорієнтаційної роботи з учителями) та розроблено модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти, що відображає взаємозв'язки між її складниками: метою, принципами, етапами, засобами, педагогічними умовами підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти і закладах післядипломної освіти, критеріями, компонентами, показниками та рівнями розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів, що підтверджені результатами проведеного експериментального дослідження;

- *розроблено* модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти;

- *обґрунтовано* положення щодо особливостей становлення та формування в системі післядипломної освіти готовності вчителів до профорієнтаційної роботи; визначено міжнародні та вітчизняні (теоретичні й організаційні) підходи до підготовки педагогів – консультантів у галузі професійної орієнтації;

- *уточнено* зміст поняття «професійна компетентність учителя з профорієнтаційної роботи»;

подальшого розвитку набули аспекти підготовки фахівців з професійної орієнтації учнів у процесі професійного консультування в Україні (на загальнодержавному, регіональному і внутрішньо-шкільному рівнях).

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблено структуру професійної компетентності фахівця з профорієнтаційної роботи в системі післядипломної освіти зі спеціальності «Професійний консультант з профорієнтаційної роботи у навчальному закладі», котра може бути використана в процесі створення нової спеціальності в Інституті підготовки кадрів служби зайнятості України; розроблено й впроваджено в практику методичні рекомендації «Підготовка професійних консультантів з профорієнтаційної роботи в системі підвищення кваліфікації» для педагогів і викладачів, наукових працівників, аспірантів і студентів закладів вищої освіти.

Суттєвим результатом дослідження є розроблення технології роботи педагогів з професійної орієнтації молоді. Профорієнтаційна робота в освітньому закладі включає в себе такі складові: просвітництво, виховання, вивчення психофізіологічних особливостей, проведення психодіагностики, організація елективних курсів, а також, що особливо важливо, заняття з психології.

Висновки й рекомендації за результатами дослідження можуть бути використані у ЗВО в процесі викладання дисципліни «Основи вибору професії» для майбутніх фахівців, практичних психологів та соціальних педагогів, спецкурсів з професійного спрямування в освітніх закладах.

Ключові слова: формування готовності вчителів до профорієнтаційної, готовність вчителя до профорієнтаційної роботи, професійне інформування, профорієнтаційна робота, професійна орієнтація, модель підготовки вчителів у системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи, професійна компетентність учителя з профорієнтаційної роботи, профорієнтаційна компетентність, профорієнтаційна робота в навчальному закладі, підготовка професійних консультантів з профорієнтаційної роботи, профорієнтаційна робота з учнями старшої школи, підготовка професійних консультантів з профорієнтаційної роботи в системі підвищення кваліфікації.

SUMMARY

Sagadina O.Y. Preparation of teachers in the system of postgraduate education for career guidance work with high school students. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences on a specialty 13.00.04 "Theory and a technique of professional education". - Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynsky, Vinnytsia, 2021.

The dissertation characterizes the current conditions of teacher training for career guidance work with students; the issues of formation of vocational competence of teachers in the system of postgraduate education are determined; the role and place of innovative technologies in teacher training in the system of postgraduate education are shown.

The diversity of views on the essence of career guidance work, which caused the interpretive diversity of its structure, is analyzed. The analysis of scientific sources on the researched problem testified to the existence of several approaches and scientific principles to the determination of the structural components of vocational guidance work in general secondary education institutions (ZSSO).

According to the dissertation research, "career guidance work with students" is one of the main aspects of educational work aimed at preparing students for a conscious choice of profession, determining their place in society. In educational institutions, career guidance work with students is designed to be conducted by all teachers, including club leaders in extracurricular activities.

It was found that the training of teachers to manage the system of career guidance is considered in three aspects of career guidance.

The socio-economic aspect allows the process of mastering a certain system of knowledge, norms, skills and abilities that allow to carry out socio-professional activities, which is reflected in improving the quality of skilled workers and increasing youth job satisfaction.

Psychological and pedagogical aspect involves the identification and formation of interests, aptitudes and abilities of students, as well as assistance in choosing a profession that best suits the individual psychological characteristics of the individual.

The medical and biological aspect allows the implementation of the requirements for health and certain physiological qualities of a person necessary to perform a certain professional activity. At the same time, the success of career guidance work at any level depends on how comprehensive and systematic the approach to managing these processes.

In the dissertation it is proved that professional orientation in scientific works of foreign scientists presupposes a set of measures: professional information, determination of inclinations and suitability of young people for this or that labor activity or profession (professional diagnostics and professional selection), assistance in choosing a profession (professional consultation).

The definition of "Professional Orientation" is defined as a scientifically based system of socio-economic, psychological and pedagogical, medical-biological and production-technical measures to provide young people with personality-oriented assistance in identifying and developing abilities and aptitudes, professional and cognitive interests in choosing a profession. also formation of need for work and readiness to work in the conditions of the market, multilayered forms of ownership and activity. It is implemented during the educational process, extracurricular and extracurricular work with students.

It is shown that professional selection is carried out in order to determine the degree of suitability of a person for certain types of professional activities in accordance with regulatory requirements. Professional selection of citizens is carried out in accordance with the List of professions and specialties that require professional selection. The specified List is approved in accordance with the established procedure by the Cabinet of Ministers of Ukraine.

It was found that professional adaptation is a process of human adaptation to professional activity, its conditions; achieving the desired productivity and

compliance between professional intentions, interests, personal qualities and requirements for activities.

The dissertation research proves that for optimal reform in education in Ukraine we must take into account international and domestic experience in organizing modern approaches to career guidance work with high school students as one of the mechanisms of teacher training in postgraduate education.

The organization of vocational guidance in other countries of the United States, Japan, Canada, Denmark, Finland, Sweden, Great Britain, France, Germany, Belarus, Poland, the Czech Republic, and others is considered.

It is established that in the European and world community great importance is attached to professional counseling, which should accompany the professional development of a person throughout life. As a result, there is an expansion and diversification of professional counseling services provided to young people, adults and the elderly. It should be noted that the state significantly supports and develops the process of professionalization of relevant personnel.

In order to determine and implement a set of pedagogical conditions for successful preparation of teachers for career guidance work with students in the dissertation laid a model for the development of career guidance of teachers ZSSO in postgraduate education, which is a holistic system containing target, methodological, operational and evaluation blocks. The aim is to develop career guidance competence of teachers of ZSSO as a unity of axiological-motivational, theoretical-semantic, procedural-activity and diagnostic-reflexive components, which together determine the readiness to develop, master and implement innovations in the practice of career guidance ZSSO.

The methodological block of the model is represented by a set of approaches that determine the overall strategy, methodological ways and principles of development of career guidance competence of teachers of ZSSO in postgraduate education: systemic, environmental, personal, activity, competence.

The operational and activity block of the model presents certain organizational and pedagogical conditions, directions, forms and methods, as well as the stages of development of career guidance competence of teachers of ZSSO.

Based on the analysis of the scientific literature, the main directions of development of vocational competence of teachers of ZSSO are course preparation, intercourse pedagogical support of course participants and creation of innovative educational vocational guidance environment. Course training is considered as a basic direction of development of vocational competence of teachers of ZSSO in studying of disciplines of a cycle of vocational training and a special course "Fundamentals of vocational competence of teachers of ZZSO". Intercourse support allows to provide targeted operational methodological assistance to teachers of ZSSO on the basis of tutoring technology to support the educational process. The methodological basis of intercourse support is network interaction and the functioning of district methodical offices.

It is proved that the formation of an innovative educational environment is aimed at solving the problem of involving teachers of ZSSO in innovative individual and collective activities. At the technological level, this direction of development of career guidance competence of teachers of ZSSO is provided by: methodical support of innovation processes; involvement in experimental research activities; organization of scientific and practical conferences on exchange of experience of introduction of pedagogical innovations, publication of articles, author's innovative programs of activity of ZZSO, assistance of participation of teachers in competitions of professional skill, grants, etc.

In the dissertation research on the basis of the analysis of pedagogical and psychological literature and experience of work of ZVO the functions and role of vocational guidance work with senior pupils in ZZSO are characterized and theoretically motivated.

Considering the organizational and pedagogical condition: "Continuity of teacher training for career guidance in higher education and postgraduate education" was an analysis of the leading free education in the system of

professional development of teachers, which shows the accumulation of some experience in career guidance with high school students in ZSSO.

It is proved that the informatization of the development of professional career guidance of teachers is due to the requirements of modern practice, primarily the needs of society to improve the quality of general education and training of the individual in society. The study of certain aspects of career guidance work with high school students in modern conditions and the specifics of its management in the context of these requirements is always based on a certain pedagogical position, which considers the modern type of teacher and analyzes career guidance as part of his professional competence information society.

According to the results of theoretical research, the main areas of informative training of teachers of ZSSO for career guidance work with high school students are: the development of value and emotional motivation to form an attitude to master a set of information skills; development of creative pedagogical potential; formation of a system of professionally significant qualities such as high professionalism, readiness for self-education, informative and vocational competencies, social responsibility, ability to reflect, creativity, ability to information creativity in the educational process.

Considering the implementation of organizational and pedagogical conditions - "Application in postgraduate educational institutions of pedagogical innovation in the preparation of teachers for career guidance work" was conducted research and experimental work, which gave the right to identify the main and most important pedagogical tools: creating innovative methods of teacher training for career guidance. valuable work in ZZSO; formation of positive career guidance motivation of teachers; establishing a system of feedback between the participants of the educational process; increasing the career guidance of teachers.

The creation of an information career guidance space is responsible for the success of the implementation of ICT in education at all levels and allows career guidance activities at the school level with the use of computer programs to standardize all information on vocational guidance of students.

A systematic approach to the implementation of specialized training allows us to consider the career guidance competence of teachers ZSSO as an independent distance stage of their preparation for professional management of the social object. Postgraduate pedagogical education creates conditions for the organization of innovative career guidance activities of ZSSO and preparation for career guidance competence of their teachers as a defining component of permanent management.

Considering the organizational and pedagogical condition: "Information and communication technologies as a means of organizing career guidance work with teachers in the system of postgraduate education" in the dissertation research it was found that ICT methods allow to rationally combine teachers' professional interest in career guidance work with new teaching and development methods. career guidance competence of teachers of ZSSO in modern conditions.

It is established that if you build the use of basic communication technologies in a certain sequence in accordance with the tasks of the profile school, you will get the following algorithm. PR-communication technologies form the trust of students and their parents and the public to the defined ZSSO, ie create a bridgehead for further career guidance of teachers. Successful ZSSOs use the most successful methods and resources of communication technologies, and modern authors are increasingly inclined to the idea of some integrated complex of socio-communication technologies as a portfolio.

It is proved that the formation of career guidance of a teacher is impossible without the formation of it as a professional. The competitiveness of a teacher in terms of educational innovation changes depends on his ability to master new modern technologies, to adapt to changing conditions, so it is important to use the technology of "teacher's portfolio", especially for teachers who carry out career guidance work with high school students.

The dissertation outlines only a few problems that teachers and their students will have to face in their professional lives. Therefore, it is important during the preparation of the teacher ZSSO to informatization of vocational competence to

conduct classes on a competent basis, which teach to solve various creative, situational, vocational tasks, puzzles and crossword puzzles that develop abilities, thanks to which the teacher, including teacher profile school, will better solve any problem: develop a successful strategy of educational career guidance space in the vocational guidance of high school students.

The dissertation research reveals the methods of organizing and conducting research and experimental work; the generalization of results of pedagogical experiment is made.

622 respondents took part in the experimental work: 314 - experimental group, 308 - control group, which provides a confidence level of $P = 0.95$ at the level of significance ($\alpha = 0.05$).

Various active learning technologies were used to improve the skills of ZSSO teachers: business games, interactive lectures; group discussions; individual work with electronic textbooks; group work with problem tasks; work with information on choosing a profession with a competitive place of study and work (preparation of reports, articles, reviews, reports, theses); case method; essay writing; implementation of educational projects; group presentations.

The analysis and generalization of the obtained results shows that the substantiated organizational and pedagogical conditions and the developed methodology significantly stimulate the development of components of vocational competence of teachers of ZSSO in the system of postgraduate education, which finds complex expression in the positive dynamics of general levels of vocational competence.

Diagnostic sections performed at the beginning and end of the experiment showed that the number of teachers ZSSO, who achieved a high level of career guidance, in the experimental group (25.16%) was 1.4 times greater than in the control (17.86%).

The results fully confirmed the hypothesis of the study and testified to the feasibility of introducing certain organizational and pedagogical conditions in the system of postgraduate education of teachers ZSSO in order to increase the level of

development of their career guidance, which means proper training of teachers ZSSO to career guidance in ZSSO.

**The scientific novelty and theoretical significance of the study is that:
for the first time:**

- created, systematized, theoretically substantiated pedagogical conditions:

(implementation of continuity of teacher training for career guidance work in higher education institutions and postgraduate education institutions; application of pedagogical innovations in postgraduate education institutions in teacher training for career guidance work; introduction of information and communication technologies in the system of postgraduate education as a means of organizing career guidance) and developed a model for the development of career guidance competence of teachers ZSSO in the system of postgraduate education, which reflects the relationship between its components: purpose, principles, stages, means, pedagogical conditions of teacher training for career guidance in higher education and postgraduate education, criteria, components indicators and levels of development of career guidance of teachers, which are confirmed by the results of the experimental study;

- the model of development of professional orientation competence of teachers of ZSSO in system of postgraduate education is developed;

- substantiated the provisions on the peculiarities of the formation and formation in the system of postgraduate education of teachers' readiness for career guidance work; defined international and domestic (theoretical and organizational) approaches to the training of teachers - consultants in the field of vocational guidance;

- the content of the concept "professional competence of a teacher in career guidance work" is specified;

Aspects of training specialists in vocational guidance of students in the process of vocational counseling in Ukraine (at the national, regional and intra-school levels) have been further developed.

The practical significance of the study is that the structure of professional competence of a vocational guidance specialist in the system of postgraduate education in the specialty "Professional consultant for vocational guidance in an educational institution" has been developed, which can be used in creating a new specialty at the Employment Service of Ukraine; developed and implemented in practice guidelines "Training of professional consultants for career guidance work in the system of advanced training" for teachers and lecturers, researchers, graduate students and students of higher education.

A significant result of the study is the development of technology for teachers of vocational guidance of young people. Career guidance work in an educational institution includes the following components: education, upbringing, study of psychophysiological features, conducting psychodiagnostics, organization of elective courses, and, most importantly, psychology classes.

Conclusions and recommendations based on the results of the research can be used in the free economic zone in the process of teaching the discipline "Fundamentals of choosing a profession" for future professionals, practical psychologists and social educators, special courses in vocational education.

Key words: formation of teachers' readiness for vocational guidance, teacher's readiness for vocational guidance work, professional informing, vocational guidance work, vocational guidance, model of teacher training in postgraduate education system for vocational guidance work, professional competence of vocational guidance teacher, vocational guidance for vocational guidance , training of professional consultants on vocational guidance work, vocational guidance work with high school students, training of professional consultants on vocational guidance work in the system of professional development.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ***Статті у фахових виданнях***

1. Сагадіна О.Ю. Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи // В. М. Бойчук, Л. Л. Коношевський, О. Ю. Сагадіна // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Вип. 49 / редкол. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2017. – С. 67-72.

2. Сагадіна О. Ю. Консультативна профорієнтаційна освіти для учнів старшої школи: сучасні підходи / О. Ю. Сагадіна // Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) // Зб. наук. пр. – Вип. № 2./ за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – Ніжин : НДУ імені М. Гоголя, 2017. – С. 40-46.

3. Сагадіна О. Ю. Про зміст поняття «Громадянсько-правова свідомість» / О. Ю. Сагадіна // Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського / Серія «Педагогіка і психологія» // Зб. наук. пр. – Вип. 25 / Редкол: М. І. Сметанський та ін. – Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. – С. 101-105.

4. Сагадіна О. Ю. Формування готовності вчителів до консультативної профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників / О. Ю. Сагадіна // Наукова педагогічна думка // Науково-методичний журнал – Вип. №2 (90) . – Рівно : РОППО, 2017. – С. 113 - 115.

5. Сагадіна О. Ю. Консультативна профорієнтаційна освіти для учнів старшої школи: сучасні підходи / О. Ю. Сагадіна. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського / Серія: Педагогіка і психологія / Зб. наук. пр. – Вип. 51/ Вінниця : ТОВ «Ніланд-ЛТД», 2017. – С. 18 - 23.

6. Сагадіна О. Ю. Особливості підготовки вчителів в системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи

/ О. Ю. Сагадіна. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. Випуск 52 / Вінниця : ТОВ «Ніланд-ЛТД», 2017. – С. 126 - 130.

Статті у закордонних наукових виданнях

7. Сагадіна О.Ю.. Модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти в системі післядипломної освіти / В. М. Бойчук, Л. Л. Коношевський, О. Ю. Сагадіна // SCIENCE, RESEARCH, DEVELOPMENT. PEDAGOGY. (НАУКА, ИССЛЕДОВАНИЯ, РАЗВИТИЕ). Педагогика # 2. Лондон. 27.02.2018. Monografia pokonferencyjna : Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii. – Warszawa, 2018. – S. 37-43.

8. Бойчук В. М. Професійна орієнтація учнів у закладах загальної середньої освіти / В. М. Бойчук, Л. Л. Коношевський, О. Ю. Сагадіна // Zbiór artykułów naukowych recenzowanych. Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii. (30.01.2018). – Warszawa, 2018. – S. 39-45.

9. Сагадіна О. Ю. Система підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи / О. Ю. Сагадіна // Науковий журнал «Virtus» Видавництво СРМ «ASF» (Канада, Монреаль), 2017. – С. – 140 – 144. ISSN 2410-4388 (Print), ISSN 2415-3133 (Online).

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Сагадіна О.Ю. Інноваційний розвиток освітнього середовища: профорієнтаційний аспект / О. Ю. Сагадіна // Модернізація управління розвитком навчального закладу в умовах глобалізації та інтеграції освітнього процесу:

зб.матеріалів регіональної науково-практичної конференції / За заг. ред. В.В. Гуменюк. – Хмельницький: ОППО, 2016. – С.129-135.

11. Сагадіна О. Ю. Школа випереджаючої консультативної профорієнтаційної освіти для сталого розвитку особистості / О. Ю. Сагадіна // Партнерство в освіті: виклики і перспективи / Науковий вісник КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» За ред. Юрчук Л.М. / Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції - Випуск №2 (15) – Вінниця: ТОВ «Віндрук», 2017. – С. 102-107.

12. Сагадіна О. Ю. Формування готовності вчителів до консультативної профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників : реферат / О. Ю. Сагадіна // Науково-методичні основи професійного розвитку керівних і педагогічних кадрів в умовах випереджувальної післядипломної освіти: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції 30-31 березня 2017 року / РОППО; упоряд.: Антонюк Л.В., Волосюк А.А.; заг. ред. Черній А.Л. – Рівне: РОППО, 2017. – С. 216-223.

Праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

13. Сагадіна О. Ю. Організаційно-педагогічні умови підготовки старшокласників до профорієнтаційної роботи в ЗЗСО / О. Ю. Сагадіна // Формування професійних компетенцій майбутнього вчителя в системі неперервної освіти: матеріали науково-методичного семінару КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» - Вінниця: ТОВ «Віндрук», 2016. – С.46-50

14. Сагадіна О. Ю. Професійна підготовка консультантів з профорієнтаційного інформування в системі дистанційного навчання: / О. Ю. Сагадіна // Інноватика в системі неперервної освіти: матеріали інноваційного форуму КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» - Вінниця: ТОВ «Віндрук», 2016. – С. 28-32

15. Сагадіна О. Ю. Напрями модернізації законодавства України про надання адміністративних послуг / О. Ю. Сагадіна // Напрями модернізації фінансово-економічної системи держави, регіонів, підприємств, організацій зб. матеріалів

Всеукраїнської науково-практичної конференції 17 квітня 2019 р.: у 2-х томах. Том 1, частина 2/ За заг ред. В.І. Мельник. Тернопіль: Крок – С. 145-148.

16. Сагадіна О. Ю. Упровадження сучасних технологій в діяльність фахівців з публічного управління: інноваційна розробка / О. Ю. Сагадина // Актуальні проблеми підготовки керівників нової формації в умовах відкритого суспільства : Науковий вісник КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» - Випуск №1 (24): зб. матеріалів IV Регіональної науково-практичної конференції / За ред. Василенко Н.В. – Вінниця: ТОВ «Віндрук», 2019. – С. 145-148.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ.....	11
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	17
ВСТУП.....	18
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ ЩОДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.....	26
1.1 Аналіз ключових понять дослідження в контексті дефенітивних підходів.....	26
1.2 Вітчизняний та зарубіжний досвід підвищення кваліфікації вчителів з профорієнтаційної роботи в школі у системі післядипломної освіти	61
1.3 Аналіз дійсного стану професійної підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з старшокласниками у закладах вищої освіти на сучасному етапі розвитку післядипломної освіти.....	73
1.4 Моделювання розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя в системі післядипломної освіти.....	107
Висновки до першого розділу.....	122
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ У ПЕРШОМУ РОЗДІЛІ.....	125
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.....	150
2.1 Наступність підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти і закладах післядипломної освіти.....	150
2.2 Застосування нових педагогічних технологій та інноваційних методик підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи в закладах післядипломної освіти.....	181
2.3 Інформаційно-комунікаційні технології як засіб організації	

	25
профорієнтаційної роботи з учителями в системі післядипломної освіти....	197
Висновки до другого розділу.....	221
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ У ДРУГОМУ РОЗДІЛІ.....	224
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРЕМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ І МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З СТАРШОКЛАСНИКАМИ В ЗАКЛАДАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.....	233
3.1 Організація та методика педагогічного експерименту.....	233
3.2 Результати педагогічного експерименту і їх аналіз.....	259
Висновки до третього розділу.....	272
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ У ТРЕТЬОМУ РОЗДІЛІ.....	276
ВИСНОВКИ.....	281
ДОДАТКИ.....	284

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЕГ – експериментальна група

ЗВО – заклад вищої освіти

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

ЗНО – зовнішнє незалежне оцінювання

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ІППО – інститут післядипломної педагогічної освіти

КВНЗ – комунальний заклад вищої освіти

КГ – контрольна група

КК – комунікативна компетентність

ММК – міський методичний кабінет

М(Р)МК(Ц) – міські (районні) методичні кабінети (центри)

НЗ – навчальний заклад

ППО – післядипломна педагогічна освіта

ПО – післядипломна освіта

ПР – профорієнтаційна робота

ПК – профорієнтаційна компетентність

ЦПІ – центр професійної інформації

ВСТУП

Розвиток ринкових відносин в Україні, реформування та модернізація системи освіти – усе це сприяє оновленню ринку освітніх послуг та ринку праці. Зміни умов, змісту і засобів праці потребують функціонування довготривалої та динамічної системи щодо професійної орієнтації, яка виступає складовою неперервної освіти. У кінці XX – на початку XXI ст. під час розбудови незалежної України з'явилася можливість по-новому підійти до проблеми підготовки особистості й країни. Але високий рівень безробіття серед молоді на сучасному етапі, плинність кадрів, незадоволеність значної кількості людей своєю спеціальністю свідчать, що питання вибору професії підростаючим поколінням не можна вважати розв'язаним.

Однією із першочергових проблем, які стримують нині розвиток освітньої галузі в Україні, є недостатня відповідність освітніх послуг вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку праці. Для стабільного розвитку і нового якісного прориву в національній системі освіти визнано необхідним, зокрема, забезпечити створення умов для посилення профорієнтаційної спрямованості навчально-виховного процесу у загальноосвітній школі. Вчитель є безпосереднім організатором та втілювачем профорієнтаційної роботи в школі, а профорієнтаційна діяльність має бути невід'ємною складовою його педагогічної діяльності. Вищевикладене актуалізує питання формування у майбутніх вчителів готовності до здійснення профорієнтаційної роботи зі школярами. Особливо гостро це стосується підготовки вчителя, який виконує провідну роль у професійній орієнтації школярів на сучасні та вкрай затребувані для вітчизняної економіки спеціальності.

Готовність учителів до профорієнтаційної роботи зі школярами досліджувалася Д. Завітренко [57], Д. Закатновим [61-63], В. Кондратюком [139; 140], Л. Коношевським [139; 140], В. Мадзігоном [98; 99], О. Негриводою [120], В. Осадчим [129; 130], Г. Парховнюком [131; 132], В. Подоляком [139; 140], І. Чорною [199-201], М. Чумаком [203; 204], Г. Шліхтою [205] та ін. Однак,

питання визначення сутності та змісту структурних складових готовності учителів до здійснення професійної орієнтації школярів на спеціальності не знайшли належного відображення у роботах психологів і педагогів.

Ці проблеми розглядалися у дослідженнях І. Беха [9], Н. Василенко [27], Р. Гуревича [42; 45; 47; 48], Л. Даниленко [50; 51], О. Климова [77; 78], О. Мельник [100-103], О. Мерзлякової [105-109], М. Опачко [127; 128], Н. Побірченко [136-138], В. Синявського [174-177; 184], Б. Федоришина [189- 191] та ін.

Орієнтація на професійну діяльність у системі загальної освіти потребує наукового переосмислення, результатом якого повинно бути впровадження в освітню практику нового змісту навчально-виховної роботи, нових форм профорієнтаційного інформування педагогами, адже школярі повинні не тільки отримувати знання у школі, а й готуватися до професійної діяльності, і бажано, щоб ця діяльність відповідала їхнім особистісним якостям і одночасно користувалася попитом на ринку праці.

В Україні додаткові соціальні проблеми створюють ситуацію невідповідності між високими вимогами роботодавців до кваліфікації спеціалістів та неготовністю молоді до вибору професії, а значить до праці в нових економічних умовах.

Актуальність теми полягає у тому, що наявна теоретична база професійної орієнтації недостатня для її ефективності. Істотним гальмом розвитку професійної орієнтації є те, що вона, як правило, розрахована на деякого усередненого старшокласника; відсутній індивідуальний консультативний підхід до особистості, яка вибирає професію та потребує значного удосконалення.

Проблема сучасного стану підготовки педагогів – консультантів до профорієнтаційної роботи з старшокласниками у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників (стажування, курси підвищення кваліфікації, перепідготовка тощо) вітчизняними науковцями досліджувалася недостатньо. Ця обставина і зумовила вибір теми нашого дослідження: *«Підготовка вчителів у системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження є складовою частиною плану науково-дослідної роботи кафедри управління та адміністрування КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» колективної теми «Механізми формування ключових компетентностей педагогів у системі післядипломної освіти» (2014-2019 рр.). Тема дисертації затверджена вченою радою КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» (протокол № 8 від 26 жовтня 2016 р.). Тема дисертації узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол №3 від 16.05.2017 р.)

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя у системі післядипломної освіти.

Об'єкт дослідження – післядипломна освіта педагогічних працівників на засадах компетентнісного підходу.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя у системі післядипломної освіти.

Гіпотеза дослідження: підготовка вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах післядипломної освіти буде ефективною за таких педагогічних умов:

- реалізація наступності підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти і закладах післядипломної освіти;
- застосування в закладах післядипломної освіти педагогічної інноватики в підготовці вчителів до профорієнтаційної роботи;
- упровадження в системі післядипломної освіти інформаційно-комунікаційних технологій як засобу організації профорієнтаційної роботи.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз ключових понять дослідження в контексті дефінітивного підходу.
2. Визначити сутність та структурно-компонентний склад профорієнтаційної компетентності вчителя.
3. Розробити критерії та визначити рівні розвитку профорієнтаційної

компетентності вчителя в системі післядипломної освіти. Створити модель підготовки вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи.

4. Визначити й обґрунтувати педагогічні умови розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя. Експериментально перевірити ефективність методики реалізації педагогічних умов в системі післядипломної освіти.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять положення теорії пізнання про взаємозв'язок і взаємозалежність явищ об'єктивної дійсності; єдність теорії та практики, наступності професійної освіти. Дослідження підготовки професійних консультантів у системі підвищення кваліфікації ґрунтується на соціосистемному, культурно-історичному, порівняльно-педагогічному та міждисциплінарному методологічних підходах. Наукові підходи вітчизняних і зарубіжних науковців у галузі: філософії освіти й розвитку освітніх систем (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий, В. Лутай та ін.); теорії неперервної професійної освіти (Р. Гуревич, Т. Десятов, Н. Ничкало, С. Сисоєва, М. Тессаринг та ін.); компетентнісного підходу в сучасній освіті (І. Ботц, Е. Гартман, Н. Бібік, І. Єрмаков, О. Овчарук, О. Пометун та ін.); професійного самовизначення особистості (Л. Буссгофф, Н. Василенко, О. Вітковська, Л. Даниленко, Н. Побірченко, М. Пряжников, Р. Мюллер, Е. Вендт та ін.); профорієнтаційної роботи та професійного консультування (Р. Баренберг, Н. Гейжан, Л. Києнко-Романюк, В. Мадзігон, Л. Оршанський, Ж. Пеллерано, П. Плант, В. Подоляк, Д. Тхоржевський, В. Шульц та ін.).

Методи дослідження: *теоретичні:* аналіз зарубіжної та вітчизняної науково-педагогічної літератури, узагальнення і синтез педагогічного досвіду, систематизація, порівняння, педагогічне моделювання, методи узагальнення і систематизації; аналіз державних освітніх стандартів вищої педагогічної освіти в аспекті формування готовності вчителів до профорієнтаційної роботи в системі післядипломної освіти, складання навчальних планів, програм, написання підручників і навчальних посібників, що застосовані в процесі професійної підготовки вчителів до

профорієнтаційної роботи; *емпіричні*: інтерв'ю, бесіди, педагогічні спостереження; вивчення, опис, порівняння, аналіз і узагальнення досвіду роботи учителів, анкетування, тестування тощо, педагогічний експеримент, який використовувався з метою апробації педагогічних умов розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя у системі післядипломної освіти; *методи математичної статистики*, що використовувалися для опрацювання одержаних даних задля доведення ефективності методики реалізації педагогічних умов в системі післядипломної освіти.

Організація дослідження. Дослідно-експериментальна робота реалізована поетапно: на констатувальному (2013-2014 рр.); формуальному (2014-2016 рр.); узагальнювальному етапах (2017-2020 рр.)

Експериментальна база дослідження: КВНЗ «Вінницька академія безперервної освіти», Хмельницький національний університет, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, ДВНЗ «Могилів-Подільський монтажно-економічний коледж», навчальні заклади м. Вінниці та Вінницької області.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що *вперше*:

– *створено, систематизовано, теоретично обґрунтовано* педагогічні умови: (реалізація наступності підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти і закладах післядипломної освіти; застосування в закладах післядипломної освіти педагогічної інноватики в підготовці вчителів до профорієнтаційної роботи; упровадження в системі післядипломної освіти інформаційно-комунікаційних технологій як засобу організації профорієнтаційної роботи з учителями) та розроблено модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти, що відображає взаємозв'язки між її складниками: метою, принципами, етапами, засобами, педагогічними умовами підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти і закладах післядипломної освіти, критеріями, компонентами, показниками та рівнями розвитку

профорієнтаційної компетентності вчителів, що підтверджені результатами проведеного експериментального дослідження;

- *розроблено* модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти;

- *обґрунтовано* положення щодо особливостей становлення та формування в системі післядипломної освіти готовності вчителів до профорієнтаційної роботи; ■ визначено міжнародні та вітчизняні (теоретичні й організаційні) підходи до підготовки педагогів – консультантів у галузі професійної орієнтації;

- *уточнено* зміст поняття «професійна компетентність учителя з профорієнтаційної роботи»;

- *подальшого розвитку* набули аспекти підготовки фахівців з професійної орієнтації учнів у процесі професійного консультування в Україні (на загальнодержавному, регіональному і внутрішньо-шкільному рівнях).

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблено структуру професійної компетентності фахівця з профорієнтаційної роботи в системі післядипломної освіти зі спеціальності «Професійний консультант з профорієнтаційної роботи у навчальному закладі», котра може бути використана в процесі створення нової спеціальності в Інституті підготовки кадрів служби зайнятості України; розроблено й впроваджено в практику методичні рекомендації «Підготовка професійних консультантів з профорієнтаційної роботи в системі підвищення кваліфікації» для педагогів і викладачів, наукових працівників, аспірантів і студентів закладів вищої освіти.

Суттєвим результатом дослідження є розроблення технології роботи педагогів з професійної орієнтації молоді. Профорієнтаційна робота в освітньому закладі включає в себе такі складові: просвітництво, виховання, вивчення психофізіологічних особливостей, проведення психодіагностики, організація елективних курсів, а також, що особливо важливо, заняття з психології.

Висновки й рекомендації за результатами дослідження можуть бути використані у ЗВО в процесі викладання дисципліни «Основи вибору професії» для майбутніх фахівців, практичних психологів та соціальних педагогів,

спецкурсів з професійного спрямування в освітніх закладах.

Головні концептуальні положення, рекомендації, навчально-методичні матеріали **впроваджено** в навчальний процес КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» (довідка № 01/21-451 від 03.09.2020 р.); Хмельницького національного університету (довідка № 12 від 22.04.2020 р.), ДВНЗ «Могилів-Подільський монтажно-економічний коледж» (довідка № 297 від 14.09.2020 р.), Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (довідка № 01/137 від 05.02.2020 р.), навчальних закладів Тиврівського району Вінницької області (довідка управління освіти, молоді і спорту Тиврівської районної державної адміністрації № 01-27/352 від 10.03.2020 р.).

Особистий внесок дисертантки в статті «Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи», написаної в співавторстві з В. Бойчуком і Л. Коношевським, полягає в здійсненні педагогічної підтримки як особливого виду взаємодії в організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО, спрямованого на сприяння особистісно-професійного розвитку вчителів шляхом урахування їхніх освітніх потреб та індивідуального досвіду, надання оперативної адресної методичної допомоги у вирішенні профорієнтаційних проблем. Особистий внесок здобувачки в публікації «Модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти в системі післядипломної освіти», написаної в співавторстві з В. Бойчуком і Л. Коношевським, полягає в обґрунтуванні теоретичних основ та опису моделі розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти. Особистий внесок дисертантки в публікації «Професійна орієнтація учнів у закладах загальної середньої освіти», написаній у співавторстві з В. Бойчуком і Л. Коношевським, полягає у розкритті наукової сутності та завдань профорієнтації школярів, науковому обґрунтуванні порад щодо оптимального професійного самовизначення учнів у відповідності до вимог певних професій.

Результати дослідження апробовані шляхом їх обговорення на

засіданнях кафедри управління та адміністрування, вченої ради КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»; на засіданнях кафедри педагогіки та професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Теорія і практика дистанційного навчання у професійній освіті» (Вінниця, 2017), «Інновації у післядипломній освіті» (Вінниця, 2017), «Партнерство в освіті: виклики та ризики» (Вінниця, 2017), «Теоретичні та методичні засади розвитку професійно-педагогічної освіти у контексті європейської інтеграції» (Хмельницький, 2016), «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців» (Вінниця, 2006); засіданні методологічного семінару «Теоретико-методологічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти» (Київ, 2004); всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання безробітних» (Київ, 2006, 2008).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження висвітлено в 16 публікаціях, 5 із них надруковані у фахових виданнях із педагогіки, 3 в закордонних наукових та періодичних виданнях, 13 публікацій одноосібні.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (324 найменувань). Основний текст дисертації становить 187 сторінок. Повний обсяг роботи 370 сторінок. Робота вміщує 14 рисунків на 5 сторінках, 21 таблицю на 15 сторінках і 9 додатків на 90 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ ЩОДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

1.1. Аналіз ключових понять дослідження в контексті дефенітивних підходів

Профорієнтаційній проблематиці приділяють увагу дослідники різних наук – філософії, економіки, медицини, психології й педагогіки (К. Абульханова-Славська, В. Андрєєв, О. Гришкова, О. Давидов, О. Джура, В. Дрижак, Є. Климов, А. Ковальова, Л. Користильова, Г. Костюк, В. Левін, Є. Павлетюгов, К. Платонов, І. Прокопенко, Л. Рябова, Е. Рутенбург, Т. Николаєва, В. Хільковець та ін.).

Особливе місце посідають роботи, присвячені питанням організації професійної орієнтації учнів загальноосвітньої школи й особливості їхнього професійного самовизначення. Це дослідження Г. Балла, М. Пряжникова, Б. Федоришина [7; 152; 189-191].

Фундаментальні питання професійно-педагогічної підготовки вчителів і формування в них готовності до педагогічної діяльності висвітлені у наукових працях Ю. Бабанського, М. Боришевського, А. Ганюшкіна, А. Деркача, К. Дурай-Новакової, М. Дьяченка, І. Зязюна, Є. Калініна, Л. Кондрашової, О. Мешко, Н. Ничкало, Л. Орбан, І. Прокопенка, Л. Рубіної, О. Савченко, В. Сластьоніна та ін. Однак, питання визначення сутності та змісту структурних складових підготовки учителів до здійснення професійної орієнтації школярів не знайшли належного відображення в роботах психологів і педагогів.

Ці проблеми розглядались у дослідженнях І. Бега, Н. Василенко, Р. Гуревича, Л. Даниленко, А. Деркача, О. Джури, Е. Зеєра, О. Климова, А. Маркової, Н. Ничкало, В. Оліник, Н. Побірченко, А. Реана, Б. Федоришина та ін.

В Україні додаткові соціальні проблеми створюють ситуацію

невідповідності між високими вимогами роботодавців до кваліфікації фахівців і неготовністю молоді до вибору професії, а значить до праці в нових економічних умовах.

Актуальність теми полягає у тому, що наявна теоретична база професійної орієнтації недостатня для її ефективності. Істотним гальмом розвитку професійної орієнтації є те, що вона, як правило, розрахована на деякого усередненого старшокласника; відсутній індивідуальний підхід до особистості, яка вибирає професію та потребує значного удосконалення.

Розвиток ринку праці, зростання вимог до якості підготовки фахівця визначає необхідність якісного покращення усієї системи професійної підготовки кадрів. Одним із важливих напрямів реалізації такого завдання є розвиток і вдосконалення роботи з професійної орієнтації молоді у процесі набуття нею середньої освіти. Важливою умовою ефективності профорієнтаційної роботи є проведення означеної діяльності з дітьми дошкільного віку та учнівською молоддю. Система профорієнтаційних справ дозволить всебічно ознайомити учнів зі світом професій, усвідомити важливе значення кожної з них та необхідність правильного вибору [2; 39; 119].

В умовах реформування системи освіти в Україні особливої ваги набуває проблема, пов'язана з прагненням сучасної молоді знайти місце рівноправного партнера у суспільних процесах, які протікають швидко і вимагають від них одночасно високого рівня загальної підготовки й ґрунтовних знань в обраній сфері професійної діяльності. В сучасному суспільстві молодь не може успішно реалізувати свої соціально-професійні орієнтації без сприяння інститутів системи післядипломної освіти. Такі заклади не тільки транслюють підростаючому поколінню обсяг знань і передають спеціальні вміння шляхом підготовки педагогів, а й також формують життєві орієнтації, установи та трудові навички особистості, зокрема – вибір майбутньої професії, продовження освіти й професійну підготовку. Одним із пріоритетних завдань сучасної післядипломної системи освіти є організація підготовки вчителів щодо роботи з учнівською молоддю

усвідомленого професійного самовизначення цілісних орієнтацій, життєвих ідеалів у власному житті.

Аналіз науково-педагогічних джерел надав можливість узагальнити поняття «профорієнтаційна робота», «професійна орієнтація», «професійна консультація» тощо.

Таблиця 1.1

Визначення: професійна орієнтація, профорієнтаційна робота,
профконсультація

Джерело	професійна орієнтація	профорієнтаційна робота	профконсультація
Д. Тхоржевського	Професійне самовизначення це процес самопізнання й об'єктивної оцінки школярами власних індивідуальних особливостей, зіставлення своїх професійно-важливих якостей і можливостей з вимогами, необхідними для оволодіння конкретною професією		
М. Пряжников	професійну орієнтацію (від лат. <i>professio</i> – рід занять та фр. <i>orientation</i> – установка) як систему заходів, спрямованих на включення індивіда у світ праці й передбачає: 1) професійну освіту, інформування про світ професій; 2) професійне виховання, вироблення професійно важливих особистісних якостей (працездатність, відповідальність); 3) професійне консультування.	на кожному віковому етапі життя людини (дошкільне дитинство, шкільні роки, юність, молодість, зрілість, похилий вік) основні акценти профорієнтаційної роботи визначаються особливостями сподівань різних освітньо-вікових груп	

Є. Павлютенкова	професійна орієнтація розглядається як комплекс взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних та педагогічних заходів, спрямованих на формування професійного покликання; на виявлення здібностей, інтересів, придатності та інших факторів, що впливають на вибір професії або заміну сфери діяльності. Основними формами професійної орієнтації є: професійна освіта, професійне самовизначення, професійне консультування, працевлаштування, професійний відбір, професійна адаптація та ін.		
К. Гуревич	професійної орієнтації як різновиду соціальної допомоги людині, яка передбачає адекватне співвідношення індивідуальних особливостей та здібностей людини із соціальними запитами суспільства.		
Б. Федоришина	професійна орієнтація – це цілісна система, яка складається із взаємопов'язаних компонентів, об'єднаних спільністю цілей і єдністю управління: професійна освіта, професійна активізація, професійна психодіагностика, професійний відбір (добір), професійна адаптація і професійне виховання.		
А. Голомшток	розглядає професійну орієнтацію як складну, динамічну соціально-педагогічну систему, що включає вирішення складних теоретичних та практичних завдань, пов'язаних із вибором майбутньої професії.		

К. Червоненко	професійну орієнтацію визначила як систему психолого-педагогічних, медичних, і державних чинників, які допомагають людині науково обгрунтовано обрати професію з урахуванням потреб суспільства, своїх інтересів та здібностей, а також як науково-практичну систему підготовки особистості до свідомого професійного самовизначення		
І. Головіної	професійна орієнтація – це цілеспрямована діяльність щодо підготовки молоді до вибору професії відповідно до її особистих схильностей, інтересів, здібностей, водночас, пов'язана із суспільними потребами в кадрах певних професій і різним рівнем кваліфікації		

Як бачимо з табл. 1.1 аналіз психологічної і педагогічної літератури засвідчив, що здатність учителя до профорієнтаційної роботи розкривається за допомогою різних понять: професійна орієнтація, професійна спрямованість тощо.

Різноманітність поглядів на сутність профорієнтаційної роботи спричинили інтерпретаційну різноплановість її структури. Аналіз наукових джерел із досліджуваної проблеми засвідчив наявність декількох підходів і наукових принципів до визначення структурних компонентів профорієнтаційної роботи у

ЗЗСО.

Спочатку більш детально проаналізуємо наукові принципи та підходи до профорієнтаційної роботи у ЗЗСО.

Зокрема, дослідники виокремлюють наукові підходи до організації ефективної профорієнтаційної роботи [120; 143; 166]:

- соціально-економічний – аналіз потреб суспільства в різних професіях, з'ясування їх перспектив у трудових ресурсах. Робота за покликанням забезпечує максимальну віддачу працівника і, відповідно, дає кращий економічний ефект;

- психофізіологічний – забезпечення вибору такої професії, яка максимально відповідає психофізіологічним характеристикам особистості;

- психолого-педагогічний – виховання в учнів любові до праці, формування інтересу до майбутньої професії.

В основу профорієнтаційної роботи науковці покладають такі наукові принципи:

- здійснення комплексного характеру профорієнтаційних послуг (організація профорієнтаційної роботи має здійснюватись в соціально-економічному, психолого-педагогічному, медико-фізіологічному та професійному напрямках для забезпечення різнобічної готовності молоді людини до вибору професії);

- узгодження інтересів особи та суспільства через ринок праці;

- визначення діяльнісного підходу до визначення професійної придатності;

- забезпечення рівня можливостей отримання профорієнтаційних послуг учнями старших класів шляхом:

- а) доступності професійної та іншої інформації стосовно можливостей вибору чи зміни професії, форм навчання та працевлаштування;

- б) добровільності та безкоштовності отримання профорієнтаційних послуг на гарантованому державному рівні;

- в) конфіденційності і рекомендований характер висновків профконсультацій і профдобору, додержання працівниками профорієнтаційних

норм професійної етики;

г) взаємозв'язку школи, сім'ї, виробництва і громадськості в здійсненні профорієнтаційних заходів;

д) систематичності та наступності у професійної орієнтації [139; 152].

З'ясування підходів та наукових принципів [44; 183] надав можливість визначити зміст поняття «профорієнтаційна робота». А саме, науковці вважають, що:

1. Профорієнтаційна робота – це практичні заходи рекомендаційного характеру щодо вибору майбутньої професійної діяльності на основі інформації про професії та вимогах до претендента робочого місця, особливостей і здібностей вибираючого і прогнозу його успішності в улюбленому виді діяльності [152].

Профорієнтаційна робота – комплексна систематична робота кожного члена колективу, яка має на меті забезпечення повноцінного навчання [139].

В умовах ринкової економіки профорієнтаційна робота в школі носить не допоміжний характер, а націлена на вирішення проблем, пов'язаних з життєвим влаштуванням випускників.

Профорієнтаційна робота – один з головних напрямів навчально-виховної роботи у ЗЗСО, який спрямований на підготовку учнів до свідомого вибору професій, визначення свого місця в суспільстві [151].

Профорієнтаційну роботу в школі здійснюють учителі всіх навчальних предметів, класні керівники, інші педагогічні працівники, фахівці різних галузей виробництва [182].

У чому саме полягає суть профорієнтаційної роботи? Її завдання цілком збігаються із завданнями середньої школи, визначеними Законом «Про освіту». Це підготовка учня до обґрунтованого вибору професії, що задовольняє як особисті інтереси, так і суспільні потреби. Вона передбачає повне і всебічне знайомство учнів зі світом професій, з правилами вибору професії, з соціально-економічними, психологічними і медико-

фізіологічними аспектами вибору професії, що є найважливішою передумовою для вироблення готовності до професійного вибору [147].

Як показує досвід, «профорієнтаційна робота з учнями» – один із головних аспектів виховної роботи, спрямованої на підготовку учнів до свідомого вибору професії, визначення свого місця у суспільстві. В закладах освіти профорієнтаційну роботу з учнями покликані проводити всі педагоги, зокрема і керівники гуртків у позакласний час. Така робота організовується з урахуванням вікових та індивідуально-психологічних особливостей учнів (вихованців), їхніх нахилів, інтересів, задатків і готовності до певних видів діяльності й рівня сформованості учнівського колективу.

Особливість позакласної виховної роботи полягає в добровільній участі в ній (учні обирають профіль занять за інтересами), суспільній спрямованості (зміст діяльності відповідає потребам суспільства, відображає досягнення науки, культури, мистецтва), ініціативності, самодіяльності учнів (врахування бажання дітей, їх пропозицій). Цікаво організовані виховні справи, добре спланована робота гуртків за інтересами розвивають здібності дітей, їх творчу активність [195; 196]:

- початковий етап (1-4 класи);
- пізнавально-пошуковий етап (5-7 класи);
- базовий етап (8-9, 10-11 (12) класи).

Початковий етап (1-4 класи) [29; 124; 196]. На цьому етапі передбачається ознайомлення з окремими професіями, формування поваги до трудівників, позитивного ставлення до різних видів трудової діяльності, інтересу до пізнання своєї особистості (самопізнання); початкових загально-трудових умінь і навичок, здатності до взаємодії з іншими людьми в процесі діяльності; створення умов для розвитку здібностей молодших школярів; виховання загальної культури праці шляхом залучення до посильних видів діяльності.

Працьовитість, пошана до людей праці всіх професій і спеціальностей, усвідомлення необхідності трудитися, вміння планувати і контролювати свою роботу, правильно організувати робоче місце, акуратність і точність в

роботі, посидючість, наполегливість, уміння вибрати найбільш раціональний спосіб виконання завдання, економія матеріалів і часу – всі ці якості потрібно формувати починаючи вже з першого класу. Дітей необхідно поступово вводити у величезний світ професій, учити їх орієнтуватися в ньому. Завдання педагога – якомога раніше виявити інтереси школярів і розвинути їх відповідно до потреб суспільства, створюючи умови для всебічного гармонійного розвитку особистості учня. Професійна просвіта учнів 1-4 класів полягає в необхідності дати їм початкові відомості про важливість будь-якої праці для життя суспільства. Учні ще не готові сприймати інформацію про умови праці, але вони можуть усвідомити, яку користь приносить людям та чи інша професія.

Пізнавально-пошуковий етап (5-7 класи) [57; 103; 198]. Означений етап передбачає формування ціннісних орієнтацій, мотивації самопізнання, установки на власну активність у професійному самовизначенні й оволодінні професійною діяльністю, а також систематичне ознайомлення з професіями. Не менш важливими є формування умінь самооцінки, самоаналізу з метою усвідомлення власної професійної спрямованості, консультування щодо вибору профілю подальшої освіти, форм трудової підготовки.

В основній школі професійна просвіта школярів має спрямовуватись на ознайомлення учнів з наявною типологією професій і відомостями про найбільш поширені професії кожного типу, класу, відділу та групи. Важливе місце у профорієнтаційній роботі з учнями 5-7 класів мають зайняти питання про умови правильного вибору професії та фактори, які на нього впливають.

На цьому віковому етапі основними завданнями профорієнтаційної роботи є виховання працелюбності, стимулювання до свідомого вибору праці, розвитку творчих здібностей учнів, ознайомлення з різними видами професійної діяльності, умовами праці, обсягом спеціальних і загальних знань, умінь і навичок, якими має оволодіти фахівець даної професії, гігієнічною характеристикою, психофізіологічними вимогами професії до людини, системою підготовки та підвищення кваліфікації кадрів.

У підлітків часто змінюється інтерес до професії. Іноді це відбувається в результаті впливу зовнішніх чинників, наприклад, коли учні одержують неправильне уявлення про зміст праці або недостатньо об'єктивно оцінюють свої можливості, ігноруючи психофізіологічні особливості і переоцінюють їх. Чимало учнів узагалі не цікавляться майбутньою професією. Ці аспекти необхідно враховувати в процесі організації профорієнтаційної роботи в основній школі.

Базовий етап (8-9, 10-11 (12) класи) [9; 27; 115; 172]. Організація роботи на цьому етапі полягає у вивченні наукових основ вибору професії, її класифікаційних ознак, вимог професій до людини, основних професійно важливих якостей, правил вибору професії. Старшокласники мають оволодіти методиками самопізнання, самооцінки, розвивати індивідуальні професійно важливі якості, формувати вміння зіставляти необхідні для здобуття конкретної професії вимоги з власними можливостями та кон'юктурою ринку праці. Завданням школи є створення умов для випробування можливостей учнів ; різних видах трудової діяльності (консультації щодо вибору професії та навчального закладу, професійний відбір). Про досягнення очікуваних результатів свідчать сформованість особистісно значущого сенсу вибору професії, певної професійної спрямованості, професійне самовизначення учнів, їх готовність до зміни професійної спрямованості, переорієнтації на суміжні професії, на інші види діяльності відповідно до своїх індивідуальних особливостей і результатів профвідбору.

Учні старших класів потребують розширення, поглиблення та систематизації знань про професії. В зв'язку з цим на цьому етапі основними напрямками профорієнтаційної роботи з учнями є: професійне виховання (формування та розвиток в учнів стійких професійних інтересів до тієї чи іншої професії), професійна діагностика (вивчення характерних особливостей людини) та професійна консультація (надання індивідуально-психологічної та медичної консультації) [36; 133].

Ефективність організації профорієнтаційної роботи полягає у

використанні педагогом активних форм і методів роботи. Залежно від мети, завдань і змісту їх поділяють на: інформаційно-просвітницькі, в процесі яких вихованцям розповідається про канали працевлаштування, умови прийому на роботу та навчання, надається інформація про світ професій і вимоги, які ставляться до людини; діагностичні, що спрямовані на вивчення особистості учня, його інтересів, нахилів, здібностей з метою виявлення їх відповідності обраній професії. Серед таких форм профорієнтаційної роботи виокремлюють: ситуаційно-рольову гру, сюжетно-рольову гру, гру-драматизацію, інсценування, гру-бесіду, гру-експрес, гру-мандрівку, вікторину, відгадування загадок, ребусів, кросвордів, екскурсію на підприємства, віртуальну екскурсію, бесіду, розповідь, годину спілкування, калейдоскоп, усний журнал, уявну подорож, творчий конкурс, моделювання життєвих ситуацій, виставку творчих робіт, школу професійної майстерності, презентацію професій, перегляд мультфільмів, кінофільмів, документальних фільмів, відеороликів, станційну форму роботи, гру з літерами та словами, ігрову програму, місто веселих майстрів, прес-шоу, теле-ревію, свято (професійне свято), зустріч із людьми різних професій, ярмарку професій, клуб веселих та кмітливих, акцію, театральну виставу, майстер-клас, анкетування, тестування, мульти/моно проекти, конверт дружніх питань, твір-роздум, тренінг, калейдоскоп професій, професійну вітальню, колаж, диспут, брифінг, моделювання розвивально-виховних ситуацій, брейн-ринг, складання індивідуальних програм саморозвитку, агітбригади, тематичний діалог, інтернет-подорож, інтернет-форум [5; 6; 10-13; 17; 29; 32; 36; 49; 54; 56; 60; 69; 71; 72; 81; 85; 86].

Проведення профорієнтаційної роботи та раціонального розподілу трудових ресурсів безпосередньо ґрунтується на порівнянні знань про професії та знань про індивідуально-психологічні якості людини. Тому в сучасній науково-педагогічній літературі широко визнається, що основою та необхідним етапом вирішення організаційних і методичних питань профорієнтаційної роботи є вивчення конкретних видів професійної роботи та визначення вимог, які вони ставлять до людини як суб'єкта праці [146].

У суспільстві наявний розподіл праці, тобто окремі відносно постійні трудові пости, відносно відокремлені галузі трудової діяльності, які називаються професіями і спеціальностями. Необхідно розрізняти поняття «професія» і «спеціальність». Поняття «професія» ширше за поняття «спеціальність». Професія – це визначений вид трудової діяльності, що виник у результаті суспільного розподілу праці та вимагає для її виконання здібностей, теоретичних знань і практичних навичок. Вона визначається характером створюваного продукту, використовуваними знаряддями праці та специфічними умовами виробництва. Професія є групою споріднених спеціальностей. Спеціальність – підтип професії, що визначається дальшим розподілом праці у її межах (наприклад, професія – учитель; спеціальність – учитель математики, учитель трудового навчання тощо) [149].

У процесі вибирання професії бажано конкретизувати вид майбутньої діяльності до певної спеціальності.

Під час орієнтації учнів на конкретну професію можуть виникати такі помилки: поділ професій на «престижні» й «непрестижні»; ототожнення навчального предмета з професією; перенесення ставлення до людини – представника професії на саму професію; вибір професії під чийсь впливом; застарілі уявлення про характер праці у сфері матеріального виробництва.

Вивчення наукових джерел, засвідчило, що профорієнтаційна робота сприяє цілеспрямованому розвитку здібностей людини, зростанню її професіоналізму, працездатності, збереженню здоров'я і виступає одним із важливих елементів державної політики в сфері соціального захисту та зайнятості населення, забезпечує ефективне використання трудового потенціалу особи, підвищення її соціальної та професійної мобільності, відіграє значну роль у профілактиці масового вимушеного безробіття. Професійно орієнтаційні заходи стимулюють пошук людиною найефективніших засобів підвищення свого професійно-кваліфікаційного рівня, розвиток соціально-економічної ініціативи, інтелектуальної та трудової незалежності [148].

Головною метою профорієнтаційної роботи є сприяння специфічними для неї методами посиленню конкурентоспроможності випускника на ринку праці і досягнення продуктивної зайнятості населення. Вирішення цього завдання в НЗ потребує підготовку вчителя в системі управління профорієнтаційної роботи з учнями старших класів.

Підготовку педагогів до управління системою профорієнтаційної роботи прийнято розглядати в трьох аспектах професійної орієнтації.

Соціально-економічний аспект припускає процес засвоєння певної системи знань, норм, навичок і вмінь, що дозволяють здійснювати соціально-професійну діяльність, що відбивається на поліпшенні якісного складу кваліфікованого працівника й підвищенні задоволеності молоді працею.

Психолого-педагогічний аспект передбачає виявлення й формування інтересів, схильностей і здатностей учнів, а також допомога у виборі професії, що найбільш відповідає індивідуально-психологічним особливостям особистості.

Медико-біологічний аспект допускає реалізацію вимог до здоров'я й окремих фізіологічних якостей людини, необхідних для виконання певної професійної діяльності. Під час цього успішність у проведенні профорієнтаційної роботи на будь-якому рівні залежить від того, наскільки комплексно й системно здійснений підхід до керування цими процесами.

До основних методів управління профорієнтаційної роботи відносяться:

- програмно-цільовий метод (визначення головної мети профорієнтаційної роботи, розроблення програми її досягнення, створення механізму управління щодо реалізації програми);
- метод прогнозування (облік сучасних і перспективних вимог до різних робітників, тенденції науково-технічного прогресу, в цілому прогноз кадрової політики на перспективу);
- метод моделювання (побудова моделей управління професійної орієнтації на підприємстві, в об'єднанні, галузі, регіоні);
- організаційно-розпорядничий (підготовка вчителів і відповідних документів – наказів, розпоряджень, положень, стандартів, що регламентують

функціонування системи профорієнтаційної роботи, контроль за їх виконанням) [66].

Професійна орієнтація у зарубіжних наукових працях [39; 181] передбачає сукупність заходів: професійну інформацію, визначення нахилів і придатності молоді до тої чи іншої трудової діяльності чи професії (професійну діагностику та професійний відбір), надання допомоги у виборі професії (професійна консультація).

Вітчизняні науковці визначають професійну орієнтацію так: це науково обґрунтована система соціально-економічних, психолого-педагогічних, медико-біологічних і виробничо-технічних заходів щодо надання молоді особистісно орієнтованої допомоги у виявленні й розвитку здібностей і схильностей, професійних і пізнавальних інтересів у виборі професії, а також формування потреби в праці й готовності працювати в умовах ринку, багатошаровості форм власності та діяльності. Вона реалізується під час освітнього процесу, позаурочної та позашкільної роботи з учнями [16; 23; 27; 55; 80].

Вони передбачають, що професійна орієнтація – комплекс психолого-педагогічних заходів, спрямований на професійне самовизначення школяра, що спрямовані на ознайомлення людини з її здібностями й можливостями для того, щоб запропонувати їй вибрати одну з найбільш підходящих для неї професій з врахуванням потреб виробництва [152].

Завдання професійної орієнтації полягає в ознайомленні учнів з професіями та правилами їх вибору, вихованні спрямованості на самопізнання як основу професійного самовизначення; формування вміння зіставляти свої здібності з вимогами щодо набуття конкретної професії, скласти на цій основі реальний план оволодіння професією, а також забезпечення розвитку професійно важливих якостей особистості.

Професійна орієнтація на виробництві може досягти ефективних результатів, якщо вона буде включена в єдину, стійку й динамічну систему. В значній мірі цьому сприяє визначення етапів, аспектів, функцій, методів, а також основних цілей і напрямів керування нею.

Уся робота із професійної орієнтації допускає здійснення двох головних напрямів [120]:

- 1) формування в молоді особистісних орієнтацій та інтересів з урахуванням потреб суспільного виробництва;
- 2) приведення у відповідність особистісних орієнтацій молоді з можливостями їхньої суспільної реалізації. Звідси мета всієї системи професійної орієнтації – знайти оптимальне сполучення особистісних бажань і суспільних потреб.

З'ясуємо головні елементи й об'єкти професійної орієнтації. Професійна орієнтація включає такі елементи: професійна інформація, професійна консультація, професійний добір, професійний відбір і професійна адаптація [143].

Головним завданням профінформації є виховання любові до будь-якого виду трудової діяльності, знайомство з потребами народного господарства країни в цілому і конкретного регіону зокрема у фахівцях на сучасному етапі та на найближчу перспективу. Вона також у першу чергу має піднімати престиж затребуваних на ринку праці професій [166].

Професійна інформація забезпечує ознайомлення зі змістом і перспективами розвитку професій, формами й умовами їх здобуття, станом і потребами ринку праці в кадрах, вимогами професій до особистості, можливостями професійно-кваліфікаційного становлення.

Професійна інформація – психолого-педагогічна система формування в особистості активної профорієнтаційної позиції, що відповідає суб'єктивним і об'єктивним умовам вільного та свідомого професійного самовизначення особистості. Вона дає школярам змогу ознайомитися з різними професіями, з пов'язаним із ними змістом трудової діяльності, з вимогами, які ці професії виставляють людині, а також із тим, де ними можна оволодіти. Завдяки цьому учні виявляють свої індивідуальні схильності, психофізіологічні можливості, вміння зіставити їх з вимогами професії, до якої вони мають інтерес і нахили, щоб прийняти правильне рішення про свою придатність до професійної діяльності в обраній галузі праці.

Професійна консультація – надання особистості на основі її вивчення науково обґрунтованої допомоги щодо найоптимальніших для неї напрямів і засобів професійного самовизначення. Вона має на меті й навчання учнів прийомам самооцінки своїх якостей з метою з'ясування їх відповідності вимогам професії. Мріючи про певну професію, школярі мають водночас замислюватися, чи справді вони підходять для такої роботи. Для відповіді на це питання учні мають знати вимоги професії до людини, яка її обрала. Такі вимоги розроблені для багатьох професій [107].

Професійна консультація ґрунтується на науково організованій системі взаємодії психолога-профконсультанта і особи, що потребує допомоги у виборі або зміні професії чи виду діяльності, на основі вивчення індивідуально-психологічних характеристик, особливостей життєвої ситуації, професійних інтересів, нахилів, стану здоров'я особи та з урахуванням потреб ринку праці [126].

Аналогічні консультації варто надавати і батькам учнів, щоб вони серйозніше підходили до обрання майбутньої професії дітьми, допомагали їм у цьому. До професійної консультації залучають і медичних працівників школи, які знають медичні протипоказання стосовно основних професій і можуть запобігти небажаним випадкам, коли учням доводиться змінювати професійну орієнтацію вже на етапі відбору.

Професійний добір – система профдіагностичного обстеження особи, спрямована на визначення конкретних професій, найбільш придатних для оволодіння ними конкретною особою [41].

Професійна діагностика – система психологічного вивчення особистості з метою виявлення її професійно значущих властивостей і якостей. Для деяких спеціальностей вона є неминучою, ігнорування пов'язане з ризиком непридатності особистості.

Професійний відбір здійснюється з метою визначення ступеню придатності особи до окремих видів професійної діяльності згідно з нормативними вимогами. Професійний відбір громадян здійснюється

відповідно до Переліку професій та спеціальностей, що вимагають професійного відбору. Вказаний Перелік затверджується у встановленому порядку Кабінетом міністрів України [24; 30; 118].

Професійний відбір – система роботи, спрямована на надання допомоги учневі у визначенні й виборі конкретної професії на основі виявлення й оцінювання його загальних і спеціальних здібностей, здатностей, інтересів, потреб і об'єктивних умов професійної підготовки та працевлаштування. Здійснюють його навчальні заклади, висуваючи до вступників конкретні вимоги, або установи, які приймають випускників на роботу. На цьому етапі важлива роз'яснювальна робота серед молодих людей, які мають усвідомити необхідність роботи над собою задля подолання певних недоліків, досягнення професійної майстерності [143].

Професійна адаптація – процес пристосування людини до професійної діяльності, її умов; досягнення бажаної продуктивності праці й відповідності між професійними намірами, інтересами, якостями особистості та вимогами до діяльності. Її здійснюють на стадії оволодіння учнем професією. Ознаками професійної адаптації є збереження та розвиток здібностей і схильностей до обраної професійної діяльності, узгодженість суспільної й особистої мотивації до праці, що залежить від її змісту, впливу сім'ї та виробничого оточення. Професійна адаптація відбувається разом із суспільною адаптацією.

Професійна адаптація покликана сприяти входженню особи у трудову діяльність, практичній перевірці правильності професійного вибору і успішному професійному становленню працівника.

Об'єктом професійної орієнтації населення є молодь (учні, студенти), яка навчається, зайняте та незайняте населення, вивільнювані працівники й особи з обмеженою працездатністю [19].

В основу професійної орієнтації покладено такі принципи [17]:

- комплексний характер надання населенню профорієнтаційних послуг [14];
- узгодження інтересів особи та суспільства через ринок праці [17];

- діяльнісний підхід до визначення професійної придатності [24];
- рівні можливості одержання профорієнтаційних послуг громадянами України і громадянами іноземних держав, з якими Україна має відповідні угоди, незалежно від місця роботи чи навчання, віку, статі, національності, релігійних переконань [24];
- доступність професійної й іншої інформації стосовно можливостей вибору чи зміни професії, форм навчання і працевлаштування [24];
- добровільність і безкоштовність одержання профорієнтаційних послуг усіма групами населення на гарантованому державному рівні [30];
- конфіденційність та рекомендує характер висновків профконсультацій і профвідбору, додержання працівниками профорієнтаційних служб норм професійної етики [30].

Основними завданнями в галузі організації системи професійної орієнтації випускників є:

- забезпечення гарантованих Конституцією та чинним законодавством України прав громадян на працю, конкурентоздатності особи на ринку праці, вільного вибору або роду занять, зміни виду трудової діяльності, професії та місця роботи у відповідності з професійними інтересами, нахилами, здібностями, загальноосвітньою та професійною підготовкою, станом здоров'я та з урахуванням потреб ринку праці [119];
- підвищення соціальної та професійної мобільності особи, збереження її здоров'я і працездатності [59];
- сприяння гармонійному розвитку особи, оптимізації процесу її соціально-професійного становлення [74];
- стимулювання розвитку соціальної та економічної ініціативи особи, її інтелектуального та трудового потенціалу [115];
- забезпечення комплексного підходу до роботи у сфері професійної орієнтації, посилення її соціально-економічної спрямованості [173];
- формування правових, соціально-економічних, інформаційно-методичних, матеріально-технічних, кадрових і фінансових засад розвитку

професійної орієнтації населення, організація науково-методичного та нормативного забезпечення її функціонування [140];

- оновлення форм і методів профорієнтаційної роботи з населенням, визначення її нормативів та стандартів на рівні сучасних вимог [113];

- розробка пакета відповідних нормативно-правових документів, необхідних для організації роботи з професійної орієнтації населення, та внесення змін до чинних законодавчих актів [110];

- вдосконалення структури управління професійною орієнтацією молоді, яка навчається, незайнятого і зайнятого населення, осіб з обмеженою працездатністю [121];

- створення, розширення та удосконалення існуючих профорієнтаційних підрозділів у системі освіти, соціальних службах для молоді, державній службі зайнятості, на підприємствах, організаціях, установах соціального захисту населення та охорони здоров'я [117];

- створення сприятливих умов для розвитку мережі недержавних установ і об'єднань, що надають профорієнтаційні послуги [86];

- підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації фахівців у сфері професійної орієнтації населення [171];

- підвищення ефективності праці зайнятих професійною орієнтацією населення фахівців, запровадження дійових форм їх матеріального і морального заохочення [121];

- організація міжнародного співробітництва в сфері професійної орієнтації населення з метою обміну досвідом роботи [186].

Система професійної орієнтації випускників виконує функції у галузі профорієнтаційних послуг і психологічної підтримки громадян, інформаційно-методичної роботи, координаційної та науково-дослідної діяльності.

Основні функції у галузі профорієнтаційних послуг і психологічної підтримки молоді [187; 193]:

- забезпечення безкоштовного надання на гарантованому державою рівні обсягу профорієнтаційних послуг молоді, яка навчається, незайнятому і

зайнятому населенню, особам з обмеженою працездатністю;

- здійснення професійного інформування населення про професії та спеціальності, що мають попит на регіональному ринку праці;
- надання населенню індивідуальних інформаційно-довідкових та професійних консультацій з використанням елементів психологічної підтримки;
- ознайомлення населення з правилами вибору професії, виховання у громадян спрямування на самопізнання і особисту активність як основи професійного самовизначення;
- формування у населення вміння співставляти свої індивідуальні особливості з вимогами професії до особи, складання на цій основі реального плану оволодіння професією;
- організація та проведення групових професійних консультацій серед молоді, яка навчається, незайнятого і зайнятого населення, осіб з обмеженою працездатністю;
- створення умов для розвитку професійно важливих якостей особистості;
- забезпечення поглибленого профдіагностичного обстеження громадян з метою професійного добору і професійного відбору;
- надання психологічної підтримки та здійснення корекції професійного самовизначення населення;
- визначення професійної придатності осіб при комплектуванні навчальних груп загальноосвітніх шкіл, спеціальних шкіл, професійних навчально-виховних та вищих навчальних закладів, направленні незайнятого населення на професійне навчання, працевлаштування громадян тощо;
- здійснення заходів щодо сприяння професійній адаптації осіб, направлених на професійне навчання, психологічного супроводження навчальних груп;
- сприяння професійній адаптації працівників, які вперше працевлаштувались, та громадян, що змінили професію.

Основні функції суб'єктів профорієнтаційної роботи у галузі інформаційно-методичної роботи з професійної орієнтації молоді [8; 155]:

- підготовка нормативних актів, що регулюють роботу з професійної орієнтації населення та забезпечення ними відповідних підрозділів професійної орієнтації, здійснення консультацій щодо їх використання;
- розробка методичних матеріалів (рекомендацій, посібників, підручників) та забезпечення ними профорієнтаційних підрозділів установ, організацій, підприємств тощо;
- створення банку професіографічних матеріалів з професійної орієнтації населення, стандартизованих психодіагностичних методик, пакетів прикладних програм і встановлення порядку їх використання;
- здійснення апробації і адаптації методичних матеріалів профдіагностичного характеру, профінформаційних та інших розробок з професійної орієнтації населення, узагальнення результатів їх використання;
- надання методичних консультацій з питань професійної орієнтації і психологічної підтримки населення фахівцям територіальної служби зайнятості, кадрових служб підприємств, педагогічним працівникам закладів освіти, практичним психологам, соціологам та іншим;
- організація семінарів та конференцій з проблем професійної орієнтації населення;
- розробка і впровадження у практику профорієнтаційної роботи з професійної орієнтації населення сучасних методів профдіагностики, в тому числі з використанням профдіагностичного обладнання та комп'ютерної техніки;
- вивчення та поширення вітчизняного і зарубіжного досвіду профорієнтаційної роботи з населенням, організація обміну досвідом в межах держави і територіальних систем професійної орієнтації;
- організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів, які працюють у галузі професійної орієнтації населення.

Основні функції у галузі координації та науково-дослідної діяльності з професійної орієнтації випускників і населення [60; 82; 124]:

- розробка із залученням установ та організацій, які належать до територіальної системи професійної орієнтації населення, поточних та

перспективних заходів з розвитку професійної орієнтації на відповідній території, розгляд цих заходів територіальною міжгалузевою радою з питань професійної орієнтації та професійного навчання незайнятого населення;

- визначення пріоритетних напрямів роботи з професійної орієнтації населення, обґрунтування пропозицій щодо забезпечення гарантованих обсягів профорієнтаційних послуг різним категоріям населення;

- здійснення розробки розділів з професійної орієнтації населення регіональних програм зайнятості, соціальних програм, програм соціального становлення і розвитку молоді, охорони здоров'я, розвитку освіти, охорони праці та ін.;

- вивчення стану профорієнтаційної роботи з населенням у регіоні та розробка пропозицій щодо її удосконалення, підвищення соціальної й економічної ефективності;

- забезпечення взаємодії з профорієнтаційної роботи з молоддю, яка навчається, незайнятим і зайнятим дорослим населенням, особами з обмеженою працездатністю;

- створення сприятливих умов для розвитку розгалуженої мережі профорієнтаційних підрозділів, зокрема недержавних, діяльність яких не суперечить чинному законодавству;

- підготовка єдиного плану профорієнтаційної роботи територіальної міжгалузевої ради з питань професійної орієнтації та професійного навчання незайнятого населення відповідного регіону;

- проведення координаційних нарад і семінарів з удосконалення спільної роботи щодо організації професійної орієнтації населення в регіоні територіальної служби зайнятості з професійними навчально-виховними та вищими навчальними закладами, соціальними службами для молоді, установами соціального захисту населення, військовими комісаріатами й охорони здоров'я, кадровими та іншими службами підприємств тощо;

- атестація (у випадках, передбачених чинним законодавством) і допуск спеціалістів з професійної орієнтації населення до профдіагностичного

обстеження та індивідуального професійного консультування з елементами психологічної підтримки громадян;

- здійснення теоретичних і прикладних професіографічних досліджень у галузі професійної орієнтації населення;
- проведення прикладних економічних, соціологічних та інших досліджень з питань професійної орієнтації населення.

До додаткових інноваційних змін належать [43; 143; 209]:

- уведення курсів на вибір у межах допрофільної підготовки;
- організація інформаційної роботи й профільної орієнтації старшокласників з підготовки до вибору профілю навчання;
- зміна порядку й процедури проведення атестації учнів, що закінчують другий ступінь основної школи;
- побудова рейтингової оцінки учня, який вступає до профільної школи, що включає обов'язкові предмети та предмету з вибору ЗНО (який відповідає обраному профілю). Усе це є портфелем індивідуальних досягнень – «портфоліо».

Дослідники визначають, що профілізація старшої школи включає такі етапи: *професійне самовизначення, професійна самосвідомість* [60; 181].

Професійне самовизначення підлітків відбувається, як правило, в кілька етапів. Перший етап – дитяча гра, під час якої дитина перебирає на себе різні професійні ролі й «програє» окремі елементи поведінки, пов'язаної з ними. Другий – підліткова фантазія, коли підліток бачить себе в мріях представників тієї або іншої професії. Третій етап, що охоплює весь підлітковий період, – попередній вибір професії [20; 25; 55].

Науковці вважають, що успішність професійного самовизначення старшокласників залежить від сформованості їх ціннісної орієнтації, життєвих ідеалів у професійній сфері. В кожній сфері професійної діяльності можна з'ясувати особистісні ідеали з метою допомогти молоді утвердитися на власному життєвому і професійному шляху [73].

Ця методика вибудовується на принципах пізнавальної та творчої

самореалізації особистості, як варіант, що сприяє формуванню професійної орієнтації учнів. Відповідно до неї кожний учень упродовж року обирає власний ідеал творчої самореалізації, готує міні-урок для однокласників, проводячи його за таким планом [68; 80]:

1. Визначити, про яку сферу професійної діяльності буде йтися.
2. Зіставити свої інтереси з рисами обраного ідеалу професіонала: чому обрано саме цю особистість, чим вона є привабливою, близькою.
3. Стисло розповісти про найцікавіші події на життєвому шляху цієї особистості.
4. Акцентувати увагу на тому, як ця творча особистість досягла висот у своїй діяльності.
- б. Продемонструвати вражаючий фрагмент твору, винаходу (поставити музичний запис, накреслити на дошці схему пристрою, показати копію картини тощо).
6. Дати творче завдання учням класу (організувати гру, відгадати загадку, розв'язати кросворд тощо).
7. Відповісти на поставлені учнями запитання.
8. Одержати оцінку.

Оцінку за урок учні та вчителі визначають спільно. Вона має ґрунтуватися на таких показниках: а) відповідність особистості певній професійній орієнтації; б) рівень підготовленості матеріалу; в) вміння донести матеріал до слухачів; г) рівень цікавості творчих завдань, запитань тощо.

Професійна самосвідомість – це система уявлень особистості щодо майбутнього освітнього шляху. І мета роботи вчителів полягає в створенні умов для усвідомлення учнями суб'єктивного досвіду та здійснення оптимального вибору подальшого освітнього шляху [93; 154].

Така методика активізує мотиваційний, інформаційно-пізнавальний, ціле-утворювальний, операційно-результативний та емоційно-почуттєвий компоненти професійної орієнтації, котрі забезпечують такі напрями профорієнтаційної роботи.

Інформаційно-просвітницький напрям. Реалізуючи цей напрям, учні одержують інформацію про різні сторони тієї або іншої професії.

Мета цього напрямку – створити в учнів максимально чіткий і конкретний образ основних типів професій. Це допоможе в майбутньому зробити усвідомлений і осмислений вибір. Цілеспрямоване інформування про реальний зміст професій, про час професійного становлення (різний для кожної професії) дозволить учням ухвалити усвідомлене рішення, що сприятиме розвитку їхньої особистості.

Діагностичний напрям. Мається на увазі діагностичне сприяння, що містить [170]:

- самопізнання, дослідження школярем своїх якостей;
- оцінка учнем своїх можливостей, визначення ступеня виразності тих або інших професійно важливих якостей, що зумовлюють подальший освітній шлях.

Консультаційний напрям. Це сприяння ґрунтується на врахуванні мотивів людини, її інтересів, схильностей, особистісних проблем або особливостей світогляду. Під час проведення консультації можуть бути наведені додаткові відомості про ту або іншу професію, навчальний заклад, в якому готують до неї.

Навчальний (або формувальний) напрям. Навчальний напрям передбачає набуття вміння аналізувати:

- світ професій;
- свої можливості й обмеження в ситуації подальшого професійного самовизначення.

На спеціально організованих заняттях учні навчаються компетенції в сфері професійного самовизначення як загальної соціальної компетенції.

Під профорієнтаційною роботою ми розуміємо комплексну систематичну роботу вчителя щодо вибору майбутньої професії учня на основі інформації та вимог до претендента робочого місця, особливостей і здібностей того, хто вибирає та прогнозу його успішності щодо потреб

ринку суспільства, яке визначається критеріями і показниками.

Ми погоджуємося з думкою науковців, що критерії результатів профорієнтаційної роботи визначають [187; 208]: достатність інформації, сформованість потреби, ставлення до соціальної значущості праці:

- достатня інформація про професію й шляхи її здобуття. Без чіткого уявлення про зміст і умови праці в обраній професії школяр не зможе зробити обґрунтованого вибору. Показником достатності інформації в цьому разі є чітке уявлення учня про вимоги професії до людини, конкретне місце її здобуття, потреб суспільства в цих фахівцях;

- потреба в обґрунтованому виборі професії. Показники сформованості потреби в обґрунтованому професійному виборі професії – це активність, яку самостійно проявляє школяр, з одержання необхідної інформації про ту або іншу професію, бажання (не обов'язково реалізоване, але виявлене) випробувати свої сили у конкретних сферах діяльності, самостійне складання свого професійного плану;

- упевненість школяра в соціальній значущості праці, тобто сформоване ставлення до неї як до життєвої цінності. За даними досліджень життєвих цінностей учнів 8-11 класів ставлення до праці як до життєвої цінності залежить від потреби в обґрунтованому виборі професії;

- ступінь самопізнання школяра. Від того, наскільки глибоко він зможе вивчити свої професійно важливі якості, значною мірою залежатиме обґрунтованість його вибору. В процесі цього варто враховувати, що тільки кваліфікований фахівець може надати школяру досить повну й адекватну інформацію про його професійно важливі якості.

- наявність в учня професійно обґрунтованого плану.

Усе назване сприятиме розвитку професійної самосвідомості школярів на різних етапах їхнього особистісного розвитку.

Профорієнтаційна робота як невід'ємна складова функціонування навчального закладу має кілька пріоритетних завдань, зокрема:

- організація агітаційно-роз'яснювальної роботи в загальноосвітніх

навчальних закладах та технікумах, коледжах;

- рекламно-інформаційна діяльність у засобах масової інформації;
- участь у виставках, конкурсах, ярмарках, презентаціях;
- проведення Днів відкритих дверей, інших масових заходів;
- організація навчального процесу довузівської підготовки;
- співробітництво за договорами з організаціями, установами, підприємствами, навчальними закладами.

Профорієнтаційна робота, спрямована на залучення до вступу випускників до середніх та вищих навчальних закладів та охоплює:

- зустрічі із студентами та викладачами ЗВО;
- бесіди індивідуально, у тому числі безпосередньо в інституті під час проведення локальних днів відкритих дверей;
- презентації навчального закладу у загальноосвітніх закладах на батьківських зборах;
- дні відкритих дверей (щосеместрово);
- екскурсії до музею «Освіти» грошей для учнів загальноосвітніх закладів міста та області;
- фахові школи для старшокласників під час шкільних канікул;
- уроки фінансової грамотності, турніри юних економістів, олімпіади з математики, інформаційних технологій.

Налагоджена взаємодія навчального закладу з органами управління освітою районів, міста, області.

Забезпечується оперативне й об'єктивне поширення інформації про діяльність ЗВО шляхом:

- розповсюдження інформаційних матеріалів поштою та електронною поштою у загальноосвітніх закладах регіону, банківських установах, на підприємствах, у організаціях;
- серед учасників пробного ЗНО;
- розміщення листівок інституту у громадському транспорті міста,

маршрутних таксі;

- аудіо та відеоматеріалів на регіональному радіо та телебаченні;
- публікацій інформації у загальноукраїнських та регіональних довідниках для абітурієнтів, на сайтах, у тому числі власному, в друкованих ЗМІ;
- участі у регіональних виставках освітньої спрямованості, зокрема, у рамках виставок «Освіта Вінниччини».

До профорієнтаційної роботи залучаються педагогічні працівники ЗЗСО і науково-педагогічні працівники ЗВО. Профорієнтаційна робота впродовж дослідження була організована в закріплених навчальних закладах, технікумах, коледжах, районах Вінницької області; мала планомірний характер відповідно до власних планів профорієнтаційної роботи. Профорієнтаційною роботою охоплено понад 36 загальноосвітніх закладів міста, 10 технікумів та коледжів області й України. Науково-педагогічні працівники кафедри брали участь у проведенні масових заходів профорієнтаційної спрямованості (днів відкритих дверей, виставки «Освіта Вінниччини»), турнірів, олімпіад, квестів, забезпечували роботу фахових шкіл, профільних класів.

Під час проведення профорієнтаційних заходів використовувалися різноманітні друковані (буклети, плакати, оголошення тощо) та відео-інформаційні матеріали.

У цьому контексті стало питання про дослідження готовності вчителів до професійної орієнтаційної роботи зі старшокласниками, О. Негрівода визначає її як сукупність спеціальних знань, умінь, навичок, необхідних учителям для надання інформації та допомоги учням у виборі майбутньої професії в школі; самореалізацію в педагогічній діяльності; позитивне ставлення до профорієнтаційної роботи; свідоме бажання займатись нею; емоційну стійкість; врівноваженість; настанову на активні, цілеспрямовані дії [120].

Грунтуючись на результатах аналізу наукових джерел, ми прийшли до думки, що готовність учителя до проведення профорієнтаційної роботи зі школярами виявляється у сукупності відповідних загальних і спеціальних

знань, умінь та навичок, стійкому бажанні здійснювати цю діяльність і здатності оцінювати та підвищувати рівень власної підготовки до неї, що і визначає професійну компетентність учителя з профорієнтаційної роботи [163; 203].

Щодо визначення складових готовності вчителя до проведення профорієнтаційної роботи зі школярами, то в психолого-педагогічних дослідженнях пропонуються різні точки зору на це питання [200]. Більшість дослідників єдині в поглядах на окреслення мотиваційного, когнітивного та діяльнісного компонентів щодо готовності вчителя до проведення профорієнтаційної роботи зі школярами та зважують на необхідність врахування рефлексивної складової цієї діяльності. Проаналізуємо зміст вказаних складових.

Мотиваційний компонент готовності вчителів до профорієнтаційної роботи зі школярами як необхідна передумова формування мотивів поведінки та діяльності особистості, на думку науковців, є одним із головних і визначає успішність діяльності [31].

Мотиваційна складова готовності вчителів до профорієнтаційної роботи зі школярами – динамічна структура різноманітних спонукань і стимулів, що виступають у ролі рушійних сил цього напрямку професійної діяльності вчителя. Структуру мотиваційної сфери можна розглядати як таку, що складається з потреб, мотивів, цілей та інтересів. Кожна з цих складових має змістовні та динамічні характеристики. Науковцями встановлено, що розвиток мотиваційної сфери особистості відбувається складним шляхом диференціації, інтеграції, перетворення, боротьби суперечливих мотивів, взаємного їх посилення або послаблення. Мотиваційна готовність учителя до професійної діяльності також зумовлюється цінностями – орієнтирами його соціальної і професійної активності, спрямованими на досягнення значущих цілей, що визначають поведінку особистості вчителя, спрямованість його професійної діяльності [143].

Сукупність знань, якими має володіти вчитель для успішного здійснення профорієнтаційної роботи, утворює зміст когнітивного компоненту готовності

вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи. Щодо когнітивного компоненту готовності вчителя до профорієнтаційної роботи, то він у цілому характеризується як усвідомлення цілей, реалізація яких забезпечить розв'язання певного завдання; усвідомлення й оцінка умов, за яких відбуватиметься профорієнтаційна діяльність, знання специфіки цієї роботи; актуалізація досвіду, пов'язаного з виконанням завдань і вимог подібного характеру; високий рівень інтелектуального розвитку, здатність до переробки нової інформації, інтелектуально-логічні здібності, асоціативність сприймання, творче мислення, уява, інтуїція, незалежність суджень; професійна компетентність; теоретико-методологічна підготовка майбутніх учителів; система знань психологічних основ профорієнтаційної роботи в школі [91; 188].

Виходячи з позицій психології, І. Чорна додає до переліку емпіричних показників сформованості когнітивного компонента знання змісту та суті профорієнтаційної роботи, аспектів професійної орієнтації, структури системи профорієнтаційної роботи в школі, особливостей профорієнтаційної діяльності вчителя, знання компонентів і категорій професійної орієнтації; прикладні знання; знання методів профдіагностики [200].

Як засвідчують наші дослідження, в змісті когнітивного компоненту готовності вчителів до професійної орієнтації школярів доцільно виокремити інваріантну та варіативну складові. До інваріантної (базової) складової відносяться такі знання вчителя щодо основ проведення професійної орієнтації школярів, що не залежать від його предметної спеціалізації та складають підвалини профорієнтаційної діяльності вчителя в рамках навчальної та позанавчальної роботи з учнями.

Спираючись на дослідження психологів і педагогів, визначаємо інваріантну складову: знання сутності та специфіки процесу професійного самовизначення школярів; знання ключових принципів професійної орієнтації школярів; знання мети та змісту профорієнтаційної роботи зі школярами; знання основних видів профорієнтаційної діяльності та ефективних форм і методів їх реалізації у навчально-виховному процесі в

школі [46; 52].

Варіативна (предметно-орієнтована) складова когнітивного компоненту готовності вчителя до професійної орієнтації школярів містить знання, які враховують особливості консультативного та профорієнтаційного потенціалів шкільного предмету «Вступ до професії» [27; 28].

Практично-діяльнісний компонент готовності вчителя до профорієнтаційної роботи зі школярами включає комплекс умінь, необхідних для здійснення консультацій. Такий компонент готовності вчителя до профорієнтаційної роботи зі школярами характеризується науковцями як актуалізація всієї сукупності знань учителя про професії, співставлення розв'язанням конкретних проблем та завдань і трансформація способів діяльності, переведення їх «на мову практичних дій»; визначення на основі знань, досвіду й оцінки намічених умов діяльності, найбільш ефективних способів, методів і прийомів розв'язання завдань, що здійснюється через систему вмінь, професійно-важливих якостей та здібностей [166].

Отже, проявляється цей компонент у рівні оволодіння технологічною культурою профорієнтаційної діяльності й умінні застосовувати теоретичні знання в практичній діяльності. Критеріями виявлення показників цього компоненту вважається точність умінь і навичок, якість у виконанні професійних дій, зокрема консультацій для учнів та їх батьків [57; 120; 200].

На нашу думку, практично-діяльнісний компонент готовності вчителя до профорієнтаційної роботи зі школярами варто розглядати як сукупність інваріантних і варіативних умінь, що забезпечують безпосереднє проведення профорієнтаційної роботи зі школярами.

Рефлексивна складова готовності вчителів до профорієнтаційної роботи зі школярами відображає здатність учителя до її здійснення, почуття відповідальності за результати навчання, ціннісно-нормативну сферу педагогічної діяльності.

Отже, рефлексійний компонент можна схарактеризувати як такий, що характеризує здатність учителя до оцінювання результатів його

профорієнтаційної роботи й оцінювання ним власної підготовленості до здійснення такої діяльності. Рефлексивний компонент готовності вчителя профорієнтаційної роботи визначає його спрямованість на критичний аналіз успішності виконання організаційної, координуючої, діагностуючої, консультуючої, спрямовуючої, регулюючої, посередницької функцій у професійної орієнтації школярів. Цей компонент включає спроможність і налаштованість учителя на постійний пошук нових форм, методів консультаційної роботи та засобів здійснення профорієнтаційної роботи на різні спеціальності, що є необхідним з огляду на динамічність розвитку галузей як сфери професійної орієнтації: народження нових професій потребує оновлення і способів ознайомлення з ними учнів, спрямування їх інтересу на набуття таких професій. Специфічність рефлексивного компоненту вчителя виявляється у збільшенні його вагомості в загальній структурі готовності до здійснення консультаційної профорієнтаційної роботи [173].

Отже, в готовності вчителя до проведення профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи, що виявляється в сукупності відповідних загальних і спеціальних знань, умінь та навичок, стійкому бажанні здійснювати цю діяльність і здатності оцінювати та підвищувати рівень власної підготовки до неї, можна виокремити мотиваційну, когнітивну, практично-діяльнісну та рефлексивну складові. Зміст цих складових, як засвідчили результати виконаного дослідження, має визначений специфічний характер, а їх формування має цілеспрямовано відбуватися під час підвищення кваліфікації в інститутах післядипломної освіти. Проведене уточнення структури готовності учителів до професійної орієнтації школярів є основою для подальшого обґрунтування та розроблення практично затребуваної моделі підготовки вчителя до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи.

У Положенні про професійну орієнтацію молоді, яка навчається, визначено такі етапи профорієнтаційної роботи зі школярами різного віку [39; 87]:

а) початковий (пропедевтичний) етап. Метою його є ознайомлення

дітей під час навчальної, позакласної та позашкільної роботи з найпоширенішими професіями, виховання позитивного ставлення до різних видів трудової та професійної діяльності, інтересу до пізнання своєї особистості, формування початкових загально-трудова умінь і навичок, здатності до взаємодії з іншими особами в процесі діяльності. Результатом цієї роботи має бути сформоване у молодших школярів ставлення до себе, суспільства і професійної діяльності;

б) пізнавально-пошуковий (5-7 класи) етап. Передбачає формування ціннісних орієнтацій, мотивації самопізнання, установки на власну активність у професійному самовизначенні й оволодінні професійною діяльністю, а також систематичне ознайомлення з професіями в освітньому процесі. Не менш важливими є формування умінь самооцінки, самоаналізу з метою усвідомлення власної професійної спрямованості, консультування щодо вибору профілю подальшої освіти, форм трудової підготовки. Оптимальним результатом є вибір напрямку (профілю) навчання, продовження освіти у 8-9 класах;

в) базовий (визначальний) (8-9, 8-12 класи) етап. Робота на цьому етапі полягає у вивченні наукових основ вибору професії, її класифікаційних ознак, вимог професій до людини, основних професійно важливих якостей, правил вибору професії. Старшокласники мають оволодіти методиками самопізнання, самооцінки, розвивати індивідуальні професійно важливі якості, формувати вміння зіставляти необхідні для здобуття конкретної професії вимоги з власними можливостями та кон'юктурою ринку праці. Завданнями школи є створення умов для випробування можливостей учнів у різних видах трудової діяльності (консультації щодо вибору професії та навчального закладу, професійний відбір). Про досягнення очікуваних результатів свідчать сформованість особистісно-значущого сенсу вибору професії, певної професійної спрямованості, професійне самовизначення учнів, їх готовність до зміни професійної спрямованості, переорієнтації на суміжні професії, на інші види діяльності відповідно до своїх індивідуальних

особливостей і результатів профвідбору.

Таким чином, учні старших класів потребують розширення, поглиблення та систематизації знань про професії, одержаних у процесі навчальної діяльності. В зв'язку з цим основними напрямками підготовки вчителя до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи є: професійна просвіта, професійне виховання, професійна консультація та професійна діагностика.

Учителі мають передбачити, що дієвою формою профпросвіти в старших класах школи є диспути. Їх можна організовувати з учнями одного, кількох паралельних класів чи в загальношкільному масштабі. Наставник має здійснювати вмале й тактичне керівництво перебігом диспуту, направляти думки учнів так, щоб вони самі прийшли до правильного висновку [10-13; 49; 81; 104; 134].

У зміст професійного виховання входить формування та розвиток в учнів стійких професійних інтересів до тієї чи іншої професії. В процесі цього особливого значення набувають індивідуальні форми роботи зі старшокласниками.

Однією із складових частин професійної орієнтації старшокласників є професійна консультація, що доповнюється індивідуально-психологічною та медичною консультаціями, оскільки в старшокласників часто спостерігаються коливання у виборі професії, пов'язані з недооцінкою себе, невпевненістю в правильності вибору.

Професійна діагностика спрямована на розкриття професійної спрямованості учнів. Важливе значення для визначення змісту профорієнтаційної роботи має рівень професійної спрямованості учнів. Для його визначення проводять анкетування. Розрізняють високий, середній і низький рівні професійної спрямованості школярів:

- високий рівень професійної спрямованості – загальні та професійні інтереси носять широкий, змістовний і стійкий характер; вироблена система значущих ціннісних орієнтацій, для яких характерне глибоке розуміння значення професії і для окремої особистості, і для всього суспільства;

- середній рівень – загальні та професійні інтереси мають стійкий характер, але не завжди поєднуються з інтересами до майбутньої професійної діяльності; інші

інтереси обмежені; ціннісні орієнтації виражаються позитивним відношенням до виконання професійного обов'язку, добросовісного виконання обов'язків;

– низький рівень – загальні та професійні інтереси чітко не виражені; відсутнє поєднання з інтересом до майбутньої професійної діяльності.

На цьому віковому етапі основними завданнями професійної орієнтації є перевірка учнями власних сил в конкретному виді професійної діяльності, подальше формування професійних інтересів і нахилів учнів. Характерним для цього етапу є заняття школярів у різних клубах, гуртках і факультативах.

Основними формами та методами проведення занять профорієнтаційного характеру є шкільна лекція, урок-бесіда, екскурсія, семінари, практичні роботи. Лекційний спосіб занять використовується в основному під час вивчення психологічного матеріалу та загальних питань підготовки кадрів. Для активізації занять і залучення старшокласників до обговорення питань, можна використовувати розгорнуту бесіду. Семінарські заняття та диспути присвячені вирішенню основних питань професійного самовизначення молоді.

Позакласна робота з професійної орієнтації старшокласників здійснюється за такими напрямками:

- прищеплення любові до праці, формування позитивної професійної установки;
- формування та розвиток стійких професійних інтересів і нахилів;
- вибір спеціальності, професії та шляхів її засвоєння.

Отже, вивчення наукових джерел дає можливість зазначити компоненти профорієнтаційної роботи: професійна орієнтація, професійне самовизначення, професійна просвіта, професійна спрямованість, які включають напрями: професійну орієнтацію, профілізацію старшої школи, інформаційно-просвітницький, діагностичний, консультаційний, навчальний.

Одним із аспектів профорієнтаційної роботи є зарубіжний і вітчизняний досвід організації профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи.

1.2 Вітчизняний та зарубіжний досвід підвищення кваліфікації вчителів з профорієнтаційної роботи в школі у системі післядипломної освіти

Для проведення оптимальної реформи в освіті України маємо врахувати міжнародний і вітчизняний досвід з організації сучасних підходів до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи як один із механізмів підготовки вчителів у системі післядипломної освіти.

Європейський Союз передбачає вирішення цього питання в створенні високо зайнятої, соціальної та територіальної збалансованої економіки з консультаційної профорієнтаційної роботи. З цією метою розроблена ініціатива NEW SKILLS for New Jobs, яка має три напрями [31]: сприяння більш якісному передбаченню затребуваних особистістю в майбутньому навичок (skills). Узгодженість між потребами ринку праці та системою формування навичок сталого розвитку особистості, подолання розриву між галуззю освіти і ринку праці.

Розглянемо практичні підходи до цього питання, спираючись на міжнародний і вітчизняний досвід.

Професійна орієнтація у *Сполучених штатах Америки*, яка називається «професійне керівництво», є необхідним компонентом загальної освіти та контролюється державою. В середніх школах працюють профорієнтатори (у середньому 1 на 400 учнів). Це фахівці в галузі психології, психодіагностики та професійної орієнтації.

У старшій школі, яка за віком відповідає нашим 9-11 класам, проводиться спеціалізована освіта. Окрім мінімуму обов'язкових предметів, учні старшої школи мають змогу обирати собі додаткові заняття самостійно. Такий попередній вибір підліткам допомагає зробити система тестування. Наприклад, тест Девіда Кейрсі, який має вигляд стандартизованого опитувальника, використовується і під час відбирання кандидатів на ту чи іншу вакансію, складається з 70 тверджень, до кожного з яких наведено два

варіанти продовження незакінченого речення. Оптанту необхідно прочитати речення, вибрати один із варіантів, занести ці результати у реєстраційний бланк. Після заповнення цього бланка проводиться підрахунок чотирьох показників за відповідними шкалами, а також визначається сумарний показник типологічної особливості особистості. За цими показниками визначається відповідний соціонічний тип. У підсумку Ви отримуєте детальний опис ваших індивідуальних рис характеру, сильних та слабких професійних якостей. Коли учень визначив свої здібності, рівень фізичної та розумової підготовки, він має отримати якомога більше інформації про професії, з яких потім обиратиме власну. Тут і стають у нагоді вищезгадані додаткові предмети. В більшості шкіл їх типовий набір складається з іноземних мов, образотворчого чи ігрового мистецтва, комп'ютерної техніки, видавничої справи й уроків трудового навчання. Професійні заняття розподіляються за двома фокусами інтересів: міжособистісні стосунки та роботи, не пов'язані з «людським фактором»: як-то наука чи праця на відкритому повітрі. Та головне, що в майбутніх фахівців є реальна можливість спробувати себе у справі, пройти професійну пробу – наприклад, пройти практику в дитсадку, лікарні або майстерні. Підлітки регулярно відвідують навчально-виробничі комбінати, де мають можливість обрати заняття за своїми нахилами. Якщо обрана спеціальність не сподобалася – не проблема, запропонують другу, а потім і третю. Головне, щоб нахилами школяра та його уявлення про професію врешті-решт збіглися з вимогами обраного фаху. Це, за теорією Ф. Парсонса, і має гарантувати успіх. Більше того, в кожній школі щомісяця проходить день відкритих дверей для зустрічі з потенційними роботодавцями. Не дивно, що американські учні набагато серйозніше та реальніше сприймають свої кар'єрні перспективи, аніж їхні українські ровесники. Їх від початку налаштовують на те, щоб витримувати жорстку конкуренцію на ринку вакансій.

Також в останні роки у США намітилася тенденція до тіснішої співпраці шкіл і ЗВО. Кожний коледж та університет має в своїй структурі

цілий відділ або центр Career Development. У вищій школі з'явився новий тип класів, які готують школярів до вступних іспитів. Більшість університетів зараховують гарну оцінку з цього курсу як початковий курс із відповідного предмету. Цікаво, що навіть під час вступу до ЗВО абітурієнту можна не визначатися з певним факультетом. Студент може обрати свою спеціалізацію лише наприкінці першого, а часом навіть другого курсу. Конкретики під час вступу вимагають лише найбільші університети країни, але й там, зазвичай, знаходяться шляхи переходу з факультету на факультет. Професійна орієнтація не втрачає своєї важливості і в процесі працевлаштування. Економісти США ще у 80-ті роки минулого століття зазначали: якщо в процесі найму співробітників профвідбір не проводився, то плинність кадрів лише за рік сягне 50 % від набраного штату. Американці залишають робочі місця через те, що розуміють свою непридатність до виконання службових обов'язків, або банальну незадоволеність роботою. Разом з тим професійна орієнтація, на яку витрачається лише кілька відсотків від вартості перепідготовки працівника, дозволяє вдвічі зменшити кількість звільнених через ці причини [181].

Розвиток професійної орієнтації в Японії відбувався під впливом американської окупації. Державна служба забезпечення зайнятості в Японії дозволяє кожному реалізувати право на профорієнтацію, хоча шкільних психологів у Японії як таких немає. В кінці 40-х років XX століття ректор університету Асія, професор С. Фукуяма розробив унікальну наукову методику професійної орієнтації, яка вперше була випробувана в 1950 році, а, починаючи з 1972 року одержала визнання по всій країні та застосовується в усіх японських школах. В основі цього методу лежать три принципи: самоаналіз, аналіз професій і професійні проби. Перевірка здатності до самоаналізу й аналізу професій проводиться за допомогою «F-тесту» (або «Фукуяма-тесту»). Учень, знаючи свої особистісні риси та нахили, після глибокої досконалої самооцінки, має накопичити якомога більше інформації про професії, з яких він хоче вибрати свою. Цьому сприяють спостереження

за виконанням тієї чи іншої професійної діяльності, вивчення довідкової літератури. Порівняння відомостей про себе та вимог, які висуваються працедавцем, дозволяє йому прийняти рішення. Однак це перший, так би мовити, попередній етап. Головне ж в японській системі – реальні професійні проби, які забезпечують перевірку теоретичного вибору з допомогою власного трудового досвіду. Школярам надається можливість попрацювати. Кожного року учні 7-9-х класів за бажанням виконують різні види робіт з 16 фіксованих галузей праці. До них належать: рослинництво; тваринництво; риборозведення; виготовлення речей двох типів: а) наближених до галузі промислового виробництва і б) до галузі обслуговування та ремесел; робота з механізмами; канцелярська робота; різноманітні види бізнесу; забезпечення контактів з людьми; заготівля продуктів харчування; проектні та креслярські роботи; приготування їжі; догляд за людьми; публічні розважальні виступи; спортивні заняття; дослідницька робота. Зрозуміло, що зазначені групи досить реально відображають ринок праці в Японії, і в той самий час охоплюють всі види діяльності людини. В підсумку японські школярі в неповній середній школі три рази приймають участь у професійній діяльності і в ідеалі за три роки проходять 48 професійних проб. Причому умови роботи мають не відрізнятися від реальних (японські школи, на відміну від наших, можуть собі це дозволити), а всі завдання виконуються самостійно. Їх результати, а також результати позашкільної діяльності за фахом, обов'язково фіксуються у F-тесті.

Учні, спираючись на результати тестування й обстеження їхньої індивідуальності, які проводять вчителі чи профорієнтатори за 62 пунктами, виводять собі (за п'ятибальною системою) оцінки, які відображають ступінь вираженості у них певних якостей і вмінь. Потім оцінки виставляють учителі або профорієнтатори. За кожним пунктом встановлюють величину різниці між балами вчителя, профорієнтатора й учня. За цими даними обраховується індекс самооцінки школяра. Далі всі 62 пункти використовують для того, щоб визначити, наскільки чітко піддослідний уявляє, які якості потрібні для

професій, до яких він найкраще підходить. Учитель за спеціальною таблицею встановлює ступінь важливості вказаних ним пунктів. У підсумку фахівець із професійної орієнтації, тестуючи учнів постійно, може корегувати роботу з кожним конкретним школярем, надаючи йому право спробувати себе у найрізноманітніших галузях трудової діяльності. Крім того, японська методика включає процес формування в дитини потрібних для обраної нею спеціальності якостей. Шкільні програми з часом підлаштовують під професію. Відомості про кожного учня, про його успіхи та невдачі під час виконання професійних проб заносяться до комп'ютера, обробляються та систематизуються. Потім учителі чи профорієнтатори, виходячи з накопиченого матеріалу, можуть запропонувати школяреві необхідні йому програми навчання або додатково попрацювати, для того, щоб він зміг розширити свій досвід. Подібні рекомендації адресують як окремим учням, так і цілому класу. Японська система професійної орієнтації дозволяє учням до закінчення школи практично стовідсотково обрати професію відповідно до своїх інтересів, нахилів і здібностей. Так і визначаються права та здібності кожного прийняти «участь у будівництві культури своєї країни», як люблять висловлюватися патріотично налаштовані японці. Така професійна орієнтація і професійна освіта, певно, і зробила Японію країною економічного дива.

Цікавий досвід профорієнтаційної роботи є також у Канаді, Данії, Фінляндії, Швеції, Великобританії, Франції й інших розвинутих країнах світу. Враховуючи його і необхідно розбудовувати систему професійної орієнтації молоді в нашій країні, яка забезпечить економічний розвиток держави [96; 142].

Ринок праці у Федеративній республіці Німеччині обслуговується системою інститутів, починаючи з центрів професійної інформації (ЦПІ) і закінчуючи біржами праці. Якщо в окремих країнах (Великобританія, Фінляндія) профорієнтаційну роботу з учнями проводить переважно служба органів освіти, а роботу з молоддю, яка працює, і дорослим населенням – служба органів з праці, то в Німеччині вся повнота відповідальності з вказаних галузей покладена на Федеральне відомство з праці. Закон про

сприяння в працевлаштуванні вимагає від Федерального відомства з праці організації системи широкої професійної інформації, яка повинна давати якомога повне уявлення про зміст професії в дійсності і на перспективу, а значить відповідати професійному самовизначенню особистості. Для вирішення цього завдання в Німеччині створена широка мережа ЦПП, які допомагають долати безробіття, підвищують шанси людей на одержання місця роботи, яке відповідає їх кваліфікації, особистим планам і здібностям. ЦПП не лише дають інформацію про професії, відомості про можливості професійної освіти, підвищення і зміни кваліфікації, а й фінансують відповідні заходи. Діапазон послуг з професійної і трудової інформації, які здійснюють ЦПП, значно розширюється завдяки тісному співробітництву зі школами, підприємствами, профспілками. Вкажемо основну спрямованість і етапи роботи ЦПП з відвідувачами.

I етап. Попередня співбесіда, в процесі якої стає відомою вихідна позиція (стан) оптанта, визначається вид послуг, які йому потрібні та послідовність їх надання. Особливості вихідного стану:

- первинний вибір професії або зміна наявної (переорієнтація);
- труднощі в прийнятті рішень;
- невизначеність стосовно власних інтересів, нахилів, здібностей;
- бажання отримати додаткову інформацію з конкретного питання.

II етап. Етап орієнтування, в процесі якого дається інформація за такими напрямками:

- огляд можливостей навчання;
- можливі сфери професійної діяльності;
- детальна інформація про зміст професій і вимоги, які вона висуває до людини;

- заходи з навчання і підвищення кваліфікації;
- загальні питання вибору професій чи її зміни;
- фактори, які впливають на прийняття рішення.

III етап. Фаза індивідуального прийняття рішення. Цей етап включає:

- вибір і оцінку інформації, яка сприяє прийняттю рішення;
- виявлення і врахування індивідуальних особливостей людини;
- визначення професійної придатності в сфері обраної спеціальності;
- підбір і порівняння альтернативних варіантів вибору;
- прийняття кінцевого рішення.

IV етап. Етап реалізації прийнятого рішення. Він містить:

- перевірку наявних можливостей з урахуванням потреб суспільного виробництва;
- визначення конкретної форми навчання і навчального закладу;
- уточнення джерел фінансування;
- вирішення питання про визначення випробного терміну;
- особисте уявлення людини на новому робочому місці роботи (навчання).

Німецька служба профконсультації найвагомішого значення надає *індивідуальній і груповій консультації*, професійної орієнтації. Крім індивідуального підходу, більшого значення в Німеччині надається таким чинникам, як консультація по телефону, посередництво в одержанні навчального місця, залучення місць професійної підготовки на виробництві, допомога в одержанні професійної освіти, планування і підтримка заходів первинної професійної освіти. В зв'язку з цим надається значна увага підготовці професійних консультантів в межах вищої освіти. Передусім, варто зазначити, що професійних консультантів у Німеччині почали готувати на курсах у 20-х роках ХХ ст., коли організаційно та законодавчо була визначена діяльність бірж праці, які потребували кваліфікованих працівників. З цього часу професійне консультування в Німеччині почало визнаватися як професія. Особливості історичного розвитку зумовили координацію профорієнтаційної роботи з молоддю та дорослими саме з боку бірж праці, а не закладів освіти, оскільки першочергове значення професійної консультації німецькі фахівці вбачали в її функції інструменту випереджувальної, підтримуючої, цілеспрямованої політики зайнятості, що було врегульовано державними нормативними документами.

Визначити й обґрунтувати, який досвід зарубіжних країн з професійної орієнтації є кращим, досить складно. Якщо аналізувати досвід пострадянських країн, то найкраще профорієнтаційна робота проводиться в Білорусії, яка спрямована виключно на підростаюче покоління, причому, якнаймолодше. Кожен громадянин має обрати собі одну професію на все життя, як це було в радянські часи. Нині все робиться для того, щоб підвищити виробничий потенціал і доходи держави. В Білорусії всі найбільші, економічно активні підприємства належать державі – їх не продають, не приватизують, не здають в оренду. Подібна ситуація й з робочою силою – трудові ресурси належать державі, яка зацікавлена в тому, щоб у процесі підготовки до кар'єри кожного індивіда провести всі необхідні процедури з метою найточнішого виявлення здібностей, нахилів, навичок, темпераменту, рис характеру конкретної людини, вивчити її та спонукати працювати на державу. Цим, власне, й визначається професійна орієнтація Білорусії, в системі якої працюють численні психологи, психологічні служби, консультанти, служби центрів зайнятості, котрі дозволяють кожній дитині одержати дієву психологічну допомогу під час вибору професії, консультацію, пройти безпосередню психодіагностику за допомогою спеціальних методик і комплексних опитувальників. І, що найважливіше: все це робить держава, яка не хоче втрачати на постійному навчанні та перенавчанні працівників, котрі спочатку зробили один професійний вибір, а згодом зрозуміли, що це є не їхнє, і прагнуть кардинально змінити життєві орієнтири. Нині вивчати дитину в Білорусії розпочинають ще з початкових класів за допомогою різноманітних психодіагностичних методик – це звичайні тести на темперамент, здібності, стандартизовані опитувальники на нахили, інтереси тощо. Причому, застосовується не одна методика, а цілий комплекс, що значно зменшує похибку. З одного боку, це допомагає навчальному процесу, адже педагогу легше працювати з дитиною, знаючи її, з іншого, – допомагає вчасно скерувати дитячий інтерес і нахил у потрібне русло. Широко популяризуються в Білорусії різноманітні гуртки, секції,

додаткові заняття за інтересами. За цей час учні мають одержати інформацію про професії, сформувати власні професійні плани, визначити мотиви вибору професії й особистісні переваги та недоліки. Основний рубіж – у випускників: до цього часу педагоги зобов'язані скласти певні рекомендації для дитини щодо вибору професії з урахуванням її здібностей, інтересів і нахилів і потреб країни в кадрах.

Щодо професійної орієнтації в постсоціалістичних країн, то цікавий досвід є в Польщі, Чехії та інших. В цих країнах була налагоджена системна профорієнтаційна робота ще в соціалістичні часи, вона в основному збережена, але розвивається з урахуванням соціально-економічних перетворень в кожній із них. Так в Польщі з 1989 року, після демократичних реформ, основний акцент робиться на підготовці шкільної молоді до активного формоутворення свого життя. Нова ідея професійного консультування полягає в таких завданнях: особистість відповідальна за свою долю, має зважати на об'єктивні умови, в яких живе, може одночасно використовувати всі задатки і можливості для розвитку власної індивідуальності; важливою властивістю людини є її активність, особливо інтелектуальна, що полягає в самовизначенні, та робить можливим пристосування до частих змін, які відбуваються в економіці та суспільстві; рішення особистості мають бути раціональні та правильні, спиратися на знання самого себе, своїх сильних і слабких сторін; погляд особистості на тему власних переваг і вад суб'єктивний, не остаточний і потрібно його варіювати; під час ухвалення рішення належить більше, ніж донині, враховувати суспільні умови на ринку освіти та праці, зокрема, конкуренцію на ринку праці в претензіях на робоче місце або в професійній школі тощо. У сучасній системі професійного консультування в Польщі є два компоненти: професійне консультування для молоді, що знаходиться в компетенції Міністерства національної освіти, і професійне консультування для дорослих, безробітних і шукаючих роботу осіб, що знаходиться в компетенції Загальнодержавної установи праці, яка підпорядковується Міністерству праці і

соціальної політики. Професійне консультування в Польщі спирається на такі принципи: добровільність, доступність послуг, рівність в користуванні цими послугами, їх безкоштовність, свобода вибору професії і місця надання роботи, конфіденційність й охорона особистих відомостей про особу.

Основними ознаками сучасної системи професійної орієнтації молоді в Чехії є: використання професійних консультантів за цільовим призначенням ще в гімназії; розширення контактів, як навчальних закладів, так і служб зайнятості зі службою психологічної підтримки, спеціальними службами, організаціями, установами, котрі можуть надати професійну консультацію в тому чи іншому напрямі; широка пропаганда профконсультаційних послуг у ЗМІ й Інтернеті; роз'яснювальна робота серед керівників підприємств щодо необхідності професійного консультування й підтримки кадрів, та залучення молодих фахівців і робітників до інших видів праці. Відповідальність за профорієнтацію в державі несе Міністерство праці та його відомства, які зосереджують увагу на підвищенні її якості насамперед на стадії регіональних органів зайнятості з урахуванням відповідних критеріїв ефективності профорієнтаційної роботи. Недержавні заклади та центри з професійної орієнтації вирішують завдання з розроблення спеціалізованих психодіагностичних технологій та обладнання для точнішої роботи, програм психокорекції, проведення семінарів серед педагогів із методик індивідуальної та групової роботи професійного консультанта тощо. Недержавні установи в сфері професійної орієнтації, діагностики та профконсультації мають такі самі права, як і державні. Так, зокрема, ці відомства мають право розробляти та подавати рекомендації для служб і центрів зайнятості з профорієнтаційної роботи. Ефективність профорієнтаційної роботи в Чехії завдячується перш за все державній політиці в освіті, яка є безкоштовною і домінуючою в суспільстві. Розпочинається вона з дитячого садочка і продовжується в базових школах. Середня школа має розгалужену систему гімназій, в яких розпочинається формуватися майбутній працівник-фахівець і по закінченню гімназії кожен

випускник має визначитися зі спеціальністю. Предмети в гімназії розподілені на обов'язкові та факультативні. Таким чином, дитина має не лише право вибору, а й деякий час аби визначитися з майбутньою освітою чи напрямом діяльності. Після гімназії щаблем вище стоять середні професійні навчальні заклади та ЗВО. Зараз Чехія посідає 27 місце в світі за рівнем життя. Як стверджують експерти міжнародної комісії при Євросоюзі, основну роль тут відіграють саме взаємозв'язані ланки освіти, професійної орієнтації та праці. Завдяки співпраці та злагодженим діям цих трьох домінуючих ланок, колишня соціалістична країна за короткий термін змогла побудувати сильну і стабільну економіку.

Професійна орієнтація в розвинутих капіталістичних країнах передбачає сукупність заходів: професійну інформацію, визначення нахилів і придатності молоді до тої чи іншої трудової діяльності чи професії (профдіагностика і профвідбір), надання допомоги у виборі професії (професійна консультація). Професійна орієнтація здійснюється в школах, біржах праці та спеціальними психологічними лабораторіями. Робота проводиться, як правило, в рекомендаційному плані. Закінчується професійна орієнтація профвідбором, який здійснюється безпосередньо фахівцями на підприємствах і в установах.

В європейському освітньому інтеграційному процесі, який відбувається в умовах розвитку інформаційного суспільства, глобалізації економіки, науково-технічної цивілізації, надається вагоме значення інформації, допомозі в орієнтуванні та консультуванню. Нині професійна кар'єра в країнах Європейського союзу розглядається всіма національними та інтернаціональними комісіями як процес навчання та розвитку впродовж усього життя, що має супроводжуватись відповідною профконсультацією. Передумова для успішного вирішення цієї проблеми вбачається в незалежному функціонуванні консультаційних служб. Житель об'єднаної Європи має одержувати освітні та мобільні можливості для навчання, професійного розвитку впродовж усього життя. В різних документах Комісії

Ради Європи зазначається, що професійна орієнтація та профконсультація одержують ключову позицію під час переходу до суспільства знань і стають інструментом політики зайнятості. Міжнародна організація освітньої та професійної консультації (IVSBB/AISOP), Організація економічної співпраці та розвитку (OECD), Європейський центр розвитку професійної освіти (CEDEFOP), міжнародна організація праці (ILO), світовий банк (WB) також приймають постанови та розпорядження, що стосуються ролі та значення профконсультації в сучасних умовах, якості надання послуг і підготовки відповідного персоналу. В Лісабонському стратегічному плані 2010, в якому була поставлена мета перетворити Європу до 2010 року в найбільш конкурентноспроможний і динамічний економічний простір, здатний досягти стійкого економічного зростання, створення великої кількості якісних робочих місць, більшої соціальної єдності, було визнано, що загальна, професійна освіта та зайнятість можуть суттєво вплинути на досягнення цієї мети. Створення консультаційних служб, котрі супроводжують упродовж всього життя, розглядається як інтегративна складова трьох частин програми „Загальна та професійна освіта 2010”. Тому на європейському рівні активно проводяться зустрічі, обміни, порівняння з метою покращення якості надання профконсультаційних послуг. У Резолюції Європейської Ради міністрів освіти «Про консультування протягом усього життя» зазначається, що суспільство знань і необхідність навчатися впродовж усього життя вимагають зміни парадигми в консультаційній політиці. Служби професійної консультації мають бути доступними для громадян, спонукати їх постійно розвивати впродовж життя свої вміння та компетенції відповідно до вимог на ринку праці. В усіх країнах (крім Німеччини) консультаційні служби для школярів і студентів підпорядковуються міністерствам освіти, а для дорослих – міністерствам праці. Європейською Комісією й Організацією економічної співпраці та розвитку був виданий, в свою чергу, довідник для політиків із питань професійного консультування, в якому піднімаються питання покращення професійного консультування для молоді, дорослого

населення, покращення доступу до профконсультаційних служб, та їх систем підтримки. Ефективність організації й здійснення професійного консультування багато в чому визначається підготовкою фахівців-профконсультантів і ступенем її відповідності сучасним вимогам. Тому підготовці відповідного персоналу для ефективного функціонування цих служб в цьому довіднику відводиться вагоме місце.

Отже, в Європейській і світовій співдружності надається велике значення професійному консультуванню, яке має супроводжувати професійний розвиток людини протягом усього життя. В зв'язку з цим відбувається розширення й урізноманітнення професійних консультаційних послуг, які надаються як молоді, дорослому населенню, так і людям похилого віку. Варто відзначити, що державою суттєво підтримується та розвивається процес професіоналізації відповідних кадрів. У зв'язку з цим розглянемо стан та особливості профорієнтаційної роботи в Україні.

1.3 Аналіз дійсного стану професійної підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з старшокласниками у закладах вищої освіти на сучасному етапі розвитку післядипломної освіти

Розвиток ринкових відносин в Україні, реформування та модернізація системи освіти – усе це сприяє оновленню ринку освітніх послуг і ринку праці. Зміни умов, змісту і засобів праці потребують функціонування довготривалої та динамічної системи щодо професійної орієнтації, яка виступає складовою неперервної освіти. В кінці XX – на початку XXI ст. у процесі розбудови незалежної України з'явилася можливість по-новому підійти до проблеми підготовки особистості й країни. Але високий рівень безробіття серед молоді на сучасному етапі, плінність кадрів, незадоволеність значної кількості людей своєю спеціальністю свідчать, що питання вибору професії підростаючим поколінням не можна вважати розв'язаним.

Досвід і практика показали, що орієнтація на професійну діяльність у системі загальної освіти потребує наукового переосмислення, результатом якого має бути впровадження в освітню практику нового змісту навчально-виховної роботи, нових форм профорієнтаційного інформування педагогами, адже школярі мають не тільки одержувати знання у школі, а й готуватися до професійної діяльності, і бажано, щоб ця діяльність відповідала їхнім особистісним якостям і одночасно користувалася попитом на ринку праці. Особливо гостро це стосується підготовки вчителя, який виконує провідну роль у консультаційній професійній орієнтації учнів старшої школи.

Готовність майбутніх учителів до профорієнтаційної роботи зі школярами досліджувалася Л. Курочкіною, О. Негриводою, Г. Парховнюком, О. Пшеничновою, Б. Утегеновою, Л. Тищенко, І. Черноу, М. Чуаком та ін. [84; 91; 130; 131; 185; 188; 202].

Проблема сучасного стану підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з старшокласниками у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників (стажування, курси підвищення кваліфікації, перепідготовка тощо) вітчизняними науковцями досліджувалася недостатньо [33].

Поняття підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів є складним і багатоаспектним. Науковці визначають його як інтегративну якість особистості, цілісне комплексне новоутворення вчителя, її стійку характеристику, комплекс індивідуально-психологічних якостей, систему знань, умінь та навичок, що сприяють успішній професійній діяльності [124].

У роботах вітчизняних науковців Д. Завітренко, Л. Курочкіної, О. Негриводи, Б. Утегенової, Л. Тищенко, М. Чуака, та ін. зазначається, що важливою складовою професійної підготовки вчителів в системі підвищення кваліфікації є формування їх готовності до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи. Науковці вважають, що готовність учителя до профорієнтаційної роботи є його специфічним станом [200]; як новоутворення в структурі особистості, що з'являється на певному рівні його

особистісного розвитку, яка формується під впливом соціального середовища, навчання і виховання [57; 153]; як стійку інтегративну якість особистості, яка характеризує її усвідомленим прагненням і спрямованістю на організацію профорієнтаційної роботи, здатністю прогнозувати та створювати умови для самостійного вибору учнями індивідуальної траєкторії професійного розвитку, його стимулювання, формування та корекції, сформованістю педагогічної рефлексії та високим рівнем оволодіння психолого-педагогічними та спеціальними знаннями, відповідними вміннями і навичками, які забезпечують успішність виконання профорієнтаційних функцій, що проявляються у використанні, самостійному конструюванні та модифікації профорієнтаційних засобів, розробленні диференційованих (індивідуалізованих) програм професійної орієнтації учнів на основі індивідуальних навчальних планів (індивідуальних освітніх маршрутів) [203].

Законодавство України про післядипломну освіту базується на Конституції України і складається із Законів України «Про освіту» [64], «Про післядипломну освіту», відповідних наказів Міністерства освіти і науки України, інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до названих Законів.

Нормативно-правова база післядипломної освіти педагогічних працівників, зокрема і вчителів філологічних спеціальностей, надає можливість визначити теоретичні основи її функціонування та розвитку. Так, у законі України «Про вищу освіту» післядипломна освіта визначається як спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення й оновлення її професійних знань, умінь і навичок або одержання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітнього рівня та практичного досвіду [74]. В проекті Закону «Про післядипломну освіту» це визначення доповнюється введенням поняття «компетентності»: «післядипломна освіта – спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення і оновлення її професійних знань, умінь, інших компетентностей або здобуття іншої спеціальності та професії у межах здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня» та зазначається, що післядипломна освіта є обов'язковою

складовою професійного росту працівника [58].

Відповідно, система післядипломної освіти – це організаційна та функціональна єдність взаємоузгоджених навчальних складових, явищ і процесів, спрямованих на забезпечення безперервності навчання (освіти впродовж життя), зростання та удосконалення освітнього рівня та фахової підготовки громадян відповідно до потреб особи, суспільства та держави [2].

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року удосконалення нормативно-правового забезпечення системи післядипломної педагогічної освіти, розроблення стандартів післядипломної педагогічної освіти, зорієнтованих на модернізацію системи підвищення кваліфікації, забезпечення випереджального характеру підвищення кваліфікації визначено серед умов стабільного розвитку відповідно до потреб реформування системи освіти. Удосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, створення умов для професійного вдосконалення з профорієнтаційної роботи з учнями старших класів названо в числі перспективних завдань. У стратегії також зазначено, що освіта дорослих, діяльність закладів післядипломної освіти, структурних підрозділів ЗВО, на базі яких здійснюються перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, потребують якісного поліпшення [119].

У вище зазначених державних документах підкреслюється, що одним з основних напрямів роботи з педагогічними кадрами є забезпечення неперервної освіти в умовах діяльності ППО.

Проблеми підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів ґрунтовно розглядаються вітчизняними науковцями, серед яких значне місце посідають праці Н. Василенко, В. Бойчука, Л. Даниленко, Н. Клокар, Б. Крисюка, В. Маслова, В. Овчарука, В. Олійника, В. Онушкіна, Н. Протасової, Л. Пуховської, В. Семиченко, Л. Хоружої та ін. Аналіз дисертаційних досліджень останніх років також доводить, що науковцями приділено значну увагу питанням розвитку умінь педагогічного профорієнтаційного спілкування у системі післядипломної освіти,

формуванню комунікативної культури, діалогічних і риторичних умінь окремих категорій педагогічних працівників (Л. Бурман, І. Клак, А. Москаленко, А. Первушина, В. Садова, І. Тимченко, Л. Ткаченко).

Науковцями, зокрема, В.Олійником, післядипломна освіта педагогічних кадрів трактується як складна, відкрита, цілісна і динамічна система, що активно взаємодіє з оточуючим середовищем і є органічною складовою частиною мегасистеми – неперервної освіти [125, с. 5].

Дослідниця Є. Чернишова характеризує післядипломну освіту як систему навчання та розвитку фахівців з вищою освітою, що спрямована на їхнє професійне зростання відповідно до світових стандартів, вимог часу, індивідуально-особистісних і виробничих потреб і удосконалення наукового та загальнокультурного потенціалу особистості [198, с. 7]. Науковець Л. Ніколенко підкреслює особливу роль інститутів післядипломної педагогічної освіти в перебудові психології педагогічних працівників, у подоланні стереотипів, у зміні професійних і особистісних установок відповідно до сучасних вимог [123, с. 38].

Разом із тим В. Олійник, ґрунтовно досліджуючи питання післядипломної освіти, вважає, що організація системи освіти дорослих залишається вкрай проблематичною, та визначає низку суттєвих протиріч, які потребують розв'язання [125, с. 3].

Теоретичне обґрунтування проблеми післядипломної освіти підготовки вчителів з профорієнтаційної роботи з учнями старших класів у сучасних умовах доречно розглядати з позицій компетентнісного підходу, що дозволяє здійснити реальні кроки щодо подолання суперечностей у практичній діяльності [141].

Науковці наголошують, що ефективності процес підвищення кваліфікації педагогів набуває за умов переходу від традиційної моделі навчання до інноваційної, в основу якої покладено компетентність як багатогранну якість особистості, що включає систему професійних знань, умінь, досвіду, мотивації й особистісних якостей [125, с. 14], тобто інтелектуально-пізнавальної, мотиваційно-ціннісної та практично-діяльнісної

сфер особистості. Л. Даниленко зазначає: «якщо за традиційного підходу результат – у рівні освіченості (чим більше знань – тим вищий рівень), то за компетентнісного підходу результат проявляється у зміні особистості педагога. Для нього стануть характерними: ініціативно-активна позиція, високий рівень рефлексивності, мобільність, продуктивність, розширення спектру функцій, готовність до професійного росту, уміння працювати у групі й організовувати групу для вирішення проблем та ін. [50, с. 13].

Дослідники підкреслюють, що у центрі уваги – всебічний розвиток особистості вчителя у системі неперервної освіти. «Неперервна освіта є процесом цілеспрямованого формування цілісної, всебічно і гармонійно розвинутої особистості, що забезпечує поступальний і погоджувальний характер розвитку професійних здібностей і громадських якостей людини» [56, с. 150].

У цьому зв'язку слушною є думка науковців: фактично проблема ціннісної переорієнтації педагогів зараз головним чином покладена на систему післядипломної педагогічної освіти [2]. Компетентнісний підхід дозволяє забезпечити процес «виращування» особистості педагога, який має мобільність знань, критичне мислення і здібності до швидкого й умілого соціального орієнтування, до творчості соціальних відносин, до вирішення проблем. [173, с. 82]. Вітчизняні науковці зауважують, що цей процес гальмується може ускладнюватися через невідповідність мотиваційно-ціннісної сфери вчителів, стандартність мислення, неприйняття нового, психологічну неготовність до особистісних змін. Зважаючи на це, дослідник Н. Клокар наголошує: успішність розв'язання цієї проблеми залежить від максимального врахування індивідуальних потреб педагогів у ІППО [79].

Погоджуємося з точкою зору С. Загребельного, що результатом підвищення кваліфікації вчителів має стати не функціональний, а концептуальний розвиток, що знаходить своє вираження в розширенні та поглибленні їхніх уявлень і понять про оточуючу дійсність, у формуванні цінностей, у збагаченні власної концепції життя й освоєнні технологій її практичної реалізації [59, с. 28].

Вивчення досвіду роботи ІППО показало, що однією з традиційних основних форм роботи з педагогічними кадрами є курси підвищення кваліфікації.

Практика роботи на посаді викладача засвідчує, що новим ефективним підходом до організації навчального процесу в системі освіти дорослих є запровадження очно-дистанційної та дистанційної форми навчання (додаток А, додаток В), що значно поглиблює процеси самокерованості, самостійності, самореалізації тих, хто навчається та тих, кого мають навчати, зокрема і в профорієнтаційній роботі. Науковці відзначають, що дистанційне навчання ставить перед педагогами нові вимоги не тільки в змістовій сфері освіти, а й у технологічній. Воно вимагає створення спеціальних навчальних матеріалів і спеціальних навичок у роботі з ними [122, с. 56]. Організація курсу та принципи добору, структуризація матеріалу істотно різняться залежно від того, призначений курс для навчання чи для самоосвіти [125, с. 88]. Але вивчення впровадження дистанційного навчання в ІПП показало, що є об'єктивні (відсутність належного технічного забезпечення) та суб'єктивні (наявний низький рівень знань учителів у галузі ІКТ і відсутність навичок використання комп'ютерних технологій) чинники, що відчутно уповільнюють цей процес і зумовлюють його низьку ефективність. Тому актуальним є створення єдиного інформаційного простору ПО з використанням комп'ютерних технологій і мережі Інтернет та підвищення рівня володіння ІКТ педагогічними працівниками.

Досвід упровадження цієї моделі дозволяє науковцеві дійти висновку: дистанційна система навчання у ПО зумовлює перехід на особистісно зорієнтовану освітню парадигму, спрямовує на педагогіку співробітництва, тактовності й толерантності, перетворення слухача з репродуктивного об'єкта на суб'єкт освітньої діяльності, призводить до зміни філософії навчання і викладання, що створює педагогічні умови розвитку профорієнтаційної компетентності педагогів. Відповідно, внесення змін до законодавчої бази щодо розвитку ПО та врегулювання впровадження відповідних нормативно-правових актів, оновлення

змісту професійних програм та їх науково-методичного забезпечення має створити умови для фахового зростання педагогів, щодо організації профорієнтаційної роботи для учнів старшої школи [122].

Вивчення практичного досвіду роботи показало, що у процесі ПО не меншої ваги набуває й міжкурсовий період. Вивчення стану ПО доводить, що неперервність має забезпечуватись наступністю у курсовий і міжкурсовий періоди, організацією послідовних, цілісних етапів розвитку профорієнтаційної роботи; проведенням різноманітних навчальних форм, об'єднаних змістовно та структурно.

Дослідження показало, що у підготовки вчителя до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів результативними є стратегії, визначені М. Сассілотто-Василенко на основі вивчення зарубіжного досвіду [169]:

1. Використання внутрішніх ресурсів щодо надання компетенцій учням вибору професії (перенесення знань, здобутих під час базової освіти, у практику);

2. Використання зовнішніх ресурсів щодо підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів (участь у заходах післядипломної освіти, пошук нової інформації, включення в науковий експеримент чи проект тощо);

3. Рефлексивна практика «Обери свій професійний шлях» (здійснюється у формі письмового аналізу, наприклад, в портфоліо тощо);

4. Колегіальна практика, робота у дистанційних групах у різних мережах щодо вивчення професійних намірів особистості (аналіз педагогічних ситуацій з колегами, рефлексивні групи, обмін досвідом) [122].

Провідними формами підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів у міжкурсовий період є науково-дослідна діяльність і впровадження проектно-тренінгових методик, а саме: участь у роботі творчих груп, в науково-практичних конференціях, Інтернет-конференціях, науково-методичних, науково-практичних семінарах, семінарах-практикумах, майстер-класах, цільових проектах і тренінгах тощо, а також вироблення інноваційного творчого продукту

міжatestаційного циклу [36; 49; 60; 69; 75; 81; 104; 114; 134; 158; 197].

Ефективність такої діяльності збільшується у разі здійснення мережевої взаємодії всіх рівнів: обласного, районного (міського) та безпосередньо закладу освіти, що підтверджує робота КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти», загальноосвітніх навчальних закладів м. Вінниці та Вінниччини. На сучасному етапі підвищена увага приділяється модернізації діяльності методичної служби в ПО [28].

Вивчення змісту роботи КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти», що базується на принципі наступності, надає можливість охопити базову та післядипломну освіту в їх нерозривній єдності [26]. Актуальність такої інтеграції для підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів є очевидною. Так, І. Лебедик, досліджуючи соціально-професійну комунікацію як чинник розвитку професійної самореалізації студента, доходить висновку: «На жаль, нині навчальні заклади не забезпечують достатньою мірою формування високої загальної й професійної культури вчителя, уміння співпрацювати зі своїми вихованцями, їхніми батьками й колегами. Системі професійної підготовки не вистачає мобільності, гнучкості, безперервності, наступності, варіативності» [93, с.18]. Сказане підтверджує думку, що у системі сучасної підготовки вчителя цілі та завдання післядипломного рівня мають закладатися у ЗВО. Звідси – завдання впливу системи післядипломної освіти на підготовку педагогів для організації профорієнтаційної роботи, якого раніше практично не було [89, с. 36].

Погоджуємось із думкою Т. Десятова, що система ПО виступає базовим компонентом неперервної педагогічної освіти й одержує пріоритет через більшу її гнучкість і наближеність до реальної професійної дійсності [53, с.182].

Основою наступності має стати принцип взаємодоповнення змісту освіти, що допоможе нівелювати суперечності на початковому етапі педагогічної діяльності, забезпечить розвиток рефлексивних здібностей учителя, оволодіння способами саморегуляції, самовдосконалення, морального та життєвого самовизначення, сформує особистісну позицію.

Враховуючи те, що в учителів добре розвинуте вибіркове і свідомо-критичне ставлення до запропонованих їм нових знань, варто уміло використовувати особистий педагогічний досвід кожного, намагаючись подолати бар'єри на шляху до засвоєння нового. Сформована система цінностей, оцінних критеріїв нерідко стає інерційною, не дає можливості залишатися відкритим до нових впливів. Науковець Н. Клокар наголошує на створенні андрагогічної моделі підвищення кваліфікації на засадах диференційованого підходу [79, с. 23-28], що задовольнить потреби педагогічних працівників різних спеціальностей і категорій, у тому числі позитивно вплине на розвиток профорієнтаційної компетентності вчителів.

Дослідниця Л. Ніколенко характеризує основи антропоцентричного підходу до розбудови сучасної освіти в Україні. Сутність його полягає в концентрації післядипломної освіти на особистості педагогічного працівника, його індивідуальному інтелектуальному зростанні за рахунок максимально можливого збагачення власного розумового досвіду, самореалізації у процесі навчання з підготовки до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів [123, с. 38].

Дослідниця Н. Протасова визначає три основні характеристики, що забезпечують андрагогізацію змісту, форм і методів навчання в системі ПО: це проблемність змісту навчання та процесуальних форм його існування (форм, методів, засобів); ситуативність змісту навчання та процесуальних форм його існування; діалогічність його змісту та процесуальних форм існування [145, с. 49-51]. Сказане чітко визначає пріоритети в ПО виборі змісту, форм і методів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів.

Цілком погоджуємось із думкою науковців, що провідними особливостям роботи з дорослими на практиці є їхня спрямованість на безпосереднє практичне застосування результатів навчання, індивідуалізація підходів, забезпечення актуальності, змістовності та збалансованості форм навчання. Тому нагальною необхідністю стає системне упровадження освітніх інновацій у процес підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів.

Вивчення досвіду роботи ІПОПП і методичної служби підтвердило, що найпоширенішими в організації профорієнтаційної роботи є такі інноваційні підходи, як моделювання, проектування, активні й інтерактивні форми роботи зі слухачами, тренінги, ділові ігри тощо [114; 134; 153, с. 25; 158; 194; 197]. Запровадження інтерактивних технологій і тренінгово-проектних методик в організації профорієнтаційної роботи навчального закладу, зокрема і ЗВО, на думку М. Романенка, нині виглядає як найбільш перспективна база технологічного оновлення післядипломної освіти [156, с. 196]. Підтверджує доцільність використання названих інноваційних форм як профорієнтаційних квестів на базі територіальних громад (додаток Г, додаток Д).

Потребує особливої уваги створення й функціонування системи діагностики потреб і розроблення відповідних технологій організації навчального процесу [188], зокрема щодо підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів у системі ПО.

Досліджуючи питання актуальної готовності вчителів до взаємодії з учнями, С. Мусатов доводить: найочевиднішою вадою є слабка орієнтація на конкретні професії, зокрема на підготовку вчителів до профорієнтаційної роботи [116].

Вивчення діяльності ІППО дає підстави сформулювати таку проблему: сучасні вимоги щодо діяльності закладів післядипломної освіти потребують викладача нового типу, викладача-андрагога, який активно вибудовує свій навчальний процес, виконуючи ролі тьютора і тренера, лектора, консультанта і фасилітатора тощо [51, с. 23]. Актуальним є підвищення рівня якісної практичної готовності викладацького складу ПО до таких функціональних змін у своїй професійній діяльності, що є однією з провідних умов налагодження конструктивної комунікації з педагогічними працівниками, особливо з вчителями які займаються професійною орієнтацією в ЗЗСО.

Аналіз загальних проблем теорії та практики розвитку післядипломної освіти надає можливість проаналізувати специфіку підготовки вчителів з профорієнтаційної роботи у системі післядипломної освіти.

Особливості підготовки вчителів і питання вдосконалення їхньої профорієнтаційної компетентності стали предметом розгляду в працях дослідників різних наук – філософії, економіки, медицини, психології, педагоги, науковців. Вони вважають, що питання підготовки вчителів у системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів полягає у використанні активних форм та методів навчання. Наукові розвідки дослідників, що стосуються вищої школи, на нашу думку, не втрачають актуальності в організації роботи щодо вчителів у системі ПО. Так, науковці визначають педагогічні умови: гуманізація освіти, оптимізація навчання, інтеграція навчання, самостійна робота, контекстний підхід до формування профорієнтаційних компетенцій, особистісно орієнтована освіта, що базується на взаємодії суб'єкт-суб'єкта у ЗВО, використанні активних методів та індивідуалізації процесу навчання [188, с. 67].

Окреслимо основні проблеми підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів у системі післядипломної освіти та шляхів їх подолання.

Ми підтримуємо думку науковців, що вважають доцільність підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи учнів старших класів [154]. Виходячи з цього, фах вчителя з підготовки до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи відсутній, то реформування професійної освіти в Україні безпосередньо пов'язане з реалізацією профорієнтаційної роботи у ЗЗСО, що унормовано Державним стандартом базової повної середньої освіти й іншими чинними нормативними документами. Це вимагає істотних змін у фаховій підготовці вчителів усіх спеціальностей.

По-перше, особливого значення набуває підготовка вчителя до профорієнтаційної роботи в системі післядипломної освіти.

По-друге, відповідальність учителів за підготовку учнів щодо вибору професії.

По-третє, зміна нових підходів до змісту шкільних курсів, особливо інтегрованих профільних спецкурсів.

Ці й інші чинники змінення у цілому специфіки діяльності вчителя з профорієнтаційної роботи у ЗЗСО.

Зазначимо також, що впродовж останніх десятиліть суттєво змінився зміст навчальних програм у ЗЗСО, що вплинуло на зміни системи післядипломної освіти в Україні. Актуальним залишається питання методичного програмного забезпечення підготовки вчителів. Відповідно вчитель має бути готовим до неперервної самоосвіти й саморозвитку, до мобільності та швидкості в засвоєнні нового, до психологічного прийняття змін та їх адекватного об'єктивного аналізу. У викладанні названих предметів є певні складнощі, а саме: значна кількість навчальних матеріалів, не пов'язаних з практикою життя, невідповідність завдань віковим особливостям учнів, неврахування професійних інтересів учнів. Тому особливої уваги потребує питання методичної грамотності вчителя, доцільності використання різноманітних методів, форм і прийомів роботи, переважно активних та інтерактивних у профорієнтаційній роботі з учнями старших класів [28; 122; 185].

Більшість науковців специфіку профорієнтаційної роботи вбачають у поєднанні на уроці знань у виборі професії, нормативних елементів і творчості. Щоб розвивати творчі здібності учня, педагог сам має бути творчою особистістю, дослідником, новатором, який створює для себе й школярів ефективний навчальний простір. Ця теза потребує особливої уваги. Адже йдеться відразу про декілька домінантних аспектів роботи вчителя з профорієнтаційної роботи: розвиток інноваційного потенціалу вчителя та використання педагогічних інновацій у практичній діяльності, необхідність науково-та методично-дослідницької роботи вчителя й організації навчально-пошукової діяльності учнів, максимальне використання власних творчих здібностей і розвиток творчої особистості учнів [38; 76; 138].

Більш загально проблеми творчості у педагогічній діяльності розглядає Т. Сущенко. Науковець визначає педагогічний процес у системі післядипломної освіти як цілеспрямовану й керовану співтворчість викладачів і слухачів, яка ґрунтується на несподіваному висвітленні багатоваріантних, оптимальних і

оригінальних з вибору професійних завдань і рішень. Організація роботи з учителями на таких засадах бачиться нам особливо актуальною [183].

Відтак в оновленій професійній ролі вчитель має стати не абсолютним носієм знань, а людиною, що супроводжує процес самопізнання й саморозвитку дитини; вчить її самостійно здобувати знання та застосовувати їх на практиці; формує самодостатню людину, конкурентоспроможного фахівця [28, с. 150].

Серед сучасних завдань учителя також оволодіння ІКТ з організації профорієнтаційної роботи, що потребує певного рівня підготовки педагога. Аналіз використання ІКТ вчителями в проведенні професійної орієнтації доводить, що візуальні способи передавання інформації не завжди використовуються методично правильно і практично доцільно.

Нарешті з акцентуємо увагу на такому проблемному аспекті з профорієнтаційної роботи з учнями старших класів: соціальні зміни, що відбуваються у суспільстві, вимагають розвитку вчителя як публічної особистості, зокрема профорієнтаційної компетентності. Розвиток профорієнтаційної компетентності вчителів потребує ґрунтового науково-методичного супроводу в системі ПО.

У рамках констатувального етапу педагогічного експерименту проведено діагностичний етап, який мав на меті визначення рівня підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів у системі післядипломної освіти.

Збір даних здійснювався емпіричними методами, а саме: діагностичними (анкетування, інтерв'ювання, тестування, бесіди); обсерваційними (пряме і непряме спостереження); праксиметричними (аналіз та узагальнення позитивного педагогічного досвіду). В роботі використано такі анкети та діагностичні методики:

- анкета «Стан підготовки вчителів в до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів у ІІПО»;
- діагностика рівня сформованості комунікативності як професійно значущої здібності вчителя у профорієнтаційній роботі з учнями старших

класів В. Ряховського [157];

- діагностика рівня діагностичного контролю М. Шнайдера;
- опитувальник «Термінологічно-понятійний апарат з питань профорієнтаційної компетентності педагога»;
- анкета щодо виявлення професійно-особистісних потреб у формуванні профорієнтаційної компетентності педагога (адаптована автором дослідження анкета А. Кузибецького, Н. Рождественської, Н. Василенко);
- анкета для учнів «Професійна компетентність вчителя».

Під час проведення констатувального етапу експерименту у дослідженні брали участь учителі, методисти Р(М)МК, керівники ЗЗСО загальною кількістю 410 педагогів.

Проаналізуємо відповіді респондентів на питання, запропоновані в анкеті «Стан підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів у ІІІПО». Відповіді вчителів на запитання «Яка тематика курсової підготовки Вам більш необхідна?» визначили пріоритетні теми, присвячені новим освітнім технологіям у профорієнтаційній роботі та їх практичному використанню. Закономірним, фахово-зумовленим є інтерес до профорієнтаційних питань, присвячених активізації діяльності учнів, розвитку творчих якостей особистості. Настільки ж актуальним, на погляд опитуваних, є висвітлення особливостей роботи з професійного самовизначення учня. В запропонованому переліку найменше зацікавлення викликав напрям роботи, безпосередньо присвячений підготовці вчителя до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів. З одного боку, це позитивна ознака, адже ілюструє не формальне, а зацікавлене ставлення педагогів до своєї роботи. З іншого боку, це може викликати занепокоєння, адже у результаті спостережень ми констатували, що не всі вчителі приділяють достатню увагу профорієнтаційній роботі, не завжди рівень внутрішкільної методичної роботи відповідає вимогам сьогодення, профорієнтаційна діяльність учителів часом не має системного характеру.

На питання «Чи пов'язані запропоновані Вам освітні програми на

курсах підвищення кваліфікації з профорієнтаційною роботою?» 82 % опитуваних зазначили, що програми пов'язані «з організацією профорієнтаційної роботи з учнями старших класів і лише 18 % обрали варіант відповіді: «з індивідуальними професійними проблемами», що доводить необхідність напрацювання дієвих, ефективних форм реалізації особистісно орієнтованого підходу у курсовій підготовці щодо професійної орієнтації учнів старших класів.

На питання: «Яким заняттям у курсовий період Ви надаєте перевагу?» 9 % опитуваних дали відповідь «теоретичним» і 91 % учителів – практичним. Це підтверджує необхідність використання методів активного навчання та інтеграції науково-методичних і практичних форм роботи під час підготовки вчителя до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів.

Показовою стала відповідь на питання «Якій формі навчання Ви надаєте перевагу?». 95,5 % слухачів надають перевагу очній формі; 4,5 % – очно-заочній. Дистанційна форма навчання (додаток А, додаток В) сприймається слухачами курсів у край небажано, зокрема і в організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів. Частково це пояснюється специфікою організації професійної орієнтації з учнями у ЗЗСО.

Разом із тим зазначимо, що опитуванням було охоплено педагогів переважно сільської місцевості. І така відповідь підкреслила одну з найбільш актуальних проблем учителів – рівень володіння ІКТ.

Відповідь на питання «Оцініть свій рівень володіння навичками роботи на комп'ютері в балах» (2 – володію добре, 1 – володію посередньо, 0 – не володію) узагальнено у табл. 1.2.

Саме тому серед професійних труднощів значна кількість учителів зазначає до цього часу «недостатні навички роботи з комп'ютером».

Ми підкреслювали вище важливість мотивації педагогічної діяльності, вважаємо за потрібне зупинитися детально на такому питанні – «Яким є Ваш основний мотив проходження курсової підготовки щодо організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів?»

Таблиця 1.2

**Самооцінка рівня володіння навичками роботи
на персональному комп'ютері**

Працюю:	володію добре	володію посередньо	не володію
з текстовим редактором Word	40,9 %	50%	9,1%
з табличним процесором Excel	9,1%	22,7%	68,2%
з презентаціями в Power Point	18,2%	31,8%	50%
в Інтернеті	27,3%	27,3 %	45,4%
середній показник	23,9%	33%	43,1%

Найвищий рейтинг мають відповіді: бажання підвищити рівень своєї професійної майстерності, прагнення оволодіти сучасними технологіями, методами і формами навчання і виховання в процесі організації профорієнтаційної роботи з учнями, бажання працювати по-новому.

Далі відзначено відповіді, пов'язані з курсовою підготовкою, неперервною освітою й атестацією: майбутня атестація, бажання оцінити свій рівень знань, умінь і досягнень в теорії та практиці навчання і виховання школярів, потреба у неперервному підвищенні кваліфікації. Найнижчий рейтинг має відповідь виконання вимоги адміністрації. Отже, можна говорити про належний рівень свідомості та позитивної мотивації професійної діяльності вчителів і незадовільний рівень щодо організації професійної орієнтації учнів.

Це підтверджують і відповіді на питання «Назвіть цілі організації профорієнтаційної роботи у ЗЗСО».

Враховуючи, що післядипломна освіта педагогів – це не тільки навчання на курсах КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» (період інтенсивного навчання), а й самоосвітня діяльність, участь у методичних заходах шкільного, міського, обласного рівня, ми запропонували також питання стосовно розвитку

профорієнтаційної компетентності у міжкурсовий період.

Ефективними формами навчання у міжкурсовий період учителі називають щодо організації профорієнтаційної роботи: стажування, відвідування тренінгів, роботу в школі перспективного педагогічного досвіду. Меншу практичну значущість убачають у такій формі як відвідування тематичних семінарів. Найменше, на думку вчителів, сприяє розвитку профорієнтаційної компетентності участь в інструктивно-методичних нарадах. Саме це зумовлює пошук і активне впровадження інноваційних, ефективних методичних і практичних форм роботи із педагогами щодо їхньої підготовки до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів.

В анкетуванні ми також акцентували увагу на професійних проблемах. Відповіді на питання «Які професійні труднощі Ви відчуваєте?» можна класифікувати таким чином:

1. Програмно-методичне забезпечення (недостатнє забезпечення підручниками, посібниками, роздатковим матеріалом, недосконалі підручники та програми, мала кількість годин з предмету у профільних класах).
2. Мотивація й організація діяльності учнів (діти надмірно навантажені; відсутність спеціальних предметів і курсів з вибору професії).
3. Матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу (неналежне: відсутність комп'ютера, мультимедійної дошки та інших ТЗН у навчальному кабінеті).
4. Відсутність умов роботи вчителя з професійної орієнтації учнів (надмірна завантаженість, обмаль часу на самоосвіту, низький рівень навичок роботи з комп'ютером, необізнаність із ІКТ тощо).
5. Виокремимо особливо проблеми з профорієнтаційної роботи у ЗЗСО («відсутність» годин, невідповідність змісту підручників і програм щодо профільного та допрофільного навчання).

Логічно закономірним стало запитання «За яких умов Ви можете подолати професійні проблеми?» У відповідях простежуються як об'єктивні,

так і суб'єктивні умови успішної профорієнтаційної діяльності. Першочерговою вчителі вважають роботу щодо власного вдосконалення: наполегливою працею, постійно працювати над підвищенням свого фахового рівня профорієнтаційної роботи, займатися самоосвітою. Наступною визначається умова формування позитивної мотиваційно-ціннісної сфери учнів і співпраці з учнями та батьківською громадою: «за умов посилення відповідальності учнів за результати своєї навчальної діяльності, коли батьки та діти будуть розуміти, що навчання та потреба у виборі професії потрібне їм, а не вчителю». Умовою ефективної профорієнтаційної діяльності є створення позитивної психологічної атмосфери у педагогічному колективі, доброзичливе ставлення вчителя до учнів та їхніх батьків. Серед умов оптимізації та підвищення ефективності профорієнтаційної діяльності вчителями визначається також професійна, кваліфікована допомога методичних кабінетів (усіх рівнів) і закладів післядипломної освіти. На рівні загальнодержавному відзначається необхідність належного ставлення з боку держави до проблем розвитку професійної орієнтації молоді.

Виявлення освітніх запитів учителів дозволяє зробити висновок: для того щоб задовольнити потреби суспільства, заклади післядипломної освіти та методична служба має не тільки враховувати освітні запити вчителів, а й ставити перед слухачами вищу планку завдань, окреслити індивідуальні стратегії професійного удосконалення щодо організації профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи.

Під час проведення констатувального етапу педагогічного експерименту ми діагностували рівні підготовки спеціальностей за тестами, розробленими В. Ряховським [157]. Аналіз відповідей респондентів дозволяє відзначити, що серед педагогів не зустрічається людей, які не зацікавлені профорієнтаційною роботою табл. 1.3.

З табл. 1.3 ми бачимо, що вчителям притаманні рівні профорієнтаційної роботи, що характеризуються в межах норми.

Також у процесі констатувального етапу педагогічного експерименту ми

дослідили професійно-особистісні потреби щодо розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя. За основу ми взяли анкету щодо виявлення удосконалення управлінської комунікації, розроблену Н. Василенко, Т. Дрозда, А. Кузибецьким та Н. Рождественською [90, с. 112-113], й адаптували її, звернувши першочергову увагу на аспекти профорієнтаційної компетентності. Дану анкету було запропоновано слухачам одноденних семінарів-тренінгів з питань розвитку профільної компетентності педагогів. Практичну доцільність подальшої роботи підтверджує порівняльний аналіз даних вхідного та вихідного анкетування в рамках проведених семінарів-тренінгів.

Таблиця 1.3

**Діагностика рівня сформованості
профорієнтаційної компетентності педагогів (тест В. Ряховського)**

Інтерпретація тесту	% опитаних
Ви певною мірою комунікабельні у питаннях з профорієнтаційної роботи	5
Нормальна комунікабельність при організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО	41
Ви досить комунікабельні (іноді навіть занадто)	39
Комунікабельність ваша дуже висока; почуваете себе в питаннях профорієнтаційної роботи прекрасно; беретесь за будь-яку справу, хоча не завжди можете її довести до кінця	15

**Виявлення професійно-особистісних потреб
вчителів щодо організації профорієнтаційної роботи з учнями
(вхідне анкетування)**

Чи відчуваєте Ви потребу в:	«Так» %	«Ні» %	«Володію на оптимально- му рівні», %
1. Поглибленні знань з організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО	33	17	50
2. Розширенні власного активного словника, введенні у практику профорієнтаційної роботи	75	-	25
3. Покращенні техніки спілкування та комунікацій	17	17	66
4. Поглибленні знань з питань логіки мовлення	50	-	50
5. Формування професійної освіти особистості	25	17	58
6. Розвитку майстерності невербальної комунікації та гармонійного поєднання вербальних і невербальних засобів впливу на аудиторію при організації профорієнтаційної роботи	50	8	42
7. Формуванні риторичних навичок (тобто навичок переконливого публічного виступу)	50	25	25
8. Розвитку творчих здібностей та використанні потенціалу впливу у різних сферах професійної орієнтації з учнями старшої школи	42	8	50
9. Розширенні знань і розвитку прийомів переконуючого впливу на суб'єктів комунікації (співрозмовників) учнів та їх батьків щодо вибору професії	59	33	8

10. Реалізації суб'єкт-суб'єктних відносин, створення умов для позитивної діалогічної взаємодії зі співрозмовниками при проведенні професійної орієнтації учнів старших класів	17	33	50
11. Підвищенні власної ініціативності педагогами щодо вибору професії учнями старших класів в ЗЗСО	41,5	17	41,5
12. Умінні активізувати активність учнів при виборі професії	33	17	50
13. Розвиток профорієнтаційної компетентності педагога	50	8	42
14. Розширенні знань про психолого-лінгвістичні особливості людини	75	17	8
15. Удосконаленні навичок моделювання аудиторії та використанні оптимальних засобів мовленнєвого впливу на учнів старших класів щодо вибору професії	50	8	32
16. Оволодінні методами подолання бар'єрів, що перешкоджають ефективній комунікації з професійної орієнтації	59	8	33
17. Розвитку прийомів ефективної підготовки й проведення різних форм комунікації профорієнтації	67	8	58
18. Поповненні знань про технологію профорієнтаційної компетентності, розвитку вмінь їхнього ефективного конструювання	100	-	-
19. Удосконаленні прийомів організації профорієнтаційної роботи	8	25	67

20. Усвідомленні змісту власних комунікативних дій, розширенні й систематизації знань про методи самодіагностики, самоаналізу, підвищення рівня комунікативного самоконтролю щодо організації профорієнтаційної роботи	41,5	17	41,5
--	------	----	------

Таблиця 1.5

**Виявлення професійно-особистісних потреб вчителів
щодо підготовки з профорієнтаційної роботи з учнями старших класів
(вихідне анкетування)**

Чи відчуваєте Ви потребу в:	«Так»	«Ні»	«Володію на оптимальному рівні»
1. Поглибленні знань норм з організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів в ЗЗСО	35	12	53
2. Розширенні власного активного словника з професійної орієнтації	71	6	23
3. Покращенні власної техніки організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів в ЗЗСО	59	6	41
4. Поглибленні знань з питань логіки мовлення	53	-	47
5. Формуванні та коригуванні інтонаційної виразності мовлення в умовах організації професійної роботи з учнями старших класів в ЗЗСО	35	12	53
6. Розвитку майстерності засобів впливу на учнів старшої школи	76	-	24

7. Формуванні риторичних навичок особистості	88	6	6
8. Розвитку творчих здібностей та використанні потенціалу вплив у різних сферах профорієнтаційної діяльності ЗЗСО	53	6	41
9. Розширенні знань і розвитку прийомів організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО	76	6	18
10. Реалізації умов для позитивної діалогічної взаємодії зі співрозмовниками щодо професійної орієнтації	53	6	41
11. Підвищенні власної ініціативності організації щодо профорієнтаційної роботи в ЗЗСО	65	-	35
12. Умінні активізувати увагу батьків та активність учнів старших класів щодо вибору професії	29	18	53
13. Розвитку власної профорієнтаційної компетентності	59	6	35
14. Розширенні знань про психолого-педагогічні особливості учнів старшої школи	76	6	18
15. Удосконаленні навичок моделювання аудиторії та використанні оптимальних засобів мовленнєвого впливу на учнів в умовах професійної орієнтації	71	6	24
16. Оволодінні методами подолання бар'єрів, що перешкоджають ефективній комунікації при організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО	59	12	29

17. Розвитку прийомів ефективної підготовки й проведення різних форм комунікації організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО	47	6	47
18. Поповненні знань про технологію організації профорієнтаційної роботи, розвитку вмінь їхнього ефективного конструювання	82	-	18
19. Удосконаленні прийомів організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО	41	12	47
20. Усвідомленні змісту власних комунікативних дій, розширенні й систематизації знань про методи самодіагностики, самоаналізу, підвищення рівня комунікативного самоконтролю	53	6	41
21. Чи є, на вашу думку, необхідність у проведенні роботи по формуванню профільної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти?	100	-	-
22. Чи зацікавили Вас запропоновані форми роботи?	100	-	-
23. Ваші побажання, пропозиції, зауваження _____			

Проведемо порівняльний аналіз даних вхідного і вихідного анкетування щодо виявлення професійно-особистісних потреб вчителів щодо підготовки з профорієнтаційної роботи з учнями старших класів. Дані співставимо у вигляді табл. 1.6.

**Виявлення професійно-особистісних потреб
вчителів щодо підготовки з профорієнтаційної роботи з учнями старших
класів (порівняльний аналіз даних вхідного і вихідного анкетування)**

Чи відчуваєте Ви потребу в:	Вхідне діагностування			Вихідне діагностування		
	«Так» %	«Ні» %	«Володію на опти- мальному рівні», %	«Так» %	«Ні» %	«Володію на опти- мальному рівні», %
1. Поглибленні знань норм з профорієнтаційної роботи	33	17	50	35	12	53
2. Розширенні власного активного словника з професійної орієнтації	75	-	25	71	6	23
3. Покращенні власної техніки організації профорієнтаційної роботи	17	17	66	59	6	41
4. Поглибленні знань з питань логіки переконань	50	-	50	53	-	47
5. Формуванні та коригуванні емоційної виразності мовлення щодо вибору професії	25	17	58	35	12	53
6. Розвитку майстерності через поєднання вербальних і невербальних засобів впливу на аудиторію в умовах професійної орієнтації	50	8	42	76	-	24
7. Формуванні риторичних навичок (тобто навичок переконливого публічного виступу) при виборі професії учнями старших класів	50	25	25	88	6	6
8. Розвитку творчих здібностей та використанні потенціалу впливу при організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО	42	8	50	53	6	41
9. Розширенні знань і розвитку прийомів переконуючого впливу на батьків та учнів при виборі професії	59	33	8	76	6	18

10. Реалізації суб'єкт-суб'єктних відносин, створення умов для позитивної діалогічної взаємодії зі співрозмовниками щ. одо вибору професії	17	33	50	53	6	41
11. Підвищенні власної ініціативності щодо розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів	41,5	17	41,5	65	-	35
12. Умінні активізувати увагу та активність учнів старших класів	33	17	50	29	18	53
13. Розвитку власного правильного і швидкого реагування у непередбачуваних ситуаціях щодо вибору професії учнями старших класів	50	8	42	59	6	35
14. Розширенні знань про психолого-педагогічні особливості учнів	75	17	8	76	6	18
15. Удосконаленні навичок моделювання аудиторії та використанні оптимальних засобів впливу організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО	50	8	32	71	6	24
16. Оволодінні методами подолання бар'єрів, що перешкоджають ефективній комунікації при виборі професії учнями	59	8	33	59	12	29
17. Розвитку прийомів ефективної підготовки й проведення різних форм комунікації з профорієнтації	67	8	58	47	6	47
18. Поповненні знань про технологію профорієнтаційної компетентності вчителів	100	-	-	82	-	18
19. Удосконаленні прийомів розвитку організації професійної орієнтації учнів	8	25	67	41	12	47

20. Усвідомленні змісту власних комунікативних дій, розширенні й систематизації знань про методи самодіагностики, самоаналізу, підвищення рівня комунікативного самоконтролю	41,5	17	41,5	53	6	41
--	------	----	------	----	---	----

З табл. 1.6 бачимо, що учасники семінарів-тренінгів відзначили потребу в необхідності роботи щодо розвитку профорієнтаційної компетентності, а саме: у поповненні знань про ІКТ та їх використання; формуванні навичок спілкування; розширенні знань про психолого-педагогічні особливості учня старших класів та прийоми переконуючого впливу на суб'єктів комунікації; удосконаленні навичок моделювання аудиторії; розвитку власних умінь та навичок реагування у непередбаченій ситуації вибору професії; розширенні власного активного словника з організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів; розвитку майстерності поєднання вербальних і невербальних засобів впливу на учнів старших класів; оволодінні методами подолання комунікативних бар'єрів; підвищенні власної ініціативності та передачі ініціативи щодо професійної орієнтації; поглибленні знань з питань логіки; покращенні власної техніки «обери професійний шлях»; розвитку творчих здібностей особистості; розширенні знань про методи самодіагностики, самоаналізу, підвищення рівня професійного самоконтролю.

Варто відзначити, що після виконання запропонованих вправ і завдань більш критичною стала самооцінка педагогів. Ми вважаємо, що відсоткове зменшення групи відповіді «Володію на достатньому рівні» у даній навчальній ситуації є позитивним показником: адже вчителі мали змогу визначити зону свого динамічного профорієнтаційного розвитку та практичні ознаки більш високого рівня профорієнтаційної компетентності. Про зацікавленість роботою свідчить те, що у побажаннях і пропозиціях

запропоновано ввести питання розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів до навчального плану курсів підвищення кваліфікації всіх категорій педагогічних працівників.

З метою аналізу рівня володіння термінологією вчителя щодо профорієнтаційної роботи з учнями старших класів ми звернулися до вчителів із проханням розкрити зміст понять «компетентність», «профорієнтаційна компетентність». Результати опитування наведено у табл. 1.7, 1.8.

Таблиця 1.7

Рівні володіння вчителями термінологічно-понятійним апаратом

Поняття	Зміст поняття розкрито, % опитаних	Відповідь потребує доповнення і уточнення	Відповідь потребує суттєвих уточнень	Не відповіли
Компетентність	50	21	8	21
Профорієнтаційна компетентність	71	14,5	6,5	8
Професійна орієнтація	54	8	12,5	25,5
Професійна діагностика	21	37,5	8	33,5
Професійне консультування	25	30	8	37
Середній показник	44	22	9	25

Ми підтримуємо точки зору вчителів, які вважають, що «компетентність» – психолого-педагогічна якість, яка означає, що силу і впевненість, джерелом якого є відчуття власної успішності та корисності в суспільстві.

Також ми дослідили, які джерела одержання інформації визначили вчителі. Відповіді запропоновано у табл. 1.8.

Із табл. 1.6 слідує, що основним джерелом набуття теоретичних знань

із питань організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів є самоосвітня робота (37,5 % опитаних). 21 % респондентів відзначили, що даним питанням було приділено увагу під час курсової підготовки в ПППО, вчителі зі стажем роботи до 10 років констатували, що названі питання вивчалися у ЗВО, лише 8 % вчителів засвідчили, що дані питання розглядалися під час методичної роботи у навчальному закладі. П'ята частина педагогів не дали відповіді на питання, це підтверджує їх низький інформаційно-пізнавальний рівень щодо питань розвитку профорієнтаційної компетентності.

Таблиця 1.8

Джерела інформації з питань профорієнтаційної компетентності

Відповіді, запропоновані вчителями, є результатом:	% опитаних
Самоосвітньої роботи	37,5
Названі питання розглядалися під час підготовки до профорієнтаційної роботи у системі ПО	21
Названі питання вивчалися у вищому навчальному закладі	12,5
Названі питання розглядалися в ході методичної роботи у навчальному закладі	8
Не відповіли на питання	21

Проведене опитування наочно підтвердило необхідність підготовки вчителів з питань організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів у системі ПО.

Підтвердженням тому є результати анкетування «Обирай свій шлях», до якого ми долучили 380 учнів старшої школи. Під час цієї роботи учням за потребою детально пояснювали зміст запитань і намагалися бути нейтральними й максимально коректними, щоб жодним чином не вплинути на дитячу точку зору.

На більшість запитань учням було запропоновано орієнтовні варіанти відповідей: «завжди», «часто», «інколи», «ніколи», «лише деякі вчителі» та власний варіант відповіді. Результати анкетування узагальнено у табл. 1.9.

**Анкетування учнів щодо оцінювання профорієнтаційної компетентності
вчителя**

Питання	Відповіді, у %				
	Завжди	Часто	Інколи	Ні, ніколи	Лише деякі вчителі
1. Вчитель логічно і доступно пояснює матеріал щодо вибору професії.	13	27	28	-	28
2. Вчитель уміє викликати й підтримати інтерес учнів до навчального предмета.	3	23	36	1	35
3. Вчитель цікаво пояснює матеріал, зрозумілою і чіткою мовою, привертає увагу до сучасних професій в суспільстві	11	32	20	1	33
4. Вчитель захоплює манерою викладення матеріалу, добре організованим мовленням та знаннями про дану професію.	8	26	31	3	30
5. Вчитель виявляє повагу, доброзичливість і такт у ставленні до учнів і батьків з профорієнтаційних питань.	20	38	23	1	16
6. Вчителю властиве уміння вислухати учнів як на уроці, так і в позаурочний час надати професійну консультацію.	23	22	38	3	11
7. Чи звертаєтесь Ви до вчителів, щоб отримати пораду у виборі професії?	2	10	58	20	6
8. Чи використовують вчителі засоби заохочення щодо мотивації вибору професії?	52	5	19	18	3
9. Чи існує взаємозв'язок між профорієнтаційною компетентністю та емоційністю вчителя у певних педагогічних ситуаціях щодо вибору професії?	49	4,5	15	9	4,5
10. Чи виникають ситуації, коли вчитель демонструє профорієнтаційну некомпетентність?	11	16	42	17	11
11. Чи стає мовна некомпетентність вчителя причиною конфлікту щодо вибору професії?	8	13	42	18	12

Із табл. 1.8 можемо прослідкувати певні закономірності: переважний відсоток відповідей учнів: «Інколи», «Деякі вчителі». Відповідно, високого рівня профорієнтаційної компетентності досягають не всі вчителі (28-35 % залежно від конкретної ситуації щодо вибору професії). Разом із тим, 42 %

респондентів відзначають, що виникають ситуації, коли вчитель демонструє профорієнтаційну некомпетентність, яка потенційно може стати причиною конфлікту між батьками та учнем щодо вибору професії у майбутньому.

У відповідях на окремі питання було запропоновано навести приклади ставлення вчителів до різних професій. Порівняння позитиву і негативу у висловлюваннях вчителів на основі відповіді на питання: «Чи використовують вчителі педагогічні засоби заохочення та покарань щодо переконання учнів щодо вибору професій?» представлено у табл. 1.10.

Таблиця 1.10

**Приклади позитиву і негативу
у комунікативній поведінці вчителів щодо вибору професії**

Позитивні аспекти	Негативні аспекти
Мої бажання	Чим ви думаєте?
Мої бачення	Як ви думаєте жити далі?
Молодець	Що думають Ваші батьки
Розумна дитина	з батьками до школи !!!
Добре	Нічого в голову не береш !!!
Ти ж можеш...	Щоденник не допомагає !!!
Так тримати	Погано
+ звернення у жартівливій	Жахливо
формі	Гірше за всіх думаєш за своє майбутнє
	+ порівняння з іншими класами,
	приниження
	+ конкретні дії (налякати оцінкою, вигнати з класу)

І хоча рівень профорієнтаційної компетентності вчителів учнями визначено досить оптимістично (33,5 % опитуваних називають високий рівень, 35 % – середній, 23,5 % – достатній, лише 4 % учнів вважають

переважно недостатній), детальний аналіз учнівських відповідей підтверджує наявність суттєвих проблем в організації вчителями суб'єкт-об'єктної та суб'єкт-суб'єктної взаємодії щодо професійної консультації в організації профорієнтаційної роботи ЗЗСО.

Результати анкетування підтвердили нашу думку: робота над розвитком профорієнтаційної компетентності, незалежно від вікових особливостей учителів, педагогічного стажу, кваліфікаційної категорії, спеціальності є вкрай актуальною.

Отже, аналіз даних діагностування й анкетування, обробка результатів бесід і спостережень дозволили дослідити стан підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів у післядипломній освіті:

- у курсовий період учителі надають перевагу практичним заняттям, тому особливої актуальності набуває впровадження інноваційних форм профорієнтаційної роботи, що має бути враховано у складанні програм курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

- навчальний процес необхідно спрямовувати на концептуальний розвиток профорієнтаційної компетентності вчителів;

- викладачам курсів варто приділяти увагу розвитку ціннісно-мотиваційної й емоційної сфери педагогів щодо організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів;

- учителі всіх категорій спеціальностей надають перевагу традиційному (очному) режиму навчання, що пояснюється не тільки психологічним бар'єром перед необхідністю віртуального (дистанційного) спілкування, а й тим, що важливою залишається особиста зустріч із викладачем, оскільки вчитель має справу з різним вибором учнів, які важко передати дистанційно;

- слухачі курсів ПК відчують дефіцит щодо питання «профорієнтаційна компетентність», яке не висвітлювалося під час методичної роботи у закладах освіти та потребує більш детального розгляду на курсах ПК в ІППО;

- учителі відзначають необхідність організаційної та психологічної

підтримки у закладах освіти, що допоможе зреалізувати інноваційні ідеї у практичній педагогічній діяльності, натомість перед учителем стоїть питання його післякурсової адаптації до реальних умов шкільного життя, оскільки не в усіх закладах освіти є можливість і бажання адміністрації впроваджувати освітні інновації щодо організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів;

- учителі відчують потребу в знаннях із різних галузей знань, що підтверджує необхідність переорієнтування навчального процесу в системі ПО в напрямі інтегративності, інтерактивності та диференційованості;

- наслідування вчителями запропонованих методів роботи з профорієнтаційної роботи має бути не механічним, а усвідомленим, адаптованим відповідно до своїх індивідуальних особливостей, власного педагогічного стилю;

- основними інформаційними осередками для вчителів є курсова підготовка в ІІІПО та методоб'єднання міста (району), відвідування уроків і позакласних заходів своїх колег, інтернет-ресурси, що підтверджує необхідність постійного вдосконалення методичного супроводу та впровадження інноваційних форм практичної роботи, необхідність функціонування чіткої системи методичної роботи у міжкурсний період щодо розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя.

Проблеми підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів потребують теоретичного, дослідного і практичного вирішення. Вважаємо за доцільне чітко визначення рівнів, критеріїв та показників підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів та створення моделі розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів у системі післядипломної освіти.

1.4 Модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя в системі післядипломної освіти

Під час дослідження проблеми формування готовності вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями ЗЗСО було створено педагогічну модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти, виявлено умови, що впливають на формування готовності вчителів до проведення профорієнтації. Наявні моделі розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти дають уявлення про те, кого і для чого готувати. В нашому дослідженні хочемо відповісти на питання: як готувати, які заходи забезпечать необхідну підготовку вчителів, опис основних параметрів самої профорієнтаційної діяльності. В практичній діяльності ЗЗСО можуть бути використані деякі параметри моделі, наприклад, комплекс знань, умінь, форм, методів, технологій проведення профорієнтації учнів, педагогічні умови. Моделювання розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти носить прикладний характер та орієнтоване на практичне застосування його результатів.

Формування розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти розуміється як комплекс підготовки, що включає управлінський, теоретичний і практичний етапи, реалізація яких забезпечує ефективність освітнього процесу.

Розглядаючи самовизначення особистості в якості суб'єкта трудової і професійної діяльності, як процесуальну і результативну характеристики, науковці виділяють загальнонаукову і науково-методичну підготовку молоді до вибору професії, організаційно-управлінське забезпечення професійного самовизначення. Основними напрямками реалізації запропонованої моделі на практиці буде:

- 1) вивчення видів професійної діяльності;
- 2) розроблення практичних моделей професійного самовизначення;

- 3) створення програмної навчально-методичної літератури;
- 4) опис механізмів взаємодії й інтеграції суб'єктів управління професійним самовизначенням молоді для різних типів ЗЗСО;
- 5) розроблення навчально-методичних комплексів для підготовки і перепідготовки профорієнтаторів [150, с. 37].

Загальнонаукові поняття «модель» і «моделювання» є важливими і водночас складними інструментами для педагогіки. Науковець В. Михеєв вважає, що моделювання в педагогіці має кілька напрямів для використання:

- гносеологічний (модель є проміжним об'єктом в аналізі освітнього процесу;
- загальнометодологічний (модель є підставою для оцінювання зв'язків і відношення між різними складниками освітнього процесу й особливостями їх стану, залежно від рівня їх вивчення і глибини їх опису;
- психологічний (дозволяється описування навчально-педагогічної діяльності з різних сторін, після чого можливе виявлення психолого-педагогічних закономірностей [112, с. 8].

Наукове обґрунтування методу моделювання дане в роботах В. Афанасьєва [3], В. Бикова [15], Т. Гуровської [40], Ю. Конаржевського [83], Є. Лодатко [95], О. Мещанінова [111], Н. Піцуліна і В. Ананішева [135], В. Штоффа [207] та ін. Модель, за В. Штоффом [207, с. 19], є створена або вибрана дослідником система, що відтворює суттєві для цієї мети пізнання сторони (елементи, властивості, стосунки, параметри) об'єкту, що вивчається, і в силу цього, що знаходиться з ним в такому відношенні заміщення і схожості (зокрема, ізоморфізму), що дослідження її служить опосередкованим способом здобування знань про цей об'єкт. Модель виходить з реальних зв'язків і можливостей, по-перше, а по-друге, вона орієнтується на оптимальні шляхи рішення шуканого завдання, досягнення максимального ефекту за реальних можливостей. В основі будь-якої моделі лежить положення про цілеспрямованість, подібність об'єкту і моделі.

Як зазначає Є. Лодатко, у будь-якій системі, не може існувати така модель, яка б показувала найбільш повний й остаточний перелік особливостей функціонування такої системи. Виходячи з цього положення, можна зробити висновок, що спроба побудови ідеальної «всеохоплюючої» моделі будь-якої системи не наблизить дослідників до максимальної інформації про цю систему й особливостей її функціонування, а лише призведе до максимального ускладнення дій, які можуть бути безрезультатними. Головним є добір якісних ознак, які дозволять розробити модель, визначити рівень абстрагування під час їх опису й одночасному аналізу їх характеристик та їх зв'язків з іншими соціокультурними явищами. Добір цих ознак моделювання свідчить про інформативність окресленої моделі, комфортність і легкість її використання, відповідність цієї моделі іншим об'єктам цієї системи, прозорість механізму управління освітнім процесом за допомогою впливу на його окремі компоненти [94].

Науковці виділяють пізнавальну та формувальну функції моделювання, оскільки модель не лише служить інструментом пізнання, а й є прообразом станів модельованого об'єкту, несе в собі структуру того, чого ще немає в об'єктивній реальності. В сучасному словнику з педагогіки модель визначається як система, дослідження якої слугує засобом здобування інформації про іншу систему [180, с. 435]. Модель відображає предмет не безпосередньо, а через сукупність цілеспрямованих дій суб'єкта: конструювання моделі; теоретичний або експериментальний аналіз моделі; зіставлення результатів аналізу з характеристиками оригіналу; виявлення розбіжностей між ними; коригування моделі; інтерпретацію здобутої інформації; практичну перевірку результатів моделювання [37].

Провідними принципами побудови структури моделі є такі: безперервності, системності, комплексності, цілісності. Принцип безперервності допускає цілеспрямовану пізнавальну діяльність щодо освоєння й удосконалення знань, умінь і навичок, що здобуваються в загальних і спеціальних навчальних закладах, закладах підвищення кваліфікації, що забезпечують професійне зростання [180, с. 490].

Системний підхід вимагає розглядати всі явища і процеси в їх взаємному зв'язку; орієнтує на розгляд педагогічних явищ із точки зору таких категорій, як система, відношення, зв'язок, взаємодія. Принцип цілісності характеризується наявністю в системі явищ основних компонентів, що забезпечують в єдності і взаємозв'язку повноцінне функціонування [180, с. 866]. Принцип комплексності означає сукупність професійних знань та вмінь, засобів навчання, що використовуються в цілісному педагогічному процесі [180, с. 321]. Принцип повноти включає формування системи цілей, постановку досліджуваної проблеми, вибір об'єкту дослідження, вибір методів і формування методичного апарату – теоретичний етап; використання методів, проведення дослідницьких процедур – емпіричний етап; прогнозування можливості подальшого застосування результатів дослідження та включення їх у систему сучасного знання – оцінювально-впроваджувальний етап (Ю. Бабанський [4], М. Скаткін [178] та ін.). Принцип багаторівневості дозволяє виділити в досліджуваному об'єкті загальне, особливе й одиничне, структуру й ієрархію.

Як свідчать результати термінологічного аналізу Н. Глузман [35], поняття «модель» розуміють:

у широкому значенні: як систему, що мисленнєво уявляється або матеріально реалізується і під час відображення або відтворення об'єкта дослідження може змінювати його так, що її вивчення надає нову інформацію про аналізований об'єкт;

у вузькому значенні: зображення певного явища за допомогою іншого, більш вивченого, яке легше зрозуміти; як спрощені теорії, що дозволяють вивчати взаємозв'язки між різними індикаторами в суспільстві; як схему, графік будь-якого об'єкта, процесу або явища, що використовується як його спрощена заміна.

Визначальним принципом моделювання є збереження структурно-функціональної відповідності між моделлю і модельованим об'єктом.

До основних методологічних принципів педагогічного моделювання науковці відносять такі:

- принцип цілеспрямованості та підпорядкованості меті;
- ієрархічної взаємозумовленості й узгодженості;
- реальності виконання;
- конкретності;
- передбачуваності;
- зворотного зв'язку стосовно стану досягнутого результату;
- функціонально-логічної структуризації системності;
- суперечливості (єдність інтуїтивно-змістового та формального методів вивчення об'єкта);
- наочності;
- визначеності;
- об'єктивності;
- концептуальної єдності аксіоматичного і змістово-екзистенціального аспектів;
- інформаційної достатності.

Ми розглядаємо модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти як систему підготовки, що включає управлінський, теоретичний і практичний етапи, реалізація яких забезпечує ефективність освітнього процесу.

Управлінський етап передбачає комплекс програмно-методичного, організаційного і дидактичного забезпечення розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти.

На теоретичному етапі розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти даються поняття профорієнтації, теорії, концепції, принципи, закони і закономірності, фактичний стан рівня готовності учнів ЗЗСО до професійного самовизначення, рівня профорієнтаційної компетентності учителів; форми, методи і технології профорієнтації учнів.

Практичний етап модельованої діяльності полягає в поглибленні рівня розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти. Це «Практикум умінь» профорієнтацій, спрямований

на розвиток мотиваційних, освітніх, діяльнісних умінь надавати допомогу в вирішенні проблем професійного самовизначення школярів, в умінні педагогічно діяти, застосовувати комплекс сучасних організаційних форм, методів, технологій (проблемного навчання, проектування й ін.), активних засобів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти (вирішувати ситуації профорієнтацій, проблеми, завдання, уміти проводити ролеві, імітаційні ігри, мікронавчання, тренінги особистісного і професійного зростання), які можна спостерігати на практиці.

Модель, що застосовується в наукових дослідженнях, має відповідати таким вимогам [70]:

- однозначно подавати (з необхідною глибиною деталізації) відповідні об'єкти дослідження, що створені природою чи людиною;
- бути допоміжним, природним або штучним об'єктом, що замінює оригінал у дослідженні (на певному етапі дослідження), що здійснюється для здобування відомостей про оригінал;
- мати ті властивості оригіналу, що є суттєвими для певного дослідження.

Різні моделі, що використовуються на практиці, можуть характеризуватись множиною властивостей (ознак), що відображають специфіку їх створення й особливості застосування [34].

Визначивши склад компонентів розробленої моделі розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти, можна простежити динаміку розвитку об'єкту дослідження. Основними компонентами моделі розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти є аксіологічно-мотиваційний, теоретико-змістовий, процесуально-діяльнісний і дослідно-рефлексивний компоненти.

Моделювання розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти є не лише засобом підготовки вчителів, а й засобом пізнання, засобом навчання. В освітньому процесі моделюються частіше за умову здійснення певних дій для глибшого засвоєння знань та

умінь; досвід діяльності профорієнтації для аналізу цієї діяльності та практичного застосування здобутих знань.

Андрагогічна модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти базувалася на наступних принципах, наведених С. І. Змєєвим [65, с. 26-27]:

- 1) пріоритет самостійного навчання;
- 2) принцип спільної діяльності;
- 3) принцип опори на досвід того, хто навчається;
- 4) індивідуалізація навчання;
- 5) системність навчання;
- 6) контекстність навчання (А. О. Вербицкий);
- 7) принцип актуалізації результатів навчання;
- 8) принцип елективності навчання;
- 9) принцип розвитку освітніх потреб;
- 10) принцип усвідомленості навчання.

Названі андрагогічні принципи навчання зумовлюють активну діяльність учасників навчання.

В основу розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти покладені різноманітні види діяльності як провідної потреби людини, спрямованої на досягнення поставлених цілей (Б. Ананьєв [1]).

Професійна діяльність здійснюється на основі знань, умінь і навичок, які нерозривні. В сучасній психолого-педагогічній науці прийнятий діяльнісний підхід до вивчення і пояснення явищ, який застосовуємо в дослідженні. Знання й уміння, з позицій діяльнісного підходу, не можуть існувати окремо (В. Краєвський [88]). У діяльності розрізняють орієнтовну і виконавчу частини. Орієнтовна частина діяльності – це власне знання, наявні у формі розумової дії, а уміння, – виконавча частина діяльності. Параметри початкового стану знань та умінь різні, але найчастіше дослідники вказують на повноту (знання найбільш суттєвих фактів, висновків), усвідомленість і глибину, дієвість знань. Показники знань залежать від

того, на який рівень оволодіння знаннями був орієнтований матеріал: недостатній, середній; достатній, високий.

1. Недостатній рівень (оцінка – 2). Студент не описує явища, не виявляє знання і розуміння основних положень теми.

2. Середній рівень (оцінка – 3). Студент описує явища, без пояснень наводить приклади, що ґрунтуються на власних спостереженнях, матеріалах підручника, розповідях викладача, виявляє знання і розуміння основних положень (законів, теорій) розв'язує прості задачі, які не складаються з під задач.

3. Достатній рівень (оцінка – 4). Студент може застосовувати знання в стандартних ситуаціях, з допомогою викладача аналізує одержані результати під час розв'язування задачі. Уміє пояснити явища, здійснювати аналіз, узагальнювати знання, систематизувати їх, робити висновки.

4. Високий рівень (оцінка – 5). Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує його на практиці в стандартних ситуаціях (виконання завдань, практичних робіт), наводить аргументи на підставі своїх думок. Студент самостійно оцінює різні явища, факти, виявляючи особисту позицію щодо них, знаходить джерела Інформації і використовує одержані знання і уміння під час виконання практичних завдань.

Під час розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти ми направляли їх на вивчення профорієнтаційних понять, фактичного стану готовності учнів ЗЗСО до професійного самовизначення, готовності вчителів до проведення профорієнтаційної роботи; теорій, концепцій професійного самовизначення, профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО; провідних принципів, інноваційного досвіду; мети, етапів, функцій, форм, методів, технологій сприяння профорієнтації школярам; уміння педагогічно мислити, застосовуючи інформаційні, аналітичні, прогностичні, проектні вміння.

Розвиток профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти, коли знання переростають в уміння: мобілізаційні, розвивальні, орієнтаційні, перцептивні, комунікативні, рефлексії, що допомагають реалізувати особистісні професійні плани учнів.

Для кожного етапу розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти були визначені:

а) зміст готовності вчителів до проведення профорієнтаційної роботи з учнями ЗЗСО;

б) послідовність здобування знань із проблеми підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної роботи з урахуванням різного рівня готовності вчителів;

в) способи інтеграції теорії і практики профорієнтаційної роботи, що передбачають на кожному етапі реалізації структури моделі розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти актуалізацію здобутих знань;

г) застосування принципу диференціації в цілях індивідуалізації навчання вчителів ЗЗСО, вибору індивідуальної траєкторії просування в структурі моделі розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти.

На етапі успішного розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти передбачено проектування максимального інформаційного потоку, «занурення» в проблему професійної орієнтації учнів, профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО, виконання серії практичних завдань змісту профорієнтаційної роботи. Навчальні завдання виступають засобом, формою реалізації і засвоєння змісту освіти. Будь-яке завдання складається з припису і вказівки на об'єкт. Основою розроблення системи завдань для реалізації на всіх трьох етапах структури моделі розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти є такі положення: завдання профорієнтаційної роботи з учнями носять багатоваріантний характер, враховують індивідуальні особливості та рівень підготовленості вчителів ЗЗСО; знання й уміння формуються на основі активності вчителів; завдання даються різнорівневі: репродуктивні, продуктивні та творчі. Виконання завдань допускає імпровізацію в процесі профорієнтаційної підготовки.

Отже, на першому етапі експериментальної моделі реалізовувався управлінський компонент, спрямований на програмно-методичне, організаційне і

дидактичне забезпечення освітнього процесу. Програмно-методичне забезпечення полягає в:

а) цілеспрямованості й організації, координації навчання, проектуванні, розробленні програми курсів підвищення кваліфікації, навчального плану і розкладу занять слухачів;

б) визначенні змісту, форм, методів, технологій навчання;

г) оцінюванні та перевірці результативності, ефективності сформованості профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти за допомогою критеріїв і показників; моніторингу готовності вчителів до проведення профорієнтаційної роботи з учнями ЗЗСО;

д) коригування розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти;

ж) дидактичному забезпеченні практичного заняття (роздавальний матеріал, завдання й ін.).

У навчанні вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти здійснювалося управління їхньою навчально-пізнавальною діяльністю за рахунок взаємодії вчителів і викладачів, взаємодії з об'єктами діяльності та пізнання, застосування активних і продуктивних методів навчання, освітніх технологій.

На теоретичному етапі підготовки вчителів ЗЗСО засвоювалися профорієнтаційні поняття, вводилися такі дифініції як «сприяння профорієнтації», «профорієнтаційна компетентність», «формування готовності до профорієнтаційної роботи»; знайомилися з фактами, теоріями, концепціями, закономірностями проведення профорієнтаційної роботи з учнями; відбувалося становлення мотиваційного компонента профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти за позитивного прийняття профорієнтації інформації; визначалися педагогічні умови розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти.

На практичному етапі підготовки прогнозувалися утруднення вчителів у застосуванні практичних умінь у проведенні профорієнтаційної роботи з учнями ЗЗСО. Розвиток профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в

системі післядипломної освіти передбачав різні види діяльності, що моделюють профорієнтаційну роботу вчителя. Такою діяльністю в підготовці вчителів стали вирішення завдань профорієнтаційної роботи, аналіз ситуацій, проведення практичних занять, ділових ігор, тренінгів.

Мета розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти визначає спрямованість процесу, що вивчається, і очікувані результати як усвідомлення доцільності, позитивного відношення до профорієнтаційної діяльності, розуміння значущості знань та умінь щодо надання кваліфікованої профорієнтаційної допомоги учням.

Цілі і зміст розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти реалізуються комплексом сучасних організаційних форм, методів і технологій навчання відповідно до андрогогічного характеру освітньої діяльності; педагогічних умов, чинників і створенням розвивального середовища, що сприяє реалізації мети.

Вимірювання рівня розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти здійснювався за допомогою критеріїв, що є складовою частиною оцінювання рівня профорієнтаційної компетентності: мотиваційний критерій – доцільність та усвідомленість, позитивного відношення до проведення профорієнтаційної роботи з учнями, самовдосконалення; освітній критерій – міра інформованості, засвоєння знань, їх повнота, глибина, стійкість; діяльнісний критерій – якість, самостійність, ефективність умінь. За кожним критерієм були сформульовані показники профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО щодо проведення профорієнтаційної роботи з учнями. На підставі критеріїв і показників визначені рівні сформованості профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти: високий, достатній, середній і недостатній.

Виявлення умов і чинників дозволяє управляти сформованістю профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти, проектувати те, що можливо і доцільно здійснювати для такого розвитку, забезпечувати ефективність реалізації моделі. Активізація навчання

в системі післядипломної освіти здійснюється шляхом організації взаємодії, співуправління, спільної діяльності вчителів ЗЗСО і викладачів на основі технологій особистісно орієнтованого навчання.

Представлена модель (рис. 1.1) є цілісною системою, що містить цільовий, методологічний, операційно-діяльнісний і оцінно-результативний блоки. Мета полягає у розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО як єдності аксіологічно-мотиваційного, теоретико-змістового, процесуально-діялісного і діагностично-рефлексивного компонентів, що в комплексі визначають готовність до розроблення, освоєння та впровадження інновацій у практику профорієнтаційного ЗЗСО.

Методологічний блок моделі представлений комплексом підходів, які визначають загальну стратегію, методичні шляхи і принципи розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у процесі післядипломної освіти: системний, середовищний, особистісний, діяльнісний, компетентнісний.

В операційно-діялісному блоці моделі представлено визначені педагогічні умови, напрями, форми і методи, а також етапи розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО.

Педагогічні умови розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО ґрунтуються на визначених методологічних підходах і враховують специфіку організації педагогічного процесу у закладах післядипломної освіти:

- наступність підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти і закладах післядипломної освіти;
- застосування нових педагогічних технологій та інноваційних методик підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи в закладах післядипломної освіти;
- інформаційно-комунікаційні технології як засіб організації профорієнтаційної роботи з учителями в системі післядипломної освіти.

Основними напрямками розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО визначено курсову підготовку, міжкурсний педагогічний супровід слухачів курсів та створення інноваційно-освітнього профорієнтаційного середовища.

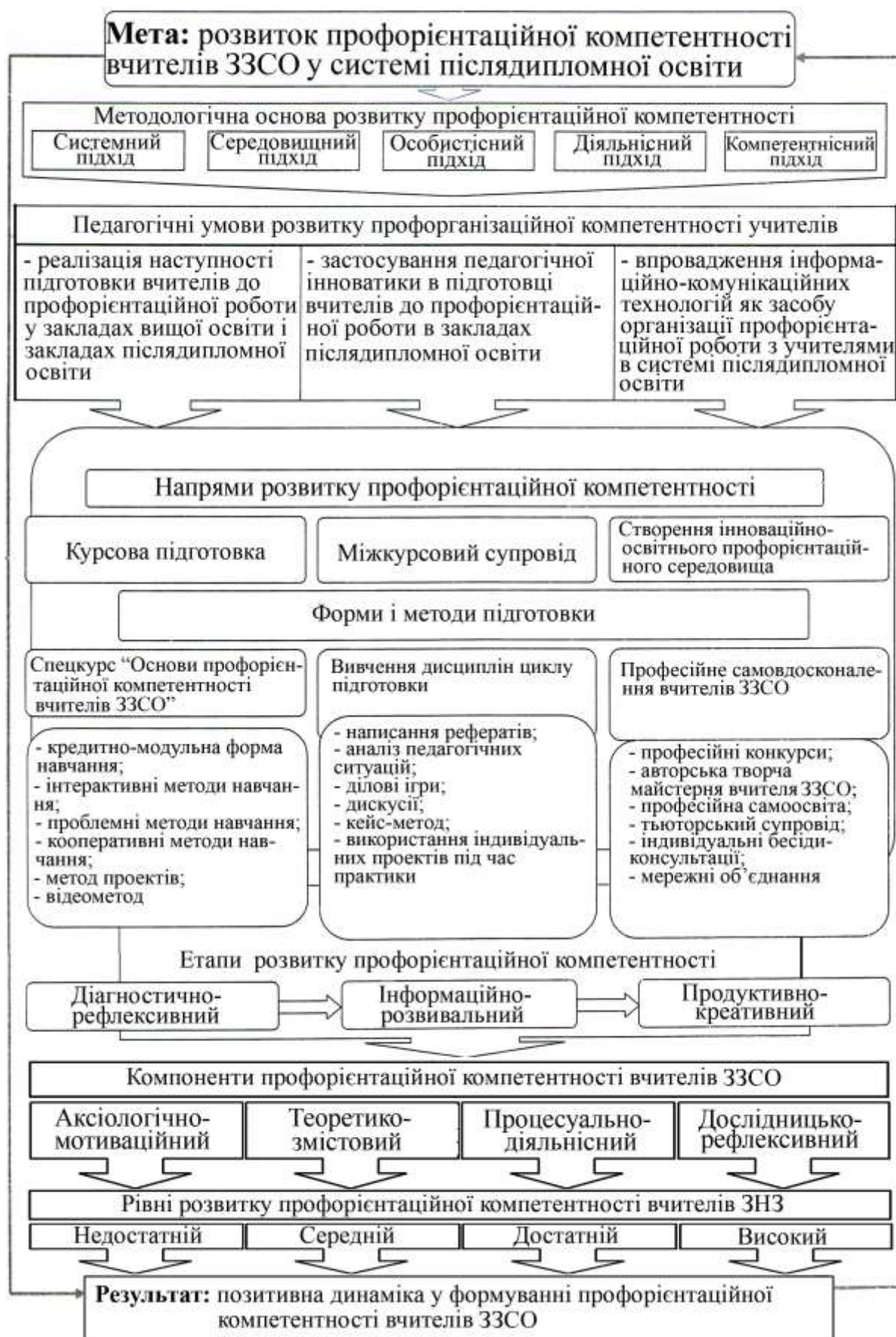

Рис. 1.1. Модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти

Курсова підготовка розглядається як базовий напрям розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у вивченні дисциплін циклу профорієнтаційної підготовки, а також спецкурсу «Основи профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО». Курсова підготовка здійснюється на основі кредитно-модульної системи навчання і передбачає забезпечення індивідуальних освітніх траєкторій слухачів з урахуванням їх управлінського досвіду, труднощів і професійних запитів. В рамках цього напрямку передбачається використання комплексу технологій і методів інтерактивного, практико орієнтованого, контекстного, проектного, взаємного і рефлексивного навчання.

Міжкурсний супровід дозволяє надавати адресну оперативну методичну допомогу вчителям ЗЗСО на основі тьюторської технології супроводу освітнього процесу. Методичну основу між курсового супроводу становлять мережна взаємодія і функціонування районних методичних кабінетів.

Формування інноваційно-освітнього середовища спрямоване на вирішення завдання залучення вчителів ЗЗСО до інноваційної індивідуальної та колективної діяльності. На технологічному рівні цей напрям розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО забезпечується: методичною підтримкою інноваційних процесів; залученням до експериментально-пошукової діяльності; організацією науково-практичних конференцій з обміну досвідом впровадження педагогічних інновацій, публікацією статей, авторських інноваційних програм діяльності ЗЗСО, сприянням участі вчителів у конкурсах професійної майстерності, грантах та ін.

Операційно-діяльнісний блок моделі містить комплекс інтерактивних професійно спрямованих форм і методів навчання, які використовуються під час викладання спецкурсу «Основи профорієнтаційної компетентності вчителя ЗЗСО», вивчення дисциплін циклу професійної та профорієнтаційної підготовки й організації професійного самовдосконалення вчителів ЗЗСО.

Оцінно-результативний блок моделі містить критерії (афективний, когнітивний, конативний, рефлексивний), на основі яких визначаються рівні (високий, достатній, середній, недостатній) розвитку профорієнтаційної

компетентності вчителів ЗЗСО.

Розробляючи модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО, ми виходили з того, що сучасному ЗЗСО необхідні вчителі, спроможні самостійно оцінювати свою діяльність, спрямовану на впровадження інновацій в освітній і профорієнтаційний процес.

Сучасна система розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти відповідно до модернізації освіти пропонує створювати умови для безперервного розвитку готовності вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями, наповнюючи новим змістом, формами і методами традиційну модель підготовки вчителів до профорієнтаційної діяльності в нових умовах її здійснення.

Отже, розвиток профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти розуміється як комплекс підготовки учителів, що включає управлінський, теоретичний і практичний етапи, реалізація яких забезпечує ефективність освітнього процесу. Обґрунтовані зміст та освітні можливості системи післядипломної освіти у формуванні готовності вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями в професійному самовизначенні: формування позитивного ставлення та професійного інтересу до проблеми; знання змісту, форм і методів, технологій сприяння профорієнтації учнів; методичний супровід практичної діяльності вчителів щодо надання кваліфікованої допомоги учням ЗЗСО в професійному самовизначенні; розвиток профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти. Результатом аналізу стала розроблена в дослідженні модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти, яка включає цільовий, змістовний, організаційно-діяльнісний, оцінний і результативний компоненти, побудована на принципах безперервності, системності, цілісності, комплексності, інтеграції управлінської, теоретичної і практичної підготовки, рівневості та динамічності. Сформованість розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти оцінювалася за допомогою мотиваційного, освітнього і

діяльносного критеріїв. Розвиток профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти здійснюється ефективніше, якщо в процесі реалізації моделі дотримуються виявлені педагогічні умови:

- наступність підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти і закладах післядипломної освіти;
- застосування нових педагогічних технологій та інноваційних методик підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи в закладах післядипломної освіти;
- інформаційно-комунікаційні технології як засіб організації профорієнтаційної роботи з учителями в системі післядипломної освіти.

Розроблена модель дозволяє прогнозувати суперечності в розвитку та функціонуванні об'єкту, здійснювати моніторинг, пошук чинників вирішення проблем, враховувати інформацію про розвиток компонентів моделі розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної підготовки, проектувати систему формування готовності вчителів до проведення профорієнтаційної роботи з учнями ЗЗСО.

Висновки до першого розділу

На основі проведеного теоретичного аналізу профорієнтаційну компетентність учителя визначено як інтегральну здатність педагога, результат сформованості особистісних якостей, мотиваційно-ціннісних орієнтацій і практичного використання системи знань, умінь, що забезпечують організацію ефективної педагогічної взаємодії в організації профорієнтаційній роботі.

Визначено основні змістовні складові напрямів профорієнтаційної роботи вчителів, такі як: професійна просвіта; профорієнтаційне виховання; профорієнтаційна діагностика; профорієнтаційне консультування.

Введено термін «профорієнтаційний аспект учителя», який характеризує загальну поведінку комунікатора в конструктивній щодо ситуації вибору професії. Профорієнтаційний аспект учителя – це емоційно зважена, змістовно довершена, психологічно доцільна профорієнтаційна

діяльність вчителя, що має на меті досягнення ефективної суб'єкт-суб'єктної взаємодії у виборі власного професійного шляху розвитку в майбутньому.

Визначено структуру профорієнтаційної компетентності щодо вибору професії, до складу якої входять такі компоненти: інформаційно-пізнавальний, особистісний, мотиваційно-ціннісний, функціонально-операційний (діяльнісний). У структурі враховано та відображено специфіку професійної діяльності вчителів у ЗЗСО і розкрито зміст підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів.

Система післядипломної освіти вчителів передбачає змістовне поєднання курсової підготовки та методичної роботи в міжтестастійний період, взаємозв'язок і спільну діяльність закладів післядипломної освіти, методичної служби міського (районного) рівня, загальноосвітніх навчальних закладів щодо організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів.

У післядипломній освіті вчителів має чітко враховуватись специфіка всіх предметів викладання, яких має спрямування на систему профорієнтаційної роботи з учнями старших класів, розвиток емоційно-комунікативної компетентності, підвищення загальнокультурного рівня та напрацювання навичок здійснення діалогу культур, інтеграція з світом, відкритість до інновацій, до нових технологій навчальної діяльності, в тому числі ІКТ, необхідність науково- та методично-дослідницької роботи вчителя та розвитку власного творчого потенціалу.

Актуальною необхідністю сьогодення є: системне упровадження освітніх інновацій в організацію та проведення курсової підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів і впровадження компетентнісного підходу в процесі розроблення його змісту; індивідуалізація навчання, приведення у відповідність із запитами слухачів навчальних планів і програм навчання з ринком праці; суб'єктна активність учителів, практико-зорієнтовані заняття, що ґрунтуються на активних технологіях; розвиток очно-дистанційної форми організації навчального процесу під час курсової підготовки; впровадження системи кредитно-модульного навчання; розвиток суб'єкт-суб'єктних взаємин у курсовій підготовці, створення атмосфери творчої взаємодії

викладачів і слухачів, сучасного інформаційно-освітнього середовища, що сприятиме розвитку позитивної мотивації педагогів щодо організації профорієнтаційної роботи у ЗЗСО з учнями старшої школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ У ПЕРШОМУ РОЗДІЛІ

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев // Избранные психологические труды: В 2-х т. Т. 1 / Под ред. А.А. Бодалева, Б.Ф. Ломова. – М. : «Педагогика», 1980. – 160 с.
2. Андрищенко Т. Сучасні підходи до підвищення кваліфікації вчителів у системі післядипломної освіти / Т. Андрищенко // Післядипломна освіта в Україні. – 2010. – № 2. – С. 99-101.
3. Афанасьев В. Г. Общество: системность, познание, управление / В. Г. Афанасьев. – М. : Политиздат, 1981. – 432 с.
4. Бабанский Ю. К. Избранные педагогические труды / Ю. К. Бабанский ; Сост. М. Ю. Бабанский. – М. : Педагогика, 1989. – 560 с.
5. Бадюк Ю. В. До питання про класифікацію методів активного навчання / Юрій Володимирович Бадюк // Наук. записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Серія „Педагогіка і психологія”. – 2007. – № 21. – С. 29-33.
6. Бадюк Ю. В. Педагогічні підходи до класифікації ділових ігор / Ю. В. Бадюк, Л. Л. Коношевський // Наук. записки Тернопільського національного педагогічного університету. – Серія: Педагогіка. – 2007. – № 9. – С. 20-25.
7. Балл Г. А. Теория учебных задач: Психолого-педагогический аспект. – М. : Педагогика, 1990. – 184 с.
8. Бачинська Є. М. Механізм формування інноваційного освітнього простору в регіоні / Є. М. Бачинська // Педагогіка і психологія. – № 1 (54). – 2007. – С.79-88.
9. Бех І. Д. Виховання особистості : сходження до духовності / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2006. – 272 с.
10. Белкін І. В. Використання інновацій у навчальному процесі вищої школи / І. В. Белкін // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, досвід, проблеми : зб.

наук. пр. – Вип. 35 / редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. – К., Вінниця : ТОВ „Вінниця”, 2013. – С. 158-163.

11. Белкін І. В. Ділові ігри у підготовці майбутніх менеджерів маркетингових комунікацій: навчальний посібник / І. В. Белкін. – Вінниця : ДонНУ, 2016. – 252 с.

12. Белкін І. В. Ділові ігри у процесі підготовки фахівців у вищих навчальних закладах / І. В. Белкін // Міжнародна науково-практична конференція „Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України”. – Вінниця, 2013. – С. 114-119.

13. Белкін І. В. Забезпечення реальних ситуацій і ролей професійного змісту в діловій грі / І. В. Белкін // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Серія : Педагогіка і психологія: зб. наук. пр. – Вип. 48 / Редкол. : В. І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. – С. 9-12.

14. Белошицький О. Соціально-педагогічні проблеми профорієнтації учнівської молоді / О. Белошицький // Трудове навчання (Шкільний світ). – 2012. – № 4. – С. 46-51.

15. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В. Ю. Биков. – К. : Атіка, 2008. – 684 с.

16. Білоус Р. М. Мій професійний вибір: тренінг старшокласників / Р. М. Білоус // Практична психологія та соціальна робота. – 2011. – № 1. – С. 10-22.

17. Білоцерковець І. Планета професій: творчий проект / І. Білоцерковець // Школа. – 2012. – № 7. – С. 78-80.

18. Блауберг И. В. Философский принцип системности и системный подход / И. В. Блауберг, В. Н. Садовский, Э. Г. Юдин // Вопросы философии. – 1978. – №8. – С. 39-52.

19. Близнюк Н. Профорієнтаційна робота у школі / Н. Близнюк // Завуч (Шкільний світ). – 2012. – №15. – С. 34-46.

20. Богданова О. Н. Профессиональное самоопределение учащихся основной школы / О. Н. Богданова, И. В. Лаврентьева // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2012. – № 6. – С. 32-35.

21. Бойчук В. М. Модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти в системі післядипломної освіти / В. М. Бойчук, Л. Л. Коношевський, О. Ю. Сагадіна // SCIENCE, RESEARCH, DEVELOPMENT. PEDAGOGY. (НАУКА, ИССЛЕДОВАНИЯ, РАЗВИТИЕ). Педагогика # 2. Лондон. 27.02.2018. Monografia pokonferencyjna : Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii. – Warszawa, 2018. – S. 37-43.

22. Бойчук В. М. Професійна орієнтація учнів у закладах загальної середньої освіти / В. М. Бойчук, Л. Л. Коношевський, О. Ю. Сагадіна // Zbiór artykułów naukowych recenzowanych. Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii. (30.01.2018). – Warszawa, 2018. – 184 str. – С. 39-45.

23. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : автореф. дис. ... док. пед. наук: 13.00.04 / Віталій Миколайович Бойчук. – Вінниця, 2017 . – 44 с.

24. Бондарчук К. Стан та напрямки вдосконалення профорієнтаційного обслуговування громадян в Державній службі зайнятості / К. Бондарчук // Україна: аспекти праці. – 2004. – № 1. – С. 12-20.

25. Бякова Н. В. Групповая профориентационная игра «Путь в профессию» / Н. В. Бякова // Воспитание школьников. – 2011. – № 1. – С. 49-56.

26. Василенко Н. В. Нова модель підготовки фахівців у системі неперервної освіти України / Н. В. Василенко // Матеріали VIII

Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій / [Упор. Назаренко Г. А.]. – У двох томах. – Т. 2. – Черкаси : ЧОПОПП, 2016. – С. 206-212.

27. Василенко Н. В. Організація профільного навчання в загальноосвітньому навчальному закладі : навч.-метод. посіб. / Н. В. Василенко. – Вінниця : ВОПОПП, 2010. – 171 с.

28. Василенко Н. В. Розвиток професійної соціокомунікативної компетентності керівників профільних загальноосвітніх навчальних закладів: методика оцінювання / Н. В. Василенко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. пр. – Вип. 44 / редкол. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2016. – С.148-153.

29. Веленко А. Уроки профорієнтації в початковій школі : авторська розробка ігрових занять / А. Веленко // Психолог (Шкільний світ). – 2013. – № 11/12. – С. 101-107; – 2012. – № 1. – С. 19-21.

30. Верьовка П. Етичні засади соціальної профорієнтаційної роботи державної служби зайнятості / П. Верьовка // Соціальний захист. – 2000. – № 4. – С. 31-37.

31. Віаніс-Трофименко К. Б. Мотивація педагога як умова зростання професійної компетентності / К. Б. Віаніс-Трофименко // Педагогічні шляхи реалізації загальноєвропейських цінностей у системі освіти України. – Харків : Стиль-Издат, 2005. – С. 36-42.

32. Войцехівська Н. Обираємо професію : заняття для учнів 8 класів / Н. Войцехівська // Психолог (Шкільний світ). – 2012. – № 23. – С. 19-22.

33. Волобуєва Т. Підготовка педагога до профорієнтаційної роботи як підсистема неперервної педагогічної освіти / Т. Волобуєва // Освіта України. – 2011. – №1/2. – С. 7.

34. Гич Дж. Прикладная общая теория систем: [пер. с англ.] / Дж. Гич. – М. : Мир, 1981. – Т. 1. – 336 с.

35. Глузман Н. А. Моделювання процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців / Н. А. Глузман // Сучасні інформаційні

технології та інноваційні методики навчання і підготовки фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2012. – № 31. – С. 311-318.

36. Гончарова Н. О. Вибір професії школярами в системі профорієнтації як психологічна проблема / Н. О. Гончарова // Психологія: Збірник наукових праць НПУ імені М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2002. – Вип. 19. – С. 148-152.

37. Гримоть А. А. Формирование профессионального мастерства будущих учителей / А. А. Гримоть, Е. Н. Чеботаренок. – Минск : МІ НИ, 1991. – 118 с.

38. Гришанова Н. А. О новой парадигме развития высшего профессионального образования / Н. А. Гришанова // Alma Mater. Вестник высшей школы. – 2007. – № 4. – С. 8-12.

39. Гузенко Л. В. Концептуальные основы развития и становления профессиональной ориентации в средней школе Германии на современном этапе / Л. В. Гузенко // Профильная школа. – 2013. – № 2. – С. 42-44.

40. Гуковська Т. Г. Основні методологічні підходи до моделювання процесу формування емоційно-почуттєвої сфери студентів гуманітарних спеціальностей / Т. Г. Гуковська // Духовність особистості: методологія теорія і практика: зб. наук. пр. / Гол. редактор: Г. П. Шевченко. – Вип. 2 (25). – Луганськ : Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2008. // Наукова періодика України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/domtp/2008_2/gukovska.pdf.

41. Гуменюк В. В. Інформаційне забезпечення управління загальноосвітнім закладом : автореферат дис. ... кан. пед. наук: 31.05.01 / В. В. Гуменюк. – К., 2001. – 20 с.

42. Гуревич Р. С. В помощь профориентации / Р. С. Гуревич // Профессионально-техническое образование. – 1981. – № 6. – С. 63.

43. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікативні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях : навч. посіб. для студ. пед. ВНЗ і слухачів ін-ту післядиплом. освіти / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія. – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2004. – 365 с.

44. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців : монографія / Р.С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр ; за ред. член-кор. НАПН України Гуревича Р. С. – Львів : ЛДУ БЖД, 2012. – 380 с.

45. Гуревич Р. С. Организация профориентационной работы школы, ПТУ, предприятий / Р. С. Гуревич // Народное образование. –1987. – № 5. – С. 97.

46. Гуревич Р. С. Професійна спрямованість вивчення загальноосвітніх дисциплін у профільній школі / Р. С. Гуревич // Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. – Сер.: Педагогіка і психологія. – Вінниця, 2005. – № 12. – С. 126-128.

47. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах: [монографія] / За ред. С. У. Гончаренка. – К. : Вища школа, 1998. – 286 с.

48. Гуревич Р. С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах: [монографія] / Р. С. Гуревич. – Вінниця : ДОВ „Вінниця“, 2008. – 410 с.

49. Гуржій А. М. Інформаційно-комунікаційні технології у професійно-технічній освіті : [монографія] / А. М. Гуржій, Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія та ін. ; за ред. академіка НАПН України Гуржія А. М. У 2 частинах. – Ч. 1. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2016. – 412 с.

50. Даниленко Л. І. Застосування компетентнісного підходу в системі післядипломної педагогічної освіти / Л. І. Даниленко // Післядипломна освіта в Україні. – 2009. – № 1. – С. 14-16.

51. Даниленко Л. І. Модернізація системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників в умовах її інноваційного розвитку / Л. І. Даниленко // Післядипломна освіта в Україні. – 2009. – № 2. – С. 22-25.

52. Державний стандарт повної та загальної середньої освіти України. – Ел. доступ: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/31215/.

53. Десятов Т. М. Тенденції розвитку освіти дорослих: європейський досвід / Т. М. Десятов // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. – 2014. – Вип. 1. – С. 182-190. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2014_1_26.

54. Ділова гра як засіб формування професійних навичок і функцій фахівців – майбутніх менеджерів маркетингових комунікацій: методичні рекомендації / Уклад.: І. В. Белкін. – Вінниця : ДонНУ, 2016. – 68 с.

55. Доровських Л. Самовизначення старшокласників в умовах сучасного шкільного простору / Л. Доровських // Психолог. – 2013. – № 11/12. – С. 110-113.

56. Дрозд Т. М. Формування комунікативної компетентності вчителів у процесі здобуття вищої освіти та в системі післядипломної освіти / Т. М. Дрозд // Інноваційна освітня діяльність : регіональні аспекти : тези Міжнар. наук.-практ. конф-ції, Біла Церква, 14-15 квітня 2011 р. – Біла Церква, 2011. – С. 149-152.

57. Завітренко Д. Ж. Формування в майбутніх вчителів технологій готовності до професійної орієнтації учнів основної школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Д. Ж. Завітренко. – Кіровоград, 2013. – 20 с.

58. Загородній С. П. Технології розвитку інноваційної компетентності керівників ЗНЗ у системі післядипломної освіти / С. П. Загородній // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Серія : Педагогіка і психологія. – 2016. – Вип. 48. – С. 55-59.

59. Загребельний С. Профорієнтація страшокласників на виробничі спеціальності / С. Загребельний // Рідна школа. – 2003. – № 4. – С. 52-54.

60. Загребнюк Ю. Професійне самовизначення особистості як соціально-педагогічна проблема / Ю. Загребнюк // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету, 2013. – Ч. 2. – С. 146-150. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpu_2013_2_20.

61. Закатнов Д. О. Концепція професійної орієнтації молоді на робітничі професії (проект) / Д. О. Закатнов // Професійно-технічна освіта. – 2011. – № 1. – С. 39-42.

62. Закатнов Д. О. Професійне самовизначення старшокласників: методичний посібник / Д. О. Закатнов, О. В. Капустіна. – К.: КНЕУ, 2003. – 112 с.

63. Закатнов Д. О. Технології підготовки учнівської молоді до професійного самовизначення : монографія / Д. О. Закатнов ; НАПН України. Ін-т проф.-техн. освіти. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 158, [1] с.

64. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/pravo/law_00/ (дата звернення: 28.10.2017). – Назва з екрана.

65. Змеев С. И. Технология обучения взрослых / С. И. Змеев. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 128 с.

66. Зубатюк Н. Моніторинг якості профільної освіти та профорієнтаційної роботи / Н. Зубатюк // Школа. – 2012. – № 1. – С. 36-46.

67. Зубатюк Н. Моніторингове дослідження стану організації профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах Черкаської області / Н. Зубатюк. – Черкаси : ЧОПОПП, 2010. – 112 с.

68. Зубковская И. Б. Мотивационные факторы выбора профиля обучения учащимися общеобразовательных учреждений / И. Б. Зубковская, И. В. Лаврентьева // Профильная школа. – 2013. – № 3. – С. 57-60.

69. Кадемія М. Ю. Використання ділових ігор в навчальній діяльності / М. Ю. Кадемія // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. – К., Вінниця : ДОВ „Вінниця”, 2008. – Вип. 20. – С. 213-217.

70. Калапуша Л. Р. Моделювання у вивченні фізики / Л. Р. Калапуша. – К. : Рад. школа, 1982. – 158 с.

71. Карамушка Л. М. Навчально-рольова гра / Л. М. Карамушка // Психологічний довідник вчителя. – Книга 2. В 4-х книгах. / Упоряд.: В. Андрієвська. Наук. ред. С. Максименка. – К. : Главник, 2005. – С.71-72.

72. Карамушка Л. М. Рольова гра. // Психологічний довідник вчителя. Книга 3. В 4-х книгах. / Упоряд.: В. Андрієвська. Наук. ред. С. Максименка. – К. : Главник, 2005. – С. 94-95.

73. Качур Г. Ефективна організація правильного вибору / Г. Качур // Управління освітою (Шкільний світ). – 2011. – № 17.– С. 2-16. – Вкладка.

74. Кен Робінсон і Лу Ароника. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту / Кен Робінсон і Лу Ароника; переклала з англ. Ганна Ледів. – Львів : Літопис, 2016. – 258 с.

75. Кириченко В. В. Психологічні основи професійної адаптації та вибору професії : Навчальний посібник / В. В. Кириченко. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 110 с.

76. Кісель М. Muzyka i jej formy aktywnosci jako wsparcie w procesie wychowania mlodziezy niedostosowanej spolecznie / М. Кісель // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2015. – № 5. – С. 441-450. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2015_5_55.

77. Климов Е. А. Как выбирать профессию: Книга для учащихся / Е. А. Климов. – М. : Просвещение, 1984. – 160 с.

78. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения / Е. А. Климов. – Ростов-на-Дону : Изд-во «Феникс», 1996. – 512 с.

79. Клокар Н. І. Андрагогічна модель підвищення кваліфікації на засадах диференційованого підходу / Н. І. Клокар // Післядипломна освіта в Україні. – 2008. – № 2. – С. 23-28.

80. Козлик Т. В. З досвіду організації профорієнтаційної роботи школи / Т. О. Козлик // Класному керівнику. Усе для роботи (Основа). – 2011. – № 10. – С. 2-13.

81. Коломієць А. М. Використання ділових ігор, ігрових прийомів і ситуацій у навчально-виховному процесі / А. М. Коломієць, В. П. Крижанівська. – Вінниця : ВДПУ, 2008. – 36 с.

82. Коломієць А. М. Основні аспекти теоретико-методологічної переорієнтації професійної підготовки педагога / А. М. Коломієць // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2010. – Вип. 42. – С. 155-162.

83. Конаржевский Ю. А. Педагогический анализ учебно-воспитательного процесса и управление школой / Ю. А. Конаржевский. – М. : Профиздат, 1997. – 80 с.

84. Кондратенко Е. В. Роль классного руководителя в организации психолого-педагогического сопровождения профессионального самоопределения старшеклассников в условиях профильного обучения / Е. В. Кондратенко, Л. В. Курочкина // Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. Всероссийский научный журнал. – 2014, – № 5. – Ч. 2. – С. 36-40.

85. Коношевський Л. Л. Використання комп'ютерних ігор у навчанні / Л. Л. Коношевський, Д. П. Софіч // Актуальні проблеми трудової і професійної підготовки молоді: Матеріали науково-практичної конференції педагогічно-індустріального факультету. – Вип. VIII. – Вінниця : ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2002. – С. 55-57.

86. Коношевський Л. Л. Застосування комп'ютерних ігор в навчальному процесі: дань моді чи необхідність / Л. Л. Коношевський, Д. П. Софіч // Актуальні проблеми. конф. Педагогічно-індустріального факультету. – Вип. VII. – Вінниця : ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2001. С. 94-96.

87. Концепція державної системи професійної орієнтації населення : проблема, на розв'язання якої спрямована Концепція : затв. постановою Каб. Міністрів України від 17 верес. 2008 р. № 842 // Труд. підготовка в закл. освіти. – 2009. – № 1/2. – С. 3-5.

88. Краевский В. В. Место и функции эксперимента в педагогическом исследовании / В. В. Краевский. – М. : Педагогика, 1984. – 390 с.

89. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційний аспект. Стратегія. Реалізація. Результативність / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.
90. Кузибецкий А. Н. Научные основы и техники управленческой коммуникации руководителей с персоналом образовательных учреждений : уч.-метод. пособ. (дидактический комплекс коммуникативно-ориентированного курсового обучения руководителей учреждений образования) / А. Н. Кузибецкий, Н. Н. Рождественская; науч. ред. В. В. Сериков. – Волгоград : Изд-во ВГИПК РО, 2004. – 120 с.
91. Курочкина Л. В. Формирование профессиональной компетентности будущих педагогов в сфере профессиональной ориентации школьников / Л. В. Курочкина // Современные проблемы науки и образования. – 2012. – № 5; URL: www.science-education.ru/105-709.
92. Лапій В. Готуємо школярів до свідомого вибору професії... / В. Лапій. – Педагогічна думка. – 2012. – № 4. – С. 35-37.
93. Лебедик І. Соціально-професійна комунікація як фактор розвитку професійної самореалізації студента / І. Лебедик // Рідна школа. – 2007. – № 4. – С. 17-20.
94. Лодатко Є. О. Моделювання в педагогіці: точки відліку [Електроний ресурс] / Є. О. Лодатко // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку : Е-журнал. – 2010. – Вип. 1 – Режим доступу: – http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_2.
95. Лодатко Є. О. Моделювання освітніх систем в контексті ціннісної орієнтації соціокультурного простору / Є. О. Лодатко // Вісник Черкаського університету. – Серія: Педагогічні науки. – Вип. 112. – Черкаси, 2007. – С. 32-40.
96. Лощилова М. А. Профессиональное самоопределение школьников (на примере Великобритании) / М. А. Лощилова // Профильная школа. – 2012. – № 5. – С. 15-23.
97. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти : навч. посіб. / В. С. Лутай. – К. : Дайко, 1996. – 256 с.

98. Мадзигон В. Н. Продуктивная педагогика. Политехнические основы соединения обучения с производительным трудом : [моногр.] / В. Н. Мадзигон. – К. : „Вересень”, 2004. – 490 с.

99. Мадзігон В. М. Професійне самовизначення учнівської молоді в умовах профільного навчання / В. М. Мадзігон, Г. Є. Левченко // Профільне навчання : теорія і практика : зб. наук. праць за матеріалами методологічного семінару АПН України. – К. : Пед. преса, 2006. – С. 77-84.

100. Мельник О. В. Зміст, форми та методи профконсультаційної роботи зі старшокласниками в процесі профільного навчання: науково – методичний посібник для педагогічних працівників, практичних психологів, соціальних педагогів / О. В. Мельник. – К. : Мегапринт, 2008. – 76 с.

101. Мельник О. В. Підготовка старшокласників до самостійного вибору майбутньої професії в процесі профільного трудового навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 – теорія та методика виховання / О. В. Мельник. – К., 2003. – 20 с.

102. Мельник О. В. Принцип активного професійного орієнтування учнів / О. В. Мельник // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. / [ред. колег. О. В. Сухомлинська, І. Д. Бех та ін.]. – К. : Інститут проблем виховання АПН України, 2009 – Вип. 13. – Кн. 2. – С. 299-308.

103. Мельник Т. Профорієнтаційна робота зі школярами у гімназії / Т. Мельник // Рідна школа. – 2004. – № 10. – С. 16-18.

104. Мельничук В. П. Творчі технічні проекти як засіб формування професійного самовизначення підлітків / В. П. Мельничук, Т. В. Мельничук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2008. – Вип. 18. – С. 116-122.

105. Мерзлякова О. Л. Застосування вчителем інформаційно-телекомунікаційних технологій в профорієнтаційному супроводі старшокласників / О. Л. Мерзлякова // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті :

досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. пр. / [за ред. М. М. Козяра, Н. Г. Ничкало]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Львів. держ. ун-т безпеки життєдіяльності. – Львів : ЛДУ БЖД, 2009. – Вип. 2, ч. 2. – С. 89-93.

106. Мерзлякова О. Л. Практично-орієнтований досвід підготовки майбутніх психологів до профорієнтаційної роботи / Олена Мерзлякова // Педагогічна майстерність як система професійно-мистецьких компетентностей : матеріали звіт. конф. Ін-ту пед. освіти і освіти дорослих НАПН України за 2009 р., 30-31 берез. 2010 р. – К., 2010 – С. 173-176.

107. Мерзлякова О. Л. Профорієнтація. Шпаргалка для вчителя / Олена Мерзлякова. – К. : Шкільний світ, 2016. – 158, [1] с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).

108. Мерзлякова О. Л. Роль вчителя у формуванні профорієнтаційного простору / О. Л. Мерзлякова // Сучасні проблеми професійної орієнтації учнівської молоді в умовах ринкової економіки : зб. матеріалів круглого столу, 12 трав. 2011 р., м. Київ / [за ред. Д. О. Закатнова] ; Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. – К. : ІПТО НАПН України, 2011. – С. 95-98.

109. Мерзлякова О. Л. Сприяння саморозвитку старшокласників методами профорієнтації / О. Л. Мерзлякова // Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання : зб. наук. пр. III Всеукр. наук.-практ. конф. / [упоряд.: Міропольська М. А. та ін.] ; Ін-т підготовки кадрів державної служби зайнятості України. – К., 2008. – С. 174-183.

110. Методи психодіагностики у професійному самовизначенні молоді : метод. посіб. [для пед. працівників] / [авт.: О. В. Мельник, Л. С. Злочевська, Н. С. Гончар] ; НАПН України. Ін-т проф.-техн. освіти. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 109 с.

111. Мещанінов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: монографія / О. П. Мещанінов. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. – 460 с.

112. Михеев В. И. Моделирование и методы теории измерений в педагогике: / В. И. Михеев. – [3-е изд.]. – М. : КомКнига, 2006. – 200 с.

113. Мітєв І. Профорієнтаційна робота як система / І. Мітєв, Л. Шинкар // Управління освітою (Шкільний світ). – 2011. – № 8. – С. 24-27.
114. Мовчун А. Виникнення та розвиток ділової гри як методу активного навчання / А. Мовчун // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ : зб. наук. праць. – 2008. – Ч. 2. – С. 21-25.
115. Муранова Н. Вітчизняний освітній досвід і сучасна допрофесійна підготовка старшокласників / Н. Муранова // Рідна школа. – 2004. – № 11. – С. 62-65.
116. Мусатов С. О. Комунікативний вимір у психології особистості / С. О. Мусатов // Психологія і особистість. – 2012. – № 2. – С. 18-33.
117. Навігатор у світі професій : [профорієнтаційний напрям виховання] // Шкільна бібліотека. – 2013. – № 11/12. – С. 118-160.
118. Наказ Міністерства праці України Про затвердження Положення про організацію професійної орієнтації населення від 31 травня 1995 року № 27/169/79.
119. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : схвалено Указом Президента України від 25 черв. 2013 р. № 344/2013 // Класний керівник. – 2013. – № 23/24. – С. 9-23.
120. Негрівода О. О. Підготовка майбутніх учителів до професійно-орієнтаційної роботи зі старшокласниками : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. О. Негрівода. – Одеса, 2012. – 20 с.
121. Некраш Л. Вибір професії: як діяти, щоб не помилитися / Л. Некраш, М. Стрільник. – К. : Шкільний світ, 2011. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
122. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія / Н. Г. Ничкало // Неперервна професійна освіта : теорія і практика. – 2001. – № 1. – С. 49-57.

123. Ніколенко Л. Т. Модернізація післядипломної педагогічної освіти в контексті особисто-орієнтованого підходу / Л. Т. Ніколенко // Післядипломна освіта в Україні. – 2007. – № 2. – С. 38-41.

124. Олефіренко Н. В. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до проектування дидактичних електронних ресурсів [монографія] / Надія Василівна Олефіренко. – Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2014. – 330 с.

125. Олійник В. В. Наукові основи управління підвищенням кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти : монографія / В. В. Олійник. – К. : Міленіум, 2003. – 594 с.

126. Олійник О. Сімейне професійне консультування в системі загальної середньої освіти / О. Олійник // Заступник директора школи. – 2012. – № 12. – С. 37-42.

127. Опачко М. В. Теорія і практика профорієнтаційної діяльності педагога: навч.-метод. посіб. / М. В. Опачко, В. В. Сагарда. - Ужгород : Ужгород. держ. ун-т, 2000. – 114 с.

128. Опачко М. В. Професійна орієнтація учнів в процесі розв'язування задач фізико-технічного змісту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / М. В. Опачко. – К., 2001. – 20 с.

129. Осадчий В. В. Використання Інтернет-технологій для професійного консультування молоді : [класифікація укр. та заруб. ресурсів] / В. В. Осадчий // Неперерв. проф. освіта: теорія і практика. – 2004. – Вип. 3/4. – С. 221-225.

130. Осадчий В. В. Педагогічні засади професійного консультування молоді засобами Інтернет: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / В. В. Осадчий. – Вінниця, 2005. – 20 с.

131. Парховнюк Г. О. Формування готовності до професійної діяльності старшокласників з використанням дидактичного комп'ютерного середовища / Г. О. Парховнюк, Д. В. Сингаївський // Оновлення змісту, форм

та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне, 2005. – Вип. 33. – С. 60-62.

132. Парховнюк Г. О. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя інформатики до профорієнтаційної діяльності із старшокласниками / Г. О. Парховнюк // Проблеми сучас. пед. освіти. Сер.: Педагогіка і психологія : [зб. ст.] / Республік. вищ. навч. закл. „Крим. гуманіт. ун-т”. – Ялта, 2007. – Вип. 16, ч. 1. – С. 53-58.

133. Петрище В. Обираю професію : структура програми для 8-10 класів / В. Петрище, М. Лемак // Психолог (Шкільний світ). – 2012. – № 12. – С. 35-39.

134. Петрук В. А. Мотиваційна складова професійних умінь майбутніх випускників навчальних закладів / В. А. Петрук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. – Вип. 26. / Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма „Планер”, 2010. – С. 417-421.

135. Пицулин Н. П. Моделирование как элемент управленческой деятельности / Н. П. Пицулин, В. М. Ананишев // Школьные технологии. – 2001. – № 3. – С. 3-22.

136. Побірченко Н. А. Моделювання технологій профорієнтації в організації профільного навчання / Неоніла Побірченко // Психолого-педагогічні засади профільного навчання та профорієнтаційної роботи : досвід, тенденції, перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 2 листоп. 2010р., м. Донецьк. : у 2 т.– Донецьк : Витоки, 2010. – Т. 1. – С. 31-41.

137. Побірченко Н. А. Професійне самовизначення безробітного в процесі профконсультаційної та профінформаційної роботи / Н. А. Побірченко // Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання незайнятого населення в умовах фінансово-економічної кризи : зб. наук. пр. за матеріалами IV Всеукр. наук.-практ. конф., 30 жовт. 2009 р. / Ін-т підготовки кадрів держ. служби зайнятості України. – К., 2009. – С. 258-266.

138. Побірченко Н. А. Формування особистої готовності учнів загально – освітньої школи до підприємницької діяльності : монографія / Н. А. Побірченко. – К. : Знання, 1999. – 286 с.

139. Подоляк В. О. Профорієнтація та методика профорієнтаційної роботи: Методичні матеріали щодо виконання лабораторних робіт / В. О. Подоляк, В. Д. Кондратюк, Л. Л. Коношевський. – Вінниця : ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2000. – 69 с.

140. Подоляк В. О. Профорієнтація та методика профорієнтаційної роботи: Навчально-методичний посібник / В. О. Подоляк, В. Д. Кондратюк, Л. Л. Коношевський. – Вінниця : ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2001. – 150 с.

141. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) : колективна монографія / [Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина та ін.]; заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 7-25.

142. Пономаренко О. Особливості профорієнтаційної роботи у навчальних закладах Великої Британії / О. Пономаренко // Вища школа. – 2011. – № 3. – С. 69-77.

143. Пономарьова Н. О. Структурні компоненти готовності майбутнього вчителя інформатики до профорієнтаційної діяльності зі старшокласниками [Електронний ресурс] / Н. О. Пономарьова. – Режим доступу до ресурсу: <https://core.ac.uk/download/pdf/12082866.pdf>.

144. Про затвердження Положення про організацію професійної орієнтації населення. Наказ № 27/169/79 від 31.05.95. Електронний ресурс. – Доступ до ресурсу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0190-95>.

145. Протасова Н. Г. Післядипломна освіта педагогів: зміст, структура, тенденції розвитку / Н. Г. Протасова. – К. : Магістр-S, 1998. – 172 с.

146. Професійна орієнтація та профорієнтаційна робота <http://referat-ok.com.ua/ekonomika-praci/profesiina-orijentaciya-ta-proforijentaciina-robota>.
147. Професійна орієнтація: між минулим та майбутнім профільним навчанням <http://prof.osvita.org.ua/uk/career/articles/5.html>.
148. Професійна орієнтація: суть, завдання та основні принципи <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/sociology/30007/>.
149. Професія-спеціальність <http://lyceum.net.ua/psycholog/326-profesya-specalnst.html>.
150. Профессиональное самоопределение молодежи / Под ред. В. А. Полякова, С. Н. Чистяковой // Педагогика. – 1993. – № 5. – С. 33-37.
151. Профорієнтаційна робота в школі http://pidruchniki.com/1047031935033/pedagogika/proforiyentatsiyna_robota_shkoli.
152. Пряжников Н. С. Профориентация в школе: игры, упражнения, опросники. (8-11 классы) / Н. С. Пряжников. – М. : ВАКО, 2005. – 288 с. – (Педагогика. Психология. Управление).
153. Пшеничнов А. Н. Формирование готовности к профориентационной работе с учащимися у студентов педагогического вуза : дис. канд. пед. наук : 13.00.08 / А. Н. Пшеничнов. – Шуя, 2009. – 190 с.
154. Резапкина Г. В. Акцентуация и выбор профессии / Г. В. Резапкина // Педагогическая диагностика. – 2011. – № 4. – С. 30-45.
155. Резапкина Г. В. Обзор интернет-ресурсов по проблемам профессионального самоопределения / Г. В. Резапкина // Народное образование. – 2011. – №10. – С. 195-204.
156. Романенко М. І. Філософія освіти у системі філософського знання / М. І. Романенко // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – 2016. – Вип. 1. – С. 194-200.
157. Ряховський В. Ф. Учитель как объект психологического исследования: Пособие для школьных психологов по работе с учителем и педагогическим коллективом / В. Ф. Ряховський, Е. И. Рогов. – М. : ВЛАДОС, 1998. – С. 17-21.

158. Савченко О. П. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі / О. П. Савченко // е-журнал „Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку”. – Вип. 3. – 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_16/.

159. Сагадіна О. Ю. Інноваційний розвиток освітнього середовища: профорієнтаційний аспект / О. Ю. Сагадіна // Модернізація управління розвитком навчального закладу в умовах глобалізації та інтеграції освітнього процесу: матеріали регіональної науково-практичної конференції / За заг. ред. В. В. Гуменюк. – Хмельницький : ОППО, 2016. – С.129-135.

160. Сагадіна О. Ю. Консультативна профорієнтаційна освіти для учнів старшої школи: сучасні підходи / О. Ю. Сагадіна. – Вінниця : ВДПУ, 2017. – 10 с.

161. Сагадіна О. Ю. Консультативна профорієнтаційна освіти для учнів старшої школи: сучасні підходи / О. Ю. Сагадіна // Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки" (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – № 2. – С. 42-49.

162. Сагадіна О. Ю. Організаційно-педагогічні умови підготовки старшокласників до профорієнтаційної роботи в ЗНЗ (тези): науково-методичний семінар / Сагадіна О. Ю. // Вінниця : КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти», 2016. – 4 с.

163. Сагадіна О. Ю. Особливості підготовки вчителів в системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи / О. Ю. Сагадіна. – Вінниця : ВДПУ, 2017. – 10 с.

164. Сагадіна О. Ю. Про зміст поняття «Громадянсько-правова свідомість» / О. Ю. Сагадіна. // Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. – 2008. – Серія «Педагогіка і психологія: // 3б. наук. пр. – Вип. 25 / Редкол: М. І. Сметанський та інші. – Вінниця : ТОВ «Планер», 2008. – С. 101-105.

165. Сагадіна О. Ю. Система підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи / О. Ю. Сагадіна // Науковий журнал «Virtus»

Видавництво СРМ «ASF» (Канада, Монреаль). – <http://www.wszia.fole.p/oferta-edukac yjna/ebooki>.

166. Сагадіна О. Ю. Формування готовності вчителів до консультативної профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників: реферат / О. Ю. Сагадіна. – К. : УМО НАПН, 2017. – 26 с.

167. Сагадіна О. Ю. Школа випереджаючої консультативної профорієнтаційної освіти для сталого розвитку особистості / О. Ю. Сагадіна. – Вінниця : КВНЗ «ВАНО», 2017. – 10 с.

168. Сагадіна Оксана Юріївна. Формування готовності вчителів до консультативної профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи в системі підвищення кваліфікації / О. Ю. Сагадіна // Науково-методичні основи професійного розвитку керівних і педагогічних кадрів в умовах випереджувальної післядипломної освіти: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції 30-31 березня 2017 року / РОІППО; упоряд.: Антонюк Л. В., Волосюк А. А.; заг. ред. Черній А. Л. – Рівне : РОІППО, 2017. – С. 216-223.

169. Сассілотто-Василенко М. Проблеми професійного розвитку молодих учителів: досвід Франції та Канади / М. Сассілотто-Василенко // Післядипломна освіта в Україні. – 2007. – № 2. – С. 61-64.

170. Сервачак О. Психолого-педагогічний супровід професійного визначення школярів / О. Сервачак // Школа. – 2011. – №7. – С.79-81.

171. Сидоренко В. К. Вплив особливостей психологічних типів особистості на можливості вибору професії молодого людиною / В. К. Сидоренко // Трудова підготовка в сучасній школі. – 2013. – № 6. – С. 35-40.

172. Сидоренко В. К. Проектна культура в структурі професійно-педагогічної підготовки вчителя / В. К. Сидоренко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. – Вип. 80 / гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів : ЧДПУ, 2010.

173. Синичкина Л. Реализация компетентного подхода в сфере профессионального развития педагогических кадров / Л. Синичкина // Післядипломна освіта в Україні. – 2010. – № 2. – С. 82-84.

174. Синявський В. В. До питання професіографічного забезпечення системи професійної орієнтації / Синявський В. В., Міропольська М. А. // Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання : зб. наук. пр. III Всеукр. наук.-практ. конф., (26 верес. 2008 р.) / Ін-т підготов. кадрів держ. служби зайнятості України [та ін.]. – К., 2008. – С. 263-274.

175. Синявський В. В. До питання щодо удосконалення професійної орієнтації / В. В. Синявський // Актуальні проблеми профорієнтації і професійного навчання : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., 24 листоп. 2011 р.: у 2 ч. / [уклад.: Л. М. Капченко, С. О. Тарасюк, Л. Т. Авдєєв та ін.] ; Ін-т підготовки кадрів держ. служби зайнятості України. – К. : ІПК ДСЗУ, 2011. – Ч. 1. – С. 247-258.

176. Синявський В. В. Професійна орієнтація в умовах реформування професійної освіти / Віталій Синявський // Професійне становлення особистості : проблеми, перспективи : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., 22-24 жовт. 2009 р., м. Хмельницький / Хмельницький нац. ун-т, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. – Хмельницький, 2009. – С. 396-402.

177. Синявський В. В. Психологічні аспекти підвищення ефективності профорієнтації в умовах реформування освіти / Віталій Синявський // Психолого-педагогічні засади профільного навчання та профорієнтаційної роботи : досвід, тенденції, перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 2 листоп. 2010 р., м. Донецьк : у 2 т. – Донецьк : Витоки, 2010. – Т. 1. – С. 41-49.

178. Скаткин М. Н. Методология и методика педагогических исследований / М. Н. Скаткин. – М. : Педагогика, 1986. – 152 с.

179. Сластёнин В. А. Профессионально-педагогическая подготовка современного учителя / В. А. Сластёнин, А. И. Мищенко // Советская педагогика. – 1991. – № 10. – С. 79-84.

180. Современный словарь по педагогике / Сост. Рапацевич Е. С. – Мн. : Современное слово, 2001. – 928 с.
181. Старша школа зарубіжжя: організація та зміст освіти / За ред. О. І. Локшиної. – К., 2006. – 232 с.
182. Сутність профорієнтаційної роботи в школі. http://studopedia.com.ua/1_28595_zavdannya-roboti.html.
183. Сущенко Т. І. Концепція розвитку післядипломної педагогічної освіти / Т. І. Сущенко // Післядипломна освіта в Україні. – 2007. – № 1. – С. 23-27.
184. Технології професійної орієнтації населення в умовах ринку праці : монографія / [авт. кол.: Н. А. Побірченко, Н. І. Литвинова, В. В. Синявський та ін.] ; НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К. : Пед. думка, 2011. – 254, [1] с.
185. Тименко Л. Пізнавальна активність та тестовий контроль знань учнів у процесі вивчення курсу «Географія материків і океанів» / Л. Тименко // Витоки педагогічної майстерності. – Серія : Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 14. – С. 273-278. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2014_14_43.
186. Ткаченко В. Вибір успішної професії: проект. Діяльність школи з реалізації проекту / В. Ткаченко, Л. Барсукова, С. Харитонova // Завуч (Шкільний світ). – 2012. – № 15. – С. 4-8.
187. Ткаченко В. Психологічне дослідження учнів 9-10 класів на етапі профілізації (2011-2012 рр.) / В. Ткаченко, Л. Барсукова, С. Харитонova // Завуч (Шкільний світ). – 2012. – № 15. – С. 9-12.
188. Утегенова Б. М. Педагогические условия формирования готовности будущих учителей к профориентационной работе в школе / Б. М. Утегенова. – Научная библиотека диссертаций и авторефератов disserCat <http://www.dissercat.com/content/pedagogicheskie-usloviya-formirovaniya-gotovnosti-budushchikh-uchitelei-k-proforientatsionno#ixzz519nt4UtB>.

189. Федоришин Б. А. Система профинформационной работы со старшеклассниками. – К.: Рад. школа, 1988. – 176 с.
190. Федоришин Б. О. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації : дис. ... д-ра пед. наук.: 13.00.04 / Інс-т ПіППО АПН України. – К., 1996. – 383 с.
191. Федоришин Б. Система професійної орієнтації як фактор формування особистості: історично- психологічний аспект/ Б Федоришин// Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. пр.; [Редкол.: І. А. Зязюн та ін.]. – К.; Вінниця «ДОВ Вінниця», 2006, – Вип. 9. – С. 215-219.
192. Фукуяма С. Теоретические основы профессиональной ориентации / Сигэкадзу Фукуяма; ред. Е. Н Жильцов, Н. Н Нечаев. – М. : Изд-во МГУ, 1989. – 105 с.
193. Футерко Л. Моє професійне майбутнє : психологічний тренінг / Л. Футерко // Психолог. – 2013. – № 11/12. – С. 97-100.
194. Хлебнікова Т. М. Ділова гра як метод активного навчання педагога : навч.-метод. посібник / Т. М. Хлебнікова. – Х. : Основа, 2002. – 80 с.
195. Хмелева-Токарєва О. Сучасна шкільна профорієнтація / О. Хмелева-Токарєва, І. Ткачук // Психолог (Шкільний світ). – 2012. – № 2. – С. 12-13.
196. Цікавий світ професій : розробки занять для учнів 3-4 класів / авт.-упоряд. Г. І. Білоус. – Х. : Основа, 2012. – 94, [2] с. – (Бібліотека журналу «Початкове навчання та виховання»; – Вип. 3(99).
197. Чеботарь Ю. М. Деловые игры и кейсы как методы организации и проведения научных исследований: монография. – М. : Институт МИРБИС, 2013. – 250 с.
198. Чернишова Е. Д. Післядипломна освіта як фактор розвитку особистості / Е. Д. Чернишова. – К. : УМО. – 2010. – № 2. – С. 7.

199. Чорна І. М. Акмеологічний підхід до аналізу рівня якості профорієнтаційної роботи в сучасній школі / І. М. Чорна // Акмеологія в Україні: теорія і практика : наук. вид. – 2010. – № 1. – С. 75-82.

200. Чорна І. М. Формування психологічної готовності майбутнього вчителя до профорієнтаційної роботи у школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 / І. М. Чорна. – К., 2003. – 20 с.

201. Чорна І. М. Характеристика структурних компонентів психологічної готовності майбутніх вчителів до профорієнтаційної роботи у школі / І. М. Чорна // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. – Сер. 12, Психол. науки. – К., 2006. – Вип. 11. – С. 200-207.

202. Чумак М. Є. Організація профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах / М. Є. Чумак // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи: зб. наук. пр. – Вип. 33. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – С. 198-204.

203. Чумак М. Є. Рівні сформованості готовності до профорієнтаційної роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів в умовах профілізації навчання та методи їх визначення [Електронний ресурс] / М. Є. Чумак – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/znpkr_ped/2012_18/r2/p2_16.pdf.

204. Чумак Микола Євгенійович. Підготовка майбутніх учителів фізики до профорієнтаційної роботи з учнями загальноосвітньої школи в умовах профілізації навчання.- Дисертація канд. пед. наук: 13.00.04, ДВНЗ "Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди". – Переяслав-Хмельницький, 2013.- 200 с.

205. Шліхта Г. О. Підготовка майбутніх учителів інформатики до профорієнтаційної роботи із старшокласниками в сучасному інформаційному просторі : дис. ... канд. пед. наук / Г. О. Шліхта. – Житомир, 2009. – 262 с.

206. Штифурак В. С. Профорієнтаційна діяльність: теорія та практика: навчальний посібник / В. С. Штифурак, Г. В. Коліжук, І. М. Мельник; заг. ред. В. С. Штифурака. – Вінниця : ТОВ «Ландо ЛТД», 2013. – 418 с.

207. Штоф В. А. Моделирование и философия / В. А. Штоф. – М. – Л. : Наука, 1966. – 302 с.

208. Яланська С. Система профорієнтаційної роботи у навчальному закладі / С. Яланська // Психолог. – 2013. – № 11/12. – С. 80-83.

209. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию/ Вытольд Альбертович Ясвин. – М. : Смысл, 2001. – 365 с.

РОЗДІЛ 2

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

2.1 Наступність підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти і закладах післядипломної освіти

Сучасна система управління післядипломною освітою та система підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів переживає складний період, зумовлений кардинальними змінами в усіх сферах суспільства: політичній, економічній, соціальній. У період входження України до європейського інтелектуального освітнього простору важливим напрямом політики держави в галузі освіти є її модернізація, одним із шляхів реалізації якої є профільна диференціація навчання, що сприяє самовизначенню особистості та розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів.

Узагальнення наукових праць, в яких розкриваються теоретичні та методичні проблеми розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя у сучасних умовах, дозволяє виділити кілька напрямів наукових досліджень в умовах інформатизації.

Перший напрям представляє результати фундаментальних досліджень у наукових працях: В. Паламарчук, А. Пригожина, О. Савченко та ін. (важливі аспекти сучасної школи); В. Андрущенко, Б. Гершунського, І. Зязюна, В. Кременя (філософський аспект); М. Удальцової, Н. Шуст (соціологічний); В. Бондаря, Л. Ващенко, Л. Даниленко (управлінський); В. Олійника, Н. Протасової, Т. Сорочан, В. Семиченко, Л. Пуховської та ін. (освіта дорослих). Науковцями акцентується увага на розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів в умовах післядипломної освіти з використанням інформаційних ресурсів, можливостей ІКТ, мережі Інтернет і дистанційних технологій, для проектування підготовки вчителів ЗЗСО, у тому числі і профільної школи, до

розвитку профорієнтаційної компетентності [3; 29; 44].

Інший – пов'язаний з методологічними та теоретичними дослідженнями як атрибуту й одного з ключових елементів – аспектам моделі підготовки вчителів до профорієнтаційної компетентності в умовах інформаційного суспільства – присвятили свої дослідження багато науковців і практиків В. Байденко, Н. Бібік, Б. Блум, І. Галяміна, Р. Гуревич, Ж. Делор, І. Зязюн, Н. Кузьміна, Т. Петухова, Л. Пуховська, А. Хуторський, Л. Хоружа та ін. Ці науковці вважають, що педагогічний навчальний заклад післядипломної освіти має готувати компетентного фахівця, здатного продуктивно вирішувати навчальні та виховні завдання, які спрямовані на формування особистості інформаційного суспільства. Вони визначають, що в умовах компетентнісного та системних підходів розвитку загальноосвітнього навчального закладу, вчителі мають одержати підготовку, яка пов'язана з розвитком мережових комунікацій, які є основою інформатизації розвитку профорієнтаційної компетентності [50; 62; 65].

Третій напрям з вивчення проблеми ПЗНЗ окреслює низку її специфічних особливостей форм організації перманентної підготовки вчителя до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів шляхом використання різних сучасних технологій. У сучасній науці профільне навчання вивчають: Н. Аніскіна, Н. Бібік, С. Гончаренко, С. Максименко, Н. Ничкало, В. Огнев'юк, А. Самодрин, А. Сологуб, Н. Шиян; допрофільну підготовку – І. Зязюн, А. Хуторський, які розглядають її як засіб індивідуалізації та диференціації розвитку особистості в умовах освітнього інформаційного суспільства з урахуванням професійних потреб, нахилів і здібностей учнів відповідно до їхнього професійного самовизначення та розвитку інноваційного потенціалу керівних і педагогічних кадрів на основі використання ключових професійних компетенцій на курсах підвищення кваліфікації в ОППО [3; 65; 67].

Однак, за безумовної важливості цих досліджень, поза увагою дослідників залишилися проектно-технологічне забезпечення менеджменту

перманентної (постійної, безперервної) підготовки вчителів до професійної профорієнтаційної компетентності в умовах інформатизації освіти. Аналіз наукової літератури з цієї проблеми свідчить, що, незважаючи на досить вагомі результати наукових пошуків, здобуті результати щодо впровадження профільного навчання у ЗЗСО, управління профільним навчанням в старшій школі не одержали форми цілісного узагальнення в контексті наукового обґрунтування системи підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів в умовах інформаційного суспільства.

Дослідження проблеми інформатизації розвитку професійної профорієнтаційної компетентності вчителя зумовлена вимогами сучасної практики, насамперед, потребами суспільства щодо підвищення якості загальноосвітньої й професійної підготовки особистості в суспільстві. Вивчення окремих аспектів профорієнтаційної роботи з учнями старших класів в сучасних умовах і специфіки управління нею в контексті цих вимог завжди спирається на певну педагогічну позицію, в якій розглядається сучасний тип учителя та здійснюється аналіз профорієнтаційної компетентності як складової його професійної компетентності інформаційного суспільства.

У процесі організації профорієнтаційної роботи у ЗЗСО формується ціннісно-смилова спільність усіх учасників освітнього процесу – педагогів, учнів, їхніх батьків і громадськості, яка потребує від них реалізації професійної профорієнтаційної компетентності. Професійну профорієнтаційну компетентність учителів ЗЗСО, зокрема в умовах профільної старшої школи, визначає його соціокомунікативна компетентність, яка є базовою ланкою педагогічної системи, націлена на формування компетентної особистості інформаційного суспільства. Ця педагогічна система в сучасних умовах становить профільний загальноосвітній навчальний заклад, в якому передбачається зміни організації: навчально-виховного процесу за схемою профільної диференціації; структури управління притаманні компетентнісному підходу [13].

Педагогічна система реалізує компетентнісний підхід у ЗЗСО і становить перманентний менеджмент його управління, що потребує навчання його керівників і педагогів, адекватного інформаційному суспільству [42; 65]. Невіддільність учителя ЗЗСО від потреби суспільства та наявності між ними зв'язків ми досліджували на практиці шляхи підготовки їх до профорієнтаційної компетентності на перманентних курсах підвищення кваліфікації у ВКВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти», базовою основою яких є інноваційні форми їх проведення, які поєднують форми організації проведення перманентних проблемних очно-дистанційних курсів (додаток А, додаток В) і підготовку вчителів ЗЗСО до управління профорієнтаційною діяльністю закладу освіти у міжкурсовий період.

Формою організації проведення перманентних проблемних курсів розвитку професійної профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО є дистанційно-педагогічні школи, які визначають технології їх навчання на кожному етапі (очному, дистанційному, заліковому) системи післядипломної освіти. А саме: на очному етапі – школа інтерактивного навчання вчителів; на дистанційному – школа дистанційного навчання професіоналів із профорієнтаційної роботи; на заліковому етапі курсів ПК учителів ЗЗСО – школа фахового зростання, базовою основною формою їх проведення є перманентні дистанційні навчальні семінари. Навчальний план перманентних курсів розраховано на 216 годин (6 кредитів), з розрахунку 72 години на кожний етап курсів, зміст яких визначають інноваційні форми навчання з дистанційної освіти; інтерактивні технології з елементами тренінгу щодо організації підготовки вчителів до організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів, притаманні компетентнісному підходу; проектні технології участі у різних навчальних інтер-проектах і програмах. На завершення навчання слухачі курсів, учителі ЗЗСО, на кожному етапі одержують відповідні сертифікати.

Основною формою навчання вчителя ЗЗСО щодо інформатизації розвитку їх професійної профорієнтаційної компетентності у міжкурсовий

період залишаються щорічні перманентні 18-годинні навчальні семінари (за 4 роки: $18 \times 4 = 72$ год. очного етапу), 72 год. самостійної керованої роботи (дистанційного етапу), 72 год. заліковий етап, разом 216 год. або 6 кредитів. Розвиток професійної профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у міжкурсовий період здійснюється на етапах стажування і спеціалізації. Форми організації підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної компетентності у міжкурсовий період забезпечує шляхи їх підготовки до управління нововведеннями (етап стажування в умовах мережевого навчання); вивчення досвіду ЗЗСО технології створення профільно-компетентнісної школи через колективний педагогічний суб'єкт шляхом дистанційного стажування у різних типах ЗЗСО (етап спеціалізації)

Всього, за час перманентного навчання, навчання вчителів ЗЗСО оцінюється за рівнями: вищий (від 16 до 14 кредитів), високий (14-11 кр.), достатній (11-8 кр.), середній (5-8 кр.).

Системний підхід до впровадження системи профорієнтаційної роботи дозволяє розглядати професійну профорієнтаційну компетентність учителів ЗЗСО як самостійний дистанційний етап їх підготовки до професійного управління соціальним об'єктом. Післядипломна педагогічна освіта створює умови для організації інноваційної діяльності ЗЗСО і підготовки до професійної профорієнтаційної компетентності їх вчителів як визначального компонента перманентного менеджменту.

Передумови для організації профорієнтаційної роботи у ЗЗСО складаються з системних змін, що плануються державною програмою модернізації освіти, мета якої полягає в оновленні всіх підсистем у системі освіти, зокрема, профільної старшої школи й її професійних характеристик і здібностей учителя, в яких відображені предметні, надпредметні, метапредметні й особистісні компетенції сучасного суспільства, в постіндустріальному (інформаційному) періоді його розвитку. Проте науковці звертають увагу на те, що значною мірою професійна профорієнтаційна компетентність учителів ЗЗСО залежить від їхніх

особистісних якостей, знань і вмінь щодо комунікативного спрямування здійснення їхнього досвіду з організації профорієнтаційної роботи. Крім того, в теорії і практиці є суперечності, які свідчать про те, що суспільні потреби інноваційної політики освіти не забезпечуються повністю через відсутність системи перманентної підготовки вчителів ЗЗСО до професійної профорієнтаційної компетентності в ОППО, яка має забезпечити розвиток освіти в умовах інформаційного суспільства. Наявні невідповідності між якістю впровадження профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах і рівнями теоретичного, науково-методичного й технологічного забезпечення в умовах післядипломної педагогічної освіти, їх інформаційного супроводу призводять до виникнення наукових і практичних проблем, які потребують конструктивного розв'язання, створення моделі інформатизації розвитку професійної профорієнтаційної компетентності на засадах перманентного менеджменту [3; 65].

Основу інформатизації навчального процесу ІППО складають рівні впровадження інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ).

У сучасній практиці ІКТ розглядаються не тільки як засіб навчання. Вони створюють можливості активного навчального середовища, яке включає процесуальний, змістовий блоки і блок управління [14-16; 21-26]. Середовище починає відігравати більш важливу роль і бере на себе частину функцій підготовки вчителя, зокрема і до профорієнтаційної роботи. За умови використання такого середовища навчання може бути продовжено у різних формах, зокрема і дистанційному (додаток В), це вже не є проблемною ситуацією, коли вчитель з поважної причини відсутній. Учні, студенти, слухачі мають можливість продовжувати навчання в звичайному режимі, навчальні заклади мають створити педагогічні умови їхньої підготовки до організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів у системі підвищення кваліфікації. Безумовно, в процесі створення відповідного навчального профорієнтаційного середовища мають бути виконані певні вимоги, які й забезпечать активність навчального середовища.

Розроблення системи вимог до інформаційно-комунікаційного навчального профорієнтаційного середовища є дуже важливим, тому що, працюючи з програмою, учень, слухач курсів і викладач будуть обмежені певною системою дій, яку закладено в програмі. За даними нашого дослідження, інформаційно-комунікаційне навчальне профорієнтаційне середовище може виступати в якості суб'єкта навчально-виховного процесу, якщо воно відповідає таким групам вимог [12]:

1. *Технічні вимоги:* мультимедійні комп'ютери в навчальних класах об'єднані в мережу з обов'язковим доступом до Інтернет-ресурсів. Крім того, важливим аспектом є створення можливостей доступу до навчальних електронних ресурсів (WiFi-технології) з будь-якого зручного для вчителів, учнів і викладачів місця, наприклад, бібліотека, гуртожиток, їдальня тощо.

2. *Програмні вимоги:* програмне середовище має вирішувати питання безпеки (реєстрації, персоніфікації, розмежування прав доступу до ресурсів), бути інтегрованим (усі навчальні компоненти мають надаватися в природній формі), нескладним для освоєння, наповнення і модифікації, надавати можливості взаємодії, спілкування, моніторингу навчального процесу, містити режим виходу зі складних становищ (експерт), надавати можливості для дистанційного навчання (on- і off-line).

3. *Академічні вимоги* стосуються методичного наповнення інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища, в тому числі і профорієнтаційного.

4. *Соціальні вимоги.* Оскільки користувачі інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища утворюють певну спільноту, особливої уваги необхідно приділити означеній групі вимог, яка, на наш погляд, включає культурологічний, етичний і нормативно-правовий аспекти. Йдеться, насамперед, про правила спілкування в мережі та використання доробок інших авторів.

5. *Вимоги до людських ресурсів.* Побудова навчально-виховного процесу на базі ІКТ передбачає наявність фахівців-програмістів і відповідно підготовлених викладачів, зокрема і з профорієнтаційної роботи.

Вивчення сучасного стану науково-професійної підготовки вчителів ЗЗСО не забезпечує повною мірою належний рівень його готовності до ефективної діяльності, оскільки він ґрунтується здебільшого на аналітичному підході, що спричинює структурно-якісній роздрібненості окремих профільних навчальних дисциплін. Водночас сучасні прогресивні тенденції в освіті, зокрема компетентнісний підхід, орієнтують на багатоаспектну різнобічну змістову і смислову інтеграцію, введення нових навчальних профільних курсів, які відображають динамізм нової наукової парадигми, синтезують багатогранність її внутрішніх зв'язків і взаємозалежності організації профорієнтаційної роботи. Так, значне зростання обсягу наукових знань позначається на обсягах інформаційної складової навчання, вимагає розвитку і модернізації методів трансляції [21-26]. Об'єктивні тенденції у розвитку сучасної освіти вимагають інтеграції інформаційного обміну в освітньому профільному просторі, яким може стати інформаційно-комунікаційне педагогічне профорієнтаційне середовище. Останнє передбачає більш повне й ефективне використання потенційних можливостей наявних організаційних форм і методів вищої школи за рахунок створення спеціального програмного забезпечення на базі мультимедійних технологій з необхідними дидактичними, методичними матеріалами, творчими завданнями, включенням у педагогічні системи елементів автоматизації управління профорієнтаційним процесом і надання можливості роботи з ресурсами глобальної мережі Інтернет.

Отже, соціально-економічні умови, що змінилися, і нові пріоритети освіти, пов'язані зі зміною освітніх парадигм, що фіксують перехід від масово-репродуктивних форм і методів викладання до індивідуально-творчих є зростаючими вимогами до рівня загальнокультурної і спеціальної підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи в ЗЗСО, підготовкою майбутніх фахівців (випускників шкіл) до професійного компетентнісного входження в ринок праці з міцно сформованими потребами в постійній професійній самоосвіті й обумовлюють об'єктивну необхідність у професійно-педагогічній, науково забезпеченій підготовці вчителів до

професійної профорієнтаційної компетентності.

Розроблена нами комп'ютерна програма «Web-мультимедіа енциклопедія «Обирай професію» створює відповідне інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище, що пропонує інтегроване перманентне навчання вчителям, дозволяє використовувати матеріали, розташовані на сайті ІППО, енциклопедію, яка може об'єднати в собі текст підручника, хрестоматію, інформацію з персоналій, бібліографію (література, джерела, адреси в Інтернет), ігрові завдання з професійної орієнтації для учнів старшої школи. Енциклопедія містить набагато більший обсяг інформації, ніж звичайна книга (при цьому в компактній формі), і дозволяє дати не тільки аудіальну й візуальну інформацію, а й мультимедійну (можуть бути використані відео-фрагменти) [61].

Сучасні динамічні процеси детермінують принципово новий підхід до створення інформаційно-комунікаційного педагогічного профорієнтаційного середовища як необхідної умови ефективного формування інформативних компетентностей вчителів ЗЗСО; реалізації нових концепцій освіти у світлі нової української школи, формування активної творчої особисті вчителя ЗЗСО; використання нових підходів до оволодіння знаннями; створення нових ефективніших засобів, методів і форм навчання та виховання дітей; проектування розвивальних педагогічних процесів в умовах організації профорієнтаційної роботи.

Як показують результати теоретичного дослідження, основними напрямками інформативної підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи є: розвиток ціннісної й емоційної мотивації до формування установки на оволодіння комплексом інформаційних умінь і навичок; розвиток творчого педагогічного потенціалу; формування системи професійно-значущих якостей таких як високий професіоналізм, готовність до самоосвіти, інформативні та профорієнтаційні компетентності, соціальна відповідальність, здатність до рефлексії, креативність, здатність до інформаційної творчості в освітньому процесі.

Отже, лише за умов цілісного підходу до підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у ЗЗСО в умовах особистісно орієнтованого навчально-виховного профільного процесу на основі впровадження принципів трисуб'єктної дидактики можна забезпечити формування його інформаційних компетентностей на рівні сучасних вимог суспільства і потреб ЗЗСО. Ефективне формування професійної профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО має здійснюватися у науково-обґрунтованому інформаційно-комунікаційному педагогічному профільному просторі, що відповідає вимогам сучасної освітньої парадигми в межах реалізації перманентного менеджменту, що вимагає додаткового вивчення та дослідження.

Розвиток суспільства доводить, що нині освіта є одним із визначних чинників розвитку цивілізації. Питання її змісту, якості та вдосконалення входять до числа першочергових проблем людства. Стрімкість наукового поступу людства, поглиблення його перетворюючого впливу на всі аспекти людської життєдіяльності та відповідне розширення освітніх завдань спонукають науковців до визначення концептуальної основи сучасного освітнього середовища. Реформування сучасної системи освіти потребує радикальних змін у професійній підготовці вчителів шкіл, створення освітнього середовища орієнтованого на профорієнтаційні інтереси учнів і їхніх батьків адекватного сучасним тенденціям суспільного розвитку.

Окремі питання формування освітнього середовища висвітлюються в дослідженнях Л. Буєвої, Ю. Мануйлова, В. Петровського, І. Якиманської, В. Ясвіна та ін. [11; 44; 52; 73; 74].

Складний інтегративний характер сутності поняття «інформаційне освітнє (профорієнтаційне) середовище» зумовлює обґрунтування концептуальних підходів щодо його формування, а саме: гуманістичний; акмеологічний; системний – спрямований на удосконалення навчально-виховного процесу у вищій школі, встановлення зв'язків між різними його компонентами та визначення інформаційного освітнього середовища як

цілісної педагогічної системи, яка розвиває професійну профорієнтаційну компетентність учителів ЗЗСО; інформаційний [38].

Саме останній підхід визначає необхідність створення у процесі перманентного (безперервного) навчання вчителів інформаційного інноваційного освітнього середовища.

1. Зупинимося на визначенні сутнісних ознак інформаційного інноваційного освітнього середовища. В сучасній психолого-педагогічній літературі сутнісні ознаки поняття «середовище» запропоновані С. Сергєєвим, К. Ясперс, В. Ясвін, та ін. [74]. Набув поширення термін «інформаційне освітнє середовище» (Є. Бондаревська, А. Лукіна, В. Веснін, І. Левицька, Л. Кепачевська, І. Улановська) [10], зроблені намагання класифікувати освітні середовища та дати єдине визначення цієї дефініції. Так, А. Каташов узагальнює різноманітні підходи до визначення поняття «інформаційне освітнє середовище навчального закладу» та розглядає його як сукупність духовно-матеріальних умов функціонування закладу освіти, що забезпечують саморозвиток вільної й активної особистості, реалізацію творчого потенціалу дитини. Освітнє профорієнтаційне середовище, на думку цього автора, виступає функціональним і просторовим об'єднанням суб'єктів освіти, між якими встановлюються тісні різнопланові групові взаємозв'язки, і може розглядатися як модель соціокультурного простору, в якому відбувається становлення особистості в умовах організації профорієнтаційної роботи у ЗЗСО [34, с. 8].

Особистість є одночасно і продуктом, і творцем інноваційного профорієнтаційного середовища. Логічними є результати дослідження В. Ясвіна, який розуміє освітнє середовище як «систему впливів і умов формування особистості за заданим взірцем, а також можливостей для її розвитку, що є в соціальному і просторово-предметному профільному оточенні» [74, с. 14]. Як зазначає В. Ясвін, тип освітнього інформаційного середовища визначається умовами та можливостями середовища, що сприяють розвитку активності (або пасивності) дитини, її особистісної свободи (або залежності) у виборі

професії. Дослідник стверджує, що інформаційне освітнє середовище не має чітко фіксованих меж. Останні визначаються самими суб'єктами освітнього процесу (керівниками школи, педагогами, батьками, дітьми). «Можна сказати, що кожен визначає межі власного освітнього середовища» [74, с. 193].

Отже, у науковій літературі поняття «інформаційне освітнє профорієнтаційне середовище» розглядається, по-перше, у вимірах соціальної педагогіки як єдність дій навчальних закладів, сім'ї, позашкільних державних і громадських установ, інформаційно-культурного середовища; по-друге, як сукупність матеріальних вимог у відповідності з педагогічними, ергономічними, санітарно-гігієнічними вимогами до навчально-виховного процесу; по-третє, як різноманітний, різнорівневий світ, який оточує людину, формує її уявлення про цей світ, ставлення до людей, довкілля, навколишньої дійсності в майбутньому.

2. У педагогічній літературі близьким, але не синонімічним до поняття «інформаційне освітнє профорієнтаційне середовище» виступає дефініція «інформаційний освітній профорієнтаційний простір». Проблеми створення освітнього профорієнтаційного простору розглядаються у працях Є. Бачинської, С. Гершунського, В. Гинецінського, Б. Єльконіна, Б. Серікова, І. Фрумїна та ін. [50]. Дослідники цього питання (О. Леонова, О. Мариновська, А. Цимбалару, І. Шендрік та ін.) вказують на те, що середовище характеризується статичністю, формується у межах конкретного навчального закладу, а простір – динамічністю та відображає систему соціальних зв'язків і стосунків у галузі освіти, характер взаємовідношень суспільства і соціальних інститутів, пов'язаних із задоволенням освітніх профорієнтаційних потреб суспільства, у тому числі й організація профорієнтаційної роботи у ЗЗСО. Простір характеризується суб'єктивним сприйняттям, є результатом конструктивної діяльності всіх суб'єктів освітнього профорієнтаційного. На дану якість освітнього простору вказує М. Кісель, який виділяє два його виміри: об'єктивний і суб'єктивний [36].

Вимір об'єктивний – це реально наявні елементи сформованого

інформаційного освітнього профорієнтаційного простору, місцевого, загальнодержавного чи глобального, що представлені соціальними умовами, інформаційним і законодавчим забезпеченням, окремими освітніми системами з їх програмами та подіями.

Вимір суб'єктивний – це ті елементи інформаційного освітнього профорієнтаційного простору, що наявні віртуально у свідомості людини, це простір ще нереалізованої норми, ідеалу, який виявляє зв'язок з реальним станом речей щодо вибору професії [35]. Автор наголошує, що суб'єктивний вимір інформаційного освітнього профорієнтаційного простору визначається з точки зору його основного суб'єкта. Навчання у певному закладі освіти та можливість вибору іншого закладу чи країни навчання, вибір навчальної дисципліни; участь у тій чи іншій програмі обміну; можливість взяти участь у науковій конференції – ось лише деякі з елементів, що складають основу суб'єктивного виміру освітнього простору особистості. В межах такого визначення природно виникають трисуб'єктні взаємини, які ми розуміємо як неперервні та постійні (як у просторі, так і в часі) взаємодії учня, учителя та інформаційно-комунікаційного педагогічного профорієнтаційного середовища, спрямовані на реалізацію освітніх потреб учня.

За результатами аналізу та систематизації наявних освітніх тенденцій доцільно, на нашу думку, ввести в трисуб'єктну дидактичну модель третій рівноправний суб'єкт – середовище, засноване на цифровому представленні інформації, даних і знань та локальних і глобальних системах доступу до них.

Оскільки ми розглядаємо профорієнтаційного середовище як самостійний дистанційний елемент, відзначимо його активні складові, що найбільш проявляються у навчальному процесі:

- середовище постійно і все більш агресивно збільшує мотивацію підростаючого покоління до споживання профільного навчання, що циркулює в ньому;

- середовище надає доступ до інформаційних ресурсів у будь-який зручний час щодо вибору професії;

- середовище володіє зручним, гнучким, дружнім, інтелектуальним сервісом, що допомагає людині знайти необхідні інформаційні ресурси, дані або знання, котрі обґрунтовують його вибір;

- середовище не емоційне, воно працює відповідно запитам людини стільки, скільки їй необхідно;

- середовище наповнюється інформацією, даними, знанням із величезною, постійно наростаючою швидкістю;

- середовище дозволяє організувати практично безкоштовні, зручні у часі контакти між будь-якою кількістю людей, забезпечити зручний і гнучкий обмін інформацією (причому в будь-якому вигляді) між ними;

- середовище, крок за кроком, стандартизує, а потім інтегрує в собі функціональність усіх попередніх, нині, так званих, традиційних засобів одержання, збереження, оброблення і представлення необхідної людству інформації, даних та знань;

- середовище бере на себе все більше рутинних операцій, пов'язаних з операційною діяльністю людини (це, до речі, одна із найбільших проблем, яку людство очікує у майбутньому – «чим більше доручень – тим більше відповідальності – тим більше небезпеки залишитися без ресурсів»);

- середовище одержує все більше контролю над даними й операційною діяльністю людства [51].

Отже, стає зрозумілим, що без створення цілісного подання про нову або краще сказати про нові інноваційні технології навчання вчителів у системі післядипломної освіти щодо організації профорієнтаційної роботи дуже складно прогнозувати, які мають визначальні рішення в розвитку ЗЗСО.

З позицій комплексно-системного підходу, що розглядає освіту як динамічну систему, здатну до самоорганізації, з усіма її суттєвими системними характеристиками, «освітнє середовище» виступає одним із наповнень «освітнього профорієнтаційного простору», свідомо створеними суб'єктами освіти. Освітній простір, у свою чергу, інтерпретується як інваріант соціокультурного простору суспільства.

3. Порівняльний аналіз категорій «освітній простір» і «освітнє профорієнтаційне середовище» доводить, що співвідношення вказаних дефініцій може бути проінтерпретоване двояко. З погляду діалектичної методології вони співвідносяться одне з одним як форма («освітній простір») і зміст («освітнє середовище»). Так, Є. Бачинська, досліджуючи механізми формування інноваційного освітнього простору регіону, зокрема і профорієнтаційного вважає доцільним розглядати його у двох площинах: як середовище, територію, в межах якої діють єдині узгоджені правила інноваційної діяльності, і як цілісну систему, результатом функціонування якої є новітні ідеї й оригінальні технології [2, с. 82].

Освітній профорієнтаційний простір школи – це системний об’єкт педагогічного проектування, що передбачає виокремлення та вивчення її структурних елементів, зв’язків, системо-утворюючих чинників. Аналіз педагогічної літератури доводить, що немає чітко визначених структурних компонентів освітнього профорієнтаційного простору школи.

4. Так, Н. Рибак, наголошує, що поняття освітній простір відображає переважно внутрішні (педагогічні, психологічні, дидактичні й ін., зокрема і профорієнтаційні) зміни в системі освіти [59, с. 25]. Дослідниця Н. Маслюкова [45] зазначає, що освітній простір складається з освітніх процесів – навчання, виховання, соціалізації, підготовки й ін. Оскільки освітній простір виражається взаємодією людини з оточуючими її елементами-носіями культури через знаковість освітнього середовища, компонентами моделювання освітнього простору можуть виступати компоненти освітнього середовища. Так, характеризуючи освітній простір ЗВО, Г. Щевелева виокремлює такі основні його компоненти, як середовища: штучне робоче (навчальне) середовище, інформаційне середовище, соціальне середовище, внутрішнє середовище тощо [72].

5. Також можна визначити запропоновані В. Ясвіним [74] компоненти інформаційного освітнього профорієнтаційного середовища: соціальний, просторово-предметний, психодидактичний. Науковець Н. Колесникова [38]

виокремлює фізичні, соціокультурні, психологічні, комунікативні, віртуальні, парадигмальні характеристики освітнього простору, зокрема і профорієнтаційного. В педагогічній літературі також виокремлюють такі складові простору, як рівні (методологічний, методичний, профорієнтаційний та ін.), сегменти (виховний простір, інформаційний простір, індивідуальні простори учасників навчально-виховного процесу з професійної орієнтації й ін.), поля (етичне й ін.) та інші конструкції й вузлові структури. Кожна з представлених структур може обиратися за основу залежно від того, наскільки вони зможуть дати чітке, ґрунтовне розгортання авторського бачення моделі інформаційного інноваційного профорієнтаційного простору школи. На теоретичних засадах системних досліджень (І. Блауберг, В. Садовський, В. Тюхтин, Е. Юдін та ін.) ґрунтується й процес педагогічного моделювання інноваційного освітнього, зокрема і профорієнтаційного, простору. Він є впорядкованою системою, що містить: виокремлення певних елементів, що становлять систему профорієнтаційного простору школи; визначення зв'язків між елементами, в тому числі системоутворюючих; виявлення структури й організації профорієнтаційної системи; аналіз принципів поведінки системи; вивчення процесів управління системою; дослідження історії системи (як у минулому, так і прогностично); синтез одержаної інформації та побудову моделі підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи в системі ПО.

Модель інформаційного освітнього простору як результат моделювання підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи в системі ПО також є педагогічною системою, що має характеризувати побудову та функціонування інноваційного освітнього простору ІППО. За педагогічного моделювання, аби об'єкт можна було вважати моделлю іншого об'єкта, він має відповідати певним педагогічним умовам, одною серед яких є його системність.

Використання системного підходу під час моделювання інноваційного профорієнтаційного простору навчального закладу передбачає розгляд об'єкта,

процесу та результату (моделі) моделювання як системних об'єктів, що мають нову якість, спільну мету функціонування централізоване управління.

Виокремлення **діяльнісного підходу** до моделювання інформаційного інноваційного профорієнтаційного простору навчального закладу дозволяє визначити компоненти діяльності моделі підготовки вчителів у системі ПО до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів, виокремити її особливості та визначити ефективність результату. Спираючись на організаційну структуру діяльності (суб'єкт – об'єкт – предмет – умови – продукт), процедуру моделювання інформаційного інноваційного профорієнтаційного простору навчального закладу, можна визначити таким чином: суб'єктом моделювання інформаційного інноваційного профорієнтаційного простору навчального закладу можуть виступати: окремі вчителі, моделюючі пари, творчі групи, команди однодумців тощо; об'єктом моделювання є освітній простір профільного загальноосвітнього навчального закладу; предметом моделювання є інформаційний інноваційний профорієнтаційний простір навчального закладу; педагогічними умовами ефективності моделювання інноваційного профорієнтаційного простору є: мотиваційна спрямованість педагогічного колективу на означений вид діяльності; організація проектної діяльності учасників навчально-виховного процесу; забезпечення готовності педагогічного колективу до педагогічного моделювання; моніторинг процесу моделювання інноваційного профорієнтаційного простору навчального закладу; продуктом педагогічного моделювання є модель інформаційного інноваційного профорієнтаційного простору, що орієнтована на використання як масового так і індивідуального клієнта з надання освітніх послуг із професійної орієнтації учням старшої школи, тому вона має бути водночас прогностичною та реалістичною.

Під час дослідження обґрунтовувалася та розроблялась модель **інформатизації** розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО.

Дослідження стану діючої системи підготовки вчителів ЗЗСО в сучасних умовах показали наявність її «слабких сторін» та «загроз», які виникли в умовах розвитку ринкових відносин у державі. «Слабкі сторони» і

«загрози» даної системи, проаналізовані нами за допомогою SWOT-аналізу, який визначає аналіз стратегічного планування розвитку освіти. Цей акронім може бути представлено як позитивний вплив (сила, можливості), так і негативний вплив (слабкість, небезпека) [32; 66].

До «слабких сторін» діючої системи підготовки вчителів ЗЗСО відноситься недостатність забезпечення організаційної, кадрової й особистісної сфер діяльності учасників процесу як підвищення їх кваліфікації, так і безпосередня участь вчителів ЗЗСО в організації освітнього процесу інформатизації профільної школи.

Основними загрозами діючої системи підготовки вчителя ЗЗСО до профорієнтаційної роботи у SWOT-аналізі є: відсутність нормативно-законодавчої бази щодо ПК вчителів ЗЗСО; значна плінність педагогічних кадрів у ЗЗСО (скорочення щорічної кількості учнів і відповідне зменшення навантаження вчителя); адміністративний та політичний вплив на вчителів ЗЗСО щодо створення профільних шкіл і вибору змісту навчання на курсах підвищення кваліфікації вчителів ЗЗСО, особливо це стосується соціогуманітарної складової навчального плану; відсутність стратегічного планування розвитку системи підготовки вчителів ЗЗСО із організації профорієнтаційної роботи на державному й регіональному рівнях освіти.

Під час дослідження, нами була проаналізована наявна система СПК у післядипломній освіті, виокремлено сукупність таких спільних тенденцій і напрямів.

Аналізуючи основні причини необхідності модернізації діючої СПК ПО, нами виокремлено низку суперечностей, які виникли в процесі загального реформування вітчизняної системи освіти та зміни політичного, економічного і соціального статусу України.

Такий стан наукових знань і педагогічної практики зумовлює необхідність вирішення протиріч між:

– суспільним усвідомленням потреби підготовки вчителя до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів у ЗЗСО і недостатнім

проектно-технологічним забезпеченням цього процесу ІППО в умовах інформаційного суспільства;

- наявністю в педагогічній теорії та практиці інформації про професії у ЗЗСО і відсутністю науково-обґрунтованої системи перманентної підготовки їх в ІППО;

- створенням у навчальних закладах сучасних інформаційно-комунікативних ресурсів і низьким рівнем готовності вчителів ЗЗСО до застосування інновацій на практиці в профорієнтаційній роботі.

Ці суперечності груповані нами таким чином:

1. Перша група суперечностей: між об'єктивною необхідністю модернізувати наявну систему освіти – і небажанням учителів ЗЗСО щось змінювати у професійній орієнтації з учнями.

2. Друга група суперечностей: між вимогами суспільства щодо якості профорієнтаційної роботи молодого покоління – і відсутністю реальних механізмів створення умов для професійної орієнтації з учнями старших класів ЗЗСО.

3. Третя група суперечностей: між потенціалом вчителя, накопиченим вітчизняною наукою і педагогічною практикою досвіду з організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів у ЗЗСО.

Досвід і практика показали, що розроблення, обґрунтування моделі розвитку професійної компетентності вчителів ЗЗСО на засадах перманентного менеджменту в закладах післядипломної освіти має подолати сучасні виклики суспільства, які були виражені як протиріччя:

- між традиційною системи підготовки вчителя до профорієнтаційної роботи у ЗЗСО і фахового зростання вчителів ЗЗСО і необхідністю постійної модернізації знань, умінь, усвідомлення проблем профорієнтаційної діяльності в контексті нових потреб як закладу чи установи освіти, так і суспільства в цілому шляхом навчання вчителів, що ґрунтуються на їх індивідуальних професійних компетентностях;

- між традиційними національними підходами до підготовки і підвищення кваліфікації, що історично склалися в Україні, та сучасними

тенденціями інтеграції та глобалізації в освіті шляхом застосування різноманітних освітніх інновацій як у формах організації навчання на курсах підвищення кваліфікації (очна, дистанційна тощо), так і у формах, методах, технологіях і засобах навчання;

- між невизначеною нормативно-правовою базою освіти дорослих, в тому числі і вчителів ЗЗСО, і вимогами демократичного суспільства щодо ґрунтовних законодавчих основ професійної освіти шляхом внесення змін до нормативної бази СПО, саме проведення аналогії між ІППО і ЗВО щодо застосування кредитно-модульної системи навчання за вимогами Болонської декларації і європейських тенденцій розвитку освіти щодо організації сучасної системи з організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів у ЗЗСО.

Отже, можливості вирішення даних суперечностей закладені в зовнішньому середовищі ІППО, роль яких виконує перманентна модель форматизації розвитку з профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО системи післядипломної освіти.

Обґрунтування, розроблення моделі форматизації розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО на засадах перманентного менеджменту в закладах післядипломної освіти показало, що вона подолає сучасні виклики суспільства. Тому, що модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в умовах інформатизації їхньої педагогічної діяльності якісно змінює ролі кожного з її учасників, зокрема:

- слухачів курсів підвищення кваліфікації – вчителів ЗЗСО – стають відповідальними за свій власний вибір у профорієнтаційному навчанні та темп власного професійного розвитку учнів старшої школи;

- вчителі ЗЗСО – перестають бути трансляторами фундаментальних знань, а стають партнерами слухачів курсів підвищення кваліфікації в здобутті нових знань і вмінь, сприяють розвитку профорієнтаційних навичок учнів старшої школи;

- учителі ЗЗСО і викладачі установ ПО – стають фасилітаторами, які

створюють умови для розвитку професійної профорієнтаційної компетентності педагогічних працівників під час навчання на курсах підвищення кваліфікації шляхом розроблення модульних навчальних планів за вибором професії учнями старшої школи [69].

Модель форматизації розвитку професійної профорієнтаційної компетентності забезпечується індивідуальною навчальною програмою професійного розвитку (НППР) учителів ЗЗСО (портфолію слухача), яка має модульну технологію навчання, тестовий контроль із заліковими кредитами. У ній забезпечується індивідуальна траєкторія підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи.

Модульна технологія навчання є гнучкою інноваційною перманентною педагогічною технологією організації навчального процесу в закладах освіти, в основу якої покладено особистісно орієнтований підхід до навчання за індивідуальними навчальними планами і дистанційними програмами з профорієнтаційної роботи з учнями у ЗЗСО; заліковий кредит – завершена задокументована частина (навчальної дисципліни, практики, випускної творчої роботи тощо) навчання слухача курсів підвищення кваліфікації, що підлягає обов'язковому діагностуванню, їх діагностування і моніторинг розвитку.

Навчальну програму індивідуального професійного розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО забезпечують: концептуальна складова (основні цілі і завдання СПК ПО в умовах інноваційних змін); організаційно-функціональна складова (різноманітність форм організації навчального процесу в ІППО (очна, дистанційна тощо)); змістова складова (вимоги до відбору змісту підвищення кваліфікації вчителів ЗЗСО в ІППО, які ґрунтуються на компетентнісному підході); технологічна складова (інноваційні (ІКТ) технології навчання дорослих на курсах підвищення кваліфікації в ІППО); діагностична складова (система контролю якості підвищення кваліфікації вчителів ЗЗСО в ІППО шляхом створення портфолію слухача для організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів у ЗЗСО); нормативно-забезпечувальна складова

(положення «Про навчальний план підготовки вчителів ЗЗСО до організації профорієнтаційної роботи в ІППО» тощо, затверджені вченою радою ІППО).

Як бачимо, що інноваційний підхід до організації навчального процесу має передбачати розвиток технологій навчання: безконтактних; перманентних; інформаційних. Серед сучасних принципів навчання на курсах підвищення кваліфікації вчителів ЗЗСО (ПК ІППО) в закладах післядипломної педагогічної освіти та його організації значне місце ми визначаємо перманентним принципам: «навчання через практику», «навчання через здобутий досвід»; диференційованості, індивідуальності, креативності, кооперативності навчання; самоорганізації і самонавчання; мотивації, неперервності та відкритості у навчанні; системного експериментування; кредитно-модульної й очно-дистанційної форми організації навчання; компетентнісного підходу.

Компетентнісний підхід у підвищенні кваліфікації вчителів ЗЗСО ґрунтується на сукупності їхніх знань, умінь, мотивації, особистісних якостей і поведінки (в культурологічному аспекті профорієнтаційної діяльності особистості), досвіду організації професійної орієнтації учнів старших класів ЗЗСО. До провідних компетентностей учителя в Європі відносять уміння: працювати диференційовано, у групі та в команді; мати навчальну маневреність й оновлений спосіб мислення; вміти контролювати і стимулювати учнів щодо відбору професій. Досвід і практика показали, що ці компетентності є визначальними складовими в інформатизації розвитку професійної профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО.

Складові професійної профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО ми розглядаємо через сукупність ключових, операційних й інтелектуально-педагогічних компетентностей.

До ключових компетентностей відносимо сукупність професійних профорієнтаційних знань учителів ЗЗСО; до операційних – компетенції з профорієнтаційних умінь і досвід організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО; до профорієнтаційних – мотиви профорієнтаційної інноваційної

діяльності щодо розвитку індивідуальних здібностей, перманентної неперервної самоосвіти та самовдосконалення, позитивному ставленню до інновацій у виборі професій учнями старших класів.

На основі цього переліку складових професійної профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО ґрунтується сучасний зміст моделі розвитку професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ у системі післядипломної освіти, основою якої є навчальні програми їх індивідуального професійного розвитку, котрі є принципово новими для вітчизняної системи освіти та містять діагностику їх рівнів і моніторинг розвитку професійної соціокомунікативної компетентності [13]. Модель інформатизації розвитку професійної профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у післядипломній освіті забезпечує систему навчання слухачів, учителів ЗЗСО, курсового і міжкурсового періодів. Навчання вчителів ЗЗСО у процесі цього відбувається за 5-ма етапами [1; 3; 28; 29].

Перший етап – підготовчий. Попередня підготовка вчителів ЗЗСО до курсів підвищення кваліфікації має вестись самостійно у закладі освіти і полягає у спробі адекватно продіагностувати, комплексно осмислити досвід власної профорієнтаційної діяльності, визначити рівень її загальної продуктивності, а також відповідності сучасним освітнім профорієнтаційним стандартам.

Другий – технологічний етап. Оскільки робота з самоаналізу власної профорієнтаційної діяльності не є для вчителів ЗЗСО звичною (значна їхня кількість це буде робити вперше), у них з'явиться потреба в одержанні консультацій, колективному обговоренні з колегами процедури створення положення про профорієнтаційну роботу у ЗЗСО і проведення діагностики, інтерпретації одержаних результатів тощо. Тому важливо на цьому етапі організувати роботу так, щоб учителям ЗЗСО була надана можливість ці функції реалізувати (загальні лекції з теми, круглі столи, презентації власних технологій діагностики та проектування пріоритетних напрямів саморозвитку, індивідуальні профорієнтаційні консультації). В результаті

такої роботи не лише вчителі ЗЗСО, а й учні старших класів зможуть удосконалити проведений профорієнтаційний аналіз їхньої майбутньої діяльності та більш чітко визначитись із завданнями на період курсового навчання в ОПОПП (учні у ЗЗСО) в інформатизації розвитку їхньої професійної профорієнтаційної компетентності.

Третій етап визначає розвиток креативної складової ПСК вчителів, яка вбачає, визначення керівниками ЗЗСО проблем наукового дослідження з професійної орієнтації учнів старших класів. Дослідницька діяльність має стати основним видом роботи впродовж усього періоду навчання вчителя й учня. Саме дослідницька робота має найвищий потенціал як в інтеграції всієї системи профорієнтаційного навчання, так і в спрямуванні її на вдосконалення досвіду власної профорієнтаційної діяльності у формуванні позиції вчителя ЗЗСО як реального суб'єкта розвитку професійної соціокомунікативної компетентності.

Таким чином, визначивши проблему дослідження з впровадження профорієнтаційного дистанційного навчання для всіх категорій слухачів курсів (додаток В), можна суттєво спрямувати всю систему навчання, забезпечивши її орієнтованість на конкретні, професійно інформаційні значущі цілі. Також даний вид роботи спонукатиме вчителів ЗЗСО до самостійної роботи, пошуку форм спілкування з колегами, спеціалістами в режимі он-лайн. Продуктивна робота у цьому контексті має високий інноваційний і емоційний потенціал, вона може стати реальною сферою самореалізації вчителів ЗЗСО як у процесі дослідницької роботи, так і у професійному спілкуванні, яке стане за таких умов потребою, продиктованою суттю профорієнтаційної діяльності.

Четвертий етап – творчий. Реалізує сформовану систему теоретичної та практичної підготовки вчителів ЗЗСО відповідно до інноваційних освітніх тенденцій, а також конкретного фаху фахівця. Попередні етапи формують позицію вчителів ЗЗСО, за якої вони сприймають інформацію в контексті власного досвіду з профорієнтаційної роботи у ЗЗСО, що не лише підвищує

позитивну мотивацію цього виду діяльності, а й спонукає до осмислення і, відповідно, «привласнення» одержаної навчальної профорієнтаційної інформації. Слухач курсів буде зацікавлений у продуктивній роботі в усіх формах навчальних чат-семінарів, оскільки він буде сприймати їх не як формальний акт, необхідний для продовження роботи на посаді, а як реальний засіб удосконалення своєї управлінської діяльності, забезпечення професійного успіху всіх учасників навчального процесу ЗЗСО, що проектує свободу учнів у професійному самовизначенні, а значить і задоволення всіх суб'єктів навчання як процесом управління творчою діяльністю в умовах інноваційного профорієнтаційного простору, так і її продуктивними наслідками.

Завершальним етапом моделі інформатизації розвитку професійної профорієнтаційної компетентності вчителів визначається вищим акмеологічним рівнем мережевої комунікації, який передбачає презентацію власних досягнень з професійної орієнтації учнів старших класів ЗЗСО. Важливо, що процес творення (оптимізації освітньої оптимальної мережі) концепції, моделей, програм супроводжується теоретичним обґрунтуванням і саме в такий спосіб забезпечується інформатизація розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО, а також формується ставлення до теорії як валідної основи формування продуктивної практичної профорієнтаційної діяльності.

Важливим у такій організації навчання постає завдання створення абсолютно нової програми для підготовки вчителя в системі ПО до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи – навчальної програми розвитку їхньої профорієнтаційної компетентності, які знайшли своє відображення у моделі форматизації розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО, пріоритетними в якій стають інноваційні форми активного й інтерактивного навчання у системі післядипломної освіти. А саме, це: школа інтерактивного навчання освітян, у тому числі і вчителів ЗЗСО; школа дистанційного навчання «Обери свій шлях»; школа

фахового акмеологічного зростання вчителя ЗЗСО («змістовна» дистанційна програма навчання), яка складається з інтегрованих тем (дисциплін, курсів) за самостійним вибором, самодіагностики (за тестовою методикою), моніторингу фахового зростання (за методикою кредитно-модульного навчання) з організації профорієнтаційної роботи у ЗЗСО.

За таких умов модель форматизації розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у системі ПО набуває принципово іншого статусу, перманентного менеджменту, який передбачає, що в подальшій практичній діяльності вчителі ЗЗСО спроектують програму розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів і професійного саморозвитку в інноваційному освітньому профорієнтаційному середовищі, розвитку вчителів на відповідну перспективу навчального профільного простору, формування ключових навчальних профорієнтаційних компетентностей учнів. І, головне, сформує позицію вчителів ЗЗСО як суб'єктів власного професійного самовизначення щодо його створення.

Тому в умовах профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи для їх вчителів стають актуальними сучасні ІКТ, як ефективні форми та методи диференціації освітнього процесу та перманентна профорієнтаційна інноваційна діяльність членів педагогічного колективу (неперервне впровадження нововведень), які потребують також перманентної (постійної) підготовки до їх впровадження в умовах інформаційного суспільства.

Інформатизація навчального перманентного процесу в ІППО з організації профорієнтаційної роботи у ЗЗСО має розвиватися за такими основними напрямками, як:

- забезпечення сучасною комп'ютерною технікою і засобами мультимедіа;
- придбання і розроблення високоефективного програмного забезпечення;
- створення регіональної мережі підвищення кваліфікації вчителів;
- розроблення і впровадження програм підвищення кваліфікації кадрів з питань використання ІКТ у своїй професійній діяльності;

- розвиток систем очного, дистанційного, очно-дистанційного і пролонгованого навчання;
- надання вільного доступу до засобів ІКТ та інформаційних ресурсів;
- постійний моніторинг використання інформації й ІКТ.

Міжнародна комісія з питань освіти ХХІ століття, створена при Раді Європи, визначила політику держави в галузі освіти як постійний процес збагачення особистості знаннями й уміннями, зокрема з професійної орієнтації, процес розвитку відносин між окремими людьми, групами й народами. Нею виокремлено такі основні принципи:

- 1) навчатися жити разом, розвиваючи знання про інших, про їхню історію, традиції і спосіб мислення; оволодівати культурою спілкування;
- 2) збагачувати свій загальнокультурний рівень як своєрідну перепустку до неперервної освіти, основу, яка необхідна для того, щоб навчатися впродовж усього життя;
- 3) навчатися працювати компетентно, удосконалюватись у своїй професії;
- 4) навчатися жити з посиленням особистої відповідальності, здатності до самооцінювання, самоорганізації.

У світовій системі професійної освіти, до якої належить і система підвищення кваліфікації педагогічних працівників, реалізується теза про те, що сучасний фахівець обов'язково має володіти низкою професійно особистісних якостей, об'єднаних поняттям «формули якості», яка включає: моральність, інтелект, майстерність, фізичну досконалість, професіоналізм, ініціативу, здатність творити, здатність адаптуватися, здатність генерувати ідеї, здатність бути динамічною й оптимістичною особистістю.

Проблема інформатизації розвитку професійної профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО пов'язана з конкурентоздатністю фахівців. Знання нині стає єдиним джерелом довгострокової стійкої конкурентної переваги, оскільки все інше випадає з рівняння конкуренції, але знання може бути використано тільки через рівень кваліфікації фахівців.

Сучасні й майбутні роботодавці зацікавлені у фахівці, що вміє думати

самостійно й вирішувати різноманітні проблеми (тобто, застосовувати знання, одержані у процесі освіти); має критичне і творче мислення; володіє багатим словниковим запасом, заснованим на глибоких знаннях; уміє добувати нові знання (тобто, здатний до самонавчання, самоосвіти).

Компетентна особистість має високий рівень володіння всіма складовими професійної соціокомунікативної компетентності, а кожна з її складових включає сукупність взаємопов'язаних якостей, таких як знання, вміння, навички, способи і мотивація діяльності.

До провідних компетентностей особистості в Європі відносять профорієнтаційні уміння:

- працювати диференційовано, у групі та в команді;
- мати навчальну маневреність й оновлений спосіб мислення;
- уміти контролювати і стимулювати роботу щодо вибору конкурентоспроможної професії.

До важливих принципів, на яких ґрунтується модель розвитку профорієнтаційної компетентності відносяться андрагогічні. Вони ґрунтуються на:

- пріоритеті самостійного навчання і спільної діяльності;
- опорі на досвіді слухача;
- актуалізації результатів навчання;
- індивідуалізації, системності, контактності, елективності, інноваційності, усвідомленості, інтеграції навчання.

Андрагогічний підхід у навчанні розкриває розвиток індивідуальних освітніх потреб; враховує рівнево-кваліфікаційний, життєво і перспективно-посадовий та віковий періоди; сприяє створенню умов і свобод вибору форми організації навчання, стимулювання самоосвіти та самостійності навчання, спільної діяльності в навчальному процесі, розвитку творчого потенціалу та морально-вольової сфери особистості; актуалізує результати навчання.

Отже, важливим в організації перманентного навчання постає завдання створення абсолютно нової програми для підготовки вчителя до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів – навчальної програми

професійного розвитку фахівців, які знайшли своє відображення у світовій практиці.

За таких умов системна професійна післядипломна освіта (підвищення кваліфікації) вчителів ЗЗСО з організації профорієнтаційної роботи у ЗЗСО набуває принципово іншого статусу, вона не тільки забезпечує знанням вчителів, а й проектує дистанційну програму професійного саморозвитку учнів старших класів ЗЗСО, використання ІКТ на відповідну перспективу.

Модель інформаційного інноваційного профорієнтаційного простору навчального закладу може бути представлена будь-яким способом – словесно-описово, схематично тощо.

Спираючись на психологічну структуру діяльності (мета – мотив – спосіб – результат), педагогічне моделювання інформаційного інноваційного профорієнтаційного простору навчального закладу можна визначити так: метою моделювання інноваційного профорієнтаційного простору навчального закладу завжди є розв’язання наявної актуальної проблеми, що декомпонується в низку завдань із організації профорієнтаційної роботи у ЗЗСО, спрямованих на визначення шляхів її розв’язання, розробку та впровадження в навчальний процес.

Виявляючи проблемне профорієнтаційне поле, кожний навчальний заклад визначає свої завдання. Наприклад, забезпечення вищого рівня інформатизації профорієнтаційного простору навчального закладу, комунікативної культури учасників освітнього процесу, розширення меж освітнього простору школи (через обмін учнями, учителями освітніх закладів інших країн та ін.) тощо; мотиви моделювання інноваційного профорієнтаційного простору навчального закладу можуть бути як внутрішні, так і зовнішні. Наприклад, мотивами можуть виступати: спрямованість сучасних нормативно-правових документів у галузі освіти на інноваційний профорієнтаційний розвиток навчального закладу; бажання педагогічного колективу підвищити престиж навчального закладу; прагнення вчителів до професійного зростання та проявів педагогічної творчості тощо;

спосіб – це форми, методи означеного профорієнтаційного виду діяльності.

Педагогічне моделювання інформаційного інноваційного профорієнтаційного простору здійснюється за допомогою технічних засобів, теоретичних розробок з проблем моделювання, інноваційного потенціалу суб'єктів моделювання. Методами моделювання інформаційного інноваційного профорієнтаційного простору, по-перше, можна визначити формальні методи: статистичні, аналітичні, структурні, що дозволять розробити модель з урахуванням окремих компонентів, характеру їх взаємодії, якісних характеристик. По-друге, можуть бути методи діалектичного пізнання – метод сходження від абстрактного до конкретного, індукція, дедукція, мислений експеримент тощо; результатом моделювання інноваційного профорієнтаційного простору навчального закладу можна вважати ефект, до якого призведе впровадження інноваційної моделі в освітній процес (наслідки можуть бути як позитивні, так і негативні). Результат співвідноситься з метою, відбувається рефлексія.

Оскільки профорієнтаційні системи є освітніми системами, що управляються як самоорганізацією, так і соціальною організацією, то варто зазначити таку закономірність: як і в інших складних системах, діяльність усіх освітніх систем не може бути значно трансформована за допомогою навіть великих змін окремих її складових (підсистем) без урахування взаємозв'язків усіх її частин [49].

Дослідник А. Євтодюк відокремлює аспекти, за якими доцільно моделювати трансформацію наявних освітніх систем і моделювати нові [28]:

1. Атрактори – пріоритетні ідеї трансформації наявних чи моделювання нових освітніх систем.
2. Шляхи трансформації наявних і становлення нових атракторів освітніх систем.
3. Сутнісне наповнення освітніх систем.
4. Особливості професійно-педагогічного й науково-педагогічного забезпечення діяльності освітніх систем.

5. Взаємовплив і взаємозв'язки соціокультурного, екологічного довкілля й освітніх систем.

6. Очікувані результати моделювання [12, с.18].

Моделювання інформаційного інноваційного профорієнтаційного простору школи передбачає інформатизацію навчального процесу курсової підготовки вчителів, що базується на синергетичних засадах, забезпечує прогнозування й правильне формулювання стратегічних цілей кадрової політики України, які визначають перебіг процесу, а також ефективність управління цим процесом, що приведе до якісних змін результату, зокрема і з профорієнтаційної роботи. Зазначені наукові підходи до інформатизації навчального процесу моделюють інформаційний інноваційний профорієнтаційний простір школи та ІППО, що тісно взаємопов'язані між собою.

Синергетичний підхід передбачає вивчення процесів розвитку та саморозвитку особистості, по-перше, такої складної педагогічної системи, як інноваційний освітній простір школи, по-друге, діяльності її учасників щодо процесу моделювання профорієнтаційної роботи у ЗЗСО.

Системний підхід передбачає розгляд інформаційного профорієнтаційного простору школи, його моделі й самого процесу моделювання як систем, що розвиваються на синергетичних засадах. У свою чергу, діяльнісний підхід передбачає певні етапи розроблення педагогічної моделі профорієнтаційного простору ІППО, яка розглядається як система, що має на меті інноваційний розвиток профорієнтаційної компетентності вчителів у системі післядипломної освіти.

Таким чином, моделювання інформаційного профорієнтаційного простору ЗЗСО на засадах синергетичного, системного і діяльнісного підходів забезпечує побудову моделі інформаційного освітнього простору підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи як цілісної інноваційної системи післядипломної освіти; її оцінку та підготовку до масового використання; дозволяє зробити його гнучким і творчим щодо часу, форм, місця тощо, але у той самий час не спонтанним,

регламентованим, з урахуванням рівня розвитку, ціннісних орієнтацій і суб'єктивного досвіду зі спіралеподібною побудовою, інтеграцією і комплексним підходом до змістового наповнення.

2.2 Застосування нових педагогічних технологій та інноваційних методик підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи в закладах післядипломної освіти

Розвиток досліджень у освітній галузі приводить до появи нових характеристик інформаційного освітнього профорієнтаційного середовища, які відображають різні його аспекти, зокрема: профорієнтаційне середовище, яке формується на засадах взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу; соціофізичне середовище, внутрішнє середовище освітньої системи; внутрішнє і зовнішнє середовище навчального закладу; локальне освітнє профорієнтаційне середовище та макросередовище; дистанційне навчальне профорієнтаційне середовище тощо.

Досвід і практика показали, що лише в умовах інформаційного інноваційного профорієнтаційного середовища можна підготувати вчителів до організації профорієнтаційної роботи у ЗЗСО. На пріоритет формування інформаційного освітнього профорієнтаційного простору вказують усі сучасні законодавчі та нормативні документи, що регламентують здійснення профорієнтаційної діяльності: Закони України «Про освіту» (від 06.07.2010 р. № 2442), «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» (від 07.11.00 р. № 522), «Про затвердження Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад» (від 20.02.02 р. № 114), «Про затвердження Положення про здійснення моніторингу виконання інноваційних проектів за пріоритетними напрямками діяльності технологічних парків» (від 17.04.03 р. № 245) та ін.

Науковець Н. Разіна розглядає поняття «інформаційне профорієнтаційне

інноваційне освітнє середовище» як комплекс взаємопов'язаних умов, що забезпечують професійну освіту людини, формування особистості педагога з інноваційно-творчим мисленням, його професійну профорієнтаційну компетентність [6].

Інновації є суттєвим діяльнісним елементом реалізації конкретних завдань системи освіти й виражаються в тенденціях накопичення і видозміни нововведень у навчально-виховному процесі з профорієнтаційної роботи з учнями старших класів. Профорієнтаційне навчання як сучасна стратегія зорієнтоване на глибокі зміни в освіті. Більшість дослідників розуміють під профорієнтаційним навчанням процес і результат такої навчальної діяльності, що стимулює позитивні зміни в уміннях учителя здійснювати профорієнтаційну роботу, що стимулює розвиток профорієнтаційної роботи в соціальному середовищі, стимулює розвиток профорієнтаційної компетентності (І. Дичківська, М. Кларін, Л. Машкіна та ін.) [27; 37; 43].

Інформаційне інноваційне профорієнтаційне освітнє середовище необхідно розглядати як природно чи штучно створюване соціокультурне оточення індивіда, яке включає різноманітні види умов, засобів і змісту освіти, здатних забезпечити впровадження інновацій, продуктивну діяльність та розвиток об'єктів навчально-виховного процесу профільного загальноосвітнього навчального закладу [13].

Одним з пріоритетних напрямів розвитку сучасного ЗЗСО є впровадження ІКТ в освітній процес. У 1987 році американський науковець Г. Клейман назвав школи, які застосовують такі технології в освітньому процесі, школами майбутнього. І саме з упровадження в освіту ІКТ призвело до виникнення терміну інформаційно-освітнє середовище, що включає в себе сукупність комп'ютерних засобів та способів їх функціонування, що використовуються для реалізації навчально-виховної роботи, зокрема з профорієнтаційної роботи з учнями старших класів.

В Україні на сучасному етапі вже сформовано певні правові засади побудови інформаційного суспільства: прийнято низку нормативно-правових

актів, які, зокрема, регулюють суспільні відносини щодо створення інформаційних електронних ресурсів, захисту прав інтелектуальної власності на ці ресурси, впровадження електронного документообігу, захисту інформації. Однією з головних умов підготовки людини для роботи в інформаційному суспільстві є забезпечення навчання, виховання, професійної підготовки [21-26].

Сучасна освіта з кожним днем вимагає все більш активного використання ІКТ в організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів.

Основним критерієм ефективності використання ІКТ в навчальному закладі є вже не наявність певної кількості комп'ютерів, а створення єдиного інформаційного профорієнтаційного освітнього простору. Ця необхідність виникла перед сучасним ЗЗСО, зокрема профільною школою за таких умов як:

- значне зростання інформаційних потоків;
- неможливість прийняття оптимальних управлінських рішень в сучасній ситуації під час стандартизації електронного опрацювання даних;
- робота школи на сучасному етапі вимагає оперативного аналізу ситуації для своєчасного коригування ситуації;
- вимоги вищестоящих організацій до подання нормативних документів, у тому числі й в електронному вигляді.

Створення інформаційного профорієнтаційного простору ЗЗСО відповідає за успіх впровадження ІКТ в освіту на всіх її рівнях та дозволяє на рівні школи профорієнтаційну діяльність із застосуванням комп'ютерних програм для стандартизації всієї інформації з професійної орієнтації учнів. Інформаційне профорієнтаційне середовище школи має такі складові: фізичну, психологічну й інтелектуальну. Базою складової інформаційного профорієнтаційного середовища є матеріально-технічне обладнання, зокрема і кабінет профорієнтації, а також робочі місця адміністраторів, учителів. До інформаційного профорієнтаційного середовища відносяться також шкільний Інтернет, локальна мережа та технічні засоби мультимедіа (телевізори, проектори, відео програвачі, фотоапарати тощо), програмне забезпечення навчально-виховного профорієнтаційного процесу [53].

До психологічної й інтелектуальної складової інформаційного профорієнтаційного середовища відноситься «людський чинник». Це воля та бажання самих учасників освітнього профорієнтаційного процесу до використання ІКТ в освітньому процесі [54].

Організація роботи з формування інформаційного простору розв'язує такі завдання: опис структури інформаційного профорієнтаційного простору, усіх його рівнів, ступенів, форм взаємодії внутрішніх і зовнішніх взаємодій інформаційного профорієнтаційного середовища ЗЗСО. Учасниками цього процесу мають виступати адміністрація, вчителі, учні, батьки. Інформаційними потоками є структура навчального закладу, навчальний план і план профорієнтаційної роботи, штатний розклад тощо.

Кількість шкіл, що мають сучасне технічне обладнання, збільшується з кожним роком, але, на жаль, інформатизація профорієнтаційного навчання й управління навчальним закладом не відповідають сучасному рівню.

Є декілька причин виникнення даної ситуації, про що йдеться далі [35].

По-перше, – це невідповідність підходів до вивчення навчальних предметів у школі, коли метою навчання, зокрема і профорієнтаційного, є відпрацювання навичок користування комп'ютером. Це призводить до того, що вчитель та учень не використовуює комп'ютер для навчання в позаурочний час.

По-друге, вчителі-предметники ще не готові до використання нових технологій профорієнтаційного навчання учнів старших класів, не мають мотивації до їх освоєння.

По-третє, – це відсутність можливості переходу до використання ІКТ в управлінні профорієнтаційною роботою, а також вищестоящими органами управління.

Розв'язання цих проблем можливе лише через створення єдиного інформаційного профорієнтаційного середовища. Єдине інформаційне профорієнтаційне середовище ЗЗСО – це система, у якій на інформаційному рівні задіяні та зв'язані між собою всі учасники освітнього профорієнтаційного процесу: адміністрація закладу – вчителі – учні – батьки.

Можна виділити такі загальні положення формування єдиного інформаційного профорієнтаційного середовища [40]:

- під час формування інформаційного профорієнтаційного освітнього середовища необхідно розв'язати проблему змісту профільної освіти на сучасному етапі, співвідношення традиційних складових навчального процесу та ІКТ [21; 22], нових взаємовідношень учня, вчителя й освітнього профорієнтаційного середовища;

- інформаційне освітнє профорієнтаційне середовище включає технологічні (апаратні та програмні), інформаційні й організаційні ресурси;

- під час створення інформаційного освітнього профорієнтаційного середовища навчального закладу зростає значущість ІКТ – профорієнтаційної компетентності педагогів, які працюють в умовах широкого застосування засобів ІКТ в освітньому просторі школи з організації профорієнтаційної роботи.

Для вирішення цих питань потрібно акцентувати увагу у вивченні навчальних предметів в умовах профільного навчання не на технічних та програмних засобах, а на самій профорієнтаційній інформації. Це вимагає від учителів розглядати інформацію, як явище оточуючого нас світу та як один із найголовніших ресурсів суспільства. Найважливішим завданням навчального профільного середовища має стати формування інформаційної профорієнтаційної компетентності та культури вчителів ЗЗСО, яке має використовувати комп'ютер як універсальний інструмент для роботи з інформацією. Розвиток інформаційної культури керівників ЗЗСО є необхідною умовою для успішної адаптації до життя в інформаційному суспільстві, для подальшого навчання та праці, оскільки потрібно працювати зі значними обсягами інформації в управлінні ЗЗСО. Ефективність процесу формування інформаційної культури керівників ЗЗСО реалізується через провідні дидактичні принципи: наочність, зв'язок теорії з практикою, систематичність, послідовність, доступність, диференційований підхід. Активну роль відіграють також форми навчання, які спрямовані на теоретичну (лекції, семінари, лабораторні роботи, віртуальні екскурсії,

самостійна робота учнів) та практичну (практикуми, ділові ігри, проекти) підготовку. Це розширює діапазон використання комп'ютера в управлінні, навчанні й вихованні та має враховуватися під час створення інформаційного профільного простору навчального закладу [54, с. 3-4].

Ще одна важлива складова ефективного функціонування інформаційного профорієнтаційного середовища ЗЗСО – це вчитель-предметник. Необхідно зацікавити та навчити вчителів-предметників використовувати ІКТ для навчання з організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів, оскільки використання того самого комп'ютера на уроці потребує іншої схеми побудови уроку та застосування інших методичних прийомів. Оснащення класів, зокрема і профорієнтаційних, сучасною технікою дозволить забезпечити доступність до ресурсів усього інформаційного середовища школи [20].

Доступ усіх учасників управління навчальним закладом до інформаційного профорієнтаційного середовища закладу в будь-який час зі свого робочого місця можливе за умов наявності комп'ютера в кожному навчальному кабінеті, у цьому випадку накопичена інформація з профільної орієнтації стає актуальною, спрощується її аналіз, у зв'язку зі своєчасним внесенням інформації до банку даних про профільний освітній заклад полегшується ведення статистики, процедур атестації, контролю контингенту, створюється єдиний банк кадрів, вибору професій та освітніх програм тощо [33].

У школах накопичується багато різноманітної інформації на паперових носіях (навчально-методичні матеріали, нормативно-правова база тощо). Пошук необхідної інформації значно полегшується зі створенням єдиного інформаційного профорієнтаційного простору школи.

Для розв'язання завдань створення інформаційного освітнього профорієнтаційного простору багато ЗЗСО купують різні програмні продукти, котрі інтегрують у собі функції інформаційних систем, що дозволяє розв'язати ціле коло проблем, наприклад:

- зберігання навчально-методичних матеріалів із профорієнтаційної роботи з учнями старших класів в електронному вигляді (бази даних);
- забезпечення комунікації всіх учасників освітнього профорієнтаційного процесу (в тому числі через сайт школи);
- наявність значного обсягу цифрових освітніх профорієнтаційних ресурсів;
- доступність і відкритість результатів профільного навчального процесу для всіх учасників (розклад уроків, списки учнів, учителів, предметів, дані про успішність і відвідування уроків);
- моніторинг якості з профільної освіти (аналіз і формування звітності за результатами навчання);
- автоматизація управління навчально-виховним профорієнтаційним процесом (формування розкладу, розподіл навантаження та формування навчальних планів);
- наявність і підтримка електронного документообігу;
- доступність усіх нормативних документів;
- використання програмного середовища, що формує шкільний інформаційний профорієнтаційний простір;
- наявність відібраної, безпечної профорієнтаційної й якісної інформації (захист учнів від доступу до неякісної інформації).

Розглянемо інформаційні ресурси ЗЗСО, зокрема з організації профорієнтаційної роботи, які умовно можна поділити на 5 блоків: навчально-виховна діяльність, інформаційно-методична діяльність, науково-практична діяльність, профорієнтаційна діяльність, культурно-просвітницька діяльність [19].

Перший блок «Навчально-виховна діяльність», у якому знаходиться інформація стосовно електронних навчальних матеріалів за програмами початкового, основного та середнього рівнів неперервної середньої освіти.

Наступний блок «Культурно-просвітницька діяльність», який відповідає за формування культури школяра та включає віртуальні музеї,

історичні пам'ятники, картинні галереї, музичні твори тощо. Цей напрям відповідає за формування в учнів інформаційної, екологічної й екранної культури, творчої активності, високої моралі та толерантності.

«Інформаційно-методична діяльність» включає програмно-методичний комплекс різних форм навчання (проектних, індивідуальних, дистанційних тощо), а саме створення електронних підручників, комп'ютерних програм, проведення телеконференцій та консультацій.

«Науково-практична діяльність» – це робота шкільних наукових гуртків, яка відповідає за формування в учнів професійних навичок, необхідних для життя та роботи в інформаційному суспільстві. До цієї роботи має входити забезпечення електронної бібліотеки, формування медіатеки, видавнича діяльність, робота в Інтернеті.

«Профорієнтаційна діяльність» забезпечує формування та тиражування різноманітної документації: директивні документи, планування навчального процесу, класні журнали, дані про медичний стан учнів і працівників, психолого-педагогічну діагностику учнів.

Формуючи структуру єдиного інформаційного профорієнтаційного простору ЗЗСО і базу даних, необхідно виходити з того, що реальна робота з їх використання залежить від матеріально-технічної бази та можливостей самого профільного навчального закладу. Модель інформаційного профорієнтаційного простору може складатися з декількох рівнів [33].

На першому рівні, коли в наявності є лише один або декілька комп'ютерів, не пов'язаних один з іншим, уся база даних встановлюється на один комп'ютер і користувачі змінюються по черзі для роботи з нею. Це мінімальна, але доволі дієва реалізація єдиного інформаційного простору, особливо для малокомплектних навчальних закладів.

Другий рівень Інтранет – це внутрішня мережа, коли декілька комп'ютерів об'єднані в єдину мережу. Вона складається з комп'ютерів, що стоять на столах у користувачів, загального сервера та спеціального програмного забезпечення для організації персонального доступу кожного учасника навчального процесу до

єдиної інформаційної профорієнтаційної бази даних.

Наступний рівень функціонування інформаційного профорієнтаційного простору – Інтернет, а саме створення відкритого доступу для всіх учасників навчального процесу та можливість зовнішнього доступу ЗЗСО, що дозволяє спілкуватися, розміщувати інформацію, зокрема і професійної орієнтації, яка розрахована на широке коло користувачів і навчальну інформацію для вузького кола учасників освітнього процесу, з доступом через пароль.

Розглянемо схему компонентів (комп'ютери), що вміщують інформацію з різних напрямів профорієнтаційної діяльності школи й об'єднані в єдину мережу (рис. 2.1).

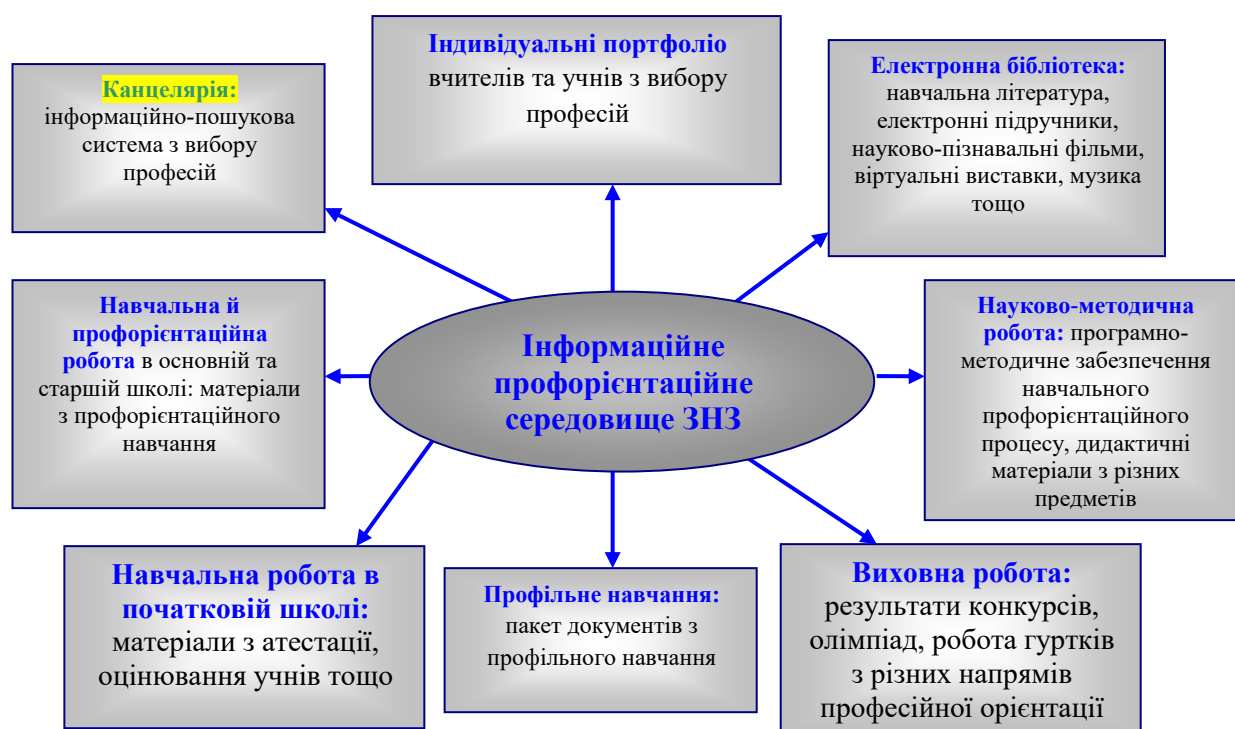

Рис. 2.1. Структура інформаційного профорієнтаційного середовища ЗНЗ

Велике значення відводиться навчальній роботі в школі. Завдяки моніторингу в цьому напрямі можна підвищити якість освіти, приймати оперативні управлінські рішення, пов'язані з підвищенням якості освіти, зокрема і профорієнтаційної. Значний потік вихідних даних, довідкових матеріалів збирається й аналізується на комп'ютерах управління персоналом.

На рис. 2.2 відображені суб'єкти, які є користувачами інформаційних продуктів.

Рис. 2.2. Користувачі профорієнтаційних послуг

Кожен користувач має свій рівень доступу до інформаційного профорієнтаційного середовища навчального закладу (рис. 2.3).

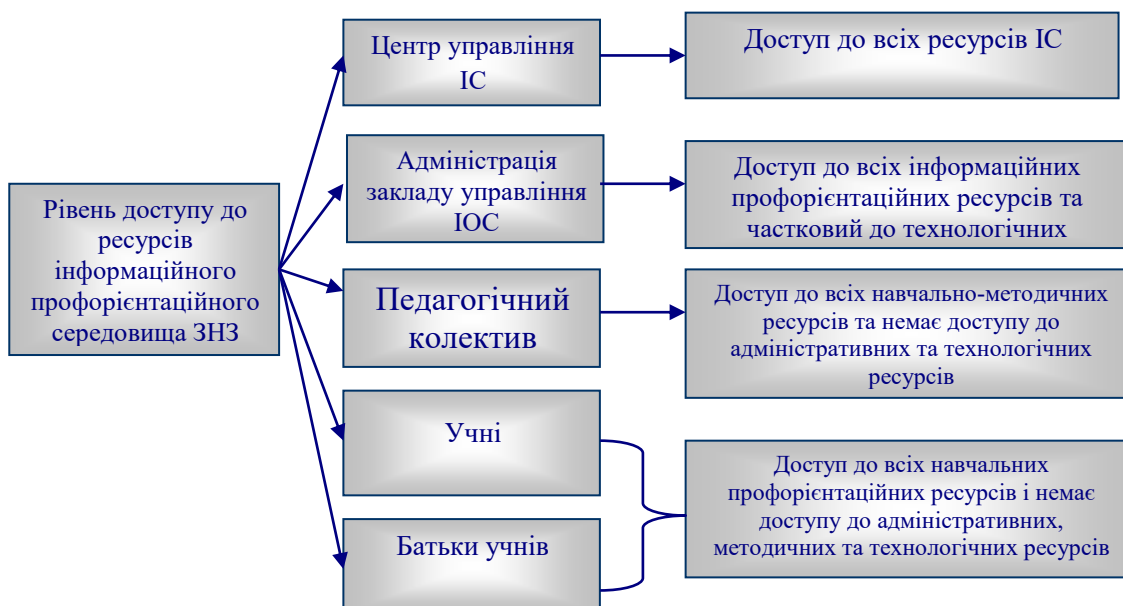

Рис. 2.3. Рівень доступу до ресурсів інформаційного профорієнтаційного середовища ЗЗСО

Для розв'язання одного з основних завдань сучасного ЗЗСО, підготовки випускників до життя в інформаційному суспільстві, необхідно забезпечити високу якість інформаційного профорієнтаційного середовища. Інформаційне профорієнтаційного середовище ЗЗСО можна назвати якісним, якщо [5]:

- є організаційна структура з профорієнтаційної роботи, в якій накопичуються та зберігаються інформаційні ресурси і надаються інформаційні послуги (додаток Б);
- розроблена та функціонує система оцінювання якості профорієнтаційного середовища ЗЗСО, що є складовою процесу управління якістю освіти;
- інформаційне профорієнтаційне середовище інтегроване до регіональних, вітчизняних і світових ресурсів для забезпечення освітнього процесу та підвищення кваліфікації вчителів школи;
- інформаційна грамотність учителів ЗЗСО, батьків та учнів відповідає сучасному рівню розвитку ІКТ, проводяться заняття з підвищення комп'ютерної грамотності вчителів і курси для учнів;
- інформаційні ресурси ЗЗСО різнобічні й орієнтовані на різні категорії користувачів;
- для підтримки інформаційного профорієнтаційного середовища ЗЗСО використовуються ІКТ (електронні каталоги, доступ до мережі Інтернет тощо);
- локальна мережа та робочі станції мають сучасне ліцензійне програмне забезпечення.

Важливим чинником якості інформаційного профорієнтаційного забезпечення є інформаційна інфраструктура навчального закладу, що включає:

- наявність та якість каналів зовнішнього зв'язку для доступу до ресурсів і локальної мережі закладу;
- якість інформаційно-методичного наповнення Інтернету й Інтернет-серверів;
- якість програмних продуктів для інформатизації освітнього процесу

й управління;

- наявність організаційних структур забезпечення доступу до інформаційних ресурсів;
- технічне забезпечення.

Отже, проблемним питанням у галузі інформаційного профорієнтаційного забезпечення є якість його управління. Відсутність ефективної системи інформаційного профорієнтаційного забезпечення управління призводить до неефективності прийняття управлінських рішень, дублювання в зборі інформації з профорієнтаційної роботи та її втрати. Створення у ЗЗСО інформаційно-управлінської системи дозволить оптимізувати наявні канали збирання інформації та забезпечить інформаційні профорієнтаційні потреби адміністрації й учителів.

Сучасна система управління післядипломною освітою та система підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів переживає складний період, зумовлений кардинальними змінами в усіх сферах суспільства: політичній, економічній, соціальній. У період входження України до європейського інтелектуального освітнього простору важливим напрямом політики держави в галузі освіти є її модернізація, одним із шляхів реалізації якої є профільна диференціація навчання, що сприяє самовизначенню особистості та розвитку профорієнтаційної компетентності керівників профільних загальноосвітніх навчальних закладів (ПЗНЗ).

Узагальнення наукових праць, в яких розкриваються теоретичні та методичні проблеми розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у сучасних умовах, дозволяє виділити кілька напрямів наукових досліджень в умовах інформатизації.

Перший напрям представляє результати фундаментальних досліджень у наукових працях: В. Паламарчук, А. Пригожина, О. Савченко та ін. (важливі аспекти сучасної школи); В. Андрущенко, Б. Гершунського, І. Зязюна, В. Кременя (філософський аспект); М. Удальцової, Н. Шуст (соціологічний); В. Бондаря, Л. Ващенко, Л. Даниленко (управлінський); В. Олійника, Н. Протасової, Т. Сорочан, В. Семиченко, Л. Пуховської й ін.

(освіта дорослих). Науковцями акцентується увага на розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в умовах післядипломної освіти з використанням інформаційних ресурсів, можливостей ІКТ, мережі Інтернет і дистанційних технологій, для проектування підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів [3; 29; 44].

Другий – пов'язаний з методологічними та теоретичними дослідженнями як атрибуту і одного з ключових елементів – аспектам моделі підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної компетентності в умовах інформаційного суспільства – присвятили свої дослідження багато науковців і практиків В. Байденко, Н. Бібік, Б. Блум, І. Галяміна, Р. Гуревич, Ж. Делор, І. Зязюн, Н. Кузьміна Т. Петухова, Л. Пуховська, А. Хуторський, Л. Хоружа та ін. Ці науковці вважають, що навчальний заклад післядипломної освіти має готувати компетентного фахівця, здатного продуктивно вирішувати навчальні та виховні завдання, які спрямовані на формування особистості інформаційного суспільства. Вони визначають, що в умовах компетентнісного та системних підходів управління ЗЗСО, у тому числі і профільної школи, керівники та вчителі мають одержати підготовку, яка пов'язана з розвитком мережних комунікацій, які є основою інформатизації розвитку профорієнтаційної компетентності [50; 62; 65].

Третій напрям із вивчення проблеми ЗЗСО окреслює низку її специфічних особливостей форм організації перманентної підготовки вчителів до менеджменту управління профорієнтаційною роботою шляхом використання різних сучасних технологій (додаток Б).

Однак, за безумовної важливості цих досліджень, поза увагою дослідників залишилося проектно-технологічне забезпечення менеджменту перманентної (постійної, безперервної) підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної компетентності в умовах інформатизації освіти. Аналіз наукової літератури з цієї проблеми свідчить, що, незважаючи на досить вагомий результати наукових пошуків, здобуті результати щодо впровадження профільним навчанням у ЗЗСО, управління профільним навчанням у старшій

школі не одержали форми цілісного узагальнення в контексті наукового обґрунтування системи підготовки керівників ЗЗСО до соціокомунікативної компетентності в умовах інформаційного суспільства [13].

Дослідження проблеми інформатизації розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО зумовлена вимогами сучасної практики, насамперед, потребами суспільства щодо підвищення якості загальноосвітньої й професійної підготовки особистості в суспільстві. Вивчення окремих аспектів профільного навчання в сучасних умовах і специфіки управління нею в контексті цих вимог завжди спирається на певну профорієнтаційну позицію, в якій розглядається сучасний тип учителя ЗЗСО і здійснюється аналіз профорієнтаційної компетентності як складової його професійної компетентності інформаційного суспільства.

У процесі створення ЗЗСО керівником формується ціннісно-сміслова спільність всіх учасників освітнього процесу – педагогів, учнів, їхніх батьків і громадськості, яка потребує від них реалізації профорієнтаційної компетентності. Професійну компетентність учителів ЗЗСО в умовах профільної старшої школи визначає його профорієнтаційна компетентність, яка є базовою ланкою педагогічної системи, націлена на формування компетентної особистості інформаційного суспільства. Ця педагогічна система в сучасних умовах представляє профільний загальноосвітній навчальний заклад, в якому передбачається зміни організації: навчально-виховного процесу за схемою профорієнтаційної диференціації; структури профорієнтаційної роботи притаманні компетентнісному підходу.

Педагогічна система реалізує компетентнісний ЗЗСО і представляє перманентний менеджмент його управління, який потребує навчання його керівників і педагогів, адекватного інформаційному профорієнтаційному суспільству [42; 65]. Невіддільність учителів ЗЗСО від потреби суспільства та наявності між ними зв'язків ми досліджували на практиці шляхом підготовки їх до профорієнтаційної компетентності на перманентних курсах підвищення кваліфікації у КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти», базовою

основою яких є інноваційні форми їх проведення, що поєднують форми організації проведення перманентних проблемних очно-дистанційних курсів (додаток В) і підготовку вчителів ЗЗСО до управління інноваційною діяльністю закладу освіти у міжкурсовий період.

Формою організації проведення перманентних проблемних курсів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО є науково-педагогічні школи, які визначають технології їхнього навчання на кожному етапі (очному, дистанційному, заліковому) системи післядипломної освіти. А саме: на очному етапі – школа інтерактивного навчання освітян; на дистанційному – школа дистанційного навчання професіоналів «Обери свій шлях»; на заліковому етапі курсів ПК вчителів ЗЗСО – школа фахового зростання, базовою основною формою їх проведення є перманентні дистанційні навчальні семінари. Навчальний план перманентних курсів розраховано на 108 годин (4 кредити), з розрахунку 36 годин на кожний етап курсів, зміст яких визначають інноваційні форми навчання з дистанційної освіти; інтерактивні технології з елементами тренінгу щодо організації підготовки вчителів ЗЗСО, притаманні компетентнісному підходу; проектні технології участі в різних навчальних інтер-проектах і програмах з організації профорієнтаційної роботи. На завершення навчання слухачі курсів, вчителі ЗЗСО, на кожному етапі одержують відповідні сертифікати.

Основною формою навчання вчителі ЗЗСО щодо інформатизації профорієнтаційної роботи у ЗЗСО у міжкурсовий період залишаються щорічні перманентні 18-годинні навчальні семінари (за 4 роки: $18 \times 4 = 72$ год. очного етапу), 36 год. самостійної керованої роботи (дистанційного етапу), 72 год. заліковий етап, разом 108 год. або 4 кредити. Розвиток профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у міжкурсовий період здійснюється на етапах стажування і спеціалізації. Форми організації підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної компетентності у міжкурсовий період забезпечує шляхи їх підготовки до управління нововведеннями (етап стажування в умовах мережного навчання); вивчення

досвіду ЗЗСО технології створення профільно-компетентнісної школи через колективний педагогічний суб'єкт шляхом дистанційного стажування у різних типах ЗЗСО (етап спеціалізації), зокрема із організації профорієнтаційної роботи вчителя.

Усього, за час перманентного навчання, навчання вчителів ЗЗСО оцінюється за рівнями: високий (від 16 до 14 кредитів), достатній (14-11 кр.), середній (11-8 кр.), недостатній (5-8 кр.).

Системний підхід до впровадження профільного навчання дозволяє розглядати профорієнтаційну компетентність учителів ЗЗСО як самостійний дистанційний етап їхньої підготовки до професійного управління соціальним об'єктом. Післядипломна педагогічна освіта створює умови для організації інноваційної профорієнтаційної діяльності ЗЗСО та підготовки до профорієнтаційної компетентності їх учителів як визначального компонента перманентного менеджменту.

Проте науковці звертають увагу на те, що значною мірою профорієнтаційна компетентність учителів ЗЗСО залежить від їх особистісних якостей, знань і вмінь щодо комунікативного спрямування здійснення його профорієнтаційного досвіду. Крім того, в теорії і практиці є суперечності, які свідчать про те, що суспільні потреби інноваційної політики освіти не забезпечуються повністю через відсутність системи перманентної підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної компетентності в ОППО, яка має забезпечити розвиток освіти в умовах інформаційного суспільства. Наявні невідповідності між якістю впровадження профільного навчання у ЗЗСО і рівнями теоретичного, науково-методичного й технологічного забезпечення в умовах післядипломної педагогічної освіти, їх інформаційного супроводу призводять до виникнення наукових і практичних проблем, що потребують конструктивного розв'язання, створення моделі інформатизації розвитку профорієнтаційної компетентності на засадах перманентного менеджменту [3; 65].

2.3 Інформаційно-комунікаційні технології як засіб організації профорієнтаційної роботи з учителями в системі післядипломної освіти

В умовах докорінних перетворень українського суспільства та держави освітній процес відіграє одну з головних ролей у формуванні стратегічного курсу інноваційної політики в освіті. Тому аналіз засобів формування інноваційної політики в освіті українського суспільства становить державну проблему, наукове висвітлення якої забезпечує розуміння сукупності перетворень профільної школи, зокрема і профорієнтаційної роботи, завдяки ІКТ, що відбуваються в суспільстві. Аналіз ІКТ як засобів інформатизації розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО дозволить у майбутньому більш глибоко та всебічно з'ясувати результати якості старшої школи, шляхи організації профорієнтаційної роботи як суб'єкту профільної школи.

Практична актуальність дослідження полягає в можливості використовувати його результати для виявлення сутності застосовуваних у ЗЗСО PR-технологій і тим самим використати вплив PR-технологій на розвиток профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у сучасних умовах. Практика та досвід управління ЗЗСО показали, що керівники ЗЗСО та їх учителі мають постійно дбати про конкурентоспроможний заклад освіти шляхом застосування ІКТ.

Окремі аспекти представленої проблеми, які стосуються особливостей застосування PR-технологій знайшли своє відображення в публікаціях українських і зарубіжних фахівців. Серед них необхідно відзначити цікаві дослідження О. Бабич-Декань, В. Бебик, Г. Грачова, Д. Джабасова, О. Карпукіна, І. Шкурата, які в своїх працях докладно аналізують використання засобів реклами, пропаганди та PR-технологій у сучасних умовах.

Однак, за безумовної важливості цих досліджень, поза увагою дослідників залишилися питання використання PR-проекту в освіті, зміст якого складає імідж ЗЗСО, у тому числі й профорієнтаційна компетентність її всіх учасників освітнього процесу.

Основний напрям PR-технологій у профорієнтаційній роботі ЗЗСО, в тому числі і профільного, щодо формування адекватного його іміджу. Технологічна основа PR має класичну формулу – RACE: Research (дослідження); Action (дія); Communication (спілкування); Evaluation (оцінка). RACE має базову структуру PR: аналіз, дослідження та постановка завдання. Розроблення проекту та його бюджету. Використання комунікацій шляхом здійснення проекту. Дослідження результатів, оцінка та корекція проекту [13].

Ми розглядаємо особливості PR-технологій для розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО, які нам необхідно враховувати під час створення її іміджу. Під формулою – RACE профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО ми розуміємо дослідження ЗЗСО, який є профільно-компетентнісною школою, здійснення комунікацій учасниками освітнього процесу з метою досягнення взаєморозуміння з різними групами колективного суб'єкту профільної школи, взаємодії та впливу на формування ціннісно-сислової спільності всіх учасників освітнього процесу педагогів, учнів, їхніх батьків і громадськості. Складовими профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО є не тільки соціальні та комунікативні компетентності, а й соціальні мережні комунікації, що розвиваються відповідними технологіями [12].

Ми згодні з думкою науковців, що комунікативні технології – це тип соціальних технологій, пов'язаних з організацією взаємин між людьми в процесі передавання інформації (в процесі руху інформаційних потоків). Під комунікацією (соціальною комунікацією) варто розуміти синхронну та діахронну взаємодію соціальних суб'єктів (людей та (або) їх спільнот), сутність якої складає рух від одного суб'єкта (джерела) до іншого (одержувача) інформації. Комунікативну технологію можна зрозуміти як інструментальну систему, що є результатом цілеспрямованої профорієнтаційної діяльності, яка створюється для вирішення завдань у комунікативній сфері [38, с.127].

Комунікативні технології включають набори методик, пов'язаних із

оптимізацією впливу на громадськість, батьків через ЗМІ, а також у процесі безпосередніх публічних виступів. Мова йде про технології збору аналітичної інформації під час проведення підготовчої роботи щодо організації професійної орієнтації учнів ЗЗСО; організації ефективного прес-посередництва, роботи педагогічного колективу у цей період; розроблення проведення кількісних і якісних психолого-педагогічних досліджень з метою їхнього використання в ЗМІ; технології підготовки промов і ефективної організації публічних виступів щодо іміджу ЗЗСО і його керівників, учителів та учнів.

Комунікативну технологію можна також визначити як практичне використання наукових знань щодо організації профорієнтаційного процесу в ЗЗСО. Будь-яка технологія комунікації в процесі перетворення об'єктів передбачає: якщо на вході є будь-який вихідний матеріал, то після застосування розрахованих впливів операція технологічного ланцюга завершується позитивно [8, с. 34].

У випадку з комунікативною технологією ЗЗСО усе набагато складніше: на вході й одиничний (думка кожного члена педагогічного колективу), і масовий суб'єкт (учнів і їхніх батьків), який виступає також об'єктом впливу на думку різних суб'єктів щодо визнання кращої професії. Інструментарій, який тут застосовується – різні інформаційно-комунікативні засоби впливу. Мета застосування подібних технологій щодо створення – моделі прийняття рішення чи стратегії поведінки через зміну структури організації профорієнтаційного процесу та переорієнтацію зовнішніх і внутрішніх інформаційно-комунікативних потоків. Реальним об'єктом впливу виступає модель ситуації взаємодії та впливу на спілкування і взаємодію, що фіксує та розвиває подумки із залученням абстрактних раціональних способів аналізу ситуації щодо організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів ЗЗСО [64, с. 164-165].

Для того, щоб реалізувати комунікативну технологію та досягнути поставленої мети вчителям ЗЗСО варто дотримуватися цілої низки

параметрів, що визначають: професійна розмова, реклама, пропаганда і PR-технологія або технологія зв'язків із громадськістю. Дослідження показали, що це потрібно врахувати під час підготовки вчителів ЗЗСО до організації профорієнтаційної роботи в системі післядипломної освіти з учнями старших класів. А саме.

Професійна розмова, немає нічого зайвого, все системно, все підкорено одній меті. Непрофесійна розмова може мати дуже багато випадкових продовжень, що не мають ніякого значення. До основних профорієнтаційних комунікативних технологій ЗЗСО традиційно відносять рекламу навчального закладу, пропаганду системи цінностей педагогічного колективу і PR-технологію або технологію зв'язків з громадськістю. Всі ці види технологій відносять до прагматичних комунікацій, метою яких є досягнення адекватного (прорахованого) ефекту.

Реклама – це той вид інформації, котрий спрямований на створення переконаності в тому, що він має справу з найкращої якості видом товару або послуг. PR-послуги – це спосіб поширення інформації з метою популяризації товарів, послуг, ідей. Тому в діяльності реклама не може не використовуватися у PR-діяльності, багато PR-програм містять великий обсяг реклами [4, с. 78-80]. Проте, між ними варто відзначити цілу низку відмінностей:

Інформація про ЗЗСО розміщується виключно завдяки його актуальності, як для вчителів, так і для учнів, батьків і громадськості. Обмежена в часі та обсязі кампанія «закидання у громадський простір певних доз хороших новин». Необмежений в часі та просторі механізм безперервних взаємин з різними суспільними групами з різних приводів, в тому числі і негативної якості. Реклама є односторонньою комунікацією, в якій підтримуються повністю суб'єктно-об'єктні відносини. Аудиторія є чистим об'єктом, вона «безгласна» PR спирається на двосторонні відносини; важливо почути її «голос».

Проте у ЗЗСО використовуються й пропагандистські комунікативні технології. Різниця між пропагандою, яка є способом поширення

педагогічних уявлень, цінностей і формування у людей бажаних (заданих) профорієнтацій, певного типу поведінки та дій [46, с. 75].

Реклама PR полягає у тому, що метою пропаганди є залучення прибічників з обов'язковою ідентифікацією, суцільним ототожненням з ідеєю, що пропагується, тоді як PR ставить за мету встановлення відносин взаєморозуміння у реалізації спільних цілей. Матеріали PR є більш фактологічними, об'єктивними, менш упередженими та вільними від самозакоханості, ніж у рекламі та пропаганді.

Метою пропаганди PR є створення руху домовленості між учасниками профільного процесу щодо вибору конкурентоспроможної професії. Пропаганда «виробляє» прихильників – має жорстку установку – намагається примусити людей прийняти певні переконання, не цікавлячись, чи хоче цього людина. PR прагне розуміння, виявляє «зони співпадання» (суміщення) інтересів і створює умови для їх узгодження. Має м'яку установку, лише пропонує скористатися певною інформацією, а пізніше добровільно прийняти чи заперечити ті чи інші думки й ідеї. Інструментально пропаганда відрізняється від зв'язків з громадськістю та реклами тим, що має на меті змінити цінності, погляди, переконання реципієнта, тобто вона є більш професійною.

У свою чергу зв'язки з громадськістю (PR) визначають діяльність з встановлення взаємовигідних, гармонійних відносин між організацією та громадськістю [63, с. 216].

Мета такого роду діяльності є формування позитивного образу до професії у вигляді ставлення до певного суб'єкта, події, дії. Нарешті, реклама діє з метою ознайомлення, популяризації, розкриття переваг і збільшення обсягу продаж продукту, зокрема і з професійної орієнтації. За об'єктом комунікативної дії пропаганда впливає на мережу соціального сприйняття, систему життєвих координат реципієнта, вона забезпечує від реципієнта належного бачення соціальних реалій (підкорення як ставлення, що готове втілитися в життя), як в нашому випадку це створення системи профорієнтаційної роботи у ЗЗСО. Зв'язки з громадськістю мають справу з

оцінкою реципієнта до суб'єкта, ставлячи за мету сформувати позитивний образ суб'єкта, реклама саме орієнтується на окремо взяті ситуації та на вибір конкретного товару (дії). Інструментально визначається й коло функцій кожної технології. Функції пропаганди – соціальний контроль, задавання вектору дій послідовникам, мобілізація й активізація свідомості, опосередкована боротьба з конкурентом. Функції PR – дослідження громадської думки та її формування, двосторонні комунікації, запобігання конфліктам, сприяння взаємній довірі, гармонізація взаємин рівноправних суб'єктів. Функції реклами – популяризація товару (професії), його яскрава сигніфікація, надання йому образу максимальної актуальності порівняно з іншими товарами [58, с. 126].

Концепт кожного з типів організації інфопотоків детермінує масштаб діяльності та широту функцій. Однак, доволі очевидним залишається той факт, що PR і реклама застосовують принцип альтернативи, тобто усяк час, навіть частково, монопольна ситуація за своєю сутністю допускає наявність хоча й конкурентного, але все ж таки альтернативного образу відповідної професії.

Звичайно, цей потенціал буде залежати від готовності вчителів ЗЗСО, від якого він виходить, від довіри до каналу інформації, який озвучує думку суб'єкта, від обсягу охоплених реципієнтів, від якості подання інформації (риторики), об'єктивної громадської значущості предмета повідомлення. Доки протистояння з професійної орієнтації здійснюється на рівні думок, основну роль будуть відігравати PR і рекламні техніки. Якщо протистояння переходить на рівень колективних суб'єктів педагогічного колективу – в справу втручається пропаганда профорієнтаційних питань [63, с. 39].

Однак, наявні і суто пропагандистські методи, які ні жодного разу не можуть використовуватися у PR і рекламі: дезінформація, цензура і використання образу ворога. Як правило, ці мобілізаційні методи застосовує лише держава й лише в кризових ситуаціях.

У світі, де знання конструюються як накопичення, дискурс конститується під впливом середовища на основі повторення посилянь із

властивим їм ідеологічним зарядом, пропаганда – це дієвий спосіб вести іншого у світі багатьох, створюючи йому пристойну картину світу. Основна відмінність пропаганди від PR і реклами, таким чином, полягає в тому, що пропаганда за допомогою міфологем або раціональних пропозицій, їх знакової й агресивної експресії, повідомляє людині не «хто вона», а «хто вона стосовно іншого». Основні ознаки комунікативних технологій згідно запропонованих схем мають дещо умовний характер, але саме вони традиційно відзначаються більшістю сучасних авторів. Отже, комунікативна профорієнтаційна технологія – це система заходів інформаційно-психологічного впливу на свідомість учасників ЗЗСО в інтересах досягнення своїх цілей щодо спрямованого за самовизначенням учнів старших класів [33, с. 28].

Якщо вибудувати використання цих базових комунікативних технологій у певній послідовності відповідно до завдань профільної школи, то вийде такий алгоритм. PR-комунікативні технології формують довіру учнів та їх батьків і громадськості до визначеного ЗЗСО, тобто створюють плацдарм для подальшої профорієнтаційної компетентності вчителів. В успішних ЗЗСО використовують найбільш вдалі методи і ресурси комунікативних технологій, і сучасні автори все більше схилиються до ідеї деякого інтегрального комплексу соціокомунікативних технологій як портфоліо [55, с. 59].

Отже, в ситуації спілкування з представниками організації, що виражає інтереси якоїсь групи населення, варто враховувати міру розходження інтересів тих, із ким організація вступає в контакт; сформулювати представлені інтереси так, щоб партнер із переговорів міг узгодити з ними як представлені, так і власні інтереси в його портфоліо.

В умовах розбудови освіти в Україні надзвичайно актуальною є проблема формування профорієнтаційної компетентності учнів старших класів профільної школи, що зумовлено пошуком оптимальних шляхів підготовки їх до самостійного життя.

За таких умов визначення наукових засад розвитку профорієнтаційної компетентності шляхом технології портфоліо є актуальною проблемою.

Технологія портфоліо розглядається як засіб інформатизації розвитку професійної профорієнтаційної компетентності педагога.

Профорієнтаційна компетентність в такому розумінні визначає готовність і здатність учителя як професіонала до профорієнтаційної комунікації з персоналом своєї школи, до діалогу з учнями та їх батьками, до взаємодії з представниками громадських організацій, що функціонують в освітньому профорієнтаційному профільному середовищі ЗЗСО. В умовах профільно-компетентнісної школи завданням керівника є створення колективного творчого електронного портфоліо.

Портфоліо (англ. portfolio) – перелік (коротке портфоліо) або збірка (широке портфоліо) виконаних робіт і напрацювань певної особи (компанії). Портфоліо в перекладі з італійської – «папка з документами», «папка спеціаліста». З французької: porter – формувати, нести, folio – листок, сторінка. Портфоліо може бути як на папері, так і в електронному вигляді. Електронне портфоліо, в свою чергу, може зберігатись локально (бути доступним лише визначеному колу людей) та глобально (бути доступним для всього світу – для користувачів Інтернету). Глобально доступне портфоліо інакше називається веб-портфоліо. Термін «портфоліо» прийшов в педагогіку з мистецької галузі – в 19 ст. в Італії так називали альбом з фотографіями, а в епоху Ренесансу художники й архітектори привозили з собою «портфоліо», коли претендували на вакантне місце в академії мистецтв або на участь у будівельному проекті. За допомогою зібраних у портфоліо документів можна було скласти думку про якість роботи, оцінити професійний рівень претендентів [74].

Неоднозначне тлумачення використання технології «портфоліо» педагогами як «досьє успіхів», «портфоліо педагога», «методична папка», «педагогічний портфель», «методична скарбничка педагога» привело до думки, що технологія «портфоліо» є новою технологією управління освітою в умовах інформаційного суспільства. Практика та досвід показують, що профорієнтаційна компетентність учителів визначає ступінь знань, умінь фахівця у своїй галузі, його здатність

вести постійну роботу з оновлення змісту професійної освіти, удосконалення навчальної й виховної роботи в навчальному профорієнтаційному середовищі профільного ЗЗСО і формувати вміння учнів, їхні соціальні та комунікативні компетентності [48; 66].

Більш того, науковці стверджують, що становлення профорієнтаційної компетентності педагога неможливе поза формуванням її як фахівця-професіонала. Конкурентоспроможність педагога в умовах освітніх інноваційних змін залежить від його здатності опанувати нові сучасні технології, адаптуватися до умов, які змінюються, тому важливим є використання технології «портфоліо педагога», особливо для вчителів, які здійснюють профорієнтаційну роботу з учнями старших класів [66].

Ми погоджуємось із думкою авторів, що технологія «портфоліо» розглядається як необхідна умова інтелектуального, творчого й морального розвитку особистості в умовах інформатизації профільного ЗЗСО. Ми розглядаємо профорієнтаційну компетентність педагога як «досье успіхів», в якому відображаються зміни в суспільстві, що відбувається в житті учня. Таким «досье успіхів» має стати портфоліо педагога в майбутньому, вчитель ЗЗСО має використати його для іміджу закладу освіти з профорієнтаційної роботи [13].

Різні аспекти проблеми створення портфоліо профорієнтаційної компетентності педагогів привертали увагу багатьох дослідників. За Є. Могильовкіним «Портфоліо» – технологія планування професійної кар'єри учня та вчителя, основний зміст «Портфоліо» – показати все, на що ти здатний, створити «стимул зростання» [47].

Науковець О. Негрівода виділяє три основні характеристики портфоліо вчителів:

- 1) основний зміст портфоліо – дати можливість кожному показати все, на що він здатний, продемонструвати найбільш сильні сторони, максимально розкрити творчий потенціал;
- 2) розвиток навичок аналізу діяльності, самоорганізації, самоконтролю, самооцінки, а також позитивного ставлення до критики своєї діяльності;

3) самоусвідомлення і самовідчуття своїх результатів, розуміння їх динаміки [49].

Згідно з сучасними словниками, портфоліо — це повна збірка власних досягнень, своєрідне дос'є. Портфоліо дозволяє ЗЗСО враховувати результати, досягнуті вчителем у різноманітних видах діяльності: навчальній, виховній, творчій, методичній, дослідницькій в умовах профільного навчання. Технологія портфоліо – це організація оцінки спеціалістом професійних успіхів, труднощів, а також шляхів їх подолання, функції якого – накопичувальна, моделююча, стимулююча [66].

Функції портфоліо можна сформулювати і ширше: діагностична – фіксує зміни і ріст профмайстерності за певний проміжок часу; мотиваційна – заохочує до ефективної роботи; змістова – розкриває весь спектр виконуваних робіт; розвивальна – забезпечує безперервність процесу зростання; цілепокладання – підтримує мету самовдосконалення; рейтингова – демонструє діапазон професійних профорієнтаційних компетентностей учасників освітнього процесу ЗЗСО [47]. Дослідниця І. Галковська визначає види портфоліо: за метою (портфоліо – власність, портфоліо – звіт) і за змістом (портфоліо досягнень, проблемно-орієнтованим портфоліо, тематичний портфоліо, презентаційний портфоліо, комплексний портфоліо). Інші автори пропонують таку класифікацію портфоліо: портфоліо розвитку, навчальне планування, портфоліо готовності, показове портфоліо, портфоліо працевлаштування, портфоліо для вступу до ЗВО, портфоліо документів, портфоліо процесу [9]. Актуальність проблеми зумовлена тим, що, в умовах реформування вітчизняної освіти та приєднання до Болонської системи, компетентнісний підхід в освіті та вихованні, технологія портфоліо у ЗЗСО, в тому числі і профільної школи набуває неабиякого значення [9, с. 11].

Теоретичний аналіз наукових джерел показав, що є нові форми портфоліо: електронне портфоліо; паспорт компетенцій і кваліфікації; Європейський мовний портфоліо (єдиний європейський зразок, прийнятий Радою Європи). Портфоліо вчителя, на думку Пітера Зелдіна, автора книги

«The Teaching Portfolio», є черговим етапом в розвитку професії – також у свій час у портфоліо ввійшли найкращі досягнення дизайнерів, фотографів, архітекторів, модельєрів та ін. Є життєва необхідність, у зв'язку з тим, що вимоги до якості освіти постійно підвищуються, у створенні педагогічного портфоліо. З одного боку, портфоліо вчителя потрібно керівництву школи для моніторингу ефективності роботи вчителя, для розвитку його профорієнтаційної компетентності, з іншого – для його самоспостереження, самооцінки і самозростання.

Як зазначає Є. Могильовкін, портфоліо – це опис у фактах значних якостей і досягнень учителя й учнів, який включає в себе спектр документів, що формують уявлення про специфіку підходу і рівень профорієнтаційної ефективності вчителя [47, с. 20]. Створення і поширення портфоліо має певні завдання, основні з яких:

- прослідкувати еволюцію професійної педагогічної діяльності конкретного вчителя;
- систематизувати навчальні матеріали і напрацювання;
- продемонструвати свої власні досягнення колегам;
- запропонувати спосіб організації, проведення та пред'явлення результатів, того чи іншого навчального курсу.
- допомагати розширенню науково-методичного діапазону закладу освіти.

Такий феномен як «розкрутка» вчителів у США пояснюється ефективністю ідей портфоліо як візитівки ЗЗСО вчителя й учнів. Нині більше 1000 американських шкіл і закладів вищої освіти активно використовують портфоліо як показник самостійності вчителя. Підтвердженням цього є коротка історія ідеї портфоліо в освіті.

Портфоліо також є технологією автентичного оцінювання професійної діяльності вчителів ЗЗСО. Це індивідуальний, персонально підібраний пакет матеріалів, які з одного боку, демонструють результат роботи, а з іншого – містять інформацію, яка характеризує способи аналізу і планування своєї діяльності, в тому числі й участь у профільному навчанні учнів (додаток Е).

Автентичне оцінювання це: форма оцінки особистісних досягнень і освітніх результатів; «справжня оцінка» або «оцінка реальних досягнень». Вимоги та правила щодо оформлення портфоліо, як варіант вміщено у додатку 3 [47; 49].

Одна з сучасних інформаційних технологій, яка покликана допомогти вчителю ЗЗСО щодо розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя в умовах безперервної освіти – це електронне професійне портфоліо. Переваги електронного портфоліо: сучасність; оперативність (можливість швидко вносити необхідні зміни; функціональність (можливість надати дані великій кількості експертів, колег тощо); ефективність; ергономічність; відкритість і прозорість для всіх учасників освітнього профорієнтаційного процесу [49; 74].

Багато авторів репрезентують електронне портфоліо як набір документів, сформований на комп'ютері. Цей підхід має право на життя, але потребує удосконалення. Нині значне поширення отримав Інтернет і найефективнішим буде портфоліо, яке опубліковане в Інтернеті у вигляді сайту ЗЗСО або блогу вчителя, учня. Тоді цей сайт зможуть побачити сотні інших учасників профорієнтаційного процесу, оцінити його і скористатися перспективним досвідом. Електронне портфоліо – це веб-базований ресурс, сайт ПЗНЗ, його керівника або вчителя, який відображає індивідуальність і професійні досягнення власника, зокрема й інформацією з професійної орієнтації учнів [58].

Електронне портфоліо допомагає будувати різні візуалізації: зведені таблиці, діаграми, графіки, створені презентації тощо. Гіпертекстова технологія побудови продукту, що дозволяє реалізувати зв'язки між компонентами моделі портфоліо, найбільш переконлива у вигляді перехресних посилань щодо вибору професії учнями старших класів. Матеріали електронного портфоліо легко редагуються й удосконалюються. Електронне профорієнтаційне портфоліо має такий самий вигляд, який використовують і на паперових носіях: портфоліо досягнень; презентаційне портфоліо; тематичне портфоліо; комплексне портфоліо. Структуру електронного профорієнтаційного портфоліо визначає:

загальна конкурентоспроможна інформація про професію; результати профорієнтаційної діяльності; науково-методична діяльність; професійна орієнтація учня та вчителя; навчально-матеріальна база [12].

Електронне портфоліо може також складатися з таких папок:

«Портрет» – тут можна розповісти про ЗЗСО і про себе, обґрунтувати вибір ЗЗСО і майбутні професії, викласти свої уявлення про якості професії й особистості, необхідні сучасному учню та вчителю. Можна сформулювати свої особисті завдання в процесі професійного розвитку.

«Досьє успіху» – вчитель та учні фіксують свої особисті професійні досягнення й успіхи. Це найінтерактивніший розділ портфоліо, який може представляти і «досьє успіху» ЗЗСО, оскільки показники розвитку навчального закладу та вчителя можна змінювати, демонструвати динаміку зростання.

«Папка особистісних досягнень» може вміщувати презентаційні матеріали як ЗЗСО, так і особисті досягнення вчителя й учнів. «Папка особистісних досягнень» ЗЗСО обов'язково має містити інформацію для всіх учасників освітнього процесу щодо створення умов для рівного доступу освіти, в тому числі і профільного навчання. «Папка особистісних досягнень» учителя включає підрозділи «Моє досьє», «Мої дидактичні матеріали», «Мої відкриті уроки», «Я – учень». Дані підрозділи є власною медіатекою вчителя, в якій зберігаються результати творчої професійної діяльності, що в будь-який момент можна продемонструвати для ілюстрації професійних компетенцій.

«Оцінка керівника» включає відгуки, рекомендації адміністрації ЗЗСО учителеві, учнями на їх батьків.

«Кар'єра» (описуються перспективи кар'єрного зростання і професійного саморозвитку) [74].

Кожний ЗЗСО розробляє своє положення про електронне портфоліо вчителя й учня, включаючи папки і розділи, які, на їх думку, є найбільш доцільними та найкраще відображають ріст професійної майстерності вчителя, зокрема і з профорієнтаційної роботи. Зразок Положення про

електронний портфоліо, як варіант, представлено у додатку Ж. Вчитель в своєму портфоліо відстежує ефективність власного викладання, проводячи самооцінку своєї профорієнтаційної діяльності. Склад портфоліо залежить від мети, конкретних завдань, які ставить перед собою ЗЗСО, учитель та учні старших класів [47; 66].

Портфоліо може оформлятися як у паперовому вигляді, так і з використанням ІКТ. Використання цих технологій дозволяє спростити процес складання портфоліо, забезпечує постановку поточних завдань і спостереження за їх досягненням, автоматичне датування робіт під час їх розміщення, доступність їх для колег, а також ефективний зворотний зв'язок і оцінку кожної представленої роботи, дає можливість організувати відкрите обговорення.

Будь-яка модель професійного портфоліо має починатися з титульної сторінки, на якій подаються особисті дані вчителя ЗЗСО та учнів, їх фотографії, назва навчального закладу тощо.

Обов'язкові розділи:

- титульна сторінка: повна назва ЗЗСО та основні напрями його діяльності;

- прізвище, ім'я вчителя й учня; назва закладу вищої освіти, який закінчив учитель; стаж роботи в цьому закладі; кваліфікаційна категорія, звання; назва предмета, який викладає, в яких класах; період, за який подані матеріали; в правому верхньому куті розміщується фотографія вчителя довільних розмірів. Для учня – його результати навчання.

- «Зміст портфоліо», де перераховуються заголовки представлених матеріалів (із позначенням сторінок); назва власника документу з описом мети, призначення і короткого опису цього портфоліо.

У процесі складання портфоліо враховується структурування і логічність. Зібрані матеріали варто сформулювати за розділами, які мають мати заголовки. Коментар до портфоліо має бути вдумливим, таким, що відображає власні думки вчителя й учня щодо їхньої профорієнтаційної діяльності, дає повну картину творчого зростання педагога й успіх учня

старших класів. Він може бути представлений у вигляді окремого листа читачеві, виступу, короткого параграфа з вираженням своїх думок, пояснювальної записки тощо.

Обсяг матеріалів портфоліо від 30 до 70 сторінок друкованого тексту. Текст розміщується з дотриманням таких розмірів полів: ліве – не менше 30 мм, праве – не менше 10 мм, верхнє – не менше 20 мм, нижнє – не менше 15 мм. За комп'ютерного набору використовується 14 кегель шрифту, інтервал – 1,5.

У випадку включення в портфоліо учнівських робіт необхідно додати до них коментар або анотацію. Доцільно до портфоліо включити дані про нагороди ЗЗСО, їх керівника, вчителів та учнів.

Мета ведення портфоліо вчителем: систематизація досвіду; чітке визначення напрямів розвитку, що полегшує самоосвіту або консультування з боку колег та адміністрації; об'єктивна оцінка професійних умінь; допомога учням в одержанні додаткової інформації щодо вибору професії. В процесі дослідження ми створили правила складання портфоліо.

Правила складання портфоліо:

- якомога точніше сформулювати тему портфоліо, самокритично оцінивши свої можливості та здібності;
- визначити вигляд і структуру портфоліо, види рефлексії та критерії оцінки;
- зібрати наявні документи та матеріали і розташувати їх в певному порядку; скласти перелік;
- усі документи мають бути датовані, в них мають бути вказані посади і звання рецензентів, авторів, які пишуть рецензії на матеріали портфоліо (наприклад, до атестації);
- важливо періодично поповнювати портфоліо відповідними документами та відстежувати результати роботи відповідно до поставлених цілей;
- вказати джерела, що використані для роботи та дотримуватися принципів формування портфоліо: системність і регулятивність самомоніторингу;

достовірність; об'єктивність; націленість автора на самовдосконалення; структуризація матеріалів, логічність і лаконічність усіх письмових пояснень; акуратність і естетичність оформлення; цілісність, тематична завершеність представлених матеріалів; наочність результатів роботи; технологічність.

Таким чином, ми прийшли до висновку, що технологія використання PR-технологій щодо інформатизації розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в умовах післядипломної освіти з метою створення профільно-компетентної школи передбачає прийняття в якості інформатизації розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО технології портфоліо, за допомогою якої вчитель ЗЗСО аналізує й оцінює розвиток ЗЗСО, учитель відстежує перебіг і результати профільного освітнього процесу на основі ІКТ.

Підготовка вчителя у системі післядипломної освіти має відображати такі педагогічні умови його навчання, які б сприяли розвитку профорієнтаційної компетенції в процесі формування професійних інтересів учнів старшої школи [60].

Аналіз сучасних досягнень надали можливість визначити, що вітчизняні дослідники спрямували свої зусилля на пошук напрямів удосконалення професійної підготовки педагогічних кадрів із метою підвищення їхньої профорієнтаційної компетентності в умовах інформаційного суспільства.

Теоретичні основи проблеми розвитку особистості в умовах диференціації й індивідуалізації навчання привертала увагу відомих педагогів, науковців, учителів-практиків, починаючи з XVII ст. (Г. Ващенко, Я. Коменський, А. Макаренко, Й. Пестолоцці, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський), і ґрунтовно розроблені в працях С. Архангельського, Ю. Бабанського, С. Гончаренка та ін. [60].

У кінці 90-х рр. минулого століття педагоги та психологи досліджують проблему профільного навчання як засіб диференціації й індивідуалізації навчання в різних аспектах: особливості неперервної професійної освіти

(К. Абульханова-Славська, С. Батишев, Р. Гуревич, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало та ін.); розвиток творчої професійно орієнтованої особистості (Є. Павлютенков, І. Підласий, О. Савченко, С. Сисоєва, С. Фукуяма та ін.); психолого-педагогічні засади допрофесійної підготовки учнів (Л. Йовайша, В. Мадзігон, С. Максименко, Л. Тименко, Б. Федоришин та ін.); моделі профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах сільської місцевості (Г. Осадчий, А. Остапенко, Н. Шиян та ін.) [30; 60; 67].

Аналіз наукових праць з означеної проблеми свідчить, що, незважаючи на ґрунтовні дослідження теоретичних основ підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної діяльності в цілому, системи підготовки вчителів ЗЗСО до впровадження профільного навчання не знайшла свого відображення в теорії та практиці.

У процесі становлення і розвитку української державності перед суспільством постають нові актуальні проблеми, розв'язання яких є гарантією функціонування всіх суспільних інститутів. Сьогодні є нагальна потреба по-новому осмислити стан і завдання професійної підготовки спеціалістів у всіх галузях економіки та соціальної сфери, адже освіта, кваліфікація та майстерність зайнятих у процесі соціального виробництва людей прямо впливають на темпи формування матеріальних і духовних цінностей суспільства. Тому в сучасних умовах надзвичайно актуальною є проблема професіоналізму.

У сучасному суспільстві інтерес до проблеми особистості настільки великий, що вона стала предметом дослідження більшості суспільних наук. Адже шляхи її формування визначають подальший розвиток суспільства. Серед філософів, психологів, педагогів на рівні державної політики все частіше ведуться розмови про людиноцентризм як гуманістично орієнтований підхід до формування нової людини – активної, енергійної, розум і душа якої знаходяться у злагоді. Людиноцентризм – це актуалізація гуманістичних тенденцій у сучасну епоху, відхід від її раціоналістичних, прагматичних імперативів. Адже не секрет, що в багатьох випадках ми

спостерігаємо дегуманізацію суспільних відносин, що знаходить реальний відгук молоді, учнів і студентів. Старі форми втратили своє значення і вплив, тому нині мало вже лише закликів до гуманізму [68, с. 7].

У сучасних умовах особливо важливо привернути увагу педагогів до формування у вихованців особистісних цінностей, до таких якостей, як справедливість, свободололюбність, самоповага (гідність). У зв'язку з цим проблема особистості набуває не лише теоретичного, а й практичного значення. Цим пояснюється її актуальність.

Під профорієнтаційною компетентністю дослідники визначають інтегральну готовність і здатність зрілої особистості будувати свій поступовий психічний і професійний розвиток із постійним ускладненням завдань і зростанням рівня досягнень, котрі найбільш повно реалізують інформаційні, інтелектуальні та ін. ресурси людини [31].

Профорієнтаційна компетентність, як і будь-яка інша компетентність, включає знання, вміння, якості особистості, а саме: профорієнтаційні знання (обізнаність, поінформованість про те, які досягнення можливі у сфері психічного, інформаційного, професійного розвитку, їх рівні, варіанти); профорієнтаційні вміння (прийоми, способи, технології досягнень у сфері психічного розвитку та професійній сфері, прийоми розрізнення, оцінювання різних видів акме); профорієнтаційні якості особистості, які забезпечують рух людини до окреслених досягнень; до цих особистих якостей ми відносимо, перш за все, акмемотивацію й акмездібності [70].

Актуальною є наукова проблема, яка полягає в необхідності визначити умови й чинники впровадження системного підходу в теорію та практику вищої освіти в Україні, виходячи з реалій сьогодення й орієнтуючись на перспективні завдання, визначені у провідних нормативних державних документах щодо розвитку освіти (Закон України «Про освіту», Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Концепція національного виховання, Закони України «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту» тощо.

Отже, зміст профорієнтації полягає у визначенні таких напрямів:

шляхи досягнення педагогом професіоналізму; гуманістична орієнтація на розвиток особистості студента засобами окремих навчальних профільних предметів; вибір педагогом способів своєї діяльності з урахуванням мотивів, ціннісних орієнтацій, цілей; підготовка особистості до наступних педагогічних впливів. Саме тому ми можемо стверджувати, що ключовими поняттями профорієнтації слід визначити такі: педагогічна майстерність, педагогічна діяльність, розвиток особистості, мотивація діяльності, професіоналізм педагога.

Профорієнтаційна діяльність поліфункціональна і включає багато різних видів і напрямів діяльності: навчальна, розвивальна, виховна, діагностична, корекційна, консультативна, управлінська, організаційна, рефлексивна, самоосвітня. Суб'єктами профорієнтаційної діяльності є: педагоги, управлінці, методисти, організатори у сфері освіти. Беручи до уваги те, що профорієнтаційна робота досліджує шляхи професійної орієнтації учнів, доцільно з'ясувати таке явище, як професіоналізм учителя.

Професіоналізм учителя – це інтегральна характеристика вчителя, яка передбачає володіння ним видами профорієнтаційної діяльності та наявність у вчителя професійно важливих якостей, які забезпечують ефективне вирішення професійної орієнтації учнів в умовах навчання і виховання інформаційного суспільства. Професіоналізм педагога має відповідати таким критеріям:

- об'єктивні критерії: ефективність профорієнтаційної діяльності (основних її видів – навчальної, розвивальної, виховної, а також допоміжних – діагностичної, корекційної, консультативної, організаційно-управлінської, самоосвітньої);
- суб'єктивні критерії: стійка профорієнтаційна спрямованість (бажання залишатися на професійній ниві й організовувати профорієнтаційну роботу), розуміння ціннісних орієнтацій конкурентноспроможної професії, задоволеність працею;
- процесуальні критерії: використання вчителем гуманістично спрямованих способів, ІКТ у своїй праці та в роботі з учнями;
- результативні критерії: досягнення в профорієнтаційній роботі

результатів, необхідних суспільству [18].

У цьому процесі важливим є такий елемент профорієнтаційної майстерності вчителя ЗЗСО, як постійний контакт із людьми (мистецтво творчої взаємодії), що потребує оптимальної професійно-психологічної підготовленості (психолого-педагогічні знання й уміння, розвинуті професійні якості та здібності).

Такий підхід дає поштовх для подальшого вдосконалення фахової майстерності вчителя з професійної орієнтації учнів старшої школи.

Перелік проектів Ради Європи за минулі роки вражаючий. Зокрема, він включає і великий проект щодо шкільної освіти, в якій на перший план висувалися роль і значення середньої профільної освіти в підготовці молоді до вищої освіти і одержання професій, до життя в демократичній і полікультурній Європі тощо. Це зумовлює самоспрямування особистості до вершин професійної діяльності». Залежно від цього розрізняють наступні акмеологічні чинники: об'єктивні, залежні від реальності та спрямовані на досягнення оптимального результату; суб'єктивні, пов'язані з внутрішніми передумовами міри успішності профорієнтаційної діяльності особистості (мотиви, спрямованість, здібності, компетентність, творчість); об'єктивні-суб'єктивні, що організують профорієнтаційне середовище та якість управління системою. Це дозволяє розширити підходи до проблеми творчої самореалізації особистості в процесі профорієнтаційної діяльності, сприяє цілісному, конструктивному розумінню знань про людину як носія власного досвіду та соціальних зв'язків [А. Деркач, Н. Кузьміна].

Доцільно враховувати, що процес самореалізації особистості значною мірою залежить від характеру життєвих обставин, однак, разом з тим, значна частина життєвих досягнень залежить від власних настанов, ціннісних орієнтацій, сили волі, мотивації, здібностей тощо. Тому формування позитивного внутрішнього настрою, виховання в них потреби в самореалізації є суттєво важливим етапом навчання вчителів ЗЗСО в ОІППО.

Інформатизація профорієнтаційної діяльності за змістом є однією із найскладніших із найрізноманітніших видів професійної діяльності. Від

суб'єкту профорієнтаційної діяльності вона вимагає наявності різноманітних складних здібностей, високого рівня спеціальних якостей і вмінь, які інтегровані в складні системні утворення. Для виявлення особливостей профорієнтаційної діяльності необхідно встановити її границі. Ця границя необхідна для розділення «виконавської» й «управлінської» діяльності. Отже, виконавська діяльність виражає собою статичне начало світу діяльності тому, що вона передбачає реалізацію фіксованої норми перетворення будь-чого. Інформатизація профорієнтаційної діяльності передбачає динамічне начало світу діяльності і включає породження норми перетворення будь-чого, удосконалення норм як вихідних начал.

Тобто, вчитель (керівник) проектує і перепроєктовує, забезпечує, здійснює постановку виконавської діяльності. Виконавська діяльність має бути забезпечена сервісними видами діяльності (забезпечення «матеріалом» діяльності, «засобами» діяльності, «способами застосування засобів», «діячами» чи людьми, які володіють необхідними здібностями).

Специфіка інформатизації профорієнтаційної діяльності полягає в тому, що вчитель перебуває в двох формах буття – внутрішньому і зовнішньому. Внутрішня форма зумовлена вже створеністю місця для неї. Проте, вчитель виходить за межі готових структур, освітньому простору профорієнтаційної діяльності, щоб спочатку їх створювати і вдосконалювати, а потім «входить» у фіксований простір, щоб взяти на себе відповідні обов'язки діяльнісного характеру.

Три функції – пізнання, критика, і нормування є первинні, вони утворюють функціональний комплекс рефлексії профорієнтаційної діяльності. Рефлексія забезпечує свідомість здійснення дій, її контроль і корекцію вибору професії учнями старших класів. Отже, профорієнтаційна діяльність передбачає корекцію норми. Ця корекція не може бути вільною, тобто здійснюватися довільно, абияк, а лише на основі збереження нормативної основи діяльності.

Провідною сферою всіх профорієнтаційних процесів і самої функціональної структури профорієнтаційної діяльності залишається

здійснення різноспрямованих рефлексивних процесів, а основа майстерності вчителя складає гнучке вміння здійснювати рефлексію в тому чи іншому функціональному просторі. Вторинну основу вчителя складає група вмінь, що звернені до реалізації профорієнтаційних функцій.

У рамках кожного рівня змінюється конкретний зміст життєдіяльності міжперсональних, узгоджувальних, комунікативних, орієнтувальних, рефлексивних, самоорганізаційних, профорієнтаційних та інших типів процесів.

Майстерність в профорієнтаційній діяльності вчителів ЗЗСО суміщає визначеність усієї структури процесів, яку вносить учитель у перебіг реалізації профорієнтаційної функції в конкретних умовах, гнучкість у залежності від умов і легкість здійснення процесів професійної орієнтації учнів старших класів у ЗЗСО.

Визначеність, яку вносить учитель в проектування своїх дій, свідчить про розвиток мислення та здібності коректно і повно використовувати засоби мислення. Гнучкість зміни структури процесів демонструє розвиненість рефлексивного механізму здібностей учителя ЗЗСО щодо організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО. Легкість здійснення процесів свідчить про готовність і здатність співвідношення з вимогами того чи іншого типу структури процесів. Майстерність вчителя ЗЗСО визначається не тільки рівнем розвитку рефлексивної самоорганізації, професійних якостей і здатності, а й умінням показати результат розвитку управління ЗЗСО.

Темпи просування рівнів, динаміка пересування із затримками та прискореннями, точка максимуму, динаміка повернення за рівнями і виписування зони максимуму, яку необхідно і є сенс аналізувати для розкриття самого ефекту приходу до «цієї вершини», виступають як вихідні критерії в побудові й аналізі професії конкретного учня чи класу.

Структура профорієнтаційної діяльності вчителя ЗЗСО визначається зовнішніми для людини вимогами, що впливають із особливостей типу діяльності, та внутрішніми загальними й індивідуальними особливостями суб'єктивного механізму. Відзначимо, що і динаміка, і темпи, і досягнення

акме залежать від рівня розвитку та способу проявлення механізму рефлексивної самоорганізації самого вчителя.

Конкретні вимоги до організації профорієнтаційної роботи вчителя ЗЗСО оформлені в типових завданнях. Тому, розміщуючи завдання за рівнями складності, які мають бути здійсненні у відповідності до профорієнтаційних технологій, можна співвіднести з ними рівень професіоналізму вчителя за часовою віссю, що проектується на матеріалі аналізу його професійного шляху.

Особливе місце приділяється розвитку особистісно-ділових і професійно-важливих якостей вчителя, перш за все: сили особистості, самоефективності та відповідальності.

Для розв'язання технологічних завдань розробляються технології в рамках профорієнтаційної діяльності через її інформатизацію. Основою інформатизації виступає мислительна установка на можливість зміни процесуального рисунку в профорієнтаційній діяльності, які передбачають одержання вищих результатів і перетворень здібностей у відповідності з технологічними вимогами до вибору професії.

Ідея профорієнтаційної технології і лежить в пошуку таких модифікацій у формі процесів, результатів, що закладають потенціал збільшення продуктивності профорієнтаційної діяльності, зміщуючи природне акме вчителя в бік якісного інформаційного росту.

Іншими словами, перехід від технологічного конструювання, використання резервів росту професіоналізму і їх відтворення в процесах діяльності, а також корекція потенціалу здібностей для одержання ефекту «вищих» досягнень – все це взаємозалежне в процесі застосування профорієнтаційних технологій для діяльності вчителя. Найбільш доцільна форма акмеологічних технологій у практиці профорієнтаційної діяльності – це ігromodelювання, агротехнічне проектування, й агротехнічна рефлексія в цілому тощо.

Відсутність наукових праць, пов'язаних з розробкою нового змісту та технології підготовки вчителів в інститутах післядипломної освіти з профорієнтаційної роботи з учнями старших класів із цієї проблеми,

спричинила введення спецкурсів, які спрямовані на забезпечення вимог держави та суспільства щодо розвитку вітчизняної профільної школи й недостатнім рівнем наукових і методичних засад інформатизації розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів.

Об'єктивна потреба вирішення зазначеної науково-практичної проблеми на сучасному етапі зумовила впровадження на перманентних авторських курсах підготовки вчителів до профорієнтаційної компетентності 36-годинного дистанційного курсу лекцій «Обери свій шлях». За результатами проведеного нами емпіричного дослідження визначено, що серед основних причин недостатнього рівня підготовки вчителя з профорієнтаційної роботи є: відсутність мотивації до підвищення профорієнтаційної компетентності (35 %); низька інформаційна їх підготовка (33 %); нездатність до управлінської комунікації з персоналом своєї школи (38 %); невміння бачити й розуміти сучасні тенденції організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів (40 %).

Провідна ідея дослідження полягає в тому, що становлення профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО має здійснюватися через педагогічну систему спеціально організованого навчання, яка є післядипломною концепцією навчання вчителів ЗЗСО, засобом розвитку професійної орієнтації учнів старшої школи ЗЗСО.

Отже, окреслено лише кілька проблем, з якими доведеться зіткнутися у своєму професійному житті вчителям та їх учням. Тому важливим під час підготовки вчителя ЗЗСО до інформатизації профорієнтаційної компетентності проводити заняття на компетентних засадах, на яких навчити розв'язувати різні творчі, ситуативні, профорієнтаційні завдання та задачі, головоломки та кросворди, що розвивають здібності, завдяки, яким учитель, у тому числі й учитель профільної школи, краще розв'яже будь-яку проблему: виробить успішну стратегію освітнього профорієнтаційного простору в процесі проведення професійної орієнтації учнів старших класів.

Висновки до другого розділу

У розділі на підставі аналізу педагогічної та психологічної літератури і досвіду роботи ЗВО схарактеризовано й теоретично вмотивовано функції та роль профорієнтаційної роботи з старшокласниками в ЗЗСО.

Розглядаючи першу педагогічну умову: «Наступність підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти і закладах післядипломної освіти» було здійснено аналіз роботи провідних ЗВО в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що показує накопичення певного досвіду з профорієнтаційної роботи з старшокласниками в ЗЗСО.

Як показують результати дослідження, основними напрямками інформативної підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи є: розвиток ціннісної й емоційної мотивації до формування установки на оволодіння комплексом інформаційних умінь і навичок; розвиток творчого педагогічного потенціалу; формування системи професійно-значущих якостей таких як високий професіоналізм, готовність до самоосвіти, інформативні та профорієнтаційні компетентності, соціальна відповідальність, здатність до рефлексії, креативність, здатність до інформаційної творчості в освітньому процесі.

Модель інформатизації розвитку профорієнтаційної компетентності забезпечується індивідуальною навчальною програмою професійного розвитку вчителів ЗЗСО (портфоліо слухача), яка має модульну технологію навчання, тестовий контроль із заліковими кредитами. У ній забезпечується індивідуальна траєкторія підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи.

В умовах профорієнтаційної роботи стають актуальними сучасні ІКТ, як ефективні форми та методи диференціації освітнього процесу та перманентна профорієнтаційна інноваційна діяльність членів педагогічного колективу, які потребують також перманентної (постійної) підготовки до їх впровадження в умовах інформаційного суспільства.

Розглядаючи виконання другої педагогічної умови – «Застосування нових

педагогічних технологій та інноваційних методик підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи в закладах післядипломної освіти» було проведено дослідно-експериментальну роботу, що дала право виокремити основні та найбільш важливі педагогічні засоби: створення інноваційних методик підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у ЗЗСО; формування позитивної профорієнтаційної мотивації вчителів; налагодження системи зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу; підвищення профорієнтаційної компетентності вчителів.

Створення інформаційного профорієнтаційного простору ЗЗСО відповідає за успіх впровадження ІКТ в освіту на всіх її рівнях та дозволяє на рівні школи профорієнтаційну діяльність із застосуванням комп'ютерних програм для стандартизації всієї інформації з професійної орієнтації учнів. Інформаційне профорієнтаційне середовище школи має такі складові: фізичну, психологічну й інтелектуальну.

Системний підхід до впровадження профільного навчання дозволяє розглядати профорієнтаційну компетентність учителів ЗЗСО як самостійний дистанційний етап їхньої підготовки до професійного управління соціальним об'єктом. Післядипломна педагогічна освіта створює умови для організації інноваційної профорієнтаційної діяльності ЗЗСО та підготовки до профорієнтаційної компетентності їх учителів як визначального компонента перманентного менеджменту.

Розглядаючи третю педагогічну умову: «Інформаційно-комунікаційні технології як засіб організації профорієнтаційної роботи з учителями в системі післядипломної освіти» встановили, що методики застосування ІКТ дозволяють раціонально поєднувати професійний інтерес учителів до профорієнтаційної роботи в ЗЗСО із новими методами навчання та розвитком профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у сучасних умовах.

За таких умов визначення наукових засад розвитку профорієнтаційної компетентності шляхом технології портфоліо є актуальною проблемою. Технологія портфоліо розглядається як засіб інформатизації розвитку професійної профорієнтаційної компетентності педагога.

Портфоліо також є технологією автентичного оцінювання професійної

діяльності вчителів ЗЗСО. Це індивідуальний, персонально підібраний пакет матеріалів, які з одного боку, демонструють результат роботи, а з іншого – містять інформацію, яка характеризує способи аналізу і планування своєї діяльності, в тому числі й участь у профільному навчанні учнів.

Специфіка інформатизації профорієнтаційної діяльності полягає в тому, що вчитель перебуває в двох формах буття – внутрішньому і зовнішньому. Внутрішня форма зумовлена вже створеністю місця для неї. Проте, вчитель виходить за межі готових структур, освітнього простору профорієнтаційної діяльності, щоб спочатку їх створювати і вдосконалювати, а потім «входить» у фіксований простір, щоб взяти на себе відповідні обов'язки діяльнісного характеру.

У розділі окреслено лише кілька проблем, з якими доведеться зіткнутися у своєму професійному житті вчителям та їхнім учням. Тому важливим під час підготовки вчителя ЗЗСО до інформатизації профорієнтаційної компетентності проводити заняття на компетентних засадах, на яких навчити розв'язувати різні творчі, ситуативні, профорієнтаційні завдання, головоломки та кросворди, що розвивають здібності, завдяки, яким учитель, у тому числі й учитель профільної школи, краще розв'яже будь-яку проблему: виробить успішну стратегію освітнього профорієнтаційного простору в проведенні професійної орієнтації учнів старших класів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ У ДРУГОМУ РОЗДІЛІ

1. Андрущенко В. П. Інноваційний розвиток освіти в стратегії «Українського прориву» / В. П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2008. – № 2. – С. 17.
2. Бачинська Є. М. Механізм формування інноваційного освітнього простору в регіоні / Є. М. Бачинська // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 1(54). – С. 79-88.
3. Белецкая О. Профориентация в работе классного руководителя / О. Белецкая // Відкритий урок. – 2011. – № 6. – С. 27-28.
4. Білоцерковець І. Планета професій: творчий проект / І. Білоцерковець // Школа. – 2012. – № 7. – С. 78-80.
5. Близнюк Н. Профорієнтаційна робота у школі / Н. Близнюк // Завуч (Шкільний світ). – 2012. – №15. – С. 34-46.
6. Бойчук В. М. Мистецькі аспекти в підготовці майбутнього вчителя технологій / В. М. Бойчук // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2014. – № 2. – С 52-57.
7. Бойчук В. М. Творча діяльність майбутніх учителів технологій на заняттях з предмету основи композиції / В. М. Бойчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2013. – Вип. 34. – С. 215-218.
8. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : автореф. дис ... док. пед. наук: 13.00.04 / В. М. Бойчук. – Вінниця, 2017 . – 44 с.
9. Большая книга о маленькой школе: [Сборник материалов] / Под ред. Т. В. Светенко, И. В. Галковской. – Псков : ПГПИ; Псковская лингвистическая гимназия, 2002. – 333,[3] с.
10. Бондаревская Е. В. Парадигма как методический регулятив педагогической науки и инновационной практики / Е. В. Бондаревская // Педагогика. – 2007. – № 6. – С. 3-11.

11. Буева Л. П. Социальная среда и сознание личности / Л. П. Буева. – М. : МГУ, 1988. – 180 с.
12. Василенко Н. В. Нова модель підготовки фахівців у системі неперервної освіти України / Н. В. Василенко // Матеріали VIII Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій / [Упор. Назаренко Г. А.]. – У двох томах. – Т. 2. – Черкаси : ЧОПОПП, 2016. – С. 206-212.
13. Василенко Н. В. Розвиток професійної соціокомунікативної компетентності керівників профільних загальноосвітніх навчальних закладів: методика оцінювання / Н. В. Василенко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. пр. – Вип. 44 / редкол. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. – С.148-153.
14. Гордійчук Г. Б. Підготовка педагогів в умовах використання інформаційного освітнього середовища вищого педагогічного навчального закладу / Г. Б. Гордійчук // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2012. – № 37. – С. 123-130.
15. Гордійчук Г. Б. Професійна підготовка педагогів в умовах використання інформаційного освітнього середовища навчального закладу / Г. Б. Гордійчук // Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи : зб. наук. праць / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С 433-444.
16. Гордійчук Г. Використання освітнього інформаційного середовища навчального закладу як засобу підвищення якості професійної підготовки / Галина Гордійчук // Педагогіка і психологія професійної освіти: науково-методичний журнал. – 2008. – № 4. – С. 149-155.
17. Гороль П. К. Методика використання технічних засобів навчання : навч. посіб. / П. К. Гороль, Л. Л. Коношевський, М. Г. Вороліс. – К. : Освіта України, 2007. – 256 с.

18. Гришанова Н. А. О новой парадигме развития высшего профессионального образования / Н. А. Гришанова // Alma Mater. Вестник высшей школы. – 2007. – № 4. – С. 8-12.

19. Гуменюк В. В. Інформаційне забезпечення управління загальноосвітнім закладом: автореферат дис. ... кан. пед. наук.: 31.05.01 / В. В. Гуменюк. ЦППО. – К., 2001. – 20 с.

20. Гуревич Р. С. Готовність педагогів до професійного використання інформаційних і комунікаційних технологій / Р. С. Гуревич – К. : Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – 380 с.

21. Гуревич Р. С. Інформаційно-освітній портал у підготовці майбутніх учителів: [монографія] / Р. С. Гуревич, Г. Б. Гордійчук, М. Ю. Кадемія, Н. М. Кириленко, Л. Л. Коношевський, І. Ю. Шахіна ; за ред. доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена НАПН України Гуревича Р. С. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. – 416 с.

22. Гуревич Р. С. Освітнє середовище для підготовки майбутніх педагогів засобами ІКТ: [монографія] / Р. С. Гуревич, Г. Б. Гордійчук, Л. Л. Коношевський, О. Л. Коношевський, О. В. Шестопад; за ред. проф. Р. С. Гуревича. – Вінниця : ФОП Рогальська І. О., 2011. – 348 с.

23. Гуревич Р. С. Формування освітнього інформаційного середовища для підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах : [монографія] ; за заг. ред. доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України Р. С. Гуревича. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2015. – 426 с.

24. Гуржій А. М. Формування професійної компетентності майбутніх учителів трудового навчання засобами інформаційно-комунікаційних технологій : [монографія] / А. М. Гуржій, Р. С. Гуревич, Л. Л. Коношевський. – Київ-Вінниця : ТОВ Фірма «Планер», 2015. – 464 с.

25. Гуржій А. М. Інформаційно-комунікаційні технології у професійно-технічній освіті : [монографія] / А. М. Гуржій, Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія та ін. ; за ред. академіка НАПН України Гуржія А. М. У 2 частинах. – Частина 1. –

Вінниця : Нілан-ЛТД, 2016. – 412 с.

26. Гуржій А. М. Інформаційно-комунікаційні технології у професійно-технічній освіті : [монографія] / А. М. Гуржій, Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія та ін.; за ред. академіка НАПН України Гуржія А. М. У 2 частинах. – Частина 2. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2016. – 376 с.

27. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.

28. Євтодюк А. В. Аксіологічні засади сучасної системи освіти України / А. В. Євтодюк // Педагогічний пошук. – 2014. – № 2. – С. 12-15. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedp_2014_2_5.

29. Завітренко Д. Ж. Формування в майбутніх вчителів технологій готовності до професійної орієнтації учнів основної школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти / Д. Ж. Завітренко. – Кіровоград, 2013. – 20 с.

30. Закатнов Д. О. Технології підготовки учнівської молоді до професійного самовизначення : монографія / Д. О. Закатнов ; НАПН України. Ін-т проф.-техн. освіти. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 158, [1] с.

31. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/pravo/law_00/ (дата звернення: 28.10.2017). – Назва з екрана.

32. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. / І. А. Зязюн. – К. : МАУП, 2000. – 312 с.

33. Інформаційно-комунікаційні технології. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційно-комунікаційні_технології (Заголовок з екрана).

34. Каташов А. І. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01/ А. І. Каташов. – Луганськ, 2001. – 20 с.

35. Кен Робінсон і Лу Ароника. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту / Переклала з анг. Ганна Ледів. – Львів : Літопис, 2016. – 258 с.

36. Кісель М. Muzyka i jej formy aktywnosci jako wsparcie w procesie wychowania mlodziezy niedostosowanej spolecznie / М. Кісель // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2015. – № 5. – С. 441-450. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2015_5_55.

37. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе / М. В. Кларин. – М. : Знание, 1992. – С. 10-11.

38. Ковлер А. И. Избирательные технологии: российский и зарубежный опыт / А. И. Ковлер. – М., 1995. – 115 с.

39. Колесникова Н. К. Педагогическая праксеология / Н. К. Колесникова, Е. В. Титова. – М. : Издательский центр «Академия», 2005. – 256 с.

40. Коломієць А. М. Основні аспекти теоретико-методологічної переорієнтації професійної підготовки педагога / А. М. Коломієць // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2010. – Вип. 42. – С. 155-162.

41. Кравчина О. Є. Проектування інформаційного середовища загальноосвітнього навчального закладу [Електронний ресурс] / О. Є. Кравчина. – Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em11/content/09koeeis.htm>.

42. Курочкина Л. В. Формирование профессиональной компетентности будущих педагогов в сфере профессиональной ориентации школьников / Л. В. Курочкина // Современные проблемы науки и образования. – 2012. – № 5; URL: www.science-education.ru/105-709.

43. Майоров А. Н. Тесты школьных достижений : нормирование тестов / А. Н. Майоров // Школьные технологии. – 1999. – № 3. – С. 179-198.

44. Мануйлов Є. М. Роль і місце інформаційної безпеки у розбудові сучасної української держави / Є. М. Мануйлов, Ю. Ю. Калиновський //

Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – Серія : Політологія. – 2016. – № 2. – С. 144-153.

45. Маслюкова Н. А. Проектирование в образовании Н. А. Маслюкова. – Минск : Технопринт, 1999. – 308 с.

46. Мешко О. І. Професійно-педагогічна позиція вчителя у вимірі його ціннісно-смыслового ставлення до професії / О. І. Мешко // Вісник післядипломної освіти. – 2011. – Вип. 3. – С. 389-394.

47. Могилевкин Е. Карьерное портфолио студента вуза [Електронний ресурс] / Е. Могилевкин. – Режим доступу : [http:// www. znanie. info/portal/es-company/63.html](http://www.znanie.info/portal/es-company/63.html).

48. Наказ Міністерства праці України Про затвердження Положення про організацію професійної орієнтації населення від 31 травня 1995 року № 27/169/79.

49. Негрівода О. О. Підготовка майбутніх учителів до професійно орієнтаційної роботи зі старшокласниками : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец.13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. О. Негрівода. – Одеса, 2012. – 20 с.

50. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія / Н. Г. Ничкало // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2001. – № 1. – С. 49-57.

51. Олійник В. В. Наукові основи управління підвищенням кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти : монографія / В. В. Олійник. – К. : Міленіум, 2003. – 594 с.

52. Петровський В. М. Поліцейська функція у діяльності судових чиновників за Статутами Великого князівства Литовського / В. М. Петровський // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – Вип. 49. – С. 116-121.

53. Подоляк В. О. Профорієнтація та методика профорієнтаційної роботи: Методичні матеріали щодо виконання лабораторних робіт / В. О. Подоляк, В. Д. Кондратюк, Л. Л. Коношевський. – Вінниця : ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2000. – 69 с.

54. Понамарёва Н. О. Структурны компоненти готовности майбутнього вчителя інформатики до профорієнтаційної діяльності зі старшокласниками [Електронний ресурс] / Н. О. Понамарёва – Режим доступу до ресурсу: <https://core.ac.uk/download/pdf/12082866.pdf>.

55. Портфоліо педагога / Уклад. І. Т. Соколянська. – Х. : Вид. група «Основа», 2013. – 224 с.

56. Пряжников Н. С. Профессиональное и личностное самоопределение : пособие / Н. С. Пряжников. – М. : Институт практической психологии ; Воронеж : МОДЭК, 1996. – 256 с.

57. Пряжников Н. С. Профориентация в школе: игры, упражнения, опросники. (8-11 классы). – М. : ВАКО, 2005. – 288 с. (Педагогика. Психология. Управление).

58. Пшеничнов А. Н. Формирование готовности к профориентационной работе с учащимися у студентов педагогического вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / А. Н. Пшеничнов. – Шуя, 2009. – 190 с.

59. Рибак Н. І. Формування ціннісного ставлення учнів до суспільства й держави засобами національно-патріотичного виховання / Н. І. Рибак. – Ел.доступ: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=572.

60. Сагадіна О. Ю. Інноваційний розвиток освітнього середовища: профорієнтаційний аспект / О. Ю. Сагадіна // Модернізація управління розвитком навчального закладу в умовах глобалізації та інтеграції освітнього процесу: матеріали регіональної науково-практичної конференції / За заг. ред. В. В. Гуменюк. – Хмельницький : ОППО, 2016. – С.129-135.

61. Сагадіна О. Ю. Консультативна профорієнтаційна освіти для учнів старшої школи: сучасні підходи / Наукові записки. – Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – Ніжин : НДУ імені М. Гоголя, 2017. – № 2. – С. 42-49.

62. Сагадіна О. Ю. Особливості підготовки вчителів в системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи / О. Ю. Сагадіна. – Вінниця : ВДПУ, 2017. – 10 с.

63. Сагадіна Оксана Юріївна. Формування готовності вчителів до консультативної профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи в системі підвищення кваліфікації / О. Ю. Сагадіна // Науково-методичні основи професійного розвитку керівних і педагогічних кадрів в умовах випереджувальної післядипломної освіти: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції 30-31 березня 2017 року / РОІППО; упоряд.: Антонюк Л. В., Волосюк А. А.; заг. ред. Черній А. Л. – Рівне : РОІППО, 2017. – С. 216-223.

64. Словник-довідник з професійної орієнтації учнів / Укладачі : В. В. Синявський, О. В. Мельник. – К. : Мегапринт, 2007. – С.88-89.

65. Старша школа зарубіжжя: організація та зміст освіти / За ред. О. І. Локшиної. – К., 2006. – 232 с.

66. Тищенко Л. Пізнавальна активність та тестовий контроль знань учнів у процесі вивчення курсу «Географія материків і океанів» / Л. Тищенко // Витоки педагогічної майстерності. Серія : Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 14. – С. 273-278. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2014_14_43.

67. Утегенова М. Б. Педагогические условия формирования готовности будущих учителей к профориентационной работе в школе : автореф. дис. на соискание научн. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теория и история педагогики» / М. Б. Утегенова. – Челябинск, 1993. – 20 с.

68. Федоришин Б. А. Профконсультационная работа с обучающимися / Б. А. Федоришин. – К. : Молодь, 1980. – 101 с.

69. Фукуяма С. Теоретические основы профессиональной ориентации / Сигэкадзу Фукуяма; ред. Е. Н Жильцов, Н. Н Нечаев. – М. : Изд-во МГУ, 1989. – 105 с.

70. Чорна І. М. Формування психологічної готовності майбутнього вчителя до профорієнтаційної роботи у школі: автореф. дис. на здобуття

наук. ступеня канд. псих. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / І. М. Чорна. – Київ, 2003. – 20 с.

71. Шахов В. І. Базова педагогічна освіта майбутнього вчителя: загальнопедагогічний аспект / В. І. Шахова. – Вінниця 2007. – 383 с.

72. Щевелева Г. М. Образовательное пространство. Современный взгляд. Подходы к формированию. : Монография / Г. М. Щевелева; М-во образования Рос. Федерации, Воронеж. гос. технол. акад. – Воронеж : Воронеж. гос. технол. акад., 2001. – 103 с.

73. Якиманская И. С. Личностно ориентированное обучение в современной школе / И. С. Якиманская. – М. : Сентябрь, 1996. – 96 с.

74. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / Вытольд Альбертович Ясвин. – М. : Смысл, 2001. – 365 с.

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРЕМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ І МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З СТАРШОКЛАСНИКАМИ В ЗАКЛАДАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

3.1 Організація та методика педагогічного експерименту

Експериментальна перевірка визначених умов розвитку організації профорієнтаційної роботи здійснювалася на базі Комунального вищого навчального закладу «Вінницька академія неперервної освіти». Всього у формульованому експерименті взяли участь 622 слухачі курсів – учителів ЗЗСО і працівників районних відділів (управлінь) освіти Вінницької області. В процесі формульованого етапу дослідження, що проходив упродовж трьох років, розв'язувалися такі завдання: реалізація визначених педагогічних умов підготовки вчителя до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів ЗЗСО; упровадження експериментальної методики розвитку інноваційної профорієнтаційної компетентності; проведення підсумкового діагностичного зрізу і перевірка впливу визначених педагогічних умов і розробленої методики на розвиток профорієнтаційної компетентності керівників ЗЗСО.

Експериментальне дослідження проводилося у декілька етапів, кожний з яких мав свої завдання.

Перший етап експерименту – констатувальний – мав на меті:

- з'ясування критеріїв і показників сформованості профорієнтаційної роботи з учнями старших класів у ЗЗСО;
- вибір і створення методів діагностики, що дають можливість визначити рівень розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя ЗЗСО;
- аналіз сучасного стану організації профорієнтаційної роботи ЗЗСО, особливостей їх профорієнтаційної інноваційної діяльності, дослідження освітніх запитів учителів ЗЗСО у сфері педагогічної інноватики;

- з'ясування і співставлення рівня сформованості профорієнтаційної компетентності вчителя ЗЗСО – слухачів курсів підвищення кваліфікації, які входили до експериментальної та контрольної груп;

- з'ясування можливостей навчального процесу в ОППО щодо розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя ЗЗСО.

Констатувальний етап дослідження дозволив встановити вихідний рівень стану підготовки вчителя до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів ЗЗСО, унаслідок чого були сформовані рівноцінні експериментальна й контрольна групи.

Важливим завданням констатувального етапу дослідження став добір адекватних меті діагностичних методик. На підставі аналізу психологічної та педагогічної літератури, досліджень, присвячених проблемам діагностики професійного розвитку вчителя ЗЗСО, нами були обрано комплекс методик діагностування профорієнтаційної компетентності: анкетування, тестування, самооцінювання, метод експертних оцінок [6-9; 23; 25-27; 32; 33; 35; 37; 38; 40; 41].

Для діагностики рівня розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя ЗЗСО застосовувався метод тестів [4]. Поряд з тестами як об'єктивним діагностичним методом ми використовували також суб'єктивний метод, що полягав у самооцінюванні вчителями ЗЗСО своїх умінь проводити профорієнтаційну роботу. Це має принципове значення, оскільки завдання діагностики полягає не тільки у тому, щоб дати зовнішню експертну оцінку, а й у тому, щоб спонукати вчителів ЗЗСО до осмислення та розв'язання своїх професійних проблем [34]. Конкурентноспроможний вчитель завжди має бути зорієнтований на самоаналіз і самодіагностику. Тільки від бажань учителя ЗЗСО залежить процес їх самопізнання, самовдосконалення й самоактуалізації, зокрема і в профорієнтаційній роботі [24, с. 10]. Науковці вважають: для того, щоб у вчителя з'явилася мотивація на організацію профорієнтаційної роботи з учнями старших класів, необхідно сформувати у них, з одного боку, адекватні, реальні, а з іншого – нормативні або ідеальні уявлення про профорієнтаційну діяльність. У результаті

співвідношення власної діяльності з еталоном профорієнтаційної діяльності вчителя бачать власні переваги та недоліки, самостійно визначають цілі самоосвіти та саморозвитку в умовах професійної орієнтації [22, с. 51].

Діагностуючи вихідний рівень профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО – слухачів курсів підвищення кваліфікації у КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти», ми орієнтувалися на визначені у першому розділі критерії: афективний, когнітивний, конативний і рефлексивний. Для кожного критерію були визначені відповідні показники, які оцінювались експертами (викладачами навчальних дисциплін) за 4-бальною шкалою:

- один бал – показник не виражений;
- два бали – показник нижче середнього рівня;
- три бали – показник на середньому рівні;
- чотири бали – показник вище середнього рівня.

Результати експертних оцінок заносилися у «Матрицю результатів» (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Матриця результатів експертної оцінки рівня розвитку
профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО**

№	Показники розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО	Оцінка у балах			
		0	1	2	3
1. Афективний критерій	Сформованість інноваційного світосприйняття й інтересу до інноваційного проектування з профорієнтаційної роботи				
	Сприйнятливість до педагогічних інновацій, наявність потреби в їх освоєнні і впровадженні питань з професійної орієнтації				
	Сформованість мотивації до інноваційної модернізації профорієнтаційної діяльності навчального закладу				
	Сформованість ціннісного ставлення до інноваційної профорієнтаційної діяльності				
	Сформованість мотиву самовдосконалення інноваційної профорієнтаційної діяльності				
	Усього балів:				

2. Когнітивний критерій	Знання сучасних інноваційних педагогічних технологій та їх особливостей щодо впровадження профорієнтаційної роботи				
	Знання основ менеджменту освітніх інновацій з професійної орієнтації учнів старшої школи				
	Знання принципів, методів і прийомів впровадження інновацій у педагогічний профорієнтаційний процес навчального закладу				
	Знання критеріїв оцінки ефективності педагогічних інновацій щодо організації профорієнтаційної роботи				
	Знання організаційних основ і нормативної бази профорієнтаційної діяльності в ЗЗСО				
	Усього балів:				
3. Конативний критерій	Володіння діагностичними профорієнтаційними вміннями, що проявляються в способах збору та аналізу інформації про наявний стан об'єкта, який потребує інноваційних змін				
	Володіння проектувальними вміннями, спрямованими на створення стратегічного й оперативного плану впровадження інновацій у власну профорієнтаційну діяльність та педагогічний процес ЗЗСО, розробку нових педагогічних систем, процесів, технологій				
	Володіння конструктивними вміннями деталізації розробленого проекту на рівні його реалізації конкретними учасниками в умовах конкретного навчального закладу щодо організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів				
	Володіння комунікативними вміннями, що виявляються в здатності переконувати, аргументувати, доводити переваги педагогічних інновацій з професійної орієнтації учня старших класів у ЗЗСО				
	Володіння організаторськими вміннями, які проявляються в налагодженні взаємодії суб'єктів інноваційного процесу, мобілізації колег на вирішення актуальних завдань оновлення профорієнтаційної діяльності ЗЗСО				
	Усього балів:				

4. Рефлексивний критерій	Здатність до самоаналізу й адекватної оцінки власного інноваційного потенціалу щодо вчителя й організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів				
	Здатність визначати педагогічні проблеми з метою вибору й упровадження відповідних інноваційних технологій щодо організації профорієнтаційної роботи у ЗЗСО				
	Вміння здійснювати моніторинг ефективності інноваційної профорієнтаційної діяльності у ЗЗСО				
	Вміння прогнозувати ефективність педагогічних нововведень щодо організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів				
	Здатність вчителів до особистісно-професійного самовдосконалення з виявлення профорієнтаційної роботи у галузі педагогічної інноватики.				
	Усього балів:				
	Загальна кількість балів:				

Рівень профорієнтаційної компетентності вчителя ЗЗСО визначався за формулою: $K_{ik} = \frac{n}{m}$,

де: K_{ik} – коефіцієнт сформованості профорієнтаційної компетентності вчителя ЗЗСО;

n – набрана слухачем сума експертних балів;

m – максимально можлива сума балів.

Коефіцієнт у проміжку від 1 до 0,75 кваліфікувався як свідчення високого рівня розвитку профорієнтаційної компетентності; від 0,74 до 0,5 – достатнього, від 0,5 до 0,25 – середнього, від 0,25 до 0 – недостатнього.

Під час визначення обсягу вибірки вчителів ЗЗСО – учасників педагогічного дослідження – ми намагалися забезпечити її репрезентативність. Репрезентативність – це властивість вибіркової сукупності відтворювати характеристики загальної сукупності [39].

Вибір кількості учасників експерименту базується на основі таблиці великого числа спостережень за допустимої похибки (α) та довірчій ймовірності P , що обчислена без урахування обсягу генеральної сукупності в умовах без повторного експерименту (один і той самий респондент в одному дослідженні двічі не тестується). Для нашого дослідження ця кількість становить 622 особи, що забезпечує за рівня значущості ($\alpha = 0,05$) довірчу ймовірність $P = 0,95$. В експериментальній роботі взяли участь 622 респонденти: 314 – експериментальна група (дальше – ЕГ), 308 – контрольна група (дальше – КГ).

Провівши діагностування учасників контрольних і експериментальних груп за розробленою методикою, ми ввели набрані бали до комп'ютерної бази даних для оброблення в програмі Microsoft Excel. Для порівняння результатів діагностування у контрольних та експериментальних групах використовували методику Пірсона (за критерієм згоди Пірсона χ^2 за рівня значущості 0,05) [4, с. 24].

Обчислення значення критерію χ^2 здійснюється за формулою (3.1):

$$T = \frac{1}{n_1 * n_2} \left(\frac{(n_1 \cdot Q_{21} - n_2 \cdot Q_{11})^2}{Q_{11} + Q_{21}} + \frac{(n_1 \cdot Q_{22} - n_2 \cdot Q_{12})^2}{Q_{12} + Q_{22}} + \frac{(n_1 \cdot Q_{23} - n_2 \cdot Q_{13})^2}{Q_{13} + Q_{23}} + \frac{(n_1 \cdot Q_{24} - n_2 \cdot Q_{14})^2}{Q_{14} + Q_{24}} \right), \quad (3.1)$$

де:

T – значення критерію χ^2 ; n_1 – кількість учасників ЕГ; n_2 – кількість учасників КГ; Q_{11} – кількість учасників ЕГ, які досягли 1 рівня; Q_{21} – кількість учасників КГ, які досягли 1 рівня; Q_{12} – кількість учасників ЕГ, які досягли 2 рівня; Q_{22} – кількість учасників КГ, які досягли 2 рівня; Q_{13} – кількість учасників ЕГ, які досягли 3 рівня; Q_{23} – кількість учасників КГ, які досягли 3 рівня; Q_{14} – кількість учасників ЕГ, які досягли 4 рівня; Q_{24} – кількість учасників КГ, які досягли 4 рівня.

Далі ми розглянули результати діагностування рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за кожним критерієм (афективним, когнітивним, конативним і рефлексивним).

Рівень розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за афективним критерієм визначався за допомогою методу експертних оцінок. Результати представлено у табл. 3.2.

Статистична значущість різниці у показниках визначалась за допомогою критерію χ^2 . Сформулюємо нульову гіпотезу H_0 : різниця показників експериментальної і контрольної груп незначна. Альтернативна гіпотеза H_1 : різниця показників експериментальної і контрольної груп значна. Застосуємо формулу (3.1).

Таблиця 3.2

Результати діагностування рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за афективним критерієм на початку експерименту

Дослідні групи	Кількість респондентів у групі	Рівні							
		недостатній		середній		достатній		високий	
		К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
ЕГ	314	72	22,93	116	36,94	75	23,89	51	16,24
КГ	308	74	24,03	108	35,06	74	24,03	52	16,88

Представимо результати графічно (рис. 3.2).

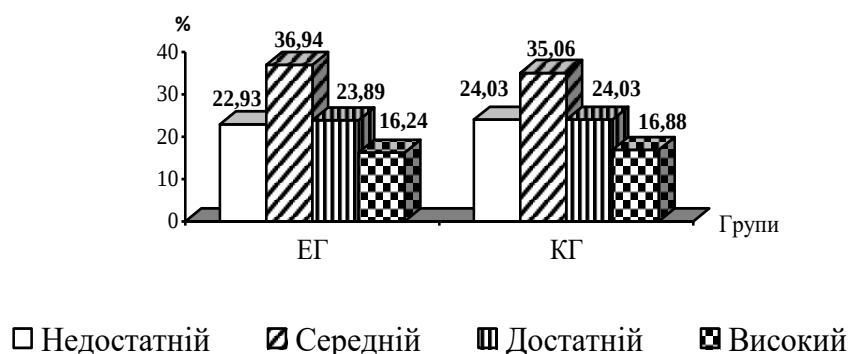

Рис. 3.2. Результати діагностування рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за афективним критерієм на початку експерименту

Згідно з умовами застосування двостороннього критерію для ступеня свободи $k = 4 - 1 = 3$ та рівня значущості $\alpha = 0,05$ за таблицею «Критичні значення критерію χ^2 » [31, с. 181] знайдемо $T_{\text{табл}} = 7,814$.

Одержане $T_{\text{спост.}} = 0,074$ порівняємо з $T_{\text{табл}}$, $T_{\text{спост.}} < T_{\text{табл}}$ ($0,074 < 7,814$). Згідно з правилами прийняття рішень для критерію χ^2 [30], одержаний результат дає достатні підстави для прийняття нульової гіпотези та відхилення альтернативної.

Одержані результати діагностування засвідчили, що:

1. Рівень розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за афективним критерієм на початку експерименту суттєво не відрізняється у контрольній та експериментальній групах.

2. Високий рівень розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за афективним критерієм мають 16 % вчителів ЗЗСО експериментальної групи, 17 % – контрольної групи.

Більша кількість вчителів ЗЗСО (37 % у експериментальній групі, 35 % у контрольній групі) володіють середнім рівнем розвитку профорієнтаційної компетентності. Четверта частина вчителів ЗЗСО має середній рівень розвитку профорієнтаційної компетентності (25 % у експериментальній групі, 25 % у контрольній групі). недостатній рівень розвитку за афективним критерієм мають 23 % вчителів у експериментальній групі та 24 % – у контрольній групі.

4. Найменш виражені показники розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за афективним критерієм в експериментальній і контрольній групах: сформованість профорієнтаційного світосприйняття та інтересу до інноваційного проектування; сформованість мотивації до інноваційної модернізації профорієнтаційної діяльності ЗЗСО; сформованість ціннісного ставлення до інноваційної діяльності.

Результати діагностування рівня розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за когнітивним критерієм представлено у табл. 3.3.

Представимо результати графічно (рис. 3.3).

Аналогічно ми встановили значимість різниці у показниках

профорієнтаційної компетентності експериментальної і контрольної груп, застосувавши критерій χ^2 . Сформулюємо нульову гіпотезу H_0 : різниця показників експериментальної і контрольної груп незначна.

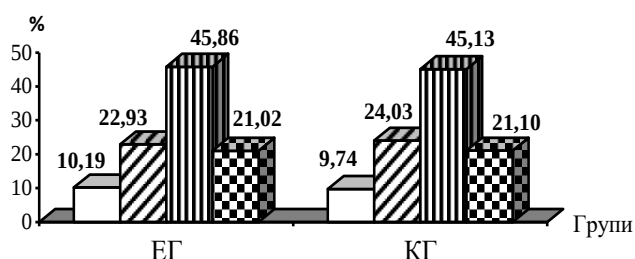
Згідно з умовами застосування двостороннього критерію для ступеня свободи $k = 4 - 1 = 3$ та рівня значущості $\alpha = 0,05$ за таблицею «Критичні значення критерію χ^2 » [31, с. 181] знайдемо $T_{\text{табл}} = 7,814$.

Одержане $T_{\text{спост.}} = 0,073$ порівняємо з $T_{\text{табл.}}$, $T_{\text{спост.}} < T_{\text{табл.}}$ ($0,073 < 7,814$). Згідно з правилом прийняття рішень для критерію χ^2 [30], одержаний результат дає достатні підстави для прийняття нульової гіпотези та відхилення альтернативної.

Таблиця 3. 3

Результати діагностування рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за когнітивним критерієм на початку експерименту

Дослідні групи	Кількість респондентів у групі	Рівні							
		недостатній		середній		достатній		високий	
		К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
ЕГ	314	32	10,19	72	22,93	144	45,86	66	21,02
КГ	308	30	9,74	74	24,03	139	45,13	65	21,10

□ Недостатній ▨ Середній ▩ Достатній ▣ Високий

Рис. 3.3. Результати діагностування рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за когнітивним критерієм на початку експерименту

Одержані результати діагностування дозволяють стверджувати наступне:

1. Рівень розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за когнітивним критерієм на початку експерименту суттєво не відрізняється у контрольній та експериментальній групах.

2. Недостатній рівень профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за когнітивним критерієм мають близько 10 % загального складу керівників як в експериментальній, так і в контрольній групах. На середньому рівні знаходяться 23 % вчителів у експериментальній групі, 24 % – у контрольній. Близько половини загального складу вчителів ЗЗСО характеризуються достатнім рівнем розвитку профорієнтаційної компетентності за когнітивним критерієм (46 % у експериментальній групі, 45 % у контрольній групі). На високому рівні знаходяться 21 % вчителів ЗЗСО експериментальної та контрольної груп.

3. Найменш виражені показники профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за когнітивним критерієм у контрольній та експериментальній групах: знання основ менеджменту освітніх інновацій; знання принципів, методів і прийомів впровадження інновацій у педагогічний процес навчального закладу; знання критеріїв оцінки ефективності педагогічних інновацій щодо організації профорієнтаційної роботи.

Результати діагностування рівня розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за когнітивним критерієм представлено у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Результати діагностування рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за когнітивним критерієм на початку експерименту

Дослідні групи	Кількість респондентів у групі	Рівні:							
		недостатній		середній		достатній		високий	
		К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
ЕГ	314	19	6,05	100	31,85	154	49,04	41	13,06
КГ	308	15	4,87	105	34,09	148	48,05	40	12,99

Для наочності представимо результати графічно (рис. 3.4).

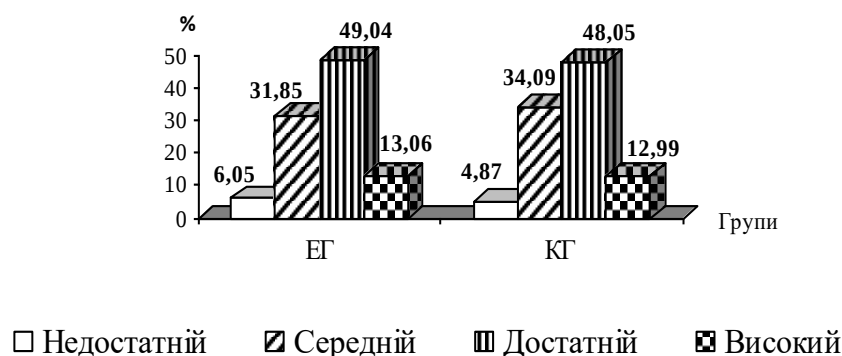

Рис. 3.4. Рівні розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за конативним критерієм на початку експерименту

Установимо значимість різниці у показниках, застосувавши критерій χ^2 . Сформулюємо нульову гіпотезу H_0 : різниця показників експериментальної і контрольної груп статистично незначуща. Альтернативна гіпотеза H_1 : різниця показників експериментальної і контрольної груп значуща. Застосуємо формулу (3.1).

Згідно з умовами застосування двостороннього критерію для ступеня свободи $k = 4 - 1 = 3$ та рівня значущості $\alpha = 0,05$ за таблицею «Критичні значення критерію χ^2 » [31, с. 181] знайдемо $T_{\text{табл}} = 7,814$.

Одержане $T_{\text{спост}} = 0,025$ порівняємо з $T_{\text{табл}}$, $T_{\text{спост}} < T_{\text{табл}}$ ($0,025 < 7,814$) та з правилом прийняття рішень для критерія χ^2 [30], одержаний результат дає достатні підстави для прийняття нульової гіпотези та відхилення альтернативної.

Одержані результати діагностування дозволяють стверджувати, що:

1. Рівень розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за конативним критерієм на початку експерименту суттєво не відрізняється у контрольній та експериментальній групах.

2. Недостатній рівень розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за конативним критерієм мають близько 5 % загального складу учасників експериментальної та контрольної груп. Для третини

вчителів ЗЗСО характерний достатній рівень профорієнтаційної компетентності (32 % у експериментальній групі, 34 % у контрольній групі). У близько половини вчителів ЗЗСО діагностовано достатній рівень профорієнтаційної компетентності за конативним критерієм (49 % в експериментальній групі, 48 % у контрольній групі). Високий рівень розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за конативним критерієм мають близько 13 % учасників експериментальної та контрольної груп.

3. Найменш виражені показники профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за конативним критерієм у контрольній та експериментальній групах: володіння проектувальними уміннями, спрямованими на створення стратегічного і оперативного плану впровадження інновацій у власну профорієнтаційну діяльність та педагогічний процес ЗЗСО, розробку нових педагогічних систем, процесів, технологій; володіння конструктивними уміннями з деталізації розробленого проекту на рівні його реалізації конкретними учасниками в умовах конкретного ЗЗСО; володіння організаторськими уміннями, які проявляються в налагодженні взаємодії суб'єктів профорієнтаційного процесу, мобілізації колег на вирішення актуальних завдань оновлення діяльності ЗЗСО.

Результати діагностування рівня розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за рефлексивним критерієм представлено у табл. 3.5.

Установимо значимість різниці у показниках, застосувавши критерій χ^2 . Сформулюємо нульову гіпотезу H_0 : різниця показників експериментальної і контрольної груп незначуща. Альтернативна гіпотеза H_1 : різниця показників експериментальної і контрольної груп статистично значуща. Застосуємо формулу (3.1).

Згідно з умовами застосування двостороннього критерію для ступеня свободи $k = 4 - 1 = 3$ та рівня значущості $\alpha = 0,05$ за таблицею «Критичні значення критерію χ^2 » [31, с. 181] знайдемо $T_{\text{табл}} = 7,814$.

Результати діагностування рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за рефлексивним критерієм на початку експерименту

Дослідні групи	Кількість респондентів у групі	Рівні							
		недостатній		середній		достатній		високий	
		К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
ЕГ	314	53	16,88	116	36,94	98	31,21	47	14,97
КГ	308	49	15,91	108	35,06	102	33,12	49	15,91

Для наочності представимо результати графічно (рис. 3.5).

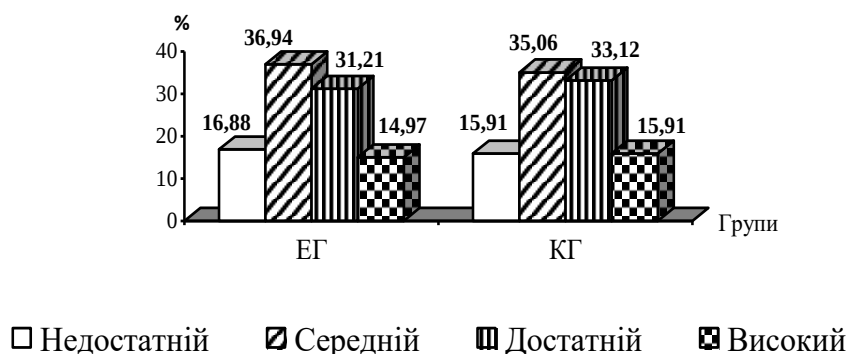

Рис. 3.5. Рівні розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за рефлексивним критерієм на початку експерименту

Одержане $T_{\text{спост}} = 0,058$ порівняємо з $T_{\text{табл}}$, $T_{\text{спост}} < T_{\text{табл}}$ ($0,058 < 7,814$). Згідно з правилами прийняття рішень для критерію χ^2 [30], одержаний результат дає достатні підстави для прийняття нульової гіпотези та відхилення альтернативної.

Одержані результати діагностування дозволяють стверджувати таке:

1. Рівень розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за рефлексивним критерієм на початку експерименту суттєво не відрізняється у контрольній та експериментальній групах.

2. Недостатній рівень розвитку профорієнтаційної компетентності за рефлексивним критерієм мають 17 % учасників експериментальної групи і 16 %

контрольної групи. Середній рівень властивий для 37 % вчителів ЗЗСО в експериментальній групі і 35 % – в контрольній. Достатнім рівнем розвитку профорієнтаційної компетентності за рефлексивним критерієм володіють 31 % учасників експериментальної групи й 33% контрольної групи. Високим рівнем володіють 15 % учасників експериментальної групи і 16 % – контрольної.

3. Виявилося, що найменш сформованими у вчителів ЗЗСО як у контрольній так і експериментальній групах є такі складові дослідницько-рефлексивного компонента і профорієнтаційної компетентності: здатність визначати педагогічні проблеми з метою вибору та упровадження відповідних інноваційних технологій; вміння здійснювати моніторинг результативності профорієнтаційної діяльності; вміння прогнозувати ефективність педагогічних нововведень з профорієнтаційної роботи; здатність до особистісно-професійного самовдосконалення у галузі педагогічної інноватики.

Узагальнення результатів діагностування учасників експериментальної та контрольної груп на констатувальному етапі дослідження дозволило визначити загальні рівні розвитку їх профорієнтаційної компетентності на початку експерименту (табл. 3.6).

Таблиця 3. 6

Результати діагностування рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО на початку експерименту

Дослідні групи	Кількість респондентів у групі	Рівні							
		недостатній		середній		достатній		високий	
		К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
ЕГ	314	44	14,01	101	32,17	119	37,90	50	15,92
КГ	308	44	14,29	98	31,82	114	37,01	52	16,88

На початку експерименту рівні розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за афективним, когнітивним, конативним і рефлексивним критеріями у контрольній та експериментальних групах мають незначні відхилення, які не досягають рівня статистичної значущості.

Графічно результати порівняльного аналізу рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО представлено на рис. 3.6.

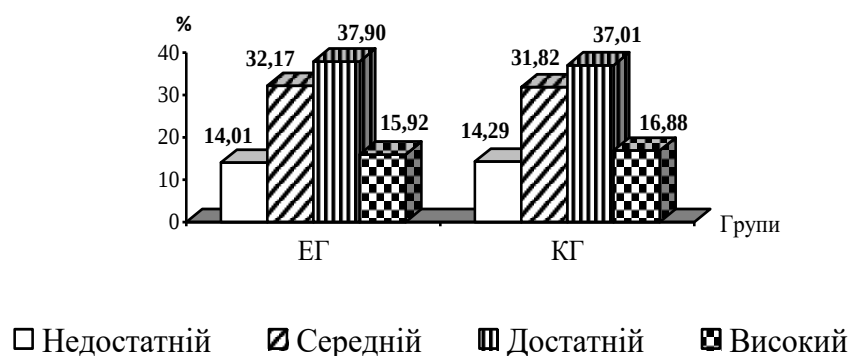

Рис. 3.6. Рівні розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО на початку експерименту

Як видно з рис. 3.6, низький рівень розвитку профорієнтаційної компетентності мають 14 % вчителів ЗЗСО у експериментальній групі та 14 % керівників ЗЗСО у контрольній групі. Середній рівень властивий для 32 % вчителів ЗЗСО як в експериментальній, так і контрольній групі. Достатній рівень профорієнтаційної компетентності виявлено у 38 % учасників експериментальної групи та 37 % учасників контрольної групи. Високий рівень розвитку профорієнтаційної компетентності властивий для 16 % учасників експериментальної групи та 17 % контрольної групи.

Отже, під час констатувального етапу експерименту було виявлено вхідний рівень розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО, визначено найпоширеніші недоліки у розвитку аксіологічно-мотиваційного, теоретико-змістового, процесуально-діяльнісного і дослідницько-рефлексивного компонентів профорієнтаційної компетентності.

Використання критерію χ^2 засвідчило відсутність статистично значущих відмінностей у вихідному рівні розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО, які входили до складу експериментальної і контрольної груп.

Результати констатувального етапу дослідження враховувалися під час планування і проведення формувального експерименту, спрямованого на

розвиток профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у системі післядипломної освіти. У процесі формувального експерименту, що проходив упродовж трьох років, – розв’язувалися такі завдання: реалізація визначених педагогічних умов розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у процесі післядипломної освіти; розробка і провадження експериментальної моделі розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в умовах неперервної освіти; проведення підсумкового діагностичного зрізу для перевірки впливу визначених педагогічних умов на розвиток профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО.

Основне завдання формувального експерименту полягало в перевірці ефективності визначених педагогічних умов і розробленої методики розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у системі післядипломної освіти.

У формувальному етапі експерименту, який проводився впродовж 2009 – 2015 років, брали участь керівники ЗЗСО, викладачі Вінницької, Житомирської, Чернівецької та Полтавської областей. Експеримент охоплював 602 респондентів. Відповідно до цього було визначено експериментальну (301 респондент) й контрольну групи (301 респондент). Статистично значущих відмінностей у рівнях розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у експериментальній та контрольній групах не було, що підтверджується результатами констатувального етапу дослідження.

Для експериментальної перевірки педагогічних умов розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО нами були внесені зміни у структуру та зміст їх навчання [22; 24]. Ці зміни відповідають розробленій освітньо-професійній програмі, яка забезпечувала неперервність і системність педагогічного супроводу розвитку профорієнтаційної компетентності слухачів у системі післядипломної освіти (перша педагогічна умова). Вчителі ЗЗСО експериментальної групи підвищували кваліфікацію за очно-дистанційною формою спеціально організованого навчання та одержували адресну методичну допомогу у міжкурсовий період.

Перманентні курси підвищення кваліфікації вчителів ЗЗСО розпочиналися з організації конструктивної міжособистісної взаємодії суб'єктів навчання (зняття захисних бар'єрів, встановлення емоційного контакту, розвиток позитивного самосприйняття, усвідомлення цілей навчання тощо). Під час визначення змісту та структури підготовки вчителів ЗЗСО до і профорієнтаційної діяльності враховувалися принципи особистісного, діяльнісного та компетентнісного підходів.

Період інтенсивного курсового навчання вчителів ЗЗСО мав дві складові: методологічну, спрямовану на формування загальнотеоретичної бази профорієнтаційної діяльності та теоретико-методичну, зорієнтовану на розвиток умінь з виявлення профорієнтаційної діяльності у галузі освіти. Зазначені складові відповідають професійним запитам вчителів ЗЗСО і органічно поєднуються у навчально-тематичних планах та освітньо-професійних програмах курсів підвищення кваліфікації.

Методологічна складова змісту навчання вчителів ЗЗСО (10 % навчального часу) була представлена в спецкурсі «Профорієнтаційна компетентність вчителя ЗЗСО», а також у модулях «Теоретико-методичні засади і профорієнтаційної освіти у ЗЗСО», «Нормативно-правове регулювання і профорієнтаційної діяльності вчителя ЗЗСО». Такий вибір модулів зумовлений тим, що:

- по-перше, вчителі ЗЗСО проходять курси підвищення кваліфікації тільки як викладачі певного навчального предмета та постійно потребують оновлення профорієнтаційної практики в умовах інноваційних змін в освіті;
- по-друге, орієнтація на компетентнісний підхід у педагогічному процесі потребує перенесення акцентів з інформаційно-повідомляючого навчання на контекстне, пов'язане з моделюванням професійного контексту організації профорієнтаційної діяльності вчителя ЗЗСО;
- по-третє, вчителям ЗЗСО необхідні знання не лише про свої функціональні обов'язки, а й інформація про сучасні інноваційні технології організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО, способи оцінки і впровадження

інновацій в управлінську і педагогічну діяльність, принципи менеджменту освітніх інновацій з професійної орієнтації учнів старших класів.

Теоретико-методична складова змісту підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної діяльності (80% навчального часу) представлена такими модулями, як «Педагогічна інноватика», «Інноваційні технології в профорієнтаційній роботі», «Сучасні методики підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної діяльності», «Професійно-особистісне самовизначення вчителів ЗЗСО в умовах інноваційних змін в освіті», «Моніторингові дослідження профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО».

Реалізація принципів комплексності, інтегративності та інноваційності у процесі підвищення кваліфікації вчителів ЗЗСО забезпечувалася шляхом впровадження у навчальний процес інтегрованого спецкурсу «Профорієнтаційна компетентність вчителя ЗЗСО», у процесі вивчення якого застосовувалися інформаційно-комунікативні технології, проектна технологія, портфоліо, кейс-метод, технології групового навчання. Розвитку профорієнтаційної компетентності слухачів сприяло також проведення круглого столу «Компетентнісний підхід в управлінні, навчанні й вихованні з організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів в умовах інноваційного розвитку освіти», творчих майстерень «Мистецтво організація профорієнтаційної роботою в начальному закладі», «Особливості профорієнтаційних комунікацій вчителів НЗ». Виконання проектів під час підготовки вчителів НЗ до профорієнтаційної діяльності давало можливість формувати у них нові вміння, здатність критично оцінювати й аналізувати ефективність педагогічних інновацій щодо організації профорієнтаційної орієнтації з учнями старших класів. Важливо, що виконуючи проекти, слухачі мали змогу звертатись до кваліфікованих фахівців КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» й одержувати індивідуальні консультації.

Запропонований перелік навчальних модулів пояснюється низкою причин:

– сучасні програми підвищення кваліфікації вчителів ЗЗСО передбачають загальний підхід до вдосконалення їх професійної

компетентності, зокрема профорієнтаційної; водночас необхідно мати уявлення про особливості профорієнтаційного розвитку вчителя, шляхи впровадження педагогічних інновацій у навчально-виховний процес з організації профорієнтаційної орієнтації з учнями старших класів;

- самостійний аналіз вчителями ЗЗСО своєї професійної діяльності дасть змогу оцінити свій досвід, визначити наявні проблеми й недоліки, а також розробити програму самоосвіти і накреслити перспективні напрями вдосконалення власної профорієнтаційної компетентності;

- учителі ЗЗСО відчують ще певний психологічний бар'єр перед освоєнням комп'ютерної техніки і використанням інформаційних ресурсів в управлінні навчально-виховним процесом, що, зазвичай, маскується сумнівами щодо педагогічних можливостей названих засобів і технологій. Навіть досвідчені вчителі, маючи консервативне мислення, часто не розуміють значимість впровадження ІКТ у навчання, виховання й управлінні освітою, внаслідок чого залишаються, невикористаними значні резерви підвищення ефективності діяльності ЗЗСО, зокрема і з профорієнтаційної роботи;

- заняття вчителів ЗЗСО у школах професійної майстерності реалізують принцип єдності теорії та практики, дають змогу познайомитися з авторськими підходами вчителів шкіл, новими технологіями, допомагають узагальнити власний педагогічний досвід та активізувати інноваційний потенціал з організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів.

В експериментальній групі на розгляд теоретично-методологічних і методичних питань науково-теоретичного та методично-практичного модулів ми більше часу відвели на реалізацію практичної частини змісту, спрямованого на формування необхідних якостей, умінь і навичок з організації профорієнтаційної діяльності вчителя. З цією метою у процесі підвищення кваліфікації вчителів ЗЗСО експериментальної групи широко застосовувалися активні, інтерактивні, проектні методи навчання [2; 3; 10-19]. Вчителі ЗЗСО брали участь у дискусії на тему «Чи потрібна вчителю ЗЗСО спеціальна профорієнтаційна компетентність?», мозковому штурмі «Модель сучасного вчителя ЗЗСО»,

діловій грі «Уроки управління професійною орієнтацією в ЗЗСО», практикумах «Тест-завдання», «Професійний квест», «Аукціон знань», «До професії» (додаток Д).

Для формування у вчителів ЗЗСО умінь комунікативних і організаторських умінь, необхідних для здійснення пофорієнтаційної діяльності в ЗЗСО, ми організували тренінг «Комунікативна компетентність вчителя ЗЗСО». Ділова гра «Уроки організації пофорієнтаційної роботи з учнями старшої школи» допомогла розвинути у слухачів такі характеристики пофорієнтаційної компетентності, як здатність приймати ефективні рішення у проблемних ситуаціях, здатність спільно визначати цілі діяльності та реалізувати їх в умовах впровадження педагогічних інновацій, уміння аналізувати й оцінювати нові методи і технології з організації пофорієнтаційної роботи.

Метод проектів використовувався нами для розвитку у вчителів ЗЗСО умінь створювати специфічний пофорієнтаційний простір засобами різних технологій та застосовувати ІКТ в управлінні і повсякденному житті.

Розвитку пофорієнтаційної компетентності слухачів курсів значною мірою сприяло проведення круглих столів з проблем педагогічної інноватики, в яких брали участь науковці, методисти, вчителі кращих закладів освіти. Участь у такій формі роботи створювала сприятливі умови для розвитку у вчителів ЗЗСО умінь правильно визначати пріоритети управління пофорієнтаційною роботою в ЗЗСО, здійснювати стратегічне і оперативне планування освітніх інновацій, організовувати взаємодію суб'єктів пофорієнтаційного процесу, мобілізувати педагогічний колектив на впровадження навчально-виховних інновацій [29].

У розвитку пофорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО достатньо ефективними виявилися методи активного навчання, зокрема, мозковий штурм з проблеми «Модель сучасного вчителя ЗЗСО». Активний обмін думками сприяв розвитку творчого і критичного мислення учасників експериментальної групи, умінь приймати рішення у проблемних ситуаціях, обирати оптимальні способи управління пофорієнтаційною роботою в

педагогічному колективі [36].

Модуль «Інноваційні технології в управлінні, навчанні і вихованні з організації профорієнтаційної роботи» передбачає розгляд інноваційної профорієнтаційної освіти як ресурсу розвитку держави, визначення місії школи, обґрунтування важливої ролі інновацій у функціонуванні та розвитку навчальних закладів з професійної орієнтації учнів. Тематика модулю дозволяє уточнити профорієнтаційні орієнтації вчителів, сформувати у них вміння визначати «точки росту» навчального закладу, зокрема і з організації профорієнтаційної роботи; вносити відповідні зміни до програм розвитку шкіл, вибудовувати стратегію профорієнтаційної діяльності ЗЗСО відповідно до пріоритетів держави, суспільства й окремої особистості.

У процесі навчання визначалися вектори змін, пов'язані з державними ініціативами в галузі освіти (прийняттям освітніх стандартів; введенням зовнішнього незалежного оцінювання випускників і державної підсумкової атестації; запровадженням профільного навчання; компетентнісною переорієнтацією змісту освіти); загальними тенденціями (диференціацією змісту освіти; вдосконаленням системи оцінювання результатів навчання; підвищенням конкурентоспроможності випускників ЗЗСО); змінами всередині окремого ЗЗСО (варіативністю змісту освіти; різноманітністю освітніх запитів батьків і учнів; появою нових завдань розвитку ЗЗСО, що вимагають гнучкого, швидкого реагування й оновлення системи управління, зокрема і профорієнтаційною роботою.

Ми погоджуємося з фахівцями, які вважають, що для формування готовності до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів необхідно «будувати систему цієї діяльності і тим самим переводити теоретичні знання в діяльнісну, тобто понятійну форму» [5, с. 47]. Тому в процесі підвищення кваліфікації вчителів ЗЗСО нами використовувалися різноманітні технології активного навчання: ділові ігри, інтерактивні лекції; групові дискусії; індивідуальна робота з електронними підручниками; групова робота з проблемними завданнями; робота з інформацією щодо вибору професії з

конкурентноспроможним місцем навчання та роботи (підготовка доповідей, статей, рецензій, звітів, тез); кейс-метод; написання есе; виконання навчальних проектів; групові презентації [2; 3; 10-21; 28].

Для сприяння кращому розумінню суті освітніх інновацій і визначення поля профорієнтаційної діяльності навчальних закладів (за місцем роботи слухачів) вчителям ЗЗСО пропонувалося сформулювати основні напрями освітніх інновацій, охарактеризувати пріоритетні національні освітні проекти з професійної орієнтації учнів старших класів. Значна увага приділялася проекту «Обери свій шлях», який передбачав груповий пошук відповідей на питання: якою має бути професія; від кого і від чого залежить її становлення; коли ми досягнемо відповідного рівня розвитку освіти; яким має бути зміст освіти у школі, який би забезпечував вибір професії випускниками; які методи навчання мають застосовуватися у школі з професійної орієнтації випускників; якими мають бути учні, вчителі і керівники в новій українській школі та ін. Групове обговорення зазначених питань сприяло глибшому усвідомленню вчителями ЗЗСО суті освітніх інновацій, можливостей їх використання для вдосконалення профорієнтаційної діяльності сучасних шкіл. Під час групової дискусії слухачі визначили перспективні напрями оновлення змісту шкільної освіти (варіативність і профільність); навчальних технологій; системи оцінювання результатів навчання; системи управління профорієнтаційною роботою в ЗЗСО, системи підвищення кваліфікації та вдосконалення професійної майстерності вчителів.

У процесі розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО важливе значення надавалося їх підготовці до формування корпоративної культури в ЗЗСО, визначення ціннісних пріоритетів їх профорієнтаційної діяльності у вигляді відповідної освітньої місії. З цією метою під час вивчення теми «Місія навчального закладу у світі професій» після введення основних понять і уточнення цільових установок вчителям ЗЗСО пропонувалося розробити текст профорієнтаційної місії для різних типів шкіл. Найбільші утруднення у слухачів викликала необхідність урахування специфіки навчальних закладів (гімназії, загальноосвітньої школи,

профільної школи, малокомплектної сільської школи), визначення унікальності освітніх послуг, пошук відповідей на питання «хто наші замовники?», «які проблеми замовників ми вирішуємо?».

У результаті групової взаємодії був розроблений алгоритм формулювання профорієнтаційної місії школи:

- попереднє вербальне оформлення профорієнтаційної місії для конкретного типу навчального закладу методом мозкового штурму;
- коригування профорієнтаційної місії: надання їй формулюванню лаконізму, глибини і змістовності;
- уточнення унікальності профорієнтаційної місії з урахуванням типу навчального закладу;
- обговорення проекту профорієнтаційної місії.

Вчителі ЗЗСО відмітили, що опрацювання цього алгоритму сприяло оволодінню вмінням виявляти конкретну профорієнтаційну діяльність, розробляти творчі ідеї щодо організації профорієнтаційної діяльності ЗЗСО в інноваційному режимі. Завдяки активній груповій взаємодії проект дав змогу виявити особистісне ставлення вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної роботи в ЗЗСО, а також сформувати у них мотиваційну спрямованість на інноваційне вдосконалення профорієнтаційної діяльності в ЗЗСО.

З метою формування у вчителів ЗЗСО умінь формулювати проблеми, мету і завдання, планувати та визначати критерії ефективності профорієнтаційної діяльності. Під час планування профорієнтаційної діяльності та визначення зовнішніх і внутрішніх умов освітніх перетворень вчителі ЗЗСО працювали з власними програмами розвитку і проектами, що уможливлювало надання їм адресної допомоги в конкретизації й корекції інноваційних стратегій розвитку організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО.

Для уточнення структури і змістового наповнення програм з організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів ЗЗСО була проведена лабораторна робота, у процесі якої їм пропонувалося завдання: «Ознайомившись з представленими зразками програм профорієнтаційної роботи в ЗЗСО, визначте і

прокоментуйте їх «плюси» і «мінуси» за наступними параметрами:

- прогностичність, тобто спрямованість на реалізацію не лише актуальних, але й перспективних, очікуваних профорієнтаційних потреб випускників;
- спрямованість програми на досягнення конкретних, реалістичних, діагностичних цілей в організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО;
- якість проблемно-орієнтованого аналізу за визначеними профорієнтаційними напрямками (опис належного і реального; виявлення причин недоліків; формулювання проблем);
- наявність концептуального ядра професійної орієнтації учня у розвитку школи;
- обґрунтованість плану дій з організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО.

За бажанням доповніть і скорегуйте позиції, виявлені в ході аналізу програм розвитку навчальних закладів»

Під час групового обговорення різних програм організації профорієнтаційної роботи в НЗ були визначені типові помилки, які допускаються під час їх розробки: недостатня системність (не завжди проблеми, визначені в аналітичному блоці, знаходять відображення в концептуальній і змістовій частинах); некоректність формулювання завдань програми, які не супроводжуються методиками визначення ступеня їх реалізації (наприклад, «високий рівень самовизначеності учнів», «всебічно розвинена особистість»); змішування організації профорієнтаційної роботи і професійної орієнтації учня в ЗЗСО.

У навчанні вчителі НЗ визначали інноваційні ідеї, які могли б скласти концептуальне ядро власної програми профорієнтаційної роботи в ЗЗСО. Зокрема, слухачами були обґрунтовані моделі «Школа здоров'я», «Школа творчості», «Школа профорієнтаційного дня»; моделі гімназійної, ліцейної профільної освіти, профільної старшої школи, освіти з національним компонентом; програми безперервної природничої, математичної, лінгвістичної, правової, екологічної освіти щодо організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО. Важливе значення надавалося визначенню і груповому обговоренню вчителями ЗЗСО кадрових,

мотиваційних, науково-методичних, матеріально-технічних, нормативно-правових, фінансових умов, необхідних для планування і успішного впровадження інновацій у профорієнтаційну діяльність ЗЗСО. У ході дискусій про безперервну освіту вчителі НЗ проектували власну внутрішньошкільну систему підвищення кваліфікації вчителів, що охоплює самоосвіту, методичну роботу, мережеву взаємодію, дистанційне навчання, проблемні курси, професійну перепідготовку.

Під час практичних занять вчителі шкіл розробляли індивідуальні плани самоосвіти, визначали структуру «портфоліо» вчителя-предметника з професійної орієнтації учнів. У плані, окрім індивідуальних завдань і тем самоосвіти, зазначалася загальна методична тема школи, передбачувані терміни роботи над темою самоосвіти, а також форми роботи на різних етапах (теоретичному, діагностичному, практичному, аналітичному), серед яких: вивчення теоретичного і практичного (передовий педагогічний досвід у різних школах з профорієнтаційної роботи) матеріалу, що стосується розроблюваної проблеми, виявлення можливостей її розв'язання в ЗЗСО; аналіз зібраної інформації про різні професії, обробка даних і систематизація матеріалу, узагальнення і формулювання висновків; дослідно-експериментальна робота (використання спеціальних методик, технологій, прийомів тощо); презентація результатів власної пошукової профорієнтаційної діяльності (виступи на педрадах, семінарах, шкільних і районних методичних об'єднаннях, публікація матеріалів в мережі Інтернет, участь у професійних конкурсах) та ін.

На стажерських майданчиках вчителі НЗ знайомилися з інноваційним профорієнтаційним досвідом шкіл Вінниці, мали можливість обмінятися думками, уточнити власні профорієнтаційні позиції. Стажування вчителів ЗЗСО проводилося на базі кращих навчальних закладів, які мають позитивний досвід організації профорієнтаційної роботи, постійно працюють над удосконаленням навчально-виховного процесу, впровадженням нових освітніх підходів.

Наприкінці вивчення модулю «Інноваційні технології в управлінні організацією профорієнтаційною роботою» слухачі виконували підсумкові залікові роботи: складання аналітичної довідки й опис індивідуального

профорієнтаційного проекту. У проектах слухачів основною була тема «Сучасна модель управління організацією профорієнтаційною роботою НЗ в умовах нової української школи» (коригування програми з організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів, управління впровадженням інновацій). Таким чином забезпечувався зв'язок педагогічної теорії з практикою організації профорієнтаційної роботи ЗЗСО. Кінцевим продуктом проектної діяльності слухачів стали реальні моделі, що враховують специфіку і стан конкретної школи, орієнтовані на її перехід із стану функціонування в режим інноваційного розвитку, зокрема і з профорієнтаційної роботи з учнями старших класів.

Підсумкові роботи показали розуміння вчителями шкіл суті і необхідності інноваційних процесів в організації профорієнтаційної роботи вчителями; обережний оптимізм щодо їх впровадження, зумовлений ресурсною недостатністю; сформованість умінь визначати ризики і шляхи їх подолання на етапі проектування й реалізації професійної орієнтації учнів. Аналіз результатів анкетування слухачів після вивчення модулю «Інноваційні технології в управлінні організацією профорієнтаційної роботи» свідчить про позитивну динаміку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за такими напрямками: інноваційна освіта як ресурс профорієнтаційної роботи в ЗЗСО; профорієнтаційна місія ЗЗСО; аналіз результатів профорієнтаційної діяльності школи і планування змін; проекти і цільові програми як основні механізми вдосконалення профорієнтаційної діяльності ЗЗСО.

Вивчення модулю «Інноваційні технології в управлінні профорієнтаційною роботою в ЗЗСО» дозволило поглибити розуміння вчителями ЗЗСО суті профорієнтаційної діяльності, її важливості, сформувані позитивне ставлення до цього напрямку професійної діяльності, розвинути готовність до впровадження профорієнтаційних технологій з урахуванням особливостей конкретних навчальних закладів.

Організаційно-аналітична складова підготовки вчителів НЗ до профорієнтаційної діяльності (10 % навчального часу) інтегрує предметно-методичну та методологічну підготовку і передбачає вхідне діагностування,

визначення дефіциту професійної профорієнтаційної компетентності, вибір власної траєкторії організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО відповідно до результатів діагностування. Організація навчального процесу, зокрема на засадах кредитно-модульної системи, яка передбачає блоково-модульне структурування навчальної профорієнтаційної інформації, уможливила індивідуалізацію траєкторії навчання вчителів ЗЗСО шляхом вибору ними з варіативної частини факультативів, які найбільшою мірою відповідають їх запитам. По закінченню періоду інтенсивного навчання слухачі мали можливість через поточне і вихідне діагностування оцінити динаміку власної профорієнтаційної компетентності (рівень яких компетенцій підвищився, а яких знаходиться нижче від бажаного). Підсумкова науково-практична конференція вчителів НЗ з питань організації профорієнтаційної роботи в НЗ та захист групових й індивідуальних наукових проєктів допомогли проявити власну профорієнтаційну компетентність на практиці.

На контрольному етапі формувального експерименту здійснено аналіз експериментальних даних, одержаних у результаті впровадження у практику післядипломної освіти вчителів ЗЗСО визначених педагогічних умов і розробленої методики розвитку профорієнтаційної компетентності.

3.2 Результати педагогічного експерименту і їх аналіз

З метою визначення ефективності обґрунтованих нами педагогічних умов і розробленої методики розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя ЗЗСО у системі післядипломної освіти ми провели два діагностичні зрізи – на початку і після завершення формувального експерименту. Під час діагностування вихідного і кінцевого рівня сформованості профорієнтаційної компетентності в учасників експериментальної і контрольної груп ми орієнтувалися на раніше виокремлені критерії (афективний, когнітивний, конативний, рефлексивний) та відповідні показники. Зміни, які відбувалися у структурі профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у процесі дослідно-експериментальної роботи,

фіксувалися за допомогою комплексу взаємодоповнюючих методів (тестування, експертні оцінки, бесіди, анкетування) [1].

Розглянемо спочатку зміни, які відбулися в аксіологічно-мотиваційному компоненті профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО. Рівні розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за афективним критерієм визначалися за допомогою методу експертних оцінок. Аналізуючи динаміку профорієнтаційної компетентності учасників експериментальної і контрольної груп за афективним критерієм, експерти брали до уваги такі показники, як сформованість інноваційного профорієнтаційного світосприйняття та інтересу проектування; сприйнятливність до технологій організації профорієнтаційної роботи, наявність потреби в їх освоєнні і впровадженні; сформованість мотивації до профорієнтаційної модернізації ЗЗСО, ціннісного ставлення до профорієнтаційної діяльності; прагнення до розвитку власного профорієнтаційного потенціалу.

Динаміка рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за афективним критерієм представлена в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Динаміка рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за афективним критерієм на початку та наприкінці експерименту

Групи	Кількість респондентів у групі	Рівні							
		недостатній		середній		достатній		високий	
		К-ть осіб	%	К-ть осіб	%	К-ть осіб	%	К-ть осіб	%
ЕГ – початок експерим.	314	72	22,93	116	36,94	75	23,89	51	16,24
ЕГ – завершення експерим.	314	41	13,06	82	26,11	129	41,08	62	19,75
КГ – початок експерим.	308	74	24,03	108	35,06	74	24,03	52	16,88
КГ – завершення експерим.	308	67	21,75	102	33,12	84	27,27	55	17,86

Для наочності подамо результати графічно (див. рис. 3.8).

Як видно з таблиці 3.7, в експериментальній групі кількість досліджуваних з недостатнім рівнем профорієнтаційної компетентності за недостатнім критерієм зменшилась на 10 %, з середнім – на 11 %, натомість збільшилась з достатнім – на 16 % і високим – збільшилась на 3 %. У контрольній групі відбулися такі зміни: кількість досліджуваних з недостатнім критерієм зменшилась на 3 %, з середнім – на 2 %, водночас збільшилась з високим – на 3 % і з високим – на 1 %.

Для перевірки статистичної достовірності зазначених змін у контрольній і експериментальній групах ми використовували критерій згоди Пірсона χ^2 [5, с. 24]. Обчислення значення критерію χ^2 (хі-квадрат) Пірсона проводилося за формулою (3.1).

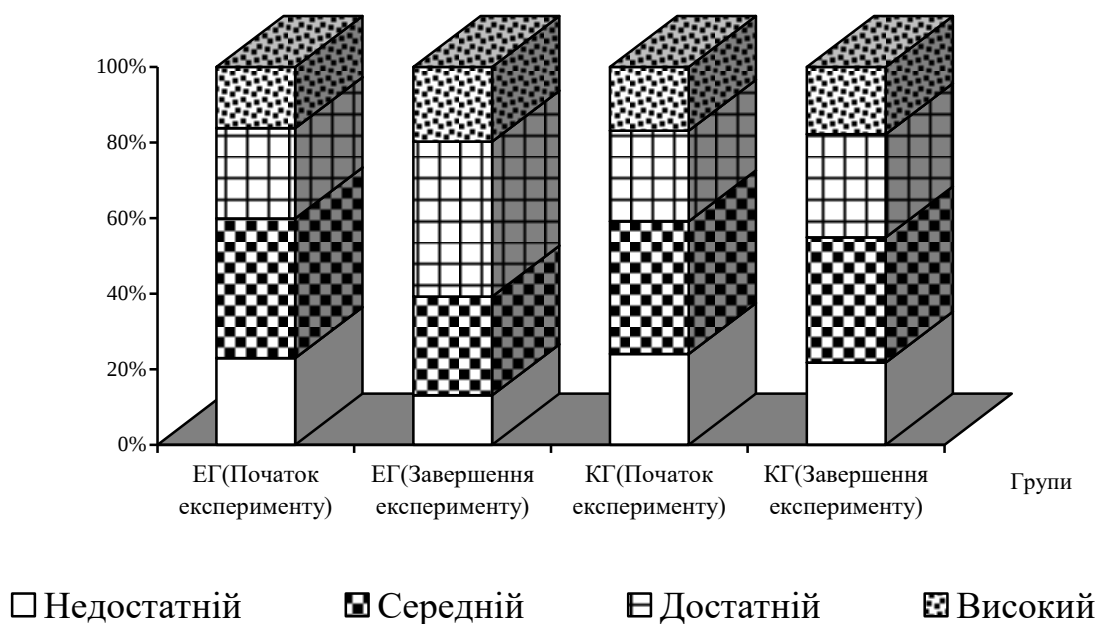

Рис. 3.8. Динаміка рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за афективним критерієм на початку та наприкінці експерименту

Сформулюємо нульову гіпотезу H_0 : якщо у процес розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО впровадити визначені нами педагогічні умови, то показники розвитку їх профорієнтаційної компетентності за афективним критерієм не зміняться. Альтернативна гіпотеза H_1 : якщо у процес

розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО впровадити визначені нами педагогічні умови, то показники їх профорієнтаційної компетентності за афективним критерієм зміняться на статистично значущому рівні. Застосуємо формулу (3.1).

Згідно з умовами застосування двостороннього критерію для ступеня свободи $k = 4 - 1 = 3$ та рівня значущості $\alpha = 0,05$ за таблицею «Критичні значення критерію χ^2 » [31, с. 181] знайдемо $T_{\text{табл}} = 7,814$.

Одержане $T_{\text{спост}} = 11,818$ порівняємо з $T_{\text{табл}}$, $T_{\text{спост}} > T_{\text{табл}}$ ($11,818 > 7,814$). Згідно з правилом прийняття рішень для критерію χ^2 [30] одержаний результат дає підстави для відхилення нульової гіпотези та прийняття альтернативної.

Рівень розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за когнітивним критерієм визначався за допомогою критеріально-орієнтованих тестів (табл. 3.1).

Одержані результати представлено у табл. 3.8. Як видно з таблиці, в експериментальній групі кількість досліджуваних з недостатнім рівнем розвитку профорієнтаційної компетентності за недостатнім критерієм зменшилась на 6 %, з середнім – на 11 %, водночас збільшилась з достатнім рівнем – на 9 %, і з високим – на 8 %. У контрольній групі зафіксовано такі зміни у розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за когнітивним критерієм: кількість досліджуваних з недостатнім рівнем зменшилась на 2 %, з середнім – на 3 %, водночас незначно збільшилася з достатнім – на 1 % і з високим – на 3 %.

Для наочності представимо результати графічно (рис. 3.9).

За допомогою критерії χ^2 встановлено статистичну достовірність зазначених змін. Сформулюємо нульову гіпотезу H_0 : якщо у процес розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО запровадити визначені нами педагогічні умови, то числові показники розвитку їх профорієнтаційної компетентності за когнітивним критерієм не зміняться. Альтернативна гіпотеза H_1 : якщо у процес підготовки вчителів ЗЗСО впровадити визначені нами педагогічні умови, то показники розвитку їх вчителів компетентності за

когнітивним критерієм зміняться на статистично достовірному рівні. Застосуємо формулу (3.1).

Таблиця 3.8

Динаміка рівнів профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за когнітивним критерієм на початку та наприкінці експерименту

Групи	Кількість респондентів у групі	Рівні							
		недостатній		середній		достатній		високий	
		К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
ЕГ – початок експерим	314	32	10,19	72	22,93	144	45,86	66	21,02
ЕГ – завершення експерим.	314	13	4,14	28	8,92	178	56,69	95	30,25
КГ – початок експерим.	308	31	10,06	74	24,03	139	45,13	64	20,78
КГ – завершення експерим.	308	26	8,44	77	25,00	131	42,53	74	24,03

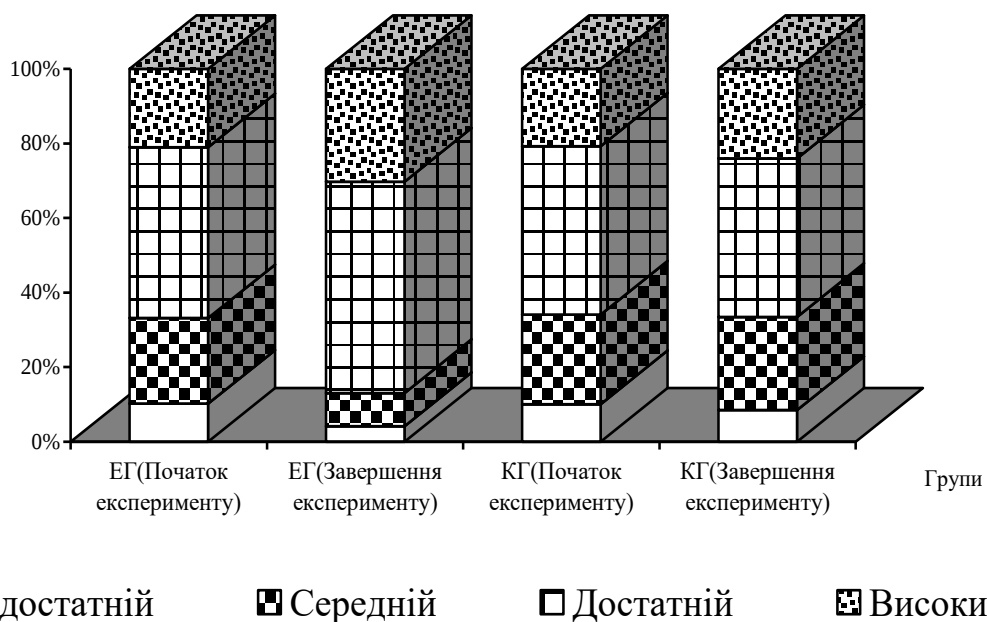

Рис. 3.9. Динаміка рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за когнітивним критерієм на початку та наприкінці експерименту

Згідно з умовами застосування двостороннього критерію для ступеня свободи $k = 4 - 1 = 3$ та рівня значущості $\alpha = 0,05$ за таблицею «Критичні значення критерію χ^2 » [31, с. 181] знайдемо $T_{\text{табл}} = 7,814$.

Одержане $T_{\text{спост}} = 16,868$ порівняємо з $T_{\text{табл}}$, $T_{\text{спост}} > T_{\text{табл}}$ ($16,868 > 7,814$). Згідно з правилом прийняття рішень для критерію χ^2 [30], одержаний результат дає підстави для відхилення нульової гіпотези та прийняття альтернативної.

На відміну від експериментальної, в контрольній групі кількість слухачів з різними рівнями профорієнтаційної компетентності за когнітивним критерієм практично не змінилася у період між двома зрізами. Певну позитивну динаміку, що має незначний характер, можна пояснити природним наслідком загального професійного розвитку, який відбувається під впливом традиційної системи післядипломної підготовки.

Рівні розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за конативним критерієм визначалися за допомогою методу експертних оцінок. При цьому експерти оцінювали сформованість у слухачів курсів комплексу умінь, необхідних для успішної і профорієнтаційної діяльності: діагностичних, що проявляються в способах збору та аналізу інформації про наявний стан об'єкта, який потребує інноваційних змін; проектувальних умінь, спрямованих на створення стратегічного і оперативного плану впровадження інновацій у власну профорієнтаційну діяльність та педагогічний процес ЗЗСО, розробку нових педагогічних систем, процесів, технологій; конструктивних умінь, необхідних для деталізації розробленого проекту на рівні його реалізації конкретними учасниками в умовах конкретного ЗЗСО; комунікативних умінь, що визначають здатність керівника переконувати, аргументувати, доводити переваги нових способів профорієнтаційної діяльності, емоційно захоплювати колектив творчими ідеями; організаторських умінь, які проявляються в налагодженні взаємодії суб'єктів інноваційного профорієнтаційного процесу, мобілізації колег на вирішення актуальних завдань з організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО. Отримані результати представлено у табл. 3.9.

**Динаміка рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів
ЗЗСО за конативним критерієм на початку та наприкінці експерименту**

Групи	Кількість респон- дентів у групі	Рівні							
		недостатній		середній		достатній		високий	
		К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
ЕГ – початок експерим	314	19	6,05	104	33,12	147	46,82	44	14,01
ЕГ – завершення експерим.	314	4	1,27	65	20,70	172	54,78	73	23,25
КГ – початок експерим.	308	18	5,84	102	33,12	148	48,05	40	12,99
КГ – завершення експерим.	308	14	4,55	97	31,49	151	49,02	46	14,94

Для наочності представимо результати графічно (рис. 3.10).

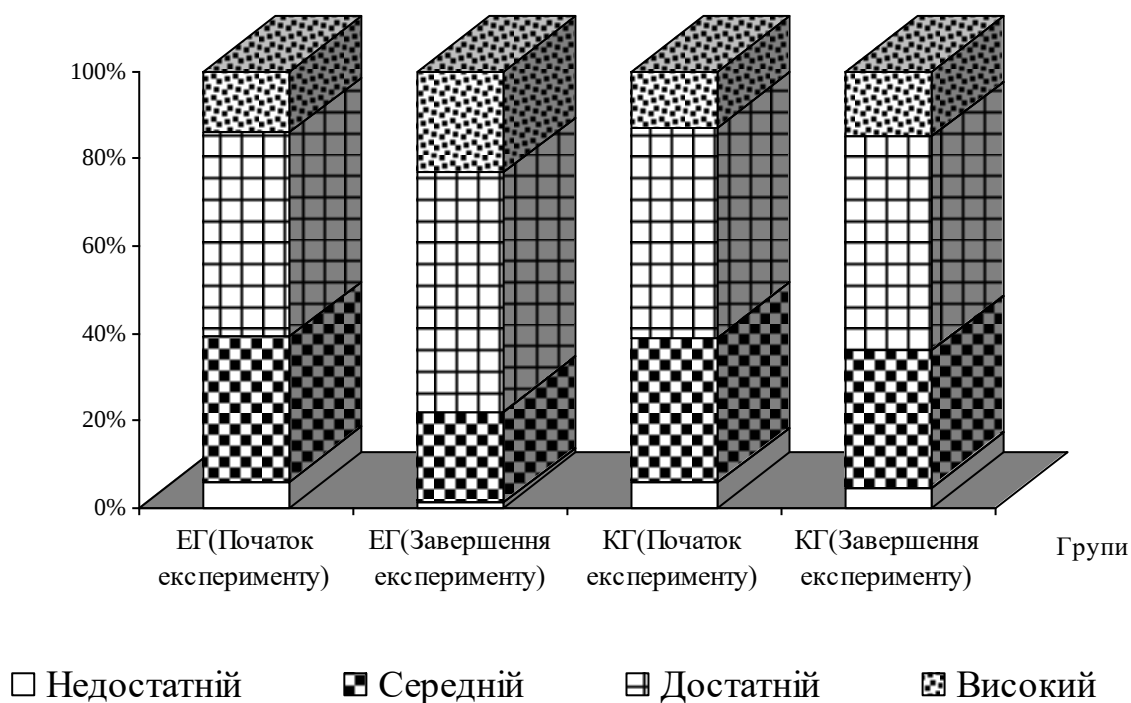

Рис. 3.10. Динаміка рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за конативним критерієм на початку та наприкінці експерименту

Як видно з табл. 3.9, в експериментальній групі відбулися певні зміни у рівнях розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за конативним критерієм: кількість досліджуваних з недостатнім рівнем профорієнтаційної компетентності зменшилась на 5 %, з середнім – на 12 %, водночас збільшилася з достатнім – на 6 %, і з високим – на 9 %. У контрольній групі відбулися такі зміни: кількість досліджуваних з недостатнім рівнем розвитку профорієнтаційної компетентності зменшилась на 1 %, з середнім – на 2 %, підвищилася з достатнім – на 1 % і з високим – на 2 %.

Достовірність зазначених змін у контрольній і експериментальній групах перевірялася за допомогою критерію згоди Пірсона χ^2 . Установимо статистичну значущість змін, застосувавши критерій χ^2 . Сформулюємо нульову гіпотезу H_0 : якщо у процес підготовки вчителів ЗЗСО впровадити визначені нами педагогічні умови, то показники розвитку їх профорієнтаційної компетентності за конативним критерієм не зміняться. Альтернативна гіпотеза H_1 : якщо у процес підготовки вчителів ЗЗСО впровадити визначені нами педагогічні умови, то показники розвитку їх профорієнтаційної компетентності за конативним критерієм зміняться на статистично достовірному рівні. Застосуємо формулу (3.1).

Згідно з умовами застосування двостороннього критерію для ступеня свободи $k = 4 - 1 = 3$ та рівня значущості $\alpha = 0,05$ за таблицею «Критичні значення критерію χ^2 » [31, с. 181] знайдемо $T_{\text{табл}} = 7,814$.

Одержане $T_{\text{спост}} = 12,342$ порівняємо з $T_{\text{табл}}$, $T_{\text{спост}} > T_{\text{табл}}$ ($12,342 > 7,814$). Згідно з правилом прийняття рішень для критерію χ^2 [30], одержаний результат дає підстави для відхилення нульової гіпотези та прийняття альтернативної: зміни у розвитку профорієнтаційної компетентності за конативним критерієм в учасників експериментальної групи досягають статистично значущого рівня.

Розвиток профорієнтаційної компетентності учасників експерименту за рефлексивним критерієм визначався також за допомогою методу експертних оцінок. Експерти оцінювали сформованість інноваційної компетентності вчителів ЗЗСО, які брали участь у дослідженні, за такими показниками: здатність до самоаналізу і адекватної оцінки власного інноваційного потенціалу; здатність

визначати педагогічні проблеми з метою вибору та упровадження відповідних інноваційних технологій; вміння здійснювати моніторинг інноваційної діяльності; вміння прогнозувати ефективність педагогічних нововведень; здатність до особистісно-професійного самовдосконалення у галузі педагогічної інноватики. Отримані результати представлені у табл. 3.10.

Таблиця 3.10

**Динаміка рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів
ЗЗСО за рефлексивним критерієм на початку та наприкінці
експерименту**

Групи	Кількість респон- дентів у групі	Рівні							
		недостатній		середній		достатній		високий	
		К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
ЕГ – початок експерим	314	53	16,88	116	36,94	98	31,21	47	14,97
ЕГ – завершення експерим.	314	22	7,01	91	28,98	122	38,85	79	25,16
КГ – початок експерим.	308	49	15,91	108	35,06	102	33,12	49	15,91
КГ – завершення експерим.	308	41	13,31	101	32,79	111	36,04	55	17,86

Як бачимо з табл. 3.10, в експериментальній групі відбулися певні зміни у рівнях розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за рефлексивним критерієм: кількість вчителів з недостатнім рівнем зменшилась на 10 %, з середнім – на 8 %, натомість збільшилась кількість керівників з достатнім – на 8 % і високим рівнем – на 10 %. У контрольній групі теж відбулися незначні зміни: кількість досліджуваних з недостатнім рівнем розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за рефлексивним критерієм зменшилась на 3 %, з середнім – на 2%, збільшилась з достатнім – на 3 % і з високим – на 2 %.

Для наочності представимо результати графічно (рис. 3.11).

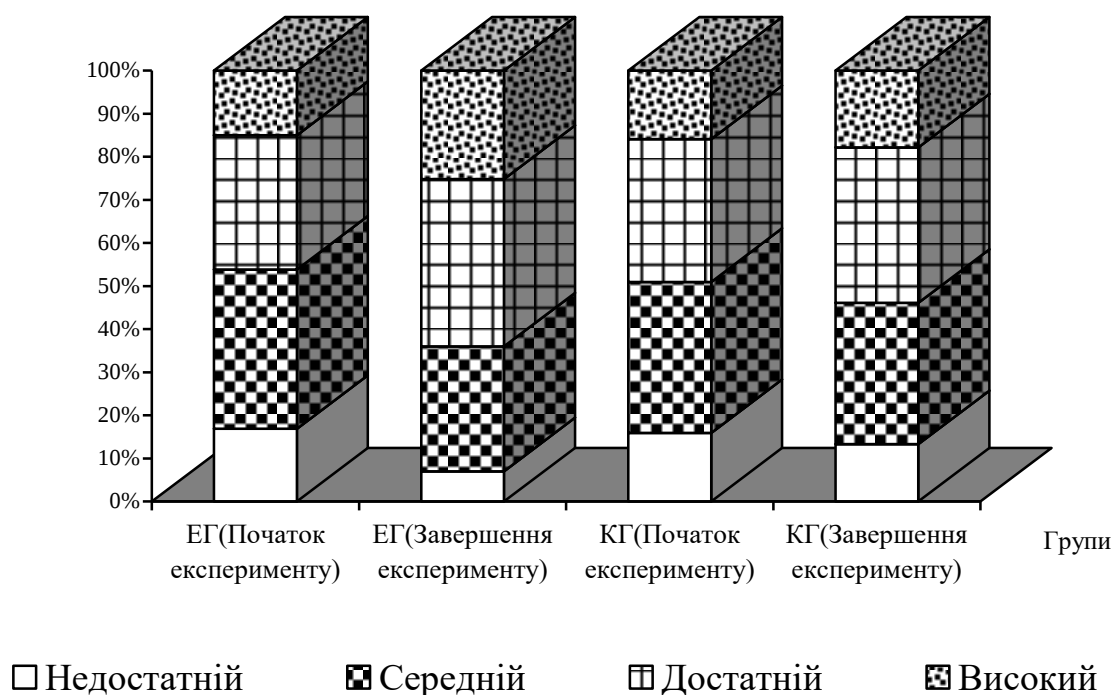

Рис. 3.11. Динаміка рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО за рефлексивним критерієм на початку та наприкінці експерименту

Статистична достовірність зазначених змін перевірялась за допомогою критерію χ^2 . Сформулюємо нульову гіпотезу H_0 : якщо у процес післядипломної підготовки вчителів ЗЗСО впровадити визначені нами педагогічні умови, то показники розвитку їх профорієнтаційної компетентності за рефлексивним критерієм не зміняться. Альтернативна гіпотеза H_1 : якщо у процес підготовки вчителів ЗЗСО впровадити визначені педагогічні умови, то показники розвитку їх профорієнтаційної компетентності за рефлексивним критерієм зміняться на достовірному рівні. Застосуємо формулу (3.1).

Згідно з умовами застосування двостороннього критерію для ступеня свободи $k = 4 - 1 = 3$ та рівня значущості $\alpha = 0,05$ за таблицею «Критичні значення критерію χ^2 » [31, с. 181] знайдемо $T_{\text{табл}} = 7,814$.

Одержане $T_{\text{спост}} = 11,121$ порівняємо з $T_{\text{табл}}$, $T_{\text{спост}} > T_{\text{табл}}$ ($11,121 > 7,814$). Згідно з правилом прийняття рішень для критерію χ^2 [30], одержаний

результат дає підстави для відхилення нульової гіпотези та прийняття альтернативної.

Аналіз і узагальнення отриманих результатів свідчить, що обґрунтовані педагогічні умови та розроблена методика суттєво стимулюють розвиток компонентів профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти, що знаходить комплексний вияв у позитивній динаміці загальних рівнів сформованості їх профорієнтаційної компетентності (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

**Динаміка загальних рівнів профорієнтаційної компетентності вчителів
ЗЗСО на початку та наприкінці експерименту**

Групи	Кількість респон- дентів у групі	Рівні							
		недостатній		середній		достатній		високий	
		К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
ЕГ – початок експерим	314	44	14,01	101	32,17	119	37,90	50	15,92
ЕГ – завершення експерим.	314	16	5,10	71	22,61	148	47,13	79	25,16
КГ – початок експерим.	308	44	14,29	98	31,82	114	37,01	52	16,88
КГ – завершення експерим.	308	38	12,34	95	30,84	120	38,96	55	17,86

Графічно динаміка загальних рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО представлена на рис. 3.12.

Як бачимо, за період проведення формувального експерименту в експериментальній групі суттєво зменшився відсоток вчителів ЗЗСО з недостатнім (з 14 % до 6 %) та середнім (з 32 % до 22 %) рівнями профорієнтаційної компетентності. Водночас з 38 % до 47 % підвищилася кількість вчителів з достатнім рівнем профорієнтаційної компетентності, які характеризуються стійким інтересом до профорієнтаційної діяльності,

сприйнятливості до педагогічних інновацій, наявністю потреби в їх освоєнні і впровадженні, сформованою системою знань про інноваційні технології і адекватним усвідомленням власного інноваційного потенціалу, наявністю діагностичних, проектувальних, конструктивних, комунікативних і організаторських умінь інноваційної діяльності, здатністю впроваджувати інноваційні технології в освітню діяльність на основі науково обґрунтованих підходів, активним пошуком власної концепції профорієнтаційної діяльності навчального закладу.

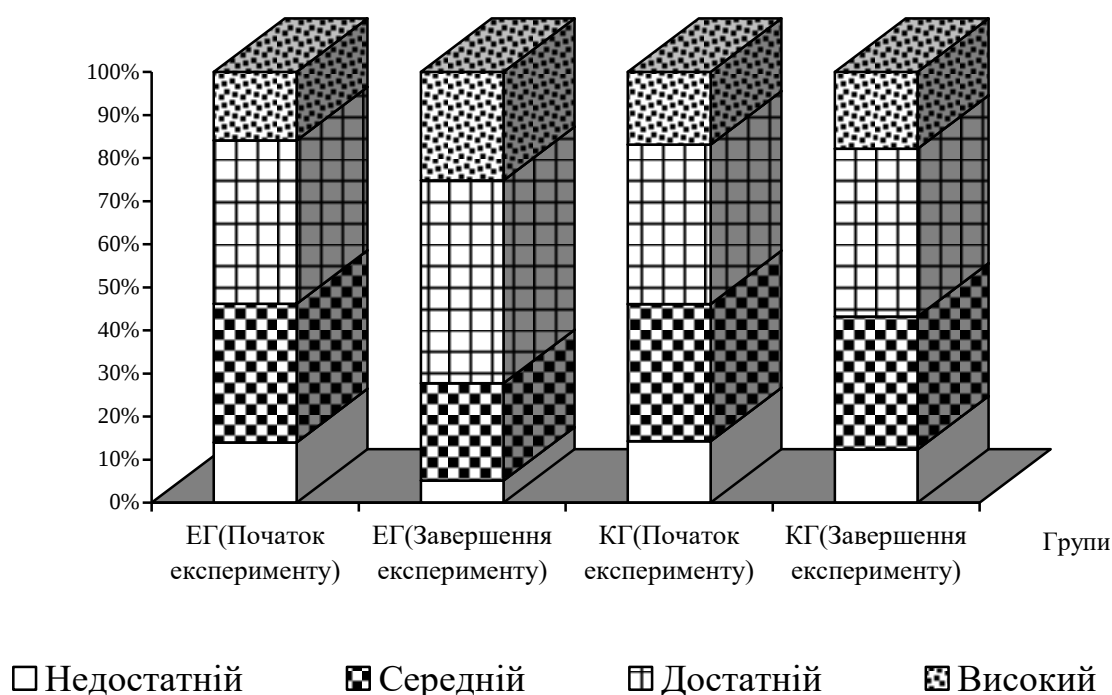

Рис. 3.12. Динаміка загальних рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в експериментальній і контрольній групах

В експериментальній групі також суттєво зріс відсоток (з 16 % до 25 %) вчителів з високим рівнем профорієнтаційної компетентності, яким властива висока мотивація до інноваційного проектування, ціннісне ставлення до інноваційної діяльності, прагнення до постійного самовдосконалення, обізнаність з основами педагогічної інноватики, володіння комплексом умінь, необхідних для успішного здійснення профорієнтаційної діяльності, системний підхід до впровадження педагогічних інновацій, наявність власної

концепції профорієнтаційної діяльності навчального закладу.

Використання критерію χ^2 підтвердило статистичну достовірність вказаних змін зі ступенем ймовірності P , що наближається до 0,95 при $\alpha=0,05$.

На відміну від експериментальної, в контрольній групі кількість вчителів ЗЗСО з різними рівнями профорієнтаційної компетентності практично не змінилася: кількість керівників з недостатнім рівнем зменшилась на 2 %, з середнім – на 1 %, з достатнім збільшилася на 2 %, з високим – на 1 % (рис. 3.12). Вказані зрушення у розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО мають незначний характер і не досягають рівня статистичної значущості.

Проведені діагностичні зрізи на початку і наприкінці експерименту показали, що кількість вчителів ЗЗСО, які досягли високого рівня профорієнтаційної компетентності, в експериментальній групі (79 осіб) виявилася в 1,4 рази більшою, ніж у контрольній (55 осіб).

Таким чином, аналіз результатів проведеного експериментального дослідження дає підстави зробити висновок про ефективність визначених педагогічних умов розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у системі післядипломної освіти: здійснення педагогічної підтримки як особливого виду взаємодії в організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО, спрямованого на сприяння особистісно-професійному розвитку вчителів ЗЗСО шляхом врахування їх освітніх потреб та індивідуального досвіду, надання оперативної адресної методичної допомоги у вирішенні профорієнтаційних проблем, залучення до різних форм профорієнтаційної діяльності; організація навчального процесу на засадах кредитно-модульної системи, яка передбачає блоково-модульне структурування навчальної інформації та індивідуалізацію траєкторії її засвоєння; володіння викладачами закладів післядипломної освіти профорієнтаційною компетентністю, що виявляється в здатності здійснювати свою профорієнтаційну діяльність в інноваційному режимі. Реалізація вказаних педагогічних умов і впровадження розробленої методики забезпечили

комплексний розвиток аксіологічно-мотиваційного, теоретико-змістового, процесуально-діяльнісного і дослідницько-рефлексивного компонентів профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у процесі післядипломної освіти.

Одержані результати повністю підтвердили висунуту гіпотезу дослідження і засвідчили доцільність впровадження визначених педагогічних умов у систему післядипломної освіти вчителів ЗЗСО з метою підвищення рівня розвитку їх профорієнтаційної компетентності, що означає належний рівень підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної роботи в ЗЗСО.

Висновки до третього розділу

Застосування комплексу розроблених діагностичних методик дало змогу визначити й проаналізувати вихідний рівень сформованості профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО, які брали участь у педагогічному експерименті. З'ясувалося, що найвищий – високий рівень розвитку профорієнтаційної компетентності мають лише 16% вчителів ЗЗСО. Для 37 % вчителів ЗЗСО властивий достатній рівень розвитку профорієнтаційної компетентності. Такі вчителі мають інтерес до профорієнтаційної діяльності, сприйнятливі до педагогічних інновацій, володіють знаннями про інноваційні технології щодо організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО, адекватно усвідомлюють власний профорієнтаційний потенціал, але потребують експертної допомоги, підтримки і консультування. Для 32 % вчителів ЗЗСО притаманний середній рівень профорієнтаційної компетентності, ознаками якого є нестійкий інтерес до організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів, фрагментарні знання про інноваційні педагогічні технології, орієнтація на шаблонні підходи до використання педагогічних технологій, недостатня сформованість проєктувальних, конструктивних і організаторських умінь профорієнтаційної діяльності. Для порівняно значної частини вчителів ЗЗСО (14 %) властивий низький рівень профорієнтаційної компетентності, який

проявляється в поверховому інтересі до педагогічних інновацій діяльності, обмеженості знань про інноваційні освітні технології та умови їх ефективного використання, недостатній сформованості умінь профорієнтаційної діяльності, безсистемному використанні нових педагогічних підходів і технологій з опорою на власний обмежений досвід і інтуїцію, відсутності індивідуальної концепції профорієнтаційної діяльності. Результати констатувального етапу дослідження засвідчили актуальність формування профорієнтаційної компетентності вчителів на етапі їх підготовки в закладах післядипломної освіти як основні уміння організації профорієнтаційної роботи з учнями старших класів. Виявлені недоліки у розвитку аксіологічно-мотиваційного, теоретико-змістового, процесуально-діяльнісного та дослідницько-рефлексивного компонентів профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО враховувалися під час проведення формувального експерименту.

Формувальний експеримент, який проводився на базі Комунального вищого навчального закладу «Вінницька академія неперервної освіти», підтвердив можливість підвищення рівня розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО шляхом впровадження обґрунтованих нами педагогічних умов: здійснення педагогічної підтримки як особливого виду взаємодії, спрямованого на сприяння особистісно-професійному розвитку вчителів ЗЗСО шляхом врахування їх освітніх потреб та індивідуального досвіду, надання оперативної адресної методичної допомоги у вирішенні професійних проблем, залучення до різних форм профорієнтаційної діяльності; організація навчального процесу на засадах кредитно-модульної системи, яка передбачає блоково-модульне структурування навчальної інформації та індивідуалізацію власної траєкторії її засвоєння; володіння викладачами закладів післядипломної освіти профорієнтаційною компетентністю, що виявляється в здатності здійснювати свою професійну діяльність в інноваційному режимі.

У процесі дослідження з'ясовано, що успішна реалізація обґрунтованих

педагогічних умов у системі післядипломної освіти можлива в рамках розробленої методики розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО, яка має системний характер і складається з цільового, методологічного, операційно-діяльнісного і оцінно-результативного блоків. Мета полягає у розвитку аксіологічно-мотиваційного, теоретико-змістового, процесуально-діяльнісного і діагностично-рефлексивного компонентів профорієнтаційної компетентності, що в комплексі визначають готовність вчителів ЗЗСО до розробки, освоєння та впровадження інновацій в організацію профорієнтаційної роботи з учнями старших класів в ЗЗСО. Методологічний блок представлений комплексом підходів, які визначають загальну стратегію, методичні шляхи і принципи розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у процесі післядипломної освіти: системний, середовищний, особистісний, діяльнісний і компетентнісний. Операційно-діяльнісний блок містить обґрунтовані педагогічні умови, напрями, форми і методи розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що розвиток профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у системі післядипломної освіти доцільно здійснювати за такими основними напрямами: курсова підготовка, міжкурсовий педагогічний супровід слухачів курсів та створення інноваційно-освітнього профорієнтаційного середовища. Ефективність курсової підготовки суттєво зростає за умови її організації на основі кредитно-модульної системи навчання, яка уможливорює індивідуальні освітні траєкторії підготовки слухачів з урахуванням їх управлінського досвіду, проблем і професійних запитів. Міжкурсовий супровід дозволяє надавати адресну оперативну методичну допомогу вчителям ЗЗСО на основі тьюторської технології індивідуального консультування.

Важливе значення у процесі розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО має створення інноваційно-освітнього середовища, включення до інноваційної індивідуальної та колективної профорієнтаційної діяльності: організація науково-практичних конференцій з

питань профорієнтації в ЗЗСО, публікація статей, авторських інноваційних освітніх програм, участь у конкурсах професійної майстерності тощо. Розвитку інноваційної компетентності керівників ЗЗСО у процесі курсової підготовки сприяє використання професійно орієнтованих форм і методів навчання: інтерактивних, кооперативних, проблемних, проектів, відеометоду, інформаційно-комунікативних технологій, портфоліо, кейс-методу, технологій групового навчання, методу аналізу педагогічних ситуацій, ділових ігор, дискусій, професійних конкурсів, авторських творчих майстерень, індивідуальних бесід-консультацій, мережевих об'єднань.

Експериментальне дослідження підтвердило ефективність визначених педагогічних умов і розробленої методики розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у визначенні системі післядипломної освіти як основи підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної роботи в ЗЗСО. Свідченням цього є те, що в учасників експериментальної групи, на відміну від контрольної, відбулися статистично значущі зміни в аксіологічно-мотиваційному, теоретико-змістовому, процесуально-діяльнісному і дослідницько-рефлексивному компонентах, що виявилось у позитивній динаміці загальних рівнів профорієнтаційної компетентності, що забезпечили позитивні зміни рівня підготовки вчителя до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ У ТРЕТЬОМУ РОЗДІЛІ

1. Бойчук В. М. Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи / В. М. Бойчук, Л. Л. Коношевський, О. Ю. Сагадіна // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Вип. 49 / редкол. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2017. – С. 67-72.
2. Бойчук В. М. Організація проектно-технологічної діяльності учнів : метод. реком. до оформлення документації для виконання проекту / В. М. Бойчук. – Вінниця : ТОВ «Ландо», 2015. – 34 с.
3. Бойчук В. М. Педагогічний досвід застосування методу проектів на уроках «Технології» / В. М. Бойчук // Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень : зб. наук. праць ; редкол. : Гуревич Р. С. (голова) [та ін.] ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця : ТОВ «Фірма Планер», 2015. – [Вип. 4 (7)]. – С. 210-218.
4. Василенко Н. В. Нова модель підготовки фахівців у системі неперервної освіти України // Матеріали VIII Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій / [Упор. Назаренко Г. А.]. – У двох томах. – Т. 2. – Черкаси : ЧОПОПП, 2016. – С. 206-212.
5. Василенко Н. В. Організація профільного навчання в загальноосвітньому навчальному закладі : навч.-метод. посіб. / Н. В. Василенко. – Вінниця : ВОПОПП, 2010. – 171 с.
6. Волков Б. С. Методология и методы психологического исследования: учеб.пособие для вузов / Б. С. Волков, Н. В. Волкова, А. В. Губанов. – [5-е изд., испр. и доп.]. – М. : Академ. проект: Трикста, 2006. – 352 с.
7. Гончаренко С. У. Експеримент психолого-педагогічний / С. У. Гончаренко // Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 253-255.
8. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради

молодим науковцям / Гончаренко С. У. ; Академія педагогічних наук України. – К., 1995. – 42 с.

9. Гончаренко С., Кушнір В. Методологія як важливий складник наукового дослідження в педагогіці // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2002. – Вип. 4 (8). – С. 15-22.

10. Гордійчук Г. Б. Подготовка будущих педагогов к осуществлению проектно-исследовательской деятельности в общеобразовательных учебных заведениях / Г. Б. Гордійчук // материалы Международной научно-практической конференции [«ИКТ-компетенции современного педагога»], (Москва, 20-21 марта 2013 г.) / Институт математики и информатики Московского городского педагогического университета. – Т. V. – М. : Научная книга, 2013. – С. 154-159.

11. Гордійчук Г. Б. „Кейс”-технології в навчальному процесі: математика. „Портфель” учня (методичні рекомендації) : Навчально-методичне видання / Г. Б. Гордійчук, М. Ю. Кадемія, В. О. Капітончук. – Вінниця, 2004. – 95 с.

12. Гордійчук Г. Б. Активізація пізнавально-професійної діяльності студентів засобами проектно-дослідницької технології навчання / Г. Б. Гордійчук // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: третя міжнар. наук.-практ. конф.: [в 2 ч.] . – Ч. 1. / Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України та ін.; [за ред. М. М. Козяра, Н. Г. Ничкало]. – Львів : ЛДУ БЖД, 2012. – С. 246-250.

13. Гордійчук Г. Б. Використання „кейс”-методу як засіб забезпечення професійної спрямованості викладання загальноосвітніх предметів у ПТНЗ / Гордійчук Г. Б. // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Вип. 4 / Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2004. – С. 209-215.

14. Гордійчук Г. Б. Використання „кейс”-технології у навчальному процесі ПТНЗ („Портфель” учня з теми: „Тригонометричні функції”) / Навчально-

методичне видання / Г. Б. Гордійчук, М. Ю. Кадемія, В. О. Капітончук. – Вінниця : ТОВ „Подільський регіон”, 2004. – 52 с.

15. Гордійчук Г. Б. Використання проектної технології навчання як засобу забезпечення практичної спрямованості навчального матеріалу з трудового навчання / Г. Б. Гордійчук, Д. А. Стратій // Актуальні проблеми математики, фізики і технологічної освіти: зб. наук. пр. – Вип. 8. – Вінниця : ТОВ «Планер», 2011. – С. 397-401.

16. Гордійчук Г. Б. Використання case-study як педагогічна умова забезпечення наступності навчання математики в загальноосвітній школі і профтехучилищі / Г. Б. Гордійчук // Вісник Житомирського педуніверситету. – Вип. 13. – 2003. – С. 41-44.

17. Гордійчук Г. Б. Застосування комп'ютерної техніки при викладанні предметів шкільного курсу : технологія розробки навчального проекту за методикою Intel® «Навчання для майбутнього» : навчально-методичний посібник для студентів заочної форми навчання / Гордійчук Г. Б. – Вінниця : ТОВ Фірма «Планер», 2015. – 148 с.

18. Гордійчук Г. Б. Застосування комп'ютерних технологій для викладання загальноосвітніх дисциплін : технологія розробки навчального проекту за методикою Intel® «Навчання для майбутнього» : навчально-методичний посібник / Г. Б. Гордійчук. – Вінниця : ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2011. – 160 с.

19. Гуревич Р. С. Організація і зміст позаурочної роботи з природничо-математичних дисциплін в професійно-технічних навчальних закладах: навчально-методичний посібник / Р. С. Гуревич, Л. Л. Коношевський, М. В. Мельник. – Вінниця : Планер, 2005. – 184 с.

20. Гуржій А. М. Інформаційно-комунікаційні технології у професійно-технічній освіті : [монографія] / А. М. Гуржій, Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Л. Л. Коношевський та ін. ; за ред. академіка НАПН України Гуржія А. М. У 2 частинах. – Частина 1. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2016. – 412 с.

21. Гуржій А. М. Інформаційно-комунікаційні технології у професійно-технічній освіті : [монографія] / А. М. Гуржій, Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Л. Л. Коношевський та ін. ; за ред. академіка НАПН України Гуржія А. М. У 2 частинах. – Частина 2. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2016. – 376 с.

22. Джеджула О. М. Актуальні проблеми графічної підготовки студентів вищих навчальних закладів / О. М. Джеджула. – Вінниця : ОЦ ВДАУ, 2005. – 280 с.

23. Дмитренко Г. А. Цільове управління: вимірювання результативності діяльності учнів і педагогів: навчально-методичний посібник / Г. А. Дмитренко, В. В. Олійник, О. П. Ануфрієва. – К. : Віпол, 1996. – 84 с.

24. Дрижак В. В. Курсантське та студентське самоврядування як фактор удосконалення навчально-виховного процесу / В. В. Дрижак, С. М. Єрмак // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. – 2017. – Вип. 144. – С. 30-33.

25. Жалдак М. І. Елементи стохастики з комп'ютерною підтримкою : посіб. для вчит. / М. І. Жалдак, Г. О. Михалін // Інформатика. – 2006. – № 29-30. – 120 с.

26. Загвязинский В. И. Методология и методы психолого-педагогического исследования: учеб. пособие для вузов / В. И. Загвязинский, Р. А. Атаханов. – 5-е изд., испр. – М. : Академия, 2008. – 208 с.

27. Загвязинский В. И. Методология и методы психолого-педагогического исследования: учеб. пособие для вузов / В. И. Загвязинский, Р. А. Атаханов. – М. : Академия, 2001. – 208 с.

28. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: навчально-методичний посібник. – Ч. 1 / М. Ю. Кадемія, В. О. Уманець, С. С. Кізім. – Вінниця : ФОП Тарнашинський О. В., 2017. – 303 с.

29. Козлик Т. В. З досвіду організації профорієнтаційної роботи школи / Т. О. Козлик // Класному керівнику. Усе для роботи (Основа). – 2011. – № 10. – С. 2-13.

30. Козлова О. Г. Методика інноваційного пошуку вчителя: навч. метод. посібник / О. Г. Козлова. – Суми : ВВП «Мрія-1» ЛТД, 1998. – 96 с.

31. Коношевський Л. Л. Обробка психологічних досліджень засобами ІКТ : Навчально-методичний посібник / Л. Л. Коношевський, І. Ю. Шахіна. – Вінниця : ТОВ Фірма «Планер», 2011. – 200 с.
32. Кочетов А. И. Культура педагогического исследования / А. И. Кочетов. – 2-е изд., исп. и доп. – Мн. : Ред. журн. «Адукацыя і выхаванне», 1996. – 327 с.
33. Майоров А. Н. Тесты школьных достижений : нормирование тестов / А. Н. Майоров // Школьные технологии. – 1999. – № 3. – С. 179-198.
34. Маркова А. К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / А. К. Маркова // Советская педагогика. – 1990. – № 8. – С. 82-88.
35. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: навч. посіб. для студ., магістрів, асп. і викл. вищих навч. закл. / [Гончаренко С. У., Олійник П. М., Федорченко В. К. та ін.] ; під ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. – К. : Вища школа, 2003. – 323 с.
36. Муранова Н. Вітчизняний освітній досвід і сучасна допрофесійна підготовка старшокласників / Н. Муранова // Рідна школа. – 2004. – № 11. – С. 62-65.
37. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень : навч. посіб. для вищих пед. закл. освіти / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитриченко. – К. : РННЦ "ДІНІТ", 2000. – 259 с.
38. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Методологія науково-педагогічних досліджень: Підручник / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. – Рівне : Волинські обереги, 2013. – 360 с.
39. Ситнікова Г. О. Обираємо професію – обираємо життя / Г. О. Ситнікова, Н. П. Біличенко // Класному керівнику. Усе для роботи. – 2012. – № 12. – С. 18-20.
40. Федоришин Б. О. Методика виявлення і оцінки загальних інтересів учнів: метод. реком. – К., Міжнародна освіта, 1997. – 205 с.
41. Якимович Т. Д. Теоретичні основи розробки критеріїв оцінювання виробничого навчання. методичні рекомендації. – Львів : ОНМЦ ПТО, 2001. – 16 с.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено науковий аналіз проблеми підготовки вчителів у системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи. Результати проведеного дослідження дозволили зреалізувати поставлені завдання, уможливили такі висновки:

1. У процесі аналізу педагогічної та психологічної літератури визначено теоретичні засади дослідження, методологічні підходи до реалізації його завдань: системний, середовищний, особистісний, діяльнісний і компетентнісний.

Уточнено поняттєво-категорійний апарат дослідження: «профорієнтаційна робота», «професійна орієнтація», «професійне інформування», «профорієнтаційний аспект роботи вчителя». Визначено поняття «готовність учителів до організації профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи», як особливий професійно-особистісний стан, що включає мотиваційне ставлення до організації профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи, знання та уміння їхньої ефективної реалізації для досягнення педагогічних цілей. У дослідженні доведено, що саме готовність вчителів до профорієнтаційної роботи в ЗЗСО уможливорює генерацію нових ідей та їхнього втілення в освітній процес.

Під профорієнтаційною роботою ми розуміємо комплексну систематичну роботу вчителя щодо вибору майбутньої професії учня на основі інформації про вимоги до претендента робочого місця, особливості та здібності вибираючого і прогнозу його успішності щодо потреб ринку суспільства, що визначається критеріями та показниками.

2. Визначено сутність і структурно-компонентний склад профорієнтаційної компетентності вчителя. Проаналізовано стан та узагальнено досвід підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у вітчизняних закладах післядипломної освіти. Узагальнено зарубіжний досвід економічно розвинутих держав щодо забезпечення ними системи підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи. Відзначено недостатній рівень

забезпечення педагогічних і науково-методичних засад цього процесу. В результаті зроблено висновок про необхідність переходу вітчизняної системи післядипломної освіти в режим інноваційного розвитку, що потребує розробки педагогічних умов підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи.

3. Розроблено критерії та визначено рівні розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя в системі післядипломної освіти. На основі прогностичного аналізу створено модель підготовки вчителів в системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи, що здатна змінювати об'єкт у процесі його вивчення та накопичувати про нього нову інформацію.

Модель є цілісною системою, що визначає мету, методологічні підходи, принципи, педагогічні умови; компоненти, критерії, показники, рівні розвитку компетентності вчителів з профорієнтаційної роботи та етапи їх підготовки із змістово-технологічним забезпеченням.

У процесі узагальнення й аналізу результатів константувального експерименту, виявлення причин недостатнього рівня педагогічних і науково-методичних засад підготовки вчителів у системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи, визначені та теоретично обґрунтовані педагогічні умови підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи в закладах післядипломної освіти: реалізація наступності підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти і закладах післядипломної освіти; застосування в закладах післядипломної освіти педагогічної інноватики в підготовці вчителів до профорієнтаційної роботи; упровадження в системі післядипломної освіти інформаційно-комунікаційних технологій як засобу організації профорієнтаційної роботи.

Ефективність реалізованих у процесі формувального експерименту дослідження педагогічних умов підтверджена кількісними результатами. Статистично доведено відмінність у рівнях розвитку профорієнтаційної

компетентності вчителів на констатувальному та формувальному етапах дослідження. Кількісно-якісна інтерпретація одержаних результатів довела позитивну динаміку переходу від одного рівня до іншого з певними якісними змінами аксіологічно-мотиваційного, теоретико-змістового, процесуально-діяльнісного і діагностично-рефлексивного компонентами готовності вчителів до профорієнтаційної роботи, у них значно підвищився інтерес і розуміння професійної орієнтації в цілому, обізнаність у сутності сучасних технологій та умови їх реалізації. Зроблений висновок підтверджує дієвість педагогічних умов підготовки вчителів у системі післядипломної освіти з учнями старшої школи.

Проведене дослідження, звісно, не вичерпує всіх аспектів проблеми підготовки вчителів у системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи.

Перспективними напрямками подальшого вивчення є вдосконалення програм навчальних дисциплін з урахуванням профорієнтаційної роботи вчителів з учнями старшої школи, вдосконалення моніторингу подальшого впливу на профорієнтаційну роботу вчителів у закладах освіти.

ДОДАТКИ

Додаток А

Освітній стартап

заклад загальної середньої освіти з профорієнтації “Обирай свій шлях
свідомо”

Освітній стартап

Дистанційний курс з профорієнтації
“Обирай свій шлях свідомо”

Альянс “Сприяння розвитку
профорієнтації”
Оксана Сагадіна

Ціна помилки неправильного
вибору...

Вихід є...

Що?

Пілотний дистанційний курс "Обирай свій шлях свідомо"

1 Соціальні 	2 Сфера праці 	3 Сфера освіти 	4 Можу 	5 Хочу
6 Треба 	7 Бачу (можу бачити) 	8 Професія 	9 Тренуватися 	10 Інструменти

Для кого? Для молоді, що хоче свідомо обирати свій шлях у житті.

Для чого?

- Учням 8-9 класів - визначитись з профілем навчання
- Учням 10-11 класів - визначитись зі вступом до ПТНЗ, коледжу, ВНЗ чи працевлаштуванням.

Про успішне проходження курсу.

Кваліфікація

PDM1 - Q2

PDM1 - Q2.
Personal Development Management

PDM1-Q2: коротко

PDM1-Q2 : Зовнішня система кваліфікацій: 5 профілів - 9 рівнів

PDM1-Q2 : Внутрішня система: 1 кваліфікація - 10 компетенцій - 30 критеріїв - 3 рівні - 90 дескрипторів

Зміст Модуль 1 (опис компетенції СОЦІУМ)

PDM1-Q2		Розробка: ПОТОХ в Інтернеті - PDM https://docs.google.co Планет стандартів УДРР-С1000-2014 (PDM1-5000-ІІА2014) Планет компетенцій УДРР-С1000-2014 (PDM1-С000-ІІА2014) Європейська адаптована ПРОФОРМІТАЦІЯ ПОТОХ LLL PDM - Національна база кваліфікаційних компетенцій PDM1-Q2		
Короткий номер і коротка назва компетенції	Повний номер компетенції	Повна назва компетенції		
1 Соціум	PDM-C110	UA	Розуміння системи соціуму (суспільство, цінності, я, права та обов'язки, соціально-трудові відносини, соціальний капітал, людський капітал)	
		EU	Понимание системы социума	
		EN	Society	
		КРИТЕРІЙ (індикатори) та ОПИСИ (дескриптори) для КОМПЕТЕНТНОСТІ		
		Критерій (індикатор) 1	Критерій (індикатор) 2	Критерій (індикатор) 3
		Розуміння системи загальносуспільних цінностей	Розуміння системи базових компетенцій для життя у суспільстві	Соціальна ЗАЛІЧУВАНІЯ (особиста роль у суспільстві)
		Рівень 1 ОПИС (дескриптор) 1.1.1 • Розуміння з базових цінностей про суспільні цінності суспільства між культури; • Розуміння цінностей "Добра" і "Зла" традиції і Звичаї	ОПИС (дескриптор) 1.2.1 • Знання про цінності та структуру загальносуспільних цінностей суспільства • Знання про цінності та структуру мови і структури мови і структури мови	ОПИС (дескриптор) 1.3.1 • Знання про цінності та структуру загальносуспільних цінностей суспільства • Знання про цінності та структуру мови і структури мови і структури мови
		Рівень 2 ОПИС (дескриптор) 1.1.2 • Знання про цінності та структуру загальносуспільних цінностей суспільства • Знання про цінності та структуру мови і структури мови і структури мови	ОПИС (дескриптор) 1.2.2 • Знання про цінності та структуру загальносуспільних цінностей суспільства • Знання про цінності та структуру мови і структури мови і структури мови	ОПИС (дескриптор) 1.3.2 • Знання про цінності та структуру загальносуспільних цінностей суспільства • Знання про цінності та структуру мови і структури мови і структури мови
		Рівень 3 ОПИС (дескриптор) 1.1.3 • Знання про цінності та структуру загальносуспільних цінностей суспільства • Знання про цінності та структуру мови і структури мови і структури мови	ОПИС (дескриптор) 1.2.3 • Знання про цінності та структуру загальносуспільних цінностей суспільства • Знання про цінності та структуру мови і структури мови і структури мови	ОПИС (дескриптор) 1.3.3 • Знання про цінності та структуру загальносуспільних цінностей суспільства • Знання про цінності та структуру мови і структури мови і структури мови

Статус проекту

Що вже зроблено:

- ✓ Є сайт курсу <http://test.basiclevel.org/> Готові для навчання модулі 0,1,2
- ✓ Матеріали для інших модулів
- ✓ Працює інвентарій з профорієнтації та профорієнтаційна мапа України
- ✓ Є перші учні (50 -10) та тьютори (3)
Є проекти партнерств (World Skills Ukraine, ETF, ГО "Нова країна")
Є команда !!!!

Executive summary

Продукт / Сервіс	Ринок	Конкуренти	Користь
Дист курс Дист навчання Сертифікація Профорієнтаційні проби Супровід	Учні 9-11 класів Абітурієнти Студенти Батьки Тьютори Профконсультанти	Профорієнтатори Масові заходи ДСЗ Освітні рекрутери Системи тестування Курси/тренінги	Робітничі професії Інвентарій Основа для інших Збереження людських ресурсів в Україні
Статус проекту	Інвестиції	Команда	RoadMap
Програма курсу Сайт курсу Матеріали Пілотні учасники	За власний кошт	 Оксана Сагадіна	1 Доопрацювання, Пілотаж Тьютори 2 Реклама. Угоди Партнерство. 3 Навчання 250 осіб

Характеристики українського ринку освітніх профорієнтаційних послуг

	Кількість учасників	Потенційний розмір ринку
Учнів 9-11 класу	900 000	???
Абітурієнтів	250 000	???
Студентів	1600 000	???
Профорієнтаторів	відсутні	???
Тьюторів	1 на 30 осіб	???
Career guidance	відсутні	???

Що пропонує проект ринку ?

Проект **Дистанційний курс “Обирай свій шлях свідомо”**

Надати дієвий **інструмент** для самовизначення молоді
Місія та бачення **адекватно** ринку **праці**. **Популяризація робітничих професій.**

Проблеми що вирішуються в проекті

Самовизначення молоді

Молодь отримує інструменти, супровід, а не одноразові послуги.

Популяризація робітничих професій

Просування в проекті регіональних та всеукраїнських заходів (World Skills).

Ефективність витрати коштів на освіту

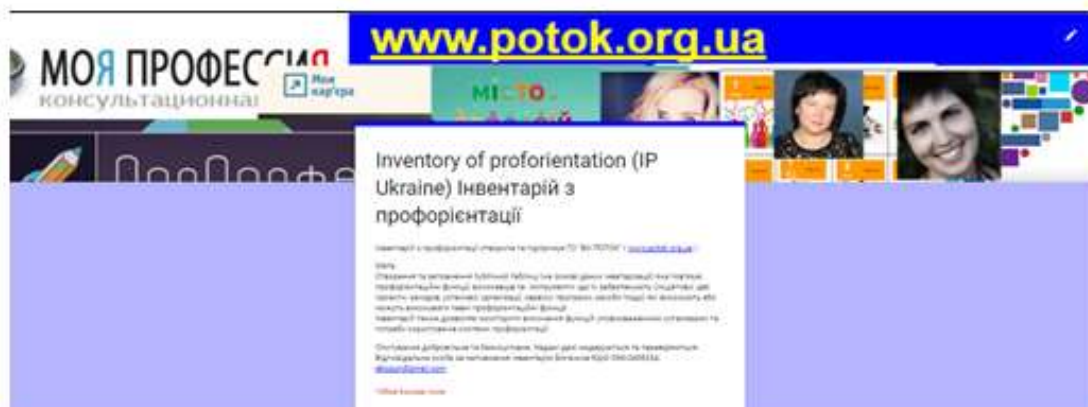

Зменшення обсягу перенавчання з вищої на профтех. Молодь залишається в Україні.

Інвентарій з профорієнтації

Інтернет адреса

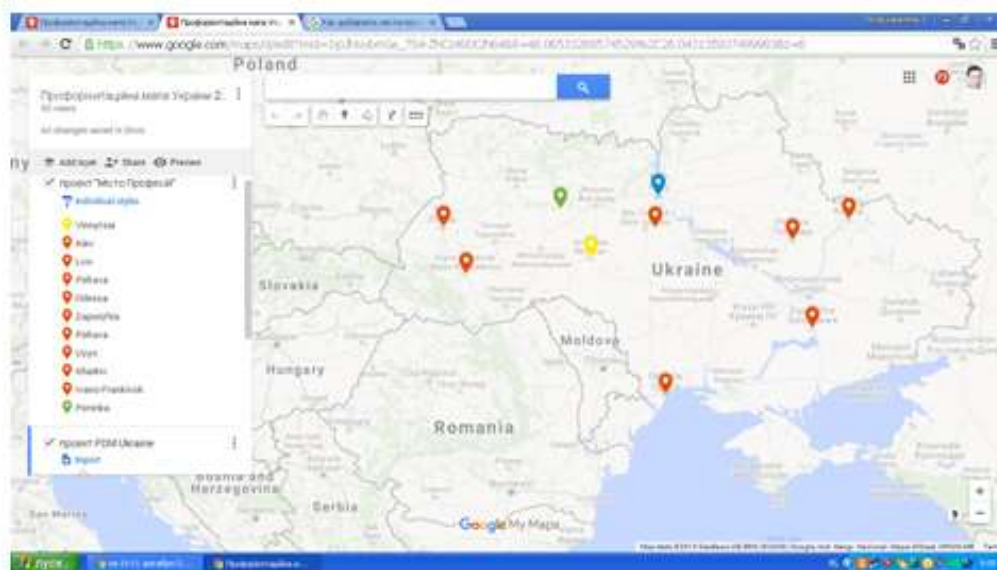
<http://www.potok.org.ua/inventory>

Зміст Модуль 3

PDM1-Q2		Розробник: ПОТОК в Інтернеті : PDM https://docs.google.com		
Воротний номер і коротка назва компетентності		Пакет стандартів УПРІ С:1900-2014 (PDM1-3000-UA2014) Пакет компетенцій УПРІ А:000-2014 (PDM1-C:000-UA2014) Європейська адаптована ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ПОТОК LLL PDM - Національна база кваліфікацій (компетенцій) PDM1-Q2		
Повний номер компетентності		Повна назва компетентності		
3		Розуміння системи освіти, навчання та підготовки (види та форми навчання, модулі, програми, контроль, сертифікація, документи про визнання)		
Світ освіти		яи Понимание системы образования, обучения и подготовки		
		EN Education		
		КРИТЕРІЇ (індикатори) та ОПИСИ (дескриптори) для КОМПЕТЕНТНОСТІ		
		Критерій (індикатор) 1	Критерій (індикатор) 2	Критерій (індикатор) 3
		Розуміння основних систем освіти	Визначення освіти	Визначення освіти
		Рівень 1	Рівень 1	Рівень 1
		ОПИС (дескриптор) 1.1.1	ОПИС (дескриптор) 1.1.1	ОПИС (дескриптор) 1.1.1
		• Знання понять та термінів освіти	• Знання понять та термінів освіти	• Знання понять та термінів освіти
		• Розуміння основних принципів освіти	• Розуміння основних принципів освіти	• Розуміння основних принципів освіти
		• Розуміння основних принципів освіти	• Розуміння основних принципів освіти	• Розуміння основних принципів освіти
		Рівень 2	Рівень 2	Рівень 2
		ОПИС (дескриптор) 1.1.2	ОПИС (дескриптор) 1.1.2	ОПИС (дескриптор) 1.1.2
		• Знання понять та термінів освіти	• Знання понять та термінів освіти	• Знання понять та термінів освіти
		• Розуміння основних принципів освіти	• Розуміння основних принципів освіти	• Розуміння основних принципів освіти
		• Розуміння основних принципів освіти	• Розуміння основних принципів освіти	• Розуміння основних принципів освіти

Профорієнтаційна карта України

Дякуємо за увагу

Оксана Сагадіна
vinn.prof@gmail.com
 093-6302446

**Стан організації профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх
навчальних закладах**

Стан організації профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах

Сагадіна О.Ю., здубувач

У рамках константувального етапу педагогічного експерименту проведено діагностичний етап (2015-2017рр.).

Мета – визначення рівня підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи в системі післядипломної освіти.

Емпіричні методи збору даних для константувального етапу:

- діагностичні – анкетування, інтерв'ювання, тестування, бесіди;
- обсерваційні – пряме і непряме спостереження;
- праксиметричні - аналіз та узагальнення позитивного педагогічного досвіду.

В педагогічному експерименті брали участь біля 450 осіб.

Діагностичні методики та анкети

- Анкета “Тест профорієнтаційна робота ”
- (рівень сформованості знань педагогів з профорієнтаційної роботи).
- Тест “Обирай професію” (з'ясування володіння термінологічною базою).
- Анкетування по виявленню та забезпеченню
- потреб у знаннях з профорієнтаційної роботи.

Діагностика рівня сформованості знань педагогів з профорієнтаційної роботи

- Брали участь 161 особа, з них:

методисти Р(ММК) – 28 осіб;

заступники директорів шкіл – 24 особи;

директори шкіл – 24 особи та інші педагоги

Результати тестових завдань за анкетною “Профорієнтаційна робота”

- За рівнями (у %):
- недостатній – 42,2% (66 осіб)
- середній – 26,0% (42 особи)
- достатній – 20% (33 особи)
- високий – 12.3 % (20 осіб)

Загальний висновок – рівень недостатній, що говорить про необхідність підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи в системі післядипломної освіти.

Результати тесту “ Обирай професію ”

- Респонденти – методисти Р (М)К гуманітарних дисциплін – 35 осіб:
- Найбільш вагомі відповіді відмітили:
- відродження НВК – 80%
 - професійні знання – 100%
 - консультування батьків.
 - Проблема – недостатність теоретичного та нормативного матеріалу.

Результати тесту “Обирай професію”

- Респонденти – вчителі математики – 25 осіб
- Найбільш вагомими відповіді:
- використання “Портал профконсультування”
- активне впровадження інформаційного профорієнтаційного навчання для учнів, батьків та вчителів.

Результати тесту “Обирай професію”

- Респонденти – вчителі іноземної мови – 25 осіб:
- Найбільш вагомими відповіді :
- використання інформаційно-профорієнтаційних матеріалів, відеоматеріалів;
- використання покрокового алгоритму професійного консультування для батьків.

Результати тесту “Обирай професію”

- Респонденти – методисти Р(М)К природничих дисциплін – 28 осіб.
- Найбільш вагомі відповіді:
 - обмін досвідом та напрацюваннями практичних матеріалів;
 - проведення профорієнтаційних систематичних занять.
- Найменш вагомі відповіді:
 - відродження НВК та встановлення зв'язків з виробництвом

Результати тесту” Обирай професію”

- Респонденти – заступники з навчально-виховної роботи – 24 особи.
- Найбільш вагомі відповіді:
 - переваги довідкового столу з ПР;
 - обмін досвідом та напрацюваннями практичного матеріалу.
- Найменш вагомі відповіді – залучення спеціалістів – практиків до проведення профорієнтаційних заходів.

Результати тесту “Обирай професію”

- Респонденти – директори шкіл – 24 особи.
- Найбільш вагомі відповіді:
 - використання “Порталу профконсультування”.
- Найменш вагомі відповіді:
 - обмін досвідом.

Продовження

- Організовувати зустрічі та практичні заняття з власниками та роботодавцями.
- Залучати до профорієнтаційної роботи випускників шкіл, які вже є спеціалістами.
- Підтримувати тісний зв'язок із ВНЗ.
- Залучати батьків, громадськість та органи місцевого самоврядування до створення молодіжних центрів.
- Проводити профорієнтаційну роботу з оглядом на зарубіжний досвід.

Найменш вагомі аргументи

- Використання сайтів та порталів з ПР.
- Проведення однотижневих занять із профорієнтації.
- Незацікавленість самих вчителів.
- Невідповідність між потребами учнів 9 – 11 класів та надання ним освітніх послуг.
- Не узгодженість між програми і їх доцільністю та використанням на практиці.
- Використання в профорієнтаційній роботі застарілої інформації про професії.

Результати константувального етапу експерименту

- Відповідно до плану дослідження нами здійснено два діагностичні зрізи перед початком формуючого експерименту і після його закінчення. На константувальному етапі контрольні та експериментальні групи були майже однакові. Для більшості респондентів характерним був недостатній рівень підготовки вчителів до організації ПР в ЗНЗ. Далі плануємо провести формувальний експеримент та зробити другий діагностичний зріз після його закінчення.

Дякую за увагу!

В подальшому проводимо формальний етап експерименту та узагальнюємо результати.

Досвід проведення профорієнтаційного дистанційного курсу в
середовищі G Suite for Education

Досвід проведення профорієнтаційного дистанційного курсу в середовищі G Suite for Education

Технологія

Богачков Юрій
Милашенко Віктор
Сагадіна Оксана

28.02.2017

goo.gl/nJvvko

Профорієнтація

Всім необхідна **профорієнтація**, але **усвідомлюють** це тільки невеликий відсоток. Переважно саме вони **мають** життєві цілі і успішно **досягають** їх.

Профорієнтація-

- щоденний пошук відповіді на питання **“що мені далі робити, щоб:**
 - **ЖИТИ**, (біологічно)
 - **жити добре**, (краще за середній рівень)
 - **жити щасливо** (в гармонії з собою і світом).

(Б.Ю.)

Інструменти Профорієнтації	Серіал	Інвентарій	Батьки	Альянс розвитку профорієнтації
Опитування	ХІІІ профкурси			Індустрія 4.0
	Престижність			UNIT Factory
	World Skills Junior			5
Покоління Z	AbiTask			Майбутнє
	Атлас професій	Випускник 2017- 2030 ?		НС
Навички 21 століття	Навигатум			НРК
	Місто професій			Профстандарты
EuroPass	myCareer		ESCO	unschooling
YouthPass	Моя Професія	Профорієнтація У-Р	ONet	Динаміка кар'єри
http://proforientator.com.ua/		http://www.proforientator.ru/		http://www.ht.ru/

https://www.facebook.com/pemalink.php?story_fbid=1728095100689159&id=https://newtonew.com/discussions/long-way-career-guidance Антон Смирнов *** Идеальная траектория своевременной профориентации		Обработка и дизайн - Ассоциация ПОТОК 2016 Ниже представлены этапы, которые должен пройти человек, чтобы выбрать сферу деятельности по душе и успешно в ней развиться. Это нормально. Важно пройти их все, сохраняя последовательность. И нельзя бороться с психическими и физическими, должна помочь их реализовать, а не становиться вопреки.				
	# 3,5 года – 5 лет. Возраст формирования трудолюбия, любви к труду руками. Возраст, когда все профессии важны, уважаемы и интересны.	# 5 – 8 лет. Стадия осмысленных «почемучек», погружение в мир сюжетно-ролевых игр.	# 9 – 10 лет. Формирование последовательного логического мышления.	10 – 12 лет. Возраст, в котором уже можно найти явные и скрытые таланты.	#12 – 14 лет. Пора «вставать на крыло» и переходить от любительства к утробленному интересу и практике.	
Что нужно делать: Знакомить с профессиями (чем занимаются, как отличаются), закладывать ритуалы труда (выполнение работ совместно с родителями)	Результат: Ребенок с удовольствием изучает мир вокруг себя – узнает много профессий. С серьезностью выполняет свои регулярные работы (ухаживает за растением, кормит животное, помогает в уборке).	!				
Что нужно делать: Дать комплексное представление обо всех отраслях и видах трудовой деятельности, через ответы на «почемучные» вопросы: как устроен паровоз? Откуда берётся металл? Как готовят кашу? Кто такие инженеры?	Результат: Заложен фундамент для построения взаимосвязанной картины мира, есть представление о том, какие профессии за что отвечают. Трудолюбие стало выраженным качеством у ребенка.		!			
Что нужно делать: Продолжить знакомство с миром профессий через изучение всех отраслей (их не так и много) и взаимосвязи между ними. Показать, что профессии и отрасли не смогут обойтись одна без другой.	Результат: Ребенок отличает труд от работы, понимает, как профессии связаны между собой.			!		
Что нужно делать: Определить выраженные интересы и способности, слабые и сильные качества. Способствовать формированию любознательности к отдельным профессиям.	Результат: Появляется выраженный интерес к какой-то деятельности (или нескольким), осознаются свои черты характера. Приходит понимание, что профессии связаны с личными качествами. Хочешь кем-то стать — развивай соответствующие качества.				!	

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1QEaBM6zZdALXW3IK3sFWVpSGqKBuKaJJo0M7xZle8K0/edit#gid=1738400215>

ІП

Профорієнтаційні кваліфікації

Personal Development Management (PDM)

КОМПЛЕКС КВАЛІФІКАЦІЙ (блоків компетентностей) з профорієнтації впродовж життя

	1 * для ОСОБИ - учнів (абітурієнтів, студентів)	2 * для БАТЬКІВ особи	3 * для ТЬЮТОРІВ, вчителів , викладачів (тренерів, волонтерів) особи	4 * для ФАХІВЦІВ (професіоналів), які консультують особу	5 * для ПОЛІТИКІВ
НРК 8	PDM 1.8		PDM		PDM
НРК 7	PDM 1.7			PDM	PDM
НРК 6 (бакалавр)	PDM 1.6	PDM		PDM	PDM
НРК 5	PDM 1.5	PDM	PDM	PDM	PDM
Рівень за НРК	PDM 1.4	PDM	PDM	PDM	PDM
НРК 3 (11клас)	PDM 1.3	PDM	Роль PDM	PDM	PDM
НРК 2 (9клас)	PDM 1.2	PDM 2.2	PDM 3.2	PDM 4.2	PDM 5.2
НРК 1	PDM 1.1			PDM	PDM
НРК 0	PDM 1.0	Курс "Обирай свій шлях свідомо"		Рівень за НРК	PDM

Комплексна профорієнтація у загальноєвропейських вимірах для молоді України віком 12-15 років

Структура кваліфікації PDM1-Q2

Модуль 1 - зовнішній світ

Компетентність 1	Соціум	Розуміння системи соціуму (суспільство, цінності, я, права та обов'язки, суспільна роль, соціально-трудові відносини, соціальний капітал, людський капітал)
Компетентність 2	Світ праці	Розуміння системи ринку праці (зайнятість, виробництво, сервіс, операції, функції, стандарти, компетенції, кваліфікації, індустрії, кар'єра, професійна етика, підприємництво)
Компетентність 3	Світ освіти	Розуміння системи освіти, навчання та підготовки (види та форми навчання, зміст та результати навчання, модулі, програми, контроль, сертифікація, документи про присвоєння кваліфікації, визнання)

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1QEaBM6zZdALXW3IK3sFWVpSGqKBuKaJJo0M7xZ1e8K0/edit#gid=459857489>

**Комплексна профорієнтація
у загальноєвропейських вимірах для молоді України
віком 12-15 років**

Структура кваліфікації PDM1-Q2

Модуль 2 - внутрішній світ

Компетентність 4	Можу	Розуміння власних здібностей (МОЖУ) та управління ними
Компетентність 5	Хочу	Розуміння власних інтересів (ХОЧУ) та управління ними
Компетентність 6	Треба	Розуміння результатів поєднання факторів ХОЧУ МОЖУ ТРЕБА для своєї особистості

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1QEaBM6zZdALXW3iK3sFWVpSGqKBuKaJJoM7xZle8K0/edit#gid=459857489>

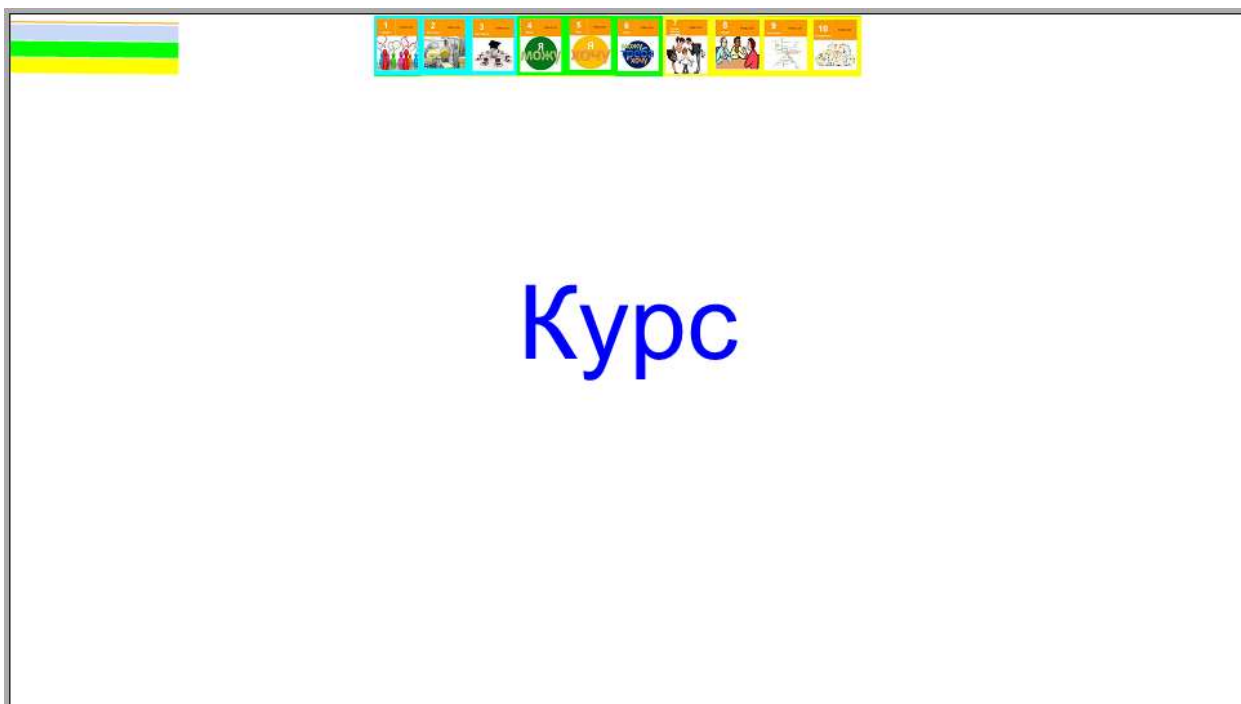
**Комплексна профорієнтація
у загальноєвропейських вимірах для молоді України
віком 12-15 років**

Структура кваліфікації PDM1-Q2

Модуль 3 - побудова плану розвитку

Компетентність 7	Батьки	Вміння конструктивно обговорювати план персонального розвитку через думку реального оточення (батьки, друзі)
Компетентність 8	Профі	Вміння обговорювати (уточнювати) варіанти власний план персонального розвитку через консультації з фахівцями (вчителі, профконсультанти, кадрові агентства)
Компетентність 9	Траєкторія	Вміння будувати та коригувати персональну освітньо-професійну траєкторію (ПОПТ) та формувати план персонального розвитку на певний період часу
Компетентність 10	Інструменти	Вміння використовувати ІКТ (зокрема колективні веб-технології) для формування власного освітньо-професійного інформаційного середовища, моделювання сценаріїв і плану дій (дорожньої карти), ефективного управління (коригування та поширення) ПОПТ

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1QEaBM6zZdALXW3iK3sFWVpSGqKBuKaJJoM7xZle8K0/edit#gid=459857489>

in

Дистанційний курс “Обирай свій шлях свідомо”

1 Соцум PDM-C110 	2 Світ освіти PDM-C120 	3 Світ освіти PDM-C130 	4 Могу PDM-C210 	5 Хочу PDM-C220
6 Треба PDM-C230 	7 Емоції (Якщо це важко) PDM-C310 	8 Професія PDM-C320 	9 Треба споді PDM-C330 	10 Виступає PDM-C340

<http://www.potok.org.ua/kursp12>

Комплекс курсів і модулів PDM(CG)UA2015

..... ПОТОК "" Компетентності та кваліфікації з ПРОФОРІЕНТАЦІЇ в комплексі "" 2 - Таблиця - 20140405 2014 2015 2016

компетенції) PDM1-Q2		компетенції) PDM1-Q2			
Короткий номер і коротка назва компетенції	Повний номер компетенції	Повна назва компетенції			
1 Соціум	PDM-C110	UA	Розуміння системи соціуму (суспільство, цінності, я, права та обов'язки, трудові відносини, соціальний капітал, людський капітал)		
		RU	Понимание системы социума		
		EN	Society		
		КРИТЕРІЇ (індикатори) та ОПИСИ (дескриптори) для КОМПЕТЕНТНОСТІ			
			Критерій (індикатор) 1	Критерій (індикатор) 2	Критерій (індикатор) 3
		Рівні	Розуміння системи загальнолюдських цінностей	Розуміння систем базових компетенцій для життя у суспільстві	Соціальне ЗАЛУЧЕННЯ (особиста роль у суспільстві)
		Рівень 1	ОПИС (дескриптор) 1.1.1 •Освідомлені з базовими поняттями про суспільні цінності (Хартія та нац. конституція) «Розуміння поняття "Добро" і "Зло"» правда і брехня	ОПИС (дескриптор) 1.2.1 •Знає призначення та структуру загальноосвітніх компетенцій протягом життя •Знає призначення та структуру навчальних 21 сторічки • gappe qualifications ""	ОПИС (дескриптор) 1.3.1 •Проявляє позитивне ставлення до оточуючих людей. •Ініціативність в рамках певного кола соціуму (група в неформальному середовищі або навчальному закладі)
		Рівень 2	ОПИС (дескриптор) 1.1.2 •Знає структуру цінностей, може оцінити і побачити та прийняти відповідність	ОПИС (дескриптор) 1.2.2 •Може орієнтовно оцінити себе і друга за критеріями (компетенціями)	ОПИС (дескриптор) 1.3.2 •Активна позиція щодо захисту та проблем інших. Готовність прийти на допомогу. •Залучення до спільних дій чи проєктів. Волонтерська діяльність неформальна або в організації один-два рази
	Рівень 3	ОПИС (дескриптор) 1.1.3 •Знає і приймає ключову роль цінностей для практичного життя •Має відповідні координати •Демонструє розуміння різноманітності культур та толерантності	ОПИС (дескриптор) 1.2.3 •Знає структуру національних та корпоративних соціально-особистісних компетенцій	ОПИС (дескриптор) 1.3.3 •Лідерство (ініціатива+відповідальність) •Соціальне підприємництво •Підприємництво (стартапи)	

<http://www.potok.org.ua/PDM>

Дистанційний курс “Обирай свій шлях свідомо”

Тривалість: 10 тижнів - 10 модулів.**Для чого?** Допомогти дитині навчитися свідомо робити вибір на життєвому шляху.**Очікуваний результат.** Навчитися будувати свою освітньо-професійну траєкторію.**Для кого ?** Для молодих людей, які обирають свій шлях у житті.

- учням **8-9** класів - визначитись з профілем навчання,
- учням **10-11** класів - визначитись зі вступом до ПТНЗ, коледжу, ВНЗ чи працевлаштуванням.
- **тьюторам** опанувати кваліфікацію “Тьютор профорієнтаційного навчання”.

Як відбувається ?

Навчання здійснюється **дистанційно**.

Учню допомагає **тьютор**.

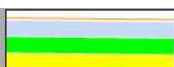
Кожний **тиждень** надаються завдання до засвоєння **однієї компетентності**.

Заплановане навантаження на учня 3-4 години на тиждень.

Оцінки не ставлять.

Після проходження курсу видається **сертифікат** - "**Я можу обирати свій шлях свідомо**"

Окремо передбачається **іспит** на отримання кваліфікації **PDM1-Q2** (в розробці).

Реалізація

Що планували ?

moodle 3.1

модуль “Competency”

1. Управління навчанням
2. Облік компетентностей

Google DOCS

1. Контент
2. Комунікація

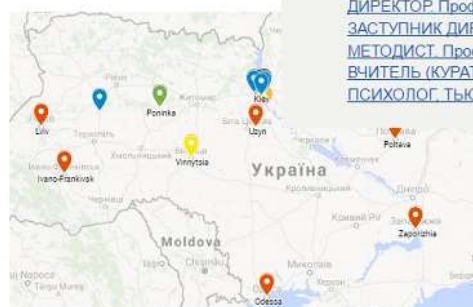
Що не вийшло за планом

1. Інформування про курс - *проблема з каналами надання інформації.*
2. Набір учнів - *учні не “чують” що їм пропонують.*
3. Набір тьюторів- *канали інформування, немає підготовлених фахівців.*
4. Проблема *технічної підготовленості учнів та тьюторів* до роботи у курсі.
5. Створення контенту. *Контенту багато, але трудомістко його відбирати, обробляти та надавати за потреби.*
6. Очна взаємодія. *На початковому етапі обов'язкова.*
7. Підтримка з боку органів влади, системи освіти та бізнесу. *Не наблюдалася.*

Другий запуск

Інформаційно-комунікаційні лінії

- Через опитування
www.potok.org.ua/o1
- Через клуби в соц мережах
- www.facebook.com/groups/career.guidance.platform
- vk.com/club137872338
- Через карту профорієнтації
www.potok.org.ua/map
- Через школи
- Через ЗМІ

Опитування 2017
Здійснюється з метою
системного розвитку
профорієнтації в Україні

Для слухачів системи під
працівни

⇒ Оберіть свою посаду та заповніть

[ДИРЕКТОР Профорієнтація в ш](#)
[ЗАСТУПНИК ДИРЕКТОРА Проф](#)
[МЕТОДИСТ Профорієнтація в ш](#)
[ВЧИТЕЛЬ \(КУРАТОР\) Профоріє](#)
[ПСИХОЛОГ ТЬЮТОР Профоріє](#)

ІП

Готові опитування

АСОЦІАЦІЯ ПОТОК - ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
"ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ
ТА ОСВІТНЬОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ"
www.potok.org.ua/o1

Опитування 2017
Здійснюється з метою
системного розвитку
профорієнтації в Україні

Усі, хто заповнив анкету,
зможуть отримати відповідний звіт
після перевищення порогу
100 заповнених анкет
за умовами Клубу ...

**Для слухачів системи підвищення кваліфікації та
працівників шкіл**

⇒ Оберіть свою посаду та заповніть відповідне опитування.

[ДИРЕКТОР. Профорієнтація в школі.](#)
[ЗАСТУПНИК ДИРЕКТОРА. Профорієнтація в школі.](#)
[МЕТОДИСТ. Профорієнтація в школі.](#)
[ВЧИТЕЛЬ \(КУРАТОР\). Профорієнтація в школі.](#)
[ПСИХОЛОГ. ТЮТОР. Профорієнтація в школі.](#)

Для батьків учнів

⇒ Будь ласка, заповніть опитування. Це займе 10-15 хвилин.

Наступне - БАТЬКО/МАТИ. Профорієнтація вашої дитини.
ДІДУСЬ/БАБУСЯ. Профорієнтація вашого онука.

Для учнів

⇒ Будь ласка, заповніть усі опитування. Це займе 10-15 хвилин.

[УЧЕНЬ. Профорієнтація](#)
[УЧЕНЬ. Я - соціальні мережі - навчання](#)

Для роботодавців

⇒ Будь ласка, заповніть опитування. Це займе 10-15 хвилин

РОБОТОДАВЕЦЬ. Профорієнтація. ВНЗ. ПТНЗ. Кадри.

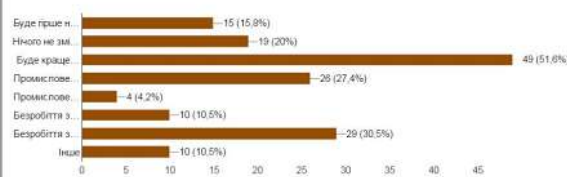
<http://www.potok.org.ua/o1>

Пілотне опитування (школа в Києві)

Результати опитування 2017.
УЧНІ. Профорієнтація. (95)

Усі опитування з профорієнтації на сайті www.potok.org.ua/o1

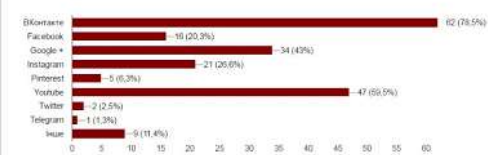
На твою думку, яким буде життя в Україні через 10 років? (95 відповідей)

Результати опитування 2017.
**УЧЕНЬ. Я - соціальні мережі -
навчання. (80)**

Усі опитування з профорієнтації на сайті www.potok.org.ua/o1

Які соціальні мережі ти активно застосовуєш для навчання? (79 відповідей)

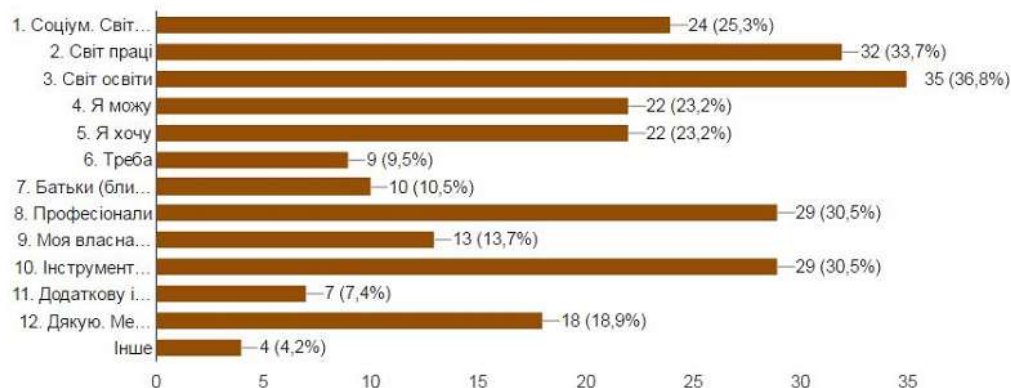
<https://www.facebook.com/groups/career.guidance.platform>

<https://vk.com/club137872338>

← Результати опитувань

Зацікавленість учнів у курсі

Я хочу отримати для ознайомлення та опрацювання наступні модулі
(95 відповідей)

<https://vk.com/club137872338>

Джерела інформації

В	С	Д	Е	Ф
Ссылка на гугл документ	Кількість	Номер джерела	Год публикации (напр 2016)	Ссылка на первоисточник
Неравенство в обучении отчет		1444	2016	http://www.cedos.org.ua/uk/os
Дизайн жизни. Стенфордский метод.		1445	2016	http://reinvent.platforma/dizain
Future Choice		1446	2017	https://www.facebook.com/pg
Геніальний іспанський мультимедіа Alike(Однаковий) by Daniel Martí		1447	2016	https://www.youtube.com/watch
На мій погляд, цей мультимедіа про те, як вчитися та працювати без		1448	2017	http://ldp.org.ua/harjkow/
Профессиональный Харьков		1449	2017	http://www.npr.org/sections/ec
5 Big Ideas In Education That Don't Work		1450	2017	http://ideanomics.ru/articles/8
5 законов, которые решат судьбу вашего бизнеса в XXI веке		1451	2107	http://osvita.ua/school/53679/
Компетентції – компетентність, освіта – освіченість				

ПРАКТИЧНА ПРОФОРІЄНТАЦІЯ

Публікуємо ретельно підібрані та класифіковані ресурси з питань профорієнтації. Основне призначення, практичний супровід профорієнтаційної діяльності.

Головна Дистанційний курс Реєстрація Контакти Карта

19.02.2017

Професійна орієнтація школярів

Сучасна система професійної орієнтації й полікліна, передусім, забезпечити умови для усвідомлення людиною свого ставлення до себе як суб'єкта професійної праці та поведінки, до передбачає здійснення нею розгорнутого в часі й відносно самостійного пошуку професії з урахуванням, передусім, власних інтересів і можливостей, а лише згодом кон'юнктури ринку праці.

Пошук по блогу

Пошук

Розділ

- Світ праці (5)
- світ освіти (3)
- соціум (3)
- мистецтво (2)
- селітюд (2)
- траєкторія (2)
- треба (2)
- нову (2)
- профі (1)

Популярні статті

Сутність, структура та функції селітуду. Селітюд – сукупність уявлень людини про себе, про світ, про свої зв'язки зі світом, про своє місце в світі та життєві призначення...

Професійна орієнтація школярів. Сучасна система професійної орієнтації й полікліна, передусім, забезпечити умови для усвідомлення людиною свого ставлення до себе як суб'єкта професійної праці та поведінки, до передбачає здійснення нею розгорнутого в часі й відносно самостійного пошуку професії з урахуванням, передусім, власних інтересів і можливостей, а лише згодом кон'юнктури ринку праці.

БЛОГ

Започатковано спеціалізований блог "Практична профорієнтація"

<http://blog.potok.org.ua/>

Призначення - інформаційний супровід тих, хто навчається та надає профорієнтаційні і консультаційні послуги.

Курси PDMQ для учнів та тьюторів в G Suite

Google Клас

PDM1-Q2 Tutors

Career guidance

Нет учащихся

PDM1-Q2 Group 2

A02

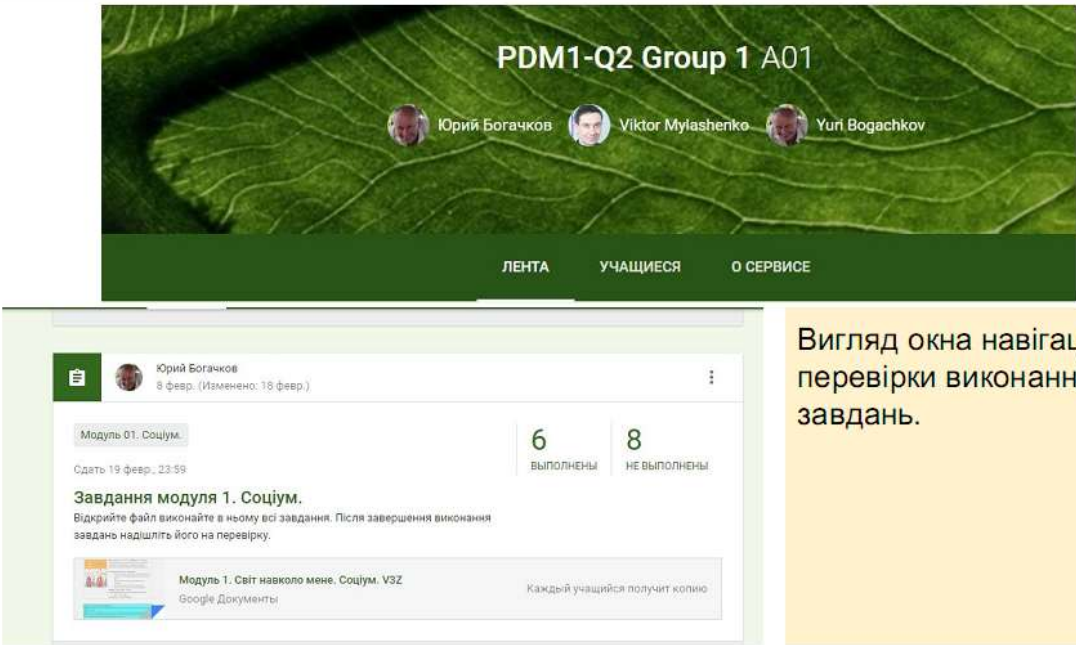
10 учащихся

PDM1-Q2 Group 1

A01

14 учащихся

Срок сдачи: сегодня
23:59 – Завдання модуля 2. Світ праці.

The screenshot displays the 'PDM1-Q2 Group 1 A01' interface. At the top, there is a green header with the group name and three user avatars: Юрий Богачков, Viktor Mylashenko, and Yuri Bogachkov. Below the header is a navigation bar with three tabs: 'ЛЕНТА', 'УЧАЩИЕСЯ', and 'О СЕРВИСЕ'. The main content area shows a task titled 'Модуль 01. Соціум.' with a due date of 'Сдать 19 февр., 23:59'. It includes a section for 'Завдання модуля 1. Соціум.' with instructions to open a file and submit it. A summary table shows 6 completed tasks and 8 not completed tasks. A link to 'Модуль 1. Світ навколо мене. Соціум. V3Z' is also visible.

Вигляд окна навігації та перевірки виконання завдань.

Поширення / Інформування

**Пілотна область
(Вінницька)
39 шкіл**

**Опорні школи
1310 шкіл в усіх
областях**

Мета. Пошук активних вмотивованих шкіл.
Діти та батьки бажають, а вчителі готові стати їм
тьюторами.
З такими школами починаємо працювати.

Профорієнтаційний КВЕСТ

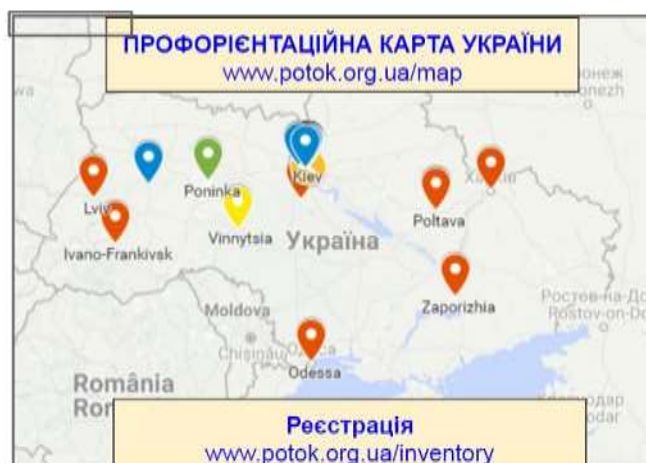
22.04.2017 в селі **Селище** Тиврівського району Вінницької області заплановано проведення Профорієнтаційного квесту **“Готовий до всього”**.

Попередня реєстрація goo.gl/FBvsUY

goo.gl/ecpcps

Інвентарій з профорієнтації

Створюємо публічну інтерактивну
**ПРОФОРІЄНТАЦІЙНУ КАРТУ
УКРАЇНИ.**

КАРТА пов'язує профорієнтаційні
функції, виконавців та
інструменти, що їх забезпечують.

**Зареєструйтеся, та Вас побачать
усі зацікавлені.**

Зареєструватись

goo.gl/Fc43JX

Додатково з
посиланнями

ІП

Інструменти
Профорієнтації

Професійні стандарти

РЕПОЗИТАРІЙ
професійних кваліфікацій

Подати повідомлення про розробку професійного стандарту

Про проект Новини Посилання Контакти

Регістрація

ім'я:

пароль:

Вхід

Повідомлення
про
розробку

Довідники
та
класифікатори

Національні
реєстри

Нормативно-
правові
акти

Реєстр професійних стандартів
Реєстр видів професійної діяльності
Реєстр розробників
Реєстр освітніх стандартів
Реєстр об'єднань організацій роботодавців

Професійні
стандарти основа
для освіти.

- Україна - 110
- Росія - 820
-
-
-

<http://profstandart.org.ua/>

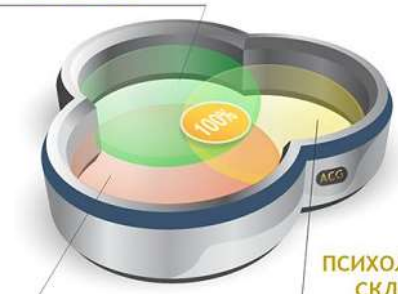

МОЯ ПРОФЕССИЯ
консультационная сеть

Профілізація - 12 -14 років
Профорієнтація - 14-17 років

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ
ИНТЕРЕСЫ

СПОСОБНОСТИ

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ
СКЛОННОСТИ

Більше 10 років досвід
профорієнтаційного консультування.
**Встановлено в усіх (750) центрах
зайнятості.** Доступна online.
Методика заснована на діагностиці та
зіставленні трьох основних чинників
успішного професійного навчання та
самореалізації:

- Професійна мотивація
- Структура інтелекту
- Психологічні властивості особистості

<http://www.myprofession.com.ua/>

Моя кар'єра

МЕНЮ ЗВОТОВИЙ ЗВ'ЯЗОК ЗАРЕЄСТРУВАТИСЬ УВІЙТИ

🔍 B f

Профорієнтаційне тестування

Контакти спеціалістів

Про проект

Вакансії для молоді

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНЕ ТЕСТУВАННЯ

Пропонуємо пройти безплатне комплексне тестування, яке допоможе тобі виявити
власні нахили і здібності

ПРОЙТИ ТЕСТУВАННЯ →

ХОЧУ ЗНАЙТИ СВОЮ
ПРОФЕСІЮ

ХОЧУ ВИБРАТИ НАВЧАЛЬНИЙ
ЗАКЛАД

ХОЧУ ПРАЦЮВАТИ АБО
СТАЖУВАТИСЬ

ХОЧУ ДОПОМОГТИ СВОЇЙ
ДИТИНІ ЗНАЙТИ СЕБЕ

<http://mycareer.org.ua/>

Атлас професій 2030

«Атлас новых профессий» — це альманах перспективних галузей і професій на наступні 15–20 років.

<http://atlas100.ru/catalog/>

AbiTask / Способности для жизни

M1				
M2				
M3				
T				
C1	1 •	3 ↗	2 ••	4 ↗↗
C2	5 ▭	7 ▮	6 ▨	8 ▧

AbiTask - тести нового покоління.
 На даний момент ви можете пройти пакет тестів для побудови своєї карти особистості.
 Ваша карта особистості буде використана для отримання відповідей на два питання
 (1) на кого з історичних особистостей ви найбільше схожі і
 (2) до яких професій (завдань) Ви найбільш здатні

Яков Фельдман

Общая теория человека для «чайников»

AbiTask.com

WorldSkills Junior Ukraine

РЕЗУЛЬТАТИ КОНКУРСУ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ
КОНКУРС
ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

worldskills
Ukraine

Всеукраїнський конкурс професійної майстерності WorldSkillsUkraine вперше відбувся в Україні
31 жовтня - 2 листопада
та 21 - 25 листопада
2016 р. у м. Києві.

<http://www.worldskills.com.ua/>

Престижність професій

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ
ЧИННИКИ ПРЕСТИЖНОСТІ ПРОФЕСІЙ:**
підготовка молоді до активного
самоздійснення на сучасному
ринку праці

Посібник присвячено
проблемі підготовки
особистості до ефективного
професійного
самоздійснення на ринку
праці.

<http://profprestige.org.ua/index.php/component/jshopping/product/view/1/1?Itemid=>

Дистанційні
курси
НТУ «ХПІ»

ХПІ профорієнтація

Система дистанційного навчання НТУ "ХПІ"

Навчасмося

- ▶ Автоматика та приладобудування (АП)
- ▶ Бізнес та фінанси (БФ)
- ▶ Економічний (ЕК)
- ▶ Електроенергетичний (Е)
- ▶ Електромашинобудівний (ЕМБ)
- ▶ Енергомашинобудівний (ЕМ)

**Безкоштовні
відкриті курси для
абітурієнтів.
Вступ до фаху.**

<http://dl.khpi.edu.ua/mod/page/view.php?id=5553>

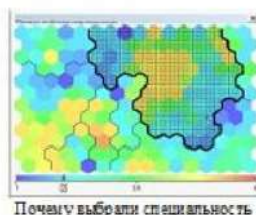
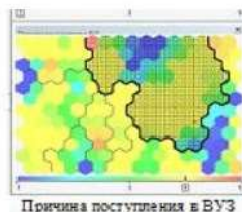
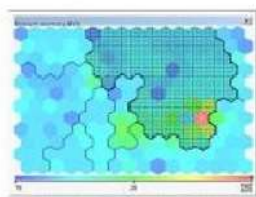
Мульт серіал “Пошук роботи”

<https://www.youtube.com/watch?v=Z5lkQG8I4I>

in

Батьки

Батько/мати не тільки “банкомати” для дітей, а і найважливіший чинник незадоволення обраної професії.

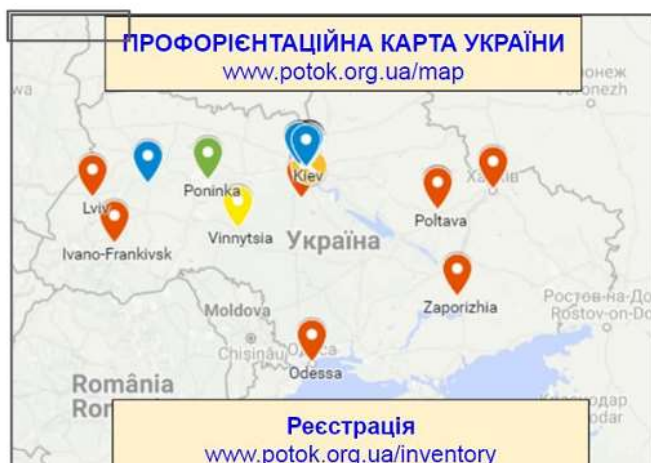
nbuv.gov.ua/UJRN/soi_2014_6_28

Спільнота

Інвентарій з профорієнтації

Створюємо публічну інтерактивну
ПРОФОРІЄНТАЦІЙНУ КАРТУ
УКРАЇНИ.

КАРТА пов'язує профорієнтаційні
функції, виконавців та
інструменти, що їх забезпечують.

**Зареєструйтеся, та Вас побачать
усі зацікавлені.**

Зареєструватись

goo.gl/Fc43JX

Дякуємо за увагу!

ГО "ПОТОК"
www.potok.org.ua

Богачков Юрій Миколайович
Голова

+38-(066) 0498334
ebogun@gmail.com

ГО "ПОТОК"
www.potok.org.ua

Милашенко
Віктор Миколайович
Координатор

+ 38-093-6672954
viktor.mylashenko@gmail.com

ГО "ПОТОК"
www.potok.org.ua

Сагада Оксана Юріївна
Координатор

+38-(093)-6302446
vinn.prof@gmail.com

Посилання на цю презентацію www.potok.org.ua/28022017

goo.gl/nJvvko

Профорієнтаційний квест СЕЛИЩЕ

2017.02.18

Ідея. В якості кульмінації (сертифікаційного екзамену) курсу “**Обирай свій шлях свідомо** “ <http://www.potok.org.ua/kursp12> провести профорієнтаційний квест у с. Селище, Вінницької області, Тиврівського району (20 км від Вінниці).

22 квітня 2017 року

Ключові елементи

1. Створюється 10 станцій за кількістю модулів курсу. Можливі декілька допоміжних.
2. Тривалість (орієнтовно) з 10.00 ранку до 15.00 так щоб було зручно приїхати й уїхати учасникам квесту із інших районів області чи м. Вінниці)
3. Квест відкритий – можуть приймати участь усі бажаючі зареєстровані учасники. Якщо їх буде занадто багато – то потрібно провести попередній відбір.
4. Запрошуються учні 8-11 класів Вінницької області.
5. Запрошуються місцеві навчальні заклади, роботодавці, соц., професіонали.... (відповідно до модулів на відповідні станції). (Фактично мікс курсу і Міста професій).

Профорієнтаційний КВЕСТ РУХ “До професії”

<https://goo.gl/zueQmi>

Загальна інформація

Відкритий квест **РУХ “ДО професії”** для школярів Тиврівського району Вінницької області. Запланована дата проведення **28 квітня 2017 р.** Час **10.00-15.00**. Місце проведення село **Селище** (адреса школи або табору коли остаточно поговоримо з директором і надамо їй сценарій).

До 12 команд (краще потренуватися на 4 щоб знати як робити а 12 лишимо на Вінницю там 36 шкіл до того ж опоки щ тугувато зі спонсорами тому 24 – це 4 команди по 6 особи, а хто не в команді той є консультантом або волонтером що потрібно вказати в листі для шкіл де детальна інформація) Кожній команді шляхом жеребкування призначається **квест-станція** та завдання. 2 години на розуміння завдання та отримання консультацій щодо його виконання. 2 години на безпосереднє виконання завдання. Результати команд оцінюються журі та глядачами.

Кожній команді надати лист-путівник в якому є всі станції і по номерам наприклад 1 йде до пункту 1 і т.д. щоб не скупчувалися там їм дають завдання і встановлюють час який повинен бути 1 для всіх в путівник ставить

ся відмітка а бал ставлять самі керівники станцій у своєму листові тим часом журі спостерігає за самою поведінкою за критеріями які ми їм розпишемо а саме – згуртованість ...)

Квест є фінальним елементом інтегрованого дистанційного профорієнтаційного курсу **“Обирай свій шлях свідомо”**
<http://www.potok.org.ua/kursp12>

Участь виключно за попередньою реєстрацією:

http://blog.potok.org.ua/p/blog-page_26.html

ГО “ПОТОК”
www.potok.org.ua
 Сагадіна Оксана Юріївна
 Координатор
 +38-(093)-6302446
vinn.prof@gmail.com

організатор квесту

О “ВА ПОТОК” www.potok.org.ua

Голова оргкомітету

Сагадіна Оксана Юріївна.

До участі запрошуються:

У якості конкурсантів -

- **Молодь** (учні 9-11 класів) Тиврівського району, Вінницької області. Формується 5-8 команд по 5 осіб.(4 по 6)
- **Вчителі** - формується 1-2 команди(по досвіду кож. Вони лише заважають і менше за дітей знають ще спозорять нехай ознайомлюються з внз і тд та вболівать ну вообщем не заставлять.
- **Батьки** - формується 1-2 команди(тут можна придумати розробити з нашою картинкою з модулями запрошення і діти самі в селі і там в школах роздадуть щоб за них прийшли вболівати.

У якості організаторів квест-станцій

- Роботодавці (можливо з баз практики ПТНЗ ВНЗ)
- ПТУ (торговельний коледж – кож. 5 училище – я ,Україна – я, автошкола або авто технікум)
- навчальні центри школа ментальної арифметики «Гарант» ? ХАБ – школа? Вони і як реклама може виділять якусь грошину знаю гарант для участі в місто професій дав 2 тисячі я – 500 грн). Вони себе рекламують і працюють з глядачами і тими дітьми які не приймають участь, а приїхали з ними.
- ВНЗ – Україна (сама зробить завдання по кафедрам там буде як отпечачи зняти жестова мова навчання масажу і?)
- центри зайнятості - з них взяти гроші на абонементи - сьоодні домовлюсь про зустріч на четвер
- Басейн – (помешение бомба там можня і 10 комп поставити і дошку і тел.) дала їм завдання щоб зробили банер і придумали завдання зв'яжу їх з поліграфією і самі нехай роблять

У якості волонтерів

- Школярі – з селища хто не увійшов в команду – консультантами нових команд
- Студенти може з України

Спонсори

- Генеральний на бумазі – маяк пока не говорила – поліграфія і з цз який проплотить за абонементи якийсь роботодавець може хай і виступить перед дітьми
- Технічний з школи і з сілради дільничий теж повинен бути присутнім
- Інформаційний Малиновска?
- Адміністративний хочу вийти на голову суду який підтримує село – голова наш – його представник а голова нехай дасть з хоз матеріалу все для гравіти лише потрібно знати що саме?

Професіонали

- допомога у проектуванні квест-станцій кожний керівник повинен нам до ? числа надіслати щ саме вони будуть давати і яке обладнання щоб знати як розмістити
- консультування учасників - вступне слов роздача листів – путівників, а потім щоб не було гаму прикріплюється консультант який далі їм говорить що і як робити та продумують що вони мають сказати в фіналі (цей алгоритм повинні скласти ми по станціям – що сподобало ..?)

Глядачі

- батьки, друзі учасників
- представники роботодавців, ПТУ, ВНЗ
- мешканці
- посадові особи

Всі учасники КВЕСТу отримують **сертифікат учасника**, а переможці призи від спонсорів та організаторів квест-станцій.

Орієнтовний перелік квест-станцій (може змінюватись та уточнюватись)

- **Блок ЇЖА-СЕРВІС Кожуховський – торговий**
 - ПОВАР (готує те, що можуть з'їсти учасники і гості)
 - ОФІЦІАНТ (обслуговує відвідувачів)
 - ПРОДАВЕЦЬ (продає готову продукцію або приготовану в процесі змагань)
 - МЕРЧЕНДАЙЗЕР (представляє певний товар публіці)
- **Блок МАЙСТРИ**
 - ДИЗАЙНЕР-ТЕХНОЛОГ (розробляє дизайн пристрою і окремих елементів, лекала деталей - складання загальної конструкції) машинок немає шити не

дозволять щоб не травмувались голова надаст матеріали а вони хай складають під наглядом фізрука та за інструкцією

- СЛЮСАР / СТОЛЯР (виготовляє і готує металеві / дерев'яні конструкції)5 училище
- ЗВАРЮВАЛЬНИК (виконує необхідні зварювальні роботи) тільки показ
- ЗАКРОЙЩИК (робить розкрій пошивочних матеріалів)
- ШВЕЯ (пошив деталей)ю а пропоную розпис по дереву
- **Блок ПРОФЕСІОНАЛИ**
- АВТОМЕХАНИК (виконання механічних робіт)
- МОЙЩИК (помити автомобіль)
- ФІЗРЕАБІЛІТАЦІЯ – масаж і правила надання допомоги при ,,,,
- ПОЖЕЖНИК (провести тренінг для відвідувачів за правилами дій на пожежі) показує
- ЛИВАРНИК (зробити форму і відлити задані деталі - подумати щоб вони були корисні для чогось) (думаю для пробного квеста нам щоб не спозоритись не турбувати пока їх набагато достойніше буде запросити в вінницю тим паче що слідуєчий квест будемо проводити в унів міста ми ж не знаємо ментальність районників?)
- **Блок РОЗУМОВА ПРАЦЯ**
- ФІНАНСИСТ Кожуховський
- СВІТОВЕ КАФЕ
- **Блок РІЗНЕ**
- СПОРТ (провести урок Зарядка для відвідувачів, + розробити інструкцію для використання Альфа-гравіті + показати як на ньому крутитися правильно) для бажаючих
- ФОТОРЕПОРТЕР (веде фоторепортаж всього заходу, потім публікує його в ЗМІ та інтернет)
- ВІДЕОРЕПОРТЕР (веде відео репортаж, потім публікує його в Інтернет)
- БЛОГЕР (веде блог про подію, публікація в соціальних мережах)
- ЛИСТОНОША (почтальон Печкін) – залишити на Вінницький квест
- 1. Розпишу за сьогодні чернетку по всім категорія
- 2. Кожуховський уже проводив у 3 школах тех. Что ми плануємо тому як його там знають він з ними і проведе роботу я очнр зустрінуть

Презентаційні матеріали до проекту «Профорієнтаційна підготовка як система управління персональним розвитком»

"Профорієнтаційна підготовка як система управління персональним розвитком"

Оксана Сагадіна

Партнерство в освіті: виклики та перспективи
12-13 травня 2017 року

1

Анкета опитувальник з профорієнтації

АСОЦІАЦІЯ ПОТОК - ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
"ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ
ТА ОСВІТНЬОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ"
www.potok.org.ua/o1

Опитування 2017
Здійснюється з метою
системного розвитку
профорієнтації в Україні

Усі, хто заповнив анкету,
зможуть отримати відповідний звіт
після перевищення порогу
100 заповнених анкет
за умовами Клубу ***

Для слухачів системи підвищення кваліфікації та
працівників шкіл

Оберіть свою посаду та заповніть відповідне опитування.

[ДИРЕКТОР Профорієнтація в школі](#)
[ЗАСТУПНИК ДИРЕКТОРА Профорієнтація в школі](#)

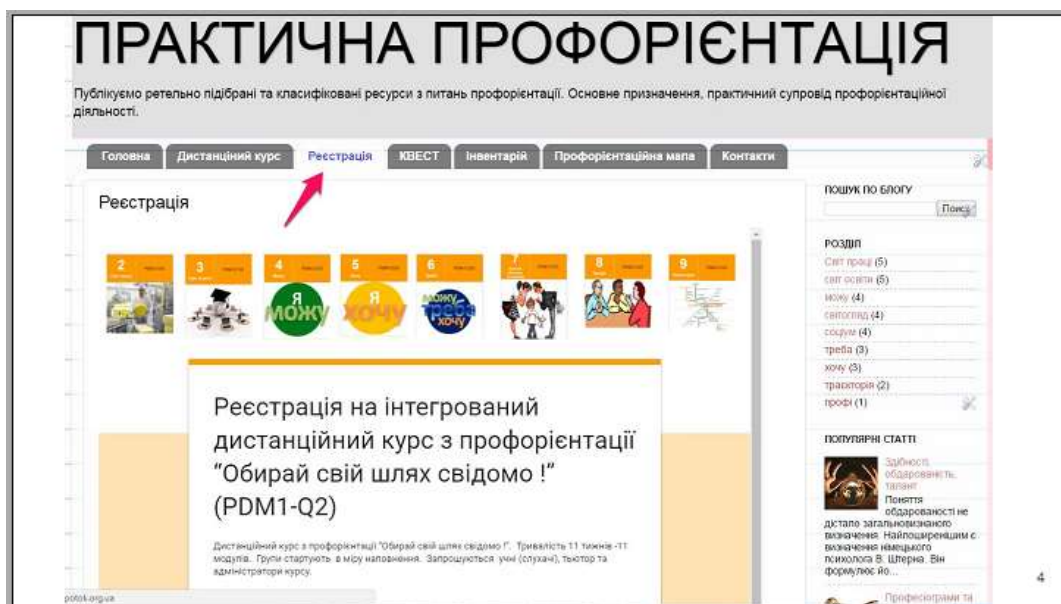
2

ІП

Дистанційний курс "Обирай свій шлях свідомо"

<http://www.potok.org.ua/kursp12>³

Дистанційний курс "Обирай свій шлях свідомо"

Тривалість: 10 тижнів - 10 модулів.

Для чого? Допомогти дитині навчитися свідомо робити вибір на життєвому шляху.

Очікуваний результат. Навчитися будувати свою освітньо-професійну траєкторію.

Для кого ? Для молодих людей, які обирають свій шлях у житті.

- учням **8-9** класів - визначитись з профілем навчання,
- учням **10-11** класів - визначитись зі вступом до ПТНЗ, коледжу, ВНЗ чи працевлаштуванням.
- **тьюторам** опанувати кваліфікацію "Тьютор профорієнтаційного навчання".

5

Як відбувається ?

Навчання здійснюється **дистанційно**.

Учню допомагає **тьютор**.

Кожний **тиждень** надаються завдання до засвоєння **однієї компетентності**.

Заплановане навантаження на учня 3-4 години на тиждень.

Оцінки не ставлять.

Після проходження курсу видається **сертифікат** - "Я можу обирати свій шлях свідомо" (актуальний перелік виданих сертифікатів www.potok.org.ua/pdmq/certification)

Окремо передбачається **іспит** на отримання кваліфікації **PDM1-Q2** (в розробці).

6

Курси PDMQ для учнів та тьюторів в G Suite for Education

Google Клас

Курс	Код	Учасників
PDM1-Q2 Tutors Career guidance	A02	10 учасників
PDM1-Q2 Group 2	A02	10 учасників
PDM1-Q2 Group 1	A01	14 учасників

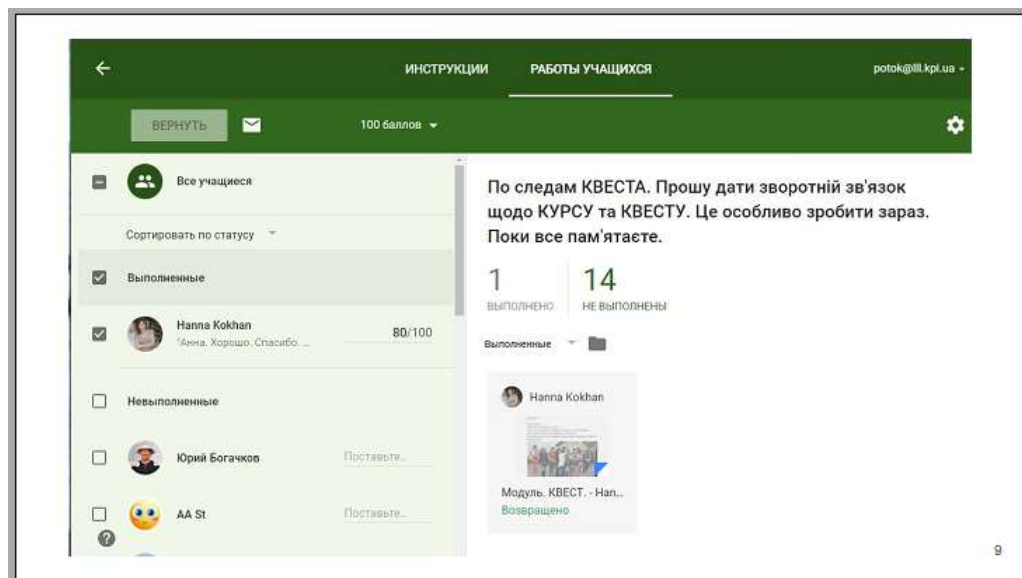
Срок здачі: сьогодні
23:59 – Завдання модуля 2. Світ праці.

Стан виконання завдань по модулям в групах

ЛЕНТА УЧАЩИЕСЯ О СЕРВИСЕ potok@lil.kp

Модуль 03 Світ освіти.

Модуль 3. Світ освіти.	2 ВЫПОЛНЕНЫ	13 НЕ ВЫПОЛНЕНЫ
 Модуль 3. Світ освіти. 3.1. Розуміння основних сист... Google Документи	Кажый учащийся получит к...	

Модуль 3. Світ освіти. 3.1. Розуміння основних систем освіти

<u>Література до модуля</u>	Дуже багато корисних посилань. Але потрібно розібратись
<u>Блог Практична профорієнтація</u>	Література систематизована у вигляді <u>блогу</u> . Красивіше, але не все.

Завдання. 1.1. Опиши чим на твою думку відрізняються поняття “система освіти” та “освіта людини”?

“Система освіти”	
“Освіта людини”	

ПРАКТИЧНА ПРОФОРІЄНТАЦІЯ

Публікуємо ретельно підібрані та класифіковані ресурси з питань профорієнтації. Основне призначення, практичний супровід профорієнтаційної діяльності.

Головна
Дистанційний курс
Регістрація
КВЕСТ
Інвентарій
Проффорієнтаційні миті
Контакти

Показати повідомлення з теми: **світ освіти**

Вітаю!

Будущее украинского образования. Записки оптимиста.

За десять дней мне удалось посетить три мероприятия, связанных с реформой образования, и познакомиться с людьми, на чью долю было обсуждение скандинавского опыта. Систему ценностей скандинавского общества формируют доверие, свобода, ответственность, взаимопомощь и партнерство. Это во многом определяет качество скандинавского образования и традицию его формирования.

ПОШУК ПО БЛОГУ

Розділ:

- Світ освіти (3)
- Світ освіти (5)
- Всесвіт (4)
- Світ освіти (4)
- Світ освіти (4)
- Світ освіти (3)
- Світ освіти (3)
- Світ освіти (2)
- Світ освіти (1)

ПОСЛІДНІ СТАТТІ

- Забезпечити освітню
- Підтримати освітню
- Підтримати освітню
- Підтримати освітню
- Підтримати освітню
- Підтримати освітню
- Підтримати освітню
- Підтримати освітню
- Підтримати освітню
- Підтримати освітню

БЛОГ

Започатковано спеціалізований блог "Практична профорієнтація"

<http://blog.potok.org.ua/>

Призначення - інформаційний супровід тих, хто навчається та надає профорієнтаційні і консультаційні послуги.

11

СЕРТИФІКАТ

про набуття ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ базового рівня
Personal Development Management
PDM1-Q2
№ 0001

**Співак
Наталія
Валентинівна**

Україна,
Вінницька область,
с. Селище

Сертифікат засвідчує те, що його власник(а) набув(ла) ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ **PDM1-Q2** (категорія - УЧЕНЬ (1), рівень - ДРУГИЙ (2) відповідно до СРК і НРК) та відповідний запис внесено до відкритого реєстру (www.potok.org.ua/pdmq/certification)

Розробником та власником комплексу компетентностей PDM-Q є Всеукраїнська асоціація ПОТОК (www.potok.org.ua/PDM)

Голова ГО "ВА ПОТОК"
Ю.М. Богачков

EUROPEAN PERSONAL DEVELOPMENT MANAGEMENT CERTIFICATION

	Компетентність PDM-C119. Розуміння системи освіти (суспільство, цінності, права та обов'язки, кваліфікація, соціально-трудові відносини, соціальний капітал, людський капітал)
	Компетентність PDM-C120. Розуміння системи ринку праці (зайнятість, виробництво, сектор, інновації, функції, стандарти, компетенції, навчання, навики, кар'єра, професійна етика, підтримка)
	Компетентність PDM-C130. Розуміння системи освіти, навчання та підготовки (види та форми навчання, робота з результатами навчання, методи, програми, контроль, сертифікація, документи про призначення кваліфікації, вимоги)
	Компетентність PDM-C219. Розуміння власних здібностей (МОКУ) та управління ними
	Компетентність PDM-C220. Розуміння власних інтересів (ХОУ) та управління ними
	Компетентність PDM-C230. Розуміння результатів подання факторів ХОУ/МОКУ ТРЕХА для своїх особистостей
	Компетентність PDM-C319. Вміння конструювати або обробляти план особистого розвитку через думку реального спонсора (батьки, друзі)
	Компетентність PDM-C320. Вміння обробляти (упорядковувати) варіанти власного плану особистого розвитку через консультації з фахівцями (тренери, профконсультанти, кар'єра менеджери)
	Компетентність PDM-C330. Вміння будувати та коригувати особистий професійний траєкторію (ПОПТ) та формувати план особистого розвитку на певний період часу
	Компетентність PDM-C340. Вміння використовувати ІТ (допомога колегам, мобільність) для формування власного особистого професійного інформаційного простору, моделювання сценаріїв і плану дій (дорожньої карти), ефективного управління (організація та поширення)

#careerguidanceUkraine #PDMQUkraine

12

Профорієнтаційний КВЕСТ

28.04.2017 в селі Селище
Тиврівського району Вінницької
області пройшов
Профорієнтаційний квест

“Рух до професії!”.

Загальна інформація про квест

<https://goo.gl/zueQmi>

13

14

15

16

Фото альбом 1

<https://goo.gl/photos/ArT9QAZJYSfmLBtE9>

КВЕСТ. 28 квіт 2017. Концерт діти.

Фото альбом 3

<https://goo.gl/photos/v3Wc7VNJAaWGgYuHA>

КВЕСТ. 28 квітня 2017. Квест станції.

Фото альбом 2

<https://goo.gl/photos/91hEhUXTxmkk1GTu7>

КВЕСТ. 28 квітня 2017. Цигани.

Фото альбом 4

<https://goo.gl/photos/s6txrBZlLkGqCmXE6>

КВЕСТ. 28 квітня 2017. Нагородження.

17

Дякую за увагу!

ГО "ПОТОК"
www.potok.org.ua
 Сагадіна Оксана Юріївна
 Координатор
 +38-(093)-6302446
vinn.prof@gmail.com

18

 Інструменти Профорієнтації		31.Серіал	34.Інвентарій	0. Батьки	1. Альянс розвитку профорієнтації
33.Опитування	30.XPII профкурси			2.Індустрія 4.0	
	29.Престижність			3. UNIT Factory	
	28.World Skills Junior			4.5	
21.Покоління Z	27.AbiTask	Випускник 2017- 2030 ?		6.Майбутнє	
20.Навички 21 століття	26.Атлас професій			7.НС	
	25.Навигатум			8.НРК	35.Мапа
19.EuroPass	24.Місто професій			9.Профстандарт	
	23.myCareer			10.ESCO	13.unschooling
18.YouthPass	22.Моя Профессия	12. Профорієнтація У-Р	11.ONet		14.Динаміка кар'єри
17. http://proforientator.com.ua/		16. http://www.proforientator.ru/		15. http://www.ht.ru/	

Таблиця РОЛІ - ІНСТРУМЕНТИ

	R -	1 * ОСОБИ - учні (абітурієнти, студенти)	2 * БАТЬКИ	3 * ТЬЮТОРИ, вчителі, викладачі	4 * ФАХІВЦІ (професіонали), консультанти	5 * ПОЛІТИКИ
I-						
36. PDMQ			R2-I36			
37. Квест		R1-I37				
35. Мапа		R1-I35				
24. Місто професій		R1-I24				
23. myCareer		R1-I23				
22. Моя Профессия						
21. Поколение Z						
26. Атлас професій				R3-I26		
25. Навигатум						

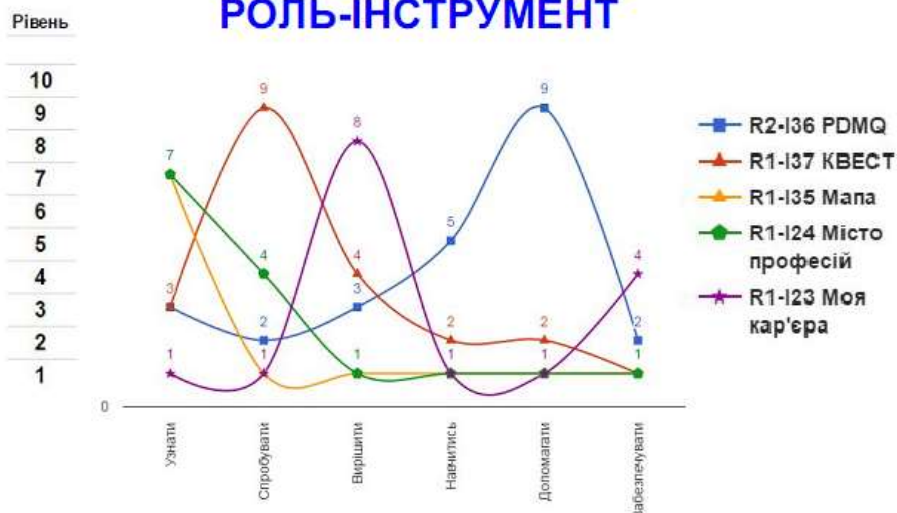
21

Спектр очікуваного результату профорієнтації

- **Узнати**
- **Спробувати**
- **Прийняти** одноразове рішення
- **Навчитись** приймати рішення для себе
- **Навчитись** допомагати приймати рішення іншим
- **Забезпечити** можливість прийняття рішень

22

Спектри результатів для пари РОЛЬ-ІНСТРУМЕНТ

23

ІП

Профорієнтаційні кваліфікації Personal Development Management (PDM)

КОМПЛЕКС КВАЛІФІКАЦІЙ (блоків компетентностей) з профорієнтації впродовж життя

	1* для ОСОБИ - учнів (абітурієнтів, студентів)	2* для БАТЬКІВ особи	3* для ТЬЮТОРІВ, вчителів, викладачів (тренерів, волонтерів) особи	4* для ФАХІВЦІВ (професіоналів), які консультують особу	5* для ПОЛІТИКІВ
НРК 8	PDM 1.8		PDM		PDM
НРК 7	PDM 1.7			PDM	PDM
НРК 6 (бакалавр)	PDM 1.6	PDM		PDM	PDM
НРК 5	PDM 1.5	PDM	PDM	PDM	PDM
Рівень за НРК	PDM 1.4	PDM	PDM	PDM	PDM
НРК 3 (11 клас)	PDM 1.3	PDM	Роль PDM	PDM	PDM
НРК 2 (9 клас)	PDM 1.2	PDM 2.2	PDM 3.2	PDM 4.2	PDM 5.2
НРК 1	PDM 1.1			PDM	PDM
НРК 0	PDM 1.0	Курс "Обирай свій шлях свідомо"		Рівень за НРК	PDM

24

**Комплексна профорієнтація
у загальноєвропейських вимірах для молоді України
віком 12-15 років**

Структура кваліфікації PDM1-Q2

Модулі 1,2,3 - зовнішній світ

Компетентність 1	Соціум	Розуміння системи соціуму (суспільство, цінності, я, права та обов'язки, суспільна роль, соціально-трудові відносини, соціальний капітал, людський капітал)
Компетентність 2	Світ праці	Розуміння системи ринку праці (зайнятість, виробництво, сервіс, операції, функції, стандарти, компетенції, кваліфікації, індустрії, кар'єра, професійна етика, підприємництво)
Компетентність 3	Світ освіти	Розуміння системи освіти, навчання та підготовки (види та форми навчання, зміст та результати навчання, модулі, програми, контроль, сертифікація, документи про присвоєння кваліфікації, визнання)

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1QEaBM6zZdALXW3IK3sFWVpSGqKBuKaJJooM7xZle8K0/edit#gid=459857489>

25

**Комплексна профорієнтація
у загальноєвропейських вимірах для молоді України
віком 12-15 років**

Структура кваліфікації PDM1-Q2

Модулі 4,5,6 - внутрішній світ

Компетентність 4	Можу	Розуміння власних здібностей (МОЖУ) та управління ними
Компетентність 5	Хочу	Розуміння власних інтересів (ХОЧУ) та управління ними
Компетентність 6	Треба	Розуміння результатів поєднання факторів ХОЧУ МОЖУ ТРЕБА для своєї особистості

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1QEaBM6zZdALXW3IK3sFWVpSGqKBuKaJJooM7xZle8K0/edit#gid=459857489>

26

Комплексна профорієнтація у загальноєвропейських вимірах для молоді України віком 12-15 років

Структура кваліфікації PDM1-Q2

Модулі 7,8,9,10 - побудова плану розвитку

Компетентність 7	Батьки	Вміння конструктивно обговорювати план персонального розвитку через думку реального оточення (батьки, друзі)
Компетентність 8	Профі	Вміння обговорювати (уточнювати) варіанти власний план персонального розвитку через консультації з фахівцями (вчителі, профконсультанти, кадрові агентства)
Компетентність 9	Траєкторія	Вміння будувати та коригувати персональну освітньо-професійну траєкторію (ПОПТ) та формувати план персонального розвитку на певний період часу
Компетентність 10	Інструменти	Вміння використовувати ІКТ (зокрема колективні веб-технології) для формування власного освітньо-професійного інформаційного середовища, моделювання сценаріїв і плану дій (дорожньої карти), ефективного управління (коригування та поширення) ПОПТ

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1OEaBM6zZdALXW3IK3sFWVoSGaKBuKaJJooMT7xZle8K0/edit#gid=459957489>

27

Комплекс курсів і модулів PDM(CG)UA2015

***** ПОТОК *** Компетентності та кваліфікації з ПРОФОРІЄНТАЦІЇ в комплексі *** 2 - Таблиця - 20140405 2014 2015 2016

Короткий номер і коротка назва компетентності	Повний номер компетентності	Повна назва компетентності	компетентності PDM1-Q2
1 Соціум	PDM-C110	UA Розуміння системи соціуму (суспільство, цінності, я, права та обов'язки, трудові відносини, соціальний капітал, людський капітал) RU Понимание системы социума EN Society	
			
КРИТЕРІЇ (індикатори) та ОПИСИ (дескриптори) для КОМПЕТЕНТНОСТІ			
Рівні			
Критерій (індикатор) 1			
Розуміння системи загальнолюдських цінностей			
ОПИС (дескриптор) 1.1.1			
• Знання основних загальнолюдських цінностей (карте та наші конституції) «Розуміння цінностей: добро і зло, правда і брехня»			
Критерій (індикатор) 2			
Розуміння систем базових компетенцій для життя у спільноті			
ОПИС (дескриптор) 1.2.1			
• Знання основних базових компетенцій (освітньо-професійних, життєвих, громадянських) та структури навчання 21 століття «Попередження та розв'язання проблем»			
Критерій (індикатор) 3			
Соціальне ЗАЛУЧЕННЯ (особиста роль у суспільстві)			
ОПИС (дескриптор) 1.3.1			
• Знання основних базових компетенцій (освітньо-професійних, життєвих, громадянських) та структури навчання 21 століття «Попередження та розв'язання проблем»			
ОПИС (дескриптор) 1.1.2			
• Знання основних базових компетенцій (освітньо-професійних, життєвих, громадянських) та структури навчання 21 століття «Попередження та розв'язання проблем»			
ОПИС (дескриптор) 1.2.2			
• Знання основних базових компетенцій (освітньо-професійних, життєвих, громадянських) та структури навчання 21 століття «Попередження та розв'язання проблем»			
ОПИС (дескриптор) 1.3.2			
• Знання основних базових компетенцій (освітньо-професійних, життєвих, громадянських) та структури навчання 21 століття «Попередження та розв'язання проблем»			
ОПИС (дескриптор) 1.1.3			
• Знання основних базових компетенцій (освітньо-професійних, життєвих, громадянських) та структури навчання 21 століття «Попередження та розв'язання проблем»			
ОПИС (дескриптор) 1.2.3			
• Знання основних базових компетенцій (освітньо-професійних, життєвих, громадянських) та структури навчання 21 століття «Попередження та розв'язання проблем»			
ОПИС (дескриптор) 1.3.3			
• Знання основних базових компетенцій (освітньо-професійних, життєвих, громадянських) та структури навчання 21 століття «Попередження та розв'язання проблем»			

<http://www.potok.org.ua/PDM>

28

Дистанційний курс “Обирай свій шлях свідомо”

29

Профорієнтаційний квест Рух до професій!

30

Профорієнтаційний КВЕСТ

28.04.2017 в селі **Селище**
Тиврівського району Вінницької
області заплановано
проведення
Профорієнтаційного квесту
“**Рух до професій!**”.

Загальна інформація

<https://goo.gl/zueQmi>

31

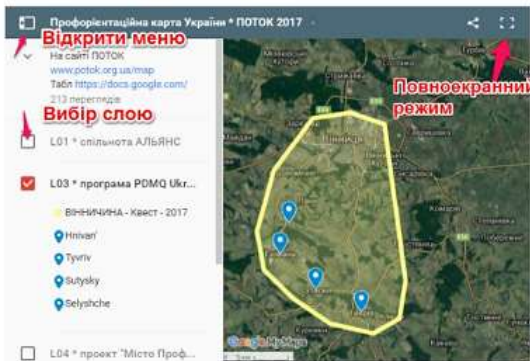
Профорієнтаційна мапа України

32

ІП

Інвентарій/мапа з профорієнтації

Профорієнтаційна мапа України
blog.potok.org.ua/p/map.html

Створюємо публічну інтерактивну
**ПРОФОРІЄНТАЦІЙНУ КАРТУ
 УКРАЇНИ.**
 КАРТА пов'язує:
 профорієнтаційні функції, виконавців
 та інструменти, що їх забезпечують.

Для забезпечення взаємодії:

- Молоді
- Навчальних закладів
- Роботодавців

[Зареєструватись](#)

33

ПРАКТИЧНА ПРОФОРІЄНТАЦІЯ

Публікуємо ретельно підібрані та класифіковані ресурси з питань профорієнтації. Основне призначення, практичний супровід профорієнтаційної діяльності.

БЛОГ

Започатковано спеціалізований блог "Практична профорієнтація"

<http://blog.potok.org.ua/>

Призначення - інформаційний супровід тих, хто навчається та надає профорієнтаційні і консультаційні послуги.

34

Додатково з посиланнями

ІП

Інструменти Профорієнтації

35

Індустрія 4.0

Боїнг створює автоматизований завод будівництва літаків.

Китай вже не потрібен.

<https://hi-news.ru/business-analytics/industrialiya-4-0-cto-takoe-c-hetvertaya-promyshlennaya-revoluciya.html>

36

UNIT Factory Kyiv

UNIT Factory відкрита як для випусників і студентів, так і для тих, хто вже працює, але хоче змінити професію. Встановлено лише віковий діапазон: від 18 до 30 років.
Навчання безкоштовне для всіх учнів. Конкурс 11000-> 300

<https://unit.ua>³⁷

Five Overlooked Principles Shaping the Destiny of Your Business

- 1** Turing's theory of computability
Machines can calculate any of the ever-growing number of problems that are possible to calculate.
- 2** Coase theorem of transaction costs
Aside from transaction costs, the most efficient outcome will prevail in any market.
- 3** Bell's law on the birth and death of computer classes
Roughly every decade, a new class of lower-priced computing devices emerges — and changes everything.
- 4** Baldwin and Clark's concept of modularity
Breaking a technology or process into functionally relevant components facilitates innovation.
- 5** Nakamoto's law of the distributed ledger
Transactions improve when trust is managed by the system, not by mediators.

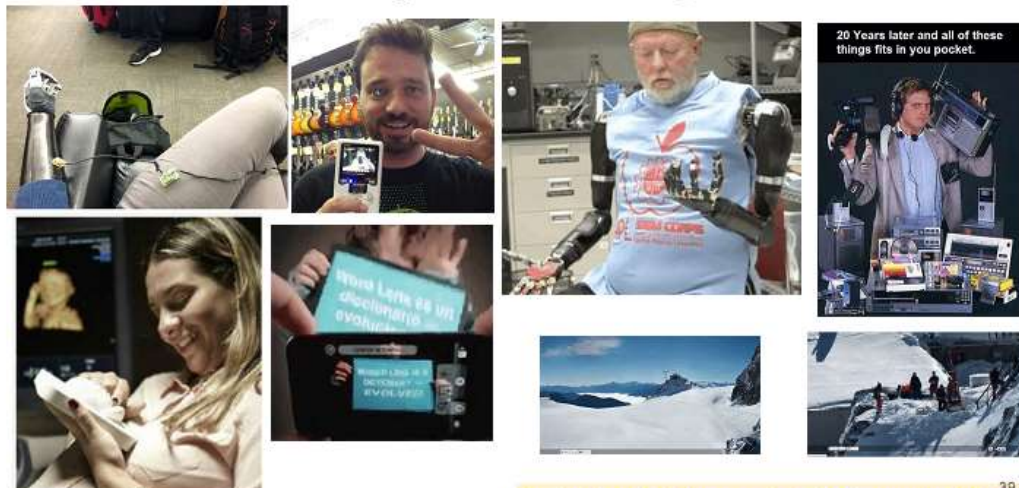
5

5 законів, які вирішують долю вашогоо бізнесу в XXI столітті.

<http://ideanomics.ru/articles/8202>

38

Майбутнє вже настає!

<http://guglyk.org/1974-23-foto-o-to-m--cto-budushchee-nastupilo-v-2016-godu/>

39

Human Capital

Time for a new human capital theory

At the technical vocational education and training (TVET) innovation week 2017 leaders' forum in Abu Dhabi on 10 January, Cedefop Director James Calleja said that the time is ripe for a new human capital theory which will 'reintegrate learning with work, merge further education with employment policies and inject sustainable investment in skills.'

Три ключові тенденції:

- зміна ринків
- рамки кваліфікацій
- партнерство

<http://www.cedefop.europa.eu/en/news-and-press/news/time-naw-human-capital-theory>

40

Національна рамка кваліфікацій (НРК)

- ООН, ЄС
- Людський капітал, LLL
- ЄРК, НРК - 150 країн Інвентарцій систем кваліфікацій
- Національна рамка кваліфікацій (НРК)
- Ключові елементи - кваліфікації, компетентності, рівні
- Профстандарти
- Рекомендації, консультування, траєкторії
- Асоціація Україна-ЄС, ETF QP

www.ipq.org.ua

41

Професійні стандарти

Професійні стандарти основа для освіти.

- Україна - 110
- Росія - 820
-
-
-

<http://profstandart.org.ua#2>

ESCO

European Skills, Competences, Qualifications and Occupations

ESCO

European Skills, Competences, Qualifications and Occupations

[Browse the occupations](#)

[Browse the skills/competences](#)

[Browse the qualifications](#)

ESCO визначає і класифікує навички, компетенції, кваліфікації і професії стандартним способом.

5220 компетентностей на 28 мовах Європи.

<https://ec.europa.eu/esco/portal/home>

O*NET OnLine

[Help](#)
[Find Occupations](#)
[Advanced Search](#)
[Crosswalks](#)

Skills Search

Select **skills** from one or more of the six skill acquire. (See [S](#) **Browse by Industry**

[Basic Skills](#) | [Con](#)

Basic Skills

Developed capac

- Active Learning** – solving and decis
- Active Listening** — Giving full attention being made, asking questions as approp

Browse by Career Cluster

Browse by Job Zone

Job Zones group occupations into one c necessary to perform the occupation.

Програма O * NET є основним джерелом первинної національної інформації про заняття (**occupational**). Центральне місце в проєкті O * NET є база даних, яка містить інформацію про сотні стандартизованих і специфічних для занять дескрипторів.

<https://www.onetonline.org/skills/>

Профорієнтація Росія ... Україна ([vk.com](#))

Профорієнтація

Результаты поиска 741

Профориентация
Открытая группа
5 734 участника

Профориентация
Открытая группа
3 843 участника

ПРОФОРИЕНТАЦИЯ
Открытая группа
3 830 участников

Профорієнтація

Результаты поиска 9

Профорієнтація в IT: Вільно.Шлях Рівне
13 янв 2017 в 9:00
396 участников

Малі групи, клуби. Профорієнтація.
17 июл 2016 в 14:00
36 участников

Довузівська підготовка та профорієнтація ЧДТУ
Публичная страница
8 подписчиков

Порівняйте кількість груп

Порівняйте кількість учасників

ип

МОЯ ПРОФЕССИЯ
консультационная сеть

Профілізація - 12 -14 років
Профорієнтація - 14-17 років

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ
ИНТЕРЕСЫ

СПОСОБНОСТИ

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ
СКЛОННОСТИ

Більше 10 років досвід
профорієнтаційного консультування.
**Встановлено в усіх (750) центрах
зайнятості.** Доступна online.
Методика заснована на діагностиці та
зіставленні трьох основних чинників
успішного професійного навчання та
самореалізації:

- Професійна мотивація
- Структура інтелекту
- Психологічні властивості особистості

<http://www.myprofession.com.ua/>

ип

Моя кар'єра

Моя кар'єра

МЕНЮ ЗВІТНИЙ ЗВІДІН ЗАРЕЄСТРУВАТИСЬ УВІЙТИ

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНЕ
ТЕСТУВАННЯ

На даний момент
безкоштовно!

Пропонуємо пройти безплатне комплексне тестування, яке допоможе тобі визначити
власні навики і здібності.

ПРОЙТИ ТЕСТУВАННЯ →

ХОЧУ ЗНАЙТИ СВОЮ
ПРОФЕСІЮ

ХОЧУ ВИБРАТИ НАВЧАЛЬНИЙ
ЗАКЛАД

ХОЧУ ПРАЦЮВАТИ АБО
СТАЖУВАТИСЬ

ХОЧУ ДОПОМОГТИ СВОЇЙ
ДИТИНІ ЗНАЙТИ СЕБЕ

<http://mycareer.org.ua/>

47

ип

Місто професій

"Місто Професій" - це
дитячий соціальний
профорієнтаційний проект,
метою якого є дати
можливість дітям
спробувати себе у різних
професіях.

<https://www.facebook.com/misto.profesiy/>

48

Распределение продукции по возрастам для:

- ДОШКОЛЬНИКОВ
- СТАРШИХ КЛАССОВ
- МОЛОДЫХ СОИСКАТЕЛЕЙ
- НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ
- АБИТУРИЕНТОВ И СТУДЕНТОВ
- ВЗРОСЛЫХ
- СРЕДНИХ КЛАССОВ
- СПО
- ПСИХОЛОГОВ

Обработка и дизайн - Ассоциация ПОТОК 2016

Алексей Савинков "Модельная траектория профессионального проектирования"

Профориентационная периодизация в 3-55 років в обробленні ГО ПОТОК

<http://navigatum.ru/>

Возраст	Направленность	Что делать
# 3,5 года – 5 лет.	Возраст формирования трудолюбия, любви к труду руками. Возраст, когда все профессии важны, уважаемы и интересны.	Знакомить с профессиями (чем занимаются, как отличаются), заложить ритуалы труда (выполнение работ совместно с родителями)
# 5 – 8 лет.	Стадия осмысленных «почемучек», погружение в мир сюжетно-ролевых игр.	Дать комплексное представление обо всех отраслях и видах трудовой деятельности, через ответы на «почемучные» вопросы: как устроен паровоз? Откуда берётся металл? Как готовят кашу? Кто такие инженеры?
# 9 – 10 лет.	Формирование последовательного логического мышления.	Продолжить знакомство с миром профессий через изучение всех отраслей (их не так и много) и взаимосвязи между ними. Показать, что профессии и отрасли не смогут обойтись одна без другой.
#10 – 12 лет.	Возраст, в котором уже можно найти явные и скрытые таланты.	Определить выраженные интересы и способности, слабые и сильные качества. Способствовать формированию любопытства к отдельным профессиям.
#12 – 14 лет.	Пора «вставать на крыло» и переходить от любопытства к углублённому интересу и практике.	Предоставить информацию по теме увлечения, помочь с ресурсами для развития личных качеств и навыков. Показать возможности вертикальной и горизонтальной карьеры в разных организациях.

50

Возраст	Особенности	Что делать
# 15 лет	Ответственность за свой выбор.	Помочь в самостоятельном составлении образовательной, профессиональной и личностной траектории на следующие этапы своей жизни (куда пойду учиться, кем и где начну работать, чтобы стать...).
#16 – 18 лет.	Осмысленные знания.	«Не мешать и поддерживать!..». Ученик должен прикладывать усилия к целенаправленному получению знаний и умений, которые, на его взгляд, необходимы в профессии. Участвовать в практической деятельности.
#18 – 20 лет.	Осмысленное получение профессионального образования.	Ориентироваться на практику и представлять, что будет после окончания вуза/техникума.
#20 – 22 года.	Ещё больше практической деятельности.	Думать о трудоустройстве.
#23+.	Адаптация в трудовом процессе.	Получать недостающие знания, адаптировать свои знания и умения к практической работе.

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Qe8BM8zDdALXW3IK3sFWvpSgKRUkaJjapM7xZia9K0/edit#gid=1739400215>

51

Атлас професій 2030

«Атлас новых профессий» — це альманах перспективних галузей і професій на наступні 15–20 років.

<http://atlas100.ru/catalog/>

52

AbiTask / Способности для жизни

M1		Ear	Eye	Hand
M2		Text	Picture	Schema
M3		Image	Meaning	Scenario
T	Choleric	Sanguine	Phlegmatic	Melancholic
C1	1	3	2	4
C2	5	7	6	8

AbiTask - тести нового покоління.
На даний момент ви можете пройти пакет тестів для побудови своєї карти особистості. Ваша карта особистості буде використана для отримання відповідей на два питання
(1) на кого з історичних особистостей ви найбільше схожі і
(2) до яких професій (завдань) Ви найбільш здатні

Яков Фельдман

Общая теория человека для «чайников»

AbiTask.com

53

WorldSkills Junior Ukraine

РЕЗУЛЬТАТИ КОНКУРСУ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНКУРС ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

worldskills Ukraine
Київ-2016

Всеукраїнський конкурс професійної майстерності WorldSkillsUkraine вперше відбувся в Україні
31 жовтня - 2 листопада
та 21 - 25 листопада
2016 р. у м. Києві.

<http://www.worldskills.com.ua/>

54

Престижність професій

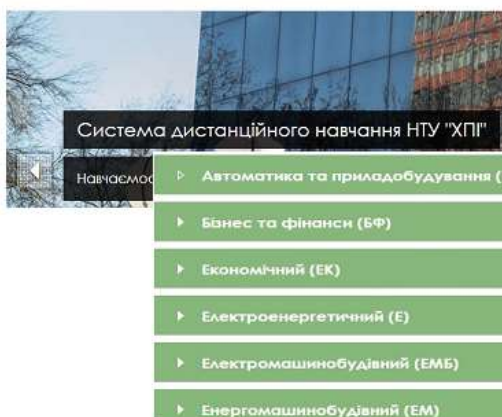
Посібник присвячено проблемі підготовки особистості до ефективного професійного самоздійснення на ринку праці.

<http://profprestige.org.ua/index.php/component/jshopping/product/view/1/1?Itemid=55>

Дистанційні
курси
НТУ «ХПІ»

ХПІ профорієнтація

Безкоштовні
відкриті курси для
абітурієнтів.
Вступ до фаху.

<http://dl.khpi.edu.ua/mod/page/view.php?id=5553>

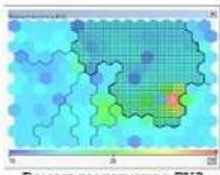
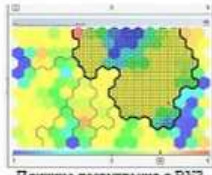
Мульт серіал “Пошук роботи”

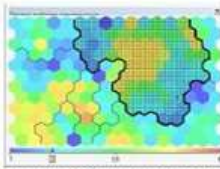
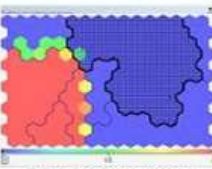

<https://www.youtube.com/watch?v=Z5lkQGQB74>

in

Батьки

Батько/мати не тільки “банкомати” для дітей, а і найважливіший чинник незадоволення обраної професії.

nbuv.gov.ua/UJRN/sci_2014_6_28 58

in

Готові опитування

АСОЦІАЦІЯ ПОТОК - ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
“ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ
ТА ОСВІТНЬОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ”
www.potok.org.ua/o1

Опитування 2017
Здійснюється з метою
системного розвитку
професійної орієнтації в Україні

Для слухачів системи підвищення кваліфікації та працівників шкіл

- Оберть свою посаду та заповніть відповідне опитування.

ДИРЕКТОР Професіоналізм в школі
ЗАСТУПНИК ДИРЕКТОРА Професіоналізм в школі
МЕТОДИСТ Професіоналізм в школі
ВЧИТЕЛЬ (ДОКАТОР) Професіоналізм в школі
ПСИХОЛОГ, ПЕДАГОГ Професіоналізм в школі

Для батьків учнів

- Будь ласка, заповніть опитування. Це займе 10-15 хвилин.

НАСТАВНИК - БАТЬКО/МАТИ Професіоналізм в школі
ДИДУСЬ-БАБУСЯ Професіоналізм в школі

Для учнів

- Будь ласка, заповніть усі опитування. Це займе 10-15 хвилин.

УЧЕНЬ Професіоналізм
УЧЕНЬ Я - соціальна мережа - професія

Для роботодавців

- Будь ласка, заповніть опитування. Це займе 10-15 хвилин.

РОБОТОДАВЕЦЬ Професіоналізм ВІНЗ ПТНЗ Кодрн

<http://www.potok.org.ua/o1>

59

Хто про це все повинен знати ?

Через кого про це дізнаються

- діти**
- батьки**
- вчителя**
- адміністрація шкіл?**

через професію

ПОЛОЖЕННЯ

ПРО ПОРТФОЛІО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1 Портфоліо педагога вводиться з метою підтримки творчої педагогічної діяльності педагогів, популяризації індивідуальних професійних досягнень і результативності їх роботи, підвищення професійної компетентності та їхньої ролі у виконанні основних завдань розвитку закладу.

1.2. Завданнями портфоліо є:

- підготовка керівників ТО до роботи в інноваційному режимі;
- визначення напрямків та орієнтирів особистісного і професійного розвитку;
- формування мотиваційного поля успішності діяльності педагогів;
- стимулювання їх до вищих професійних досягнень, орієнтація на педагогічний успіх;

1.3. Моніторинг професійної діяльності педагогів за допомогою портфоліо дозволить:

адміністрації:

- здійснювати безперервну діагностику рівня педагогічної компетентності і результатів діяльності педагогів;
- сприяти розвитку професійної кар'єри педагога;
- розвивати навички і вміння проектування програм особистісного і професійного росту педагогів;
- підготувати педагога до атестації.

педагогу:

- реально оцінити і представити результати своєї діяльності;
- побачити свої резерви, визначити ресурси для розвитку професійної компетентності;
- мати стимул до самовдосконалення;
- освоїти технологію роботи з портфоліо з позиції учня. Для якісного консультування з ведення портфоліо учнями.

2. СТРУКТУРА ПОРТФОЛІО

2.1 Портфоліо- це набір матеріалів за певний проміжок часу, який дає можливість зробити висновок про професійну діяльність педагога.

2.2 Портфоліо педагога може мати наступну структуру:

1. Загальні відомості (анкетні відомості, звання та нагороди, відомості про підвищення кваліфікації ; результати атестації)

2. Результати педагогічної діяльності (розділ включає матеріали, які показують динаміку педагогічної діяльності):

- навчальні програми творчих об'єднань;

- анотація власного досвіду роботи, в якій зазначено провідну ідею, мету, новизну, практичну значущість;
- розробки занять гуртка, ТО, студій;
- результати участі вихованців у конкурсах, фестивалях, змаганнях, виставках;
- проектні, творчі, дослідницькі роботи учнів;
- інформація про організацію виховної діяльності з учнями;
- результати моніторингу якості навчально-виховного процесу у ТО;
- матеріали роботи з батьками;
- відгуки органів відділу освіти, громадських організацій, батьків тощо, що висвітлюють творчі здобутки педагога;

3. Науково-методична діяльність (у цьому розділі розміщують методичні матеріали, що свідчать про роботу педагога з розвитку професійної компетентності):

- власні методичні розробки; методичні рекомендації, науково-методичні посібники тощо;
- публікації у фахових виданнях;
- творчі роботи виконанні на курсах підвищення кваліфікації;
- матеріали виступів на педагогічних радах, семінарах;
- інформація про участь у роботі у конференцій, круглих столів, семінарів, майстер-класів, творчих груп, методичних об'єднань;
- результати участі в професійних і творчих конкурсах;
- матеріали про організацію самоосвітньої роботи педагога ;
- матеріали дослідницької роботи

2.3 У портфоліо також можуть бути представлені фотоматеріали, що висвітлюють творчі здобутки педагога та його вихованців.

3. ОФОРМЛЕННЯ ПОРТФОЛІО

Портфоліо педагога являє собою папку-накопичувач з файлами згідно з визначеною в закладі структурою. Педагог має право включати в папку додаткові розділи, матеріали, рубрики, елементи оформлення, які підкреслюють його індивідуальність, педагогічний почерк.

Усі записи ведуться акуратно, розбірливо. Папка і зібрані в ній матеріали повинні мати естетичний вигляд.

4. ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОРТФОЛІО.

Презентація порт фоліо проводиться публічно на засіданні творчої груп, методичного об'єднання, педагогічної ради. Презентація може проходити у формі виставки навчально-методичних матеріалів.

Основна мета презентації – за короткий час представити результати виконаної роботи за певний період часу.

Зміст портфоліо вчителя (зразок)

В портфоліо вчителя доцільно включати такі розділи.

Зміст.

Вступ. (У вступі необхідно вказати, які саме матеріали включені до цього портфоліо, а також обґрунтування того, що саме наявні матеріали є доказом професіоналізму педагога. В процесі цього важливо, щоб обґрунтування будувалось відповідно вимог до заявленої кваліфікаційної категорії педагогом. Наявність в портфоліо матеріалів, що не відповідають заявленій категорії, знижують рівень професіоналізму педагога. Обсяг вступу складає 3-6 сторінок.)

РОЗДІЛ 1. Загальні відомості про вчителя (Цей розділ дозволяє оцінити індивідуальний ріст педагога в його професійній діяльності)

1. Особисті дані.
2. Копія диплома про освіту.
3. Наявність вчених звань та ступенів.
4. Копія посвідчення про підвищення кваліфікації.
5. Копія посвідчення наявних нагород.
6. Копії наявних почесних грамот.
7. Інші документи, якщо вважаєте за потрібне.

РОЗДІЛ 2. Результати педагогічної діяльності (Матеріали цього розділу мають відображати динаміку росту результатів педагогічної діяльності за останні 3-5 років)

1. Самоаналіз педагогічної діяльності.
2. Результати зрізів контрольних робіт із предмету із вказівкою класів.
3. Підсумкові результати з предмету за 3-5 років.
4. Результати міських та обласних контрольних робіт із предмету з вказівкою класів.
5. Результати складання випускних іспитів.
6. Наявність переможців інтелектуальних змагань та марафонів за 3-5 років.
7. Наявність переможців окружних і міських олімпіад за 3-5 років.
8. Наявність медалістів за 3-5 років.
9. Наявність учнів, що поступили у заклади вищої освіти з предмету.

РОЗДІЛ 3. Науково-методична діяльність. (В цей розділ поміщаються методичні матеріали, які свідчать про педагога, як про професіонала)

1. Записка пояснення до програм.
2. Підготовка творчого звіту, реферату, доповіді, статті.
3. Матеріали, в яких обґрунтовується вибір освітньої програми і комплекту навчально-методичної літератури.
4. Список навчально-методичного забезпечення.

5. Матеріали, в яких обґрунтовується вибір використовуваних освітніх технологій.

6. Перелік проведених «круглих столів», «майстер-класів», семінарів.

7. Матеріали, що містять обґрунтування вживання в своїй практиці різних засобів педагогічної діагностики для оцінки навчальних результатів.

8. Доповіді на семінарах, педагогічних радах, конференціях.

9. Результати участі в професійних і творчих педагогічних конкурсах.

10. Тему самоосвіти, список літератури, вивченої з цієї теми, звіт з теми самоосвіти.

11. Перелік публікацій.

12. Участь у професійних і творчих педагогічних конкурсах, в методичних і наукових виданнях.

13. Список творчих робіт, рефератів, навчально-дослідних робіт, проектів.

14. Сценарії позакласних заходів, фотографії і компакт-диски проведених заходів.

15. Проведення наукових досліджень і розгорнутий план дослідження в рамках творчої групи.

16. Розробка авторських програм (участь, програма).

17. Програми гуртків і факультативів.

18. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні дітей з проблемами розвитку.

19. Розробка авторських програм.

РОЗДІЛ 4. Позакласна діяльність

1. Програма гуртка (якщо ведеться).

2. Програма факультативів.

3. Перелік творчих робіт учнів.

4. Список проведених позакласних заходів з із фотографіями.

5. Сценарії вечорів, КВВ, конкурсів.

6. Переможці олімпіад, конкурсів, змагань, інтелектуальних марафонів (за три роки).

РОЗДІЛ 5. Класне керівництво

1. Аналіз успішності учнів та аналіз якості їхніх знань.

2. Інформація про участь учнів класу в шкільних заходах, соціальних проектах, творчих колективах.

3. Інформація про наявність правопорушень в учнів школи чи їх відсутність.

4. Відомості про роботу з батьками.

РОЗДІЛ 6. «Навчально-матеріальна база» (В цей розділ входить виписка із паспорта навчального кабінету)

1. Список устаткування навчального кабінету.

2. Перелік нового обладнання.

3. Список словників та іншої довідкової літератури з предмету.

4. Наявність технічних засобів навчання дітей (телевізор, DVD-програвач, музичний центр, діапроектор і т. д.
5. Перелік навчальних фільмів.
6. Перелік навчальних посібників (таблиці, макети, ілюстрації, схеми, портрети тощо).
7. Список аудіо записів.
8. Перелік довідкової літератури і дидактичних матеріалів.
9. Наявність комп'ютера і комп'ютерних засобів навчання (програми віртуального експерименту, контролю знань, мультимедійні електронні посібники і т. д.)
10. Аудіо і відео посібники.
11. Наявність дидактичного матеріалу, збірників завдань, задач, вправ, прикладів, зразків рефератів і загадок, творів і т. д.
12. Інші документи за бажанням вчителя.
13. Портфоліо подається у відповідну атестаційну комісію вчителем, що атестується, не пізніше 2 тижнів до кваліфікаційного випробування.
14. Грамотне оформлення портфоліо враховується.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Публікації в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Сагадіна О. Ю. Формування готовності вчителів до консультативної профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників / О. Ю. Сагадіна. – Рівно : НПД, 2017. – 8 с.

2. Сагадіна О. Ю. Консультативна профорієнтаційна освіти для учнів старшої школи: сучасні підходи / О. Ю. Сагадіна. – Вінниця : ВДПУ, 2017. – 10 с.

3. Сагадіна О. Ю. Особливості підготовки вчителів в системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи / О. Ю. Сагадіна. – Вінниця : ВДПУ, 2017. – 10 с.

4. Сагадіна О. Ю. Консультативна профорієнтаційна освіти для учнів старшої школи: сучасні підходи / О. Ю. Сагадіна // Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) ; за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – Ніжин : НДУ імені М. Гоголя, 2017. – № 2. – С. 42-49.

5. Сагадіна О. Ю. Про зміст поняття «Громадянсько-правова свідомість» / О. Ю. Сагадіна // Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського 2008 рік. – Серія «Педагогіка і психологія» // Зб. наук. пр. – Вип. 25 / Редкол.: М. І. Сметанський та ін. – Вінниця : ТОВ «Планер», 2008. – С. 101-105.

6. Сагадіна О. Ю. Система підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи / О. Ю. Сагадіна // Науковий журнал «Virtus» Видавництво СРМ «ASF» (Канада, Монреаль). – <http://www.wszia.fole.p/oferta-edukac yjna/ebooki>

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Сагадіна О. Ю. Інноваційний розвиток освітнього середовища: профорієнтаційний аспект / О. Ю. Сагадіна // Модернізація управління розвитком навчального закладу в умовах глобалізації та інтеграції освітнього

процесу: матеріали регіональної науково-практичної конференції / За заг. ред. В. В. Гуменюк. – Хмельницький : ОППО, 2016. – С.129-135.

8. Сагадіна О. Ю. Школа випереджаючої консультативної профорієнтаційної освіти для сталого розвитку особистості / О. Ю. Сагадіна. – Вінниця : КВНЗ «ВАНО», 2017. – 10 с.

9. Сагадіна О. Ю. Формування готовності вчителів до консультативної профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників: реферат / О. Ю. Сагадіна. – К. : УМО НАПН, 2017. – 26 с.

Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації

10. Сагадіна О. Ю. Організаційно-педагогічні умови підготовки старшокласників до профорієнтаційної роботи в ЗНЗ / О. Ю. Сагадіна // Науково-методичний семінар. – Вінниця : КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти», 2016. – 4 с.

11. Сагадіна О. Ю. Професійна підготовка консультантів з профорієнтаційного інформування в системі дистанційного навчання : інноваційний форум / О. Ю. Сагадіна. – Вінниця : КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти», 2016. – 4 с.

Участь у конференціях

1. Регіональна науково-практична конференція «Модернізація управління розвитком навчального закладу в умовах глобалізації та інтеграції освітнього процесу» / Хмельницький: ХОППО, 1 грудня 2016 року.

2. Всеукраїнська науково-практична конференція «Науково-методичні основи професійного розвитку керівних і педагогічних кадрів в умовах випереджувальної післядипломної освіти ». – Рівно : РПОПП, 2017. – 30-31 березня 2017 року.

3. Міжнародна конференція «Партнерство в освіті: ризики та виклики». –Вінниця : КВНЗ «ВАНО», 12 травня 2017.